

Nr 109

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret; given Stockholms slott den 8 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram slutliga förslag beträffande vissa anslag rörande försvarsdepartementets verksamhetsområde som i prop. 1968: 1 (bil. 6) har tagits upp med beräknade belopp. Sammanlagt begärs 2 081 177 000 kr., varav 1 896 967 000 kr. på driftbudgeten och 184 210 000 kr. på kapitalbudgeten.

I propositionen läggs också fram förslag om samordning av försvarets verkstadsresurser, kreditgaranti till Karlskronavarvet AB, förbandsindragningar vid flygvapnet och verksamheten vid flygtekniska försöksanstalten.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 8 mars 1968.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret* och anför.

Samordning av försvarets verkstadsresurser

I uppdraget till 1964 års tygförvaltningsutredning ingick att undersöka alternativ för att ur de tygförvaltande verken bryta ut vissa funktioner och föra samman dessa i nya enheter. Som exempel på sådana funktioner angavs underhåll och förrådstjänst. Utredningen anmodades att pröva om inte försvarets fabriksverk — utöver vad som redan skett på teleunderhållsområdet — skulle kunna engageras för ledning av verkstadsdriften inom hela tygmaterielområdet. Sedan utredningen i sitt betänkande om tygförvaltningens centrala organisation (SOU 1966: 11) uttalat sig för en samordning av allt underhåll på tygmaterielområdet uppdrogs den 21 juni 1966 åt en utredningsman (överdirektören B. E. F. Skoglund) att göra en strukturundersökning av verkstadsorganisationen inom de olika försvarsgrenarna och föreslå åtgärder för att så rationellt som möjligt tillgodose försvarets behov av verkstäder för underhåll av tygmateriel m. m. Utredningen antog namnet 1966 års verkstadsutredning.

Den 16 oktober 1967 lämnade utredningen ett första betänkande, Försvarets tygverkstadsorganisation m. m., etapp 1 (Stencil Fö 1967: 9). I detta föreslås en samordning och strukturrationalisering av den centrala underhållsverksamheten genom att de centrala flygverkstäderna, Karlskronavarvet AB och Muskövarvet inlemmas i fabriksverket. Samtidigt föreslås att även Allmänna Bevaknings AB och AB Ceaverken skall ingå i fabriksverket som koncernföretag.

Yttranden över betänkandet har avgetts av överbefälhavaren — efter hörande av försvarsgrenscheferna — försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarets fabriksverk, försvarets förvaltningsdirektion, statskontoret, riksrevisionsverket, statens personalpensionsverk, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, arbetsmarknadsstyrelsen, statens avtalsverk, Göteborgs

örlogsvarvsutredning, utredningen om ett för försvaret gemensamt materielverk, Karlskronavarvet AB, Allmänna Bevaknings AB, AB Ceaverken, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges Arbetsledareförbund, Sveriges Plastförbund och Karlskrona stad.

Nuvarande organisation

Underhållet av krigsmaktens tygmateriel m.m. leds centralt av de tre försvarsgrensförvaltningarna. Underhållsverksamheten genomförs bl. a. vid förbanden, i förråd och i försvarets verkstäder. Inom armén finns i varje militärområde en samordnad verkstadsorganisation under ledning av en tygverkstadsförvaltning, som regionalt leder underhållet av arméns tygmateriel. Marinförvaltningen leder underhållsverksamheten vid verkstäder och förvaltningar inom örlogsbaser och kustartilleriförsvaret. Under flygförvaltningen finns två (före den 1 juli 1967 tre) centrala flygverkstäder, fyra regionala televerkstäder och 18 flottiljverkstäder.

Underhåll för krigsmaktens räkning utförs även i begränsad omfattning vid verkstäder som inte ingår i förvaltningsorganisationen. Förutom enskilda företag anlitas Karlskronavarvet AB och AB Teleunderhåll.

Karlskronavarvet AB bildades 1961 under trycket av en avtagande sysselsättning vid dåvarande Karlskrona örlogsvarv och en tämligen konstant arbetslöshet i karlskronaregionen (prop. 1960: 184, SU 206, rskr 402). Staten är ensam aktieägare. Enligt bolagsordningen skall bolaget driva varvs- och verkstadsrörelse jämte annan därmed förenlig verksamhet.

Karlskronavarvets aktiekapital utgör 32 milj. kr. Medeltalet anställda under verksamhetsåret 1966/67 var 1 713 personer, varav 453 i administrativ och teknisk tjänst. Den fakturerade omsättningen samma år utgjorde 67,7 milj. kr., varav 45,8 milj. kr. avsåg arbeten för marinen.

Nu liksom vid bolagsbildningen domineras arbetsbeläggningen av arbeten åt marinen. Omfattningen av underhålls- och ombyggnadsarbeten regleras genom ett ramavtal mellan varvet och marinförvaltningen. Avtalet har förlängts och gäller nu till den 1 januari 1970. Vidare förekommer nybyggnadsarbeten. Bolaget har levererat bl. a. minsvepare, motortorpedbåtar, ubåtar och ett tankmotorfartyg. Bolaget har även viss tillverkning av plastprodukter. Främst må nämnas midgethavskryssaren Karlskronaviggen, en segelbåt i glasfiberarmerad plast. Övriga produkter utgörs av svets- och plåtkonstruktioner för militära och civila beställare. Häri ingår bl. a. krigsbroar för armén, transportlådor för flygvapnet samt tryckkärl och cisterner för privata företag.

Före den 1 juli 1961 fanns inom Karlskrona örlogsvarv förutom marinverkstäderna (motsvarande i stort nuvarande Karlskronavarvet) vissa organ

för verkstadsverksamhet, nämligen pjäsverkstad, torpedservicegrupp, minservicegrupp, nautisk instrumentverkstad, optisk verkstad, artillerieldledningsverkstad, torpedeldledningsverkstad samt torped- och apteringsverkstad. I organisationen för *Syd kustens örlogsbas*, som fastställdes 1966, ingår av dessa enheter pjäsverkstaden samt min- och torpedservicegrupperna i örlogsbasens tekniska förvaltning. Övriga enheter avvecklas eller skall föras över till Karlskronavarvet. Eldledningsverkstaden beräknas bli överförd under budgetåret 1967/68.

1953 fattades principbeslut om att *Stockholms örlogsvary* (verkstadsavdelningen vid Ostkustens örlogsbas) skulle flyttas till Muskö. Riksdagen fastställde 1959 en plan för anläggning av en varvsenhet på ön (prop. 1959: 1 bil. 25, SU 44, rskr 115). För utbyggnad av Muskövarvet har riksdagen hittills anvisat 276,9 milj. kr. (jfr prop. 1967: 110 s. 147—149). Utflyttning av verkstadsavdelningen till den nya anläggningen beräknas nu ske på sommaren eller hösten 1969.

Muskövarvet skall i krig tillgodose de mest angelägna kraven på reparationer och underhåll och i fred driva en med hänsyn till krigsbetingelserna så funktionsduglig varvsenhet som möjligt. Utrymme och standard är goda men genom att lokalerna har placerats i skyddade bergrum och stor vikt även i övrigt lagts på olika skyddsaspekter kan verkstadsdriften inte göras lika rationell som i en modern ovanjordsanläggning. Maskinparken flyttas från marinverkstäderna i Stockholm men relativt stora ersättningsanskaffningar måste göras i samband med den slutliga utflyttningen.

Antalet anställda vid Muskövarvet har beräknats komma att uppgå till 530 personer, varav 130 i administrativ och teknisk tjänst.

I den nya organisationen för Ostkustens örlogsbas som träder i kraft vid utflyttningen till Muskö ingår vissa begränsade underhållsresurser i den tekniska förvaltningen. Dessa resurser är avsedda för min-, torped- och robotservice. Beträffande viss torpedmateriel förutsätts samverkan med verkstadsavdelningen och försvarets fabriksverks torpedverkstad i Motala.

De centrala flygverkstäderna hade från början likartade arbetsuppgifter beträffande underhåll av flygmateriel. Så småningom ledde utvecklingen till en arbetsfördelning på olika materieltyper. Centrala flygverkstaden i Malmslätt (CVM) kom att svara främst för reparation och översyn av flygplanmotorer och centrala flygverkstaden i Västerås (CVV) för reparation och översyn av flygplan i övrigt. Vid centrala flygverkstaden i Arboga (CVA) sker främst underhåll av telemateriel. Verkstaden fördes den 1 juli 1967 över till försvarets fabriksverk (prop. 1963: 114, SU 135, rskr 319). Som affärsverksenhet inom fabriksverket har den namnet Centrala verkstaden, Arboga (CVA).

De centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås leds av flygförvaltningen som har fastställt deras organisation. Verkstäderna är uppdelade på produktionsavdelning, teknisk avdelning, ekonomiavdelning, materiel-

avdelning och driftavdelning. Vid CVM finns ett centralt materiallaboratorium som även utnyttjas av andra försvarsgrenar. Förutom reparations- och översynsarbeten får verkstäderna inom ramen för personella och materiella resurser åta sig tillverkningsuppdrag. Arbetsbeläggningen har under senare år sjunkit så kraftigt att flygförvaltningen i början av 1967 har utfärdat anställningsstopp.

C V M har de största resurserna som mekanisk verkstad. Samtliga byggnader har under senare år renoverats och anpassats till ändrade arbetsuppgifter. Antalet anställda var den 31 december 1966 1 225, varav 582 i administrativ och teknisk tjänst. Omsättningen var budgetåret 1965/66 57,4 milj. kr. Arbetsbeläggningen var relativt god fram till 1966 men har sedan dess försämrats. Förklaringen härtill är att den moderna materielen blir alltmera funktionssäker med förlängda gångtider och längre översynsintervaller som följd.

C V V är delad i två verkstadsenheter, en vid Viksäng vid Mälaren och en ca 5 km därifrån vid Hässlö inom Västmanlands flygflottiljs område. Goda expansionsmöjligheter finns inom eget markområde. Maskinparken, som främst är avsedd för arbeten med flygplan och kolvmotorer, domineras av maskiner för skärande bearbetning. Antalet anställda var den 31 december 1966 970, varav 456 i administrativ och teknisk tjänst.

Omsättningen var budgetåret 1965/66 33,9 milj. kr. Jämfört med CVM och CVA är kostnaden för produktiv arbetstimme mycket låg vid CVV. Anledningen härtill är bl. a. att den materiel som CVV är huvudverkstad för inte är så kostnadskrävande i fråga om reservdelar och att underleverantörer inte har behövt utnyttjas i samma utsträckning som vid CVM

Även vid CVV har beläggningen på senare tid haft en nedåtgående tendens. Under 1968 beräknas ca 30 personer avgå med pension och ett 80-tal behöva friställas. Verkstadsledningen räknar med att personalstyrkan vid slutet av 1968 skall vara ca 775.

C V A är f. n. den största av verkstäderna. Bergverkstadslokalerna utökades med motorverkstad i slutet av 1950-talet. Antalet anställda var den 31 december 1966 1 448, varav 765 i administrativ och teknisk tjänst.

Omsättningen budgetåret 1965/66 var 93,4 milj. kr. Arbetsbeläggningen har tidigare varit god men har sjunkit under de senare åren. I samband med att AB Teleunderhåll i Växjö bildades fördes vissa arbetsuppgifter över till detta bolag från CVA.

Enligt sin bolagsordning från 1964 skall **A l l m ä n n a B e v a k n i n g s A B (A B A B)** driva bevakningsrörelse och annan därmed förenlig verksamhet. Häri ingår även att utbilda bevakningspersonal samt installera och driva bevakningsanordningar.

Aktiekapitalet är f. n. 2 milj. kr. och alla aktier ägs av staten. Någon investering i fastigheter har inte gjorts utan bolaget hyr lokaler för sin verksamhet.

Personalen uppgick den 31 december 1966 till 228 tjänstemän av kategorierna teknisk personal, administrativ personal och arbetsledare. Den fakturerade omsättningen var för verksamhetsåret 1965/66 4,4 milj. kr.

A B C e a v e r k e n grundades 1939 och har sin verksamhet i Strängnäs. Det skall enligt bolagsordningen driva fabrikations- och handelsrörelse med fotografiskt papper och film. Tillverkningen omfattar huvudsakligen röntgenfilm. Förutom produktion ger företaget viss service och bedriver utbildningsverksamhet för sjukhusens röntgenpersonal.

1940 beslöt staten lämna visst ekonomiskt och tekniskt stöd åt företaget, eftersom det var landets enda fotokemiska industri. Syftet var att säkerställa landets behov av röntgenfilm. Av beredskapsskäl övertog staten företaget 1943.

Aktiekapitalet är f. n. 3,9 milj. kr. Bolaget har hittills kunnat drivas med vinst. Det bokförda värdet av maskiner, inventarier och fastigheter uppgår till ca 8 milj. kr. Antalet anställda var den 31 december 1966 138 personer, varav 46 i administrativ och teknisk tjänst.

Verkstadsutredningens förslag

Utredningen har försökt att analysera konsekvenserna av att s a m o r d n a v e r k s t a d s d r i f t e n inom försvaret. Enligt utredningen är det härvid främst två betydelsefulla faktorer som bör vägas mot varandra. Den ena är lönsamhets- och besparingsfaktorn, som anses bli utan tvekan bäst beaktad genom en samordning till drift i större och mera specialiserade enheter. Den andra faktorn — beredskapsfaktorn — anser utredningen bli sannolikt bäst tillgodosedd genom verkstadsdrift i små enheter. Vid sina slutsatser gör utredningen åtskillnad mellan två huvudtyper av verkstäder. S. k. f ö r b a n d s b u n d n a v e r k s t ä d e r, dvs. verkstäder som har till huvudsaklig uppgift att tillhandahålla omedelbar service vid förbandens fredsutbildning och som vid mobilisering i de flesta fall organiseras till underhålls- eller verkstadsförband, anses böra ledas av den centrala tygförvaltningen. I fråga om a n d r a v e r k s t ä d e r än de förbandsbundna bedömer utredningen däremot att fördelarna med längre gående samordning klart överväger nackdelarna från beredskapssynpunkt m. m. Nackdelarna anser utredningen kunna övervinnas med lämpliga åtgärder.

Den förvaltningsmässiga verksformen lämpar sig enligt utredningen inte för att genomföra och leda en samordnad verkstadsdrift i den affärsmässiga form som utredningen funnit lämplig beträffande verkstäder som inte är förbandsbundna. En långt gående samordning, inte bara mellan vissa större verkstäder som nu sorterar under försvarsgrensförvaltningarna utan också mellan dessa och statliga eller halvstatliga bolag, finner utredningen böra anförtros åt f ö r s v a r e t s f a b r i k s v e r k. Detta har redan nu ledningen av de centrala verkstäderna för teleunderhåll. Om samordning och ledning av driften vid underhållsverkstäder som inte är förbandsbundna

anförtros fabriksverket vinner man dels ett klart kund/leverantörförhållande, dels en integrering med fabriksverkets enheter för nyproduktion.

Utredningen föreslår att Karlskronavarvet och verkstadsavdelningen i Ostkustens örlogsbas skall inlemmas i försvarets fabriksverk fr. o. m. den 1 juli 1968. Karlskronavarvet förutsätts behålla sin nuvarande företagsform som aktiebolag medan verkstadsavdelningen föreslås ingå i fabriksverket som affärsverksenhet.

Karlskronavarvet bör enligt utredningen få ändrad organisation genom uppdelning i två sektorer, varav en för underhållsarbeten — främst av marin karaktär — och en för tillverkning av egna produkter — i första hand mekaniska konstruktioner och produkter av armerad plast. Varvet föreslås få statlig borgen för ett långfristigt lån på 55 milj. kr. för att kunna genomföra nödvändiga investeringar i byggnader och maskiner samt produktutveckling. För dessa ändamål bör enligt utredningen även kunna disponeras 11—12 milj. kr. som kan tillföras aktiebolaget genom viss försäljning av mark, byggnader och maskiner. För omskolning av övertalig personal beräknar utredningen att det kommer att behövas högst 15 milj. kr. Även dessa medel föreslås tillföras varvet genom en av staten garanterad, långfristig upplåning.

Utredningen föreslår att vid Muskövarvet skall i huvudsak utföras underhålls- och reparationsarbeten för marinen. I samråd med marinförvaltningen och med beaktande av beredskapskrav bör fabriksverkets ledning kunna fördela arbetsuppgifter mellan detta varv och Karlskronavarvet med hänsyn till ekonomiska faktorer och önskemål om jämn sysselsättning.

Vid mobilisering bör varvet ställas till krigsmaktens förfogande. Mobiliseringsplanläggningen föreslås ske i samverkan med organ inom krigsmakten och, liksom beträffande krigsförberedelsearbetet i övrigt, enligt direktiv från överbefälhavaren.

De delar av anläggningen på Muskö som behövs för verkstadsavdelningen bör enligt utredningen hyras av fabriksverket. Utrymmena anses böra disponeras för olika funktioner på det sätt som marinförvaltningen har planerat.

Liksom beträffande Karlskronavarvet bör enligt utredningens mening träffas ramavtal om huvudvolymen av marinens beställningar vid varvet.

Beträffande verkstadsenheterna vid Sydkustens örlogsbas föreslår utredningen att dessa, mot bakgrund av bl. a. statskontorets slutsatser 1963 efter undersökning av förvaltningarna vid dåvarande marin-kommando Syd, skall föras över till Karlskronavarvet. Detta innebär att pjäsverkstaden utgår ur örlogsbasens organisation och att man verkställer tidigare beslut om att föra över verkstäderna för elledningstrustning, optik och nautiska instrument.

De centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås föreslås, i likhet med vad som redan skett med centrala flygverkstaden i

Arboga, bli överförda till fabriksverket och organiseras som affärsverksenheter fr. o. m. den 1 juli 1968.

Utredningen förutser att arbetsbeläggningen vid flygverkstäderna kommer att minska ytterligare och föreslår därför att antalet centrala verkstäder minskas från tre till två.

Med beaktande av långsiktiga tendenser finner utredningen att av de nuvarande verkstäderna den centrala verkstaden i Arboga bör behållas i första hand. En jämförelse i olika avseenden mellan verkstäderna i Malmslätt och Västerås ger enligt utredningens mening vid handen att den centrala verkstaden i Västerås bör läggas ned. Dess arbetsuppgifter föreslås bli successivt överförda till verkstäderna i Malmslätt och Arboga under budgetåren 1969/70 och 1970/71.

Allmänna Bevaknings AB och AB Ceaverken föreslås bli inlemmade i fabriksverket fr. o. m. den 1 juli 1968 med oförändrad företagsform och organisation.

Utredningen finner att åtskilliga faktorer talar för en anslutning av de båda företagen till fabriksverket. Beträffande Allmänna Bevaknings AB framhålls att fabriksverket som koncern redan innehåller eller förvaltar enheter med resurser som kan bidra vid teknisk bedömning och kontroll av aktiebolagets system och komponenter samt utföra service- och underhållsarbeten på dess bevakningsmateriel. Som tillverkare av röntgenfilm är Ceaverken en viktig beredskapsindustri. Enligt utredningens mening vore det därför lämpligt att inordna företaget i fabriksverket, som har en omfattande krigsproduktion på sitt program och hör under det departement som i första hand har ansvaret för samordningen av krigsberedskapen och beredskapsansträngningarna — försvarsdepartementet. Både fabriksverket och Ceaverken har vidare de större statliga och kommunala sjukvårdsinrättningarna som stora kunder, fabriksverket genom ett förtroendefullt och växande samarbete på tvätteriområdet. Båda har också en vitt förgrenad utlandsrepresentation, som i många fall vänder sig till samma kunder inom bl. a. industrier och sjukhus.

Utredningen föreslår att fabriksverkets ledningsansvar för de aktiebolag som inlemmas i företaget skall — liksom i fråga om AB Teleunderhåll — uttryckas genom att Kungl. Maj:t uppdrar åt fabriksverket att förvalta statens aktier i bolagen. Aktierna bör enligt utredningen värderas in i fabriksverkets fond till ett värde som kan anses motsvara förräntningsvärdet på lång sikt.

Ett genomförande av utredningens förslag beräknas medföra att fabriksverket får ledningsansvaret för ytterligare ca 5 000 anställda. Fabriksverkets omsättning väntas öka med ca 250 milj. kr. för år. Efter en övergångstid kan koncernen beräknas ha ca 10 000 anställda och en årsomsättning om 500 milj. kr. eller högre.

Försvarets fabriksverk föreslås få namnet Fabriksverken.

En omstrukturering enligt utredningens förslag beräknas medföra såväl vissa direkta kostnader som besparingar. Förutom personalkostnader beräknas uppstå engångskostnader om ca 5 milj. kr., varav 4,5 milj. kr. för investeringar, ombyggnader och installationer vid flygverkstäderna samt 0,5 milj. kr. för tillfälligt anlitad arbetskraft vid fabriksverkets huvudkontor. En nödvändig utökning av fabriksverkets ledningsorganisation beräknas medföra en årlig kostnadsökning om högst 1,3 milj. kr.

Omstruktureringen av flygverkstäderna kan enligt utredningen väntas ge en årlig besparing om minst 6 milj. kr. Härtill kan komma inkomster från försäljning av byggnader och mark i Västerås.

Utöver direkta besparingar räknar utredningen med betydande vinster genom en samordnad verkstadsdrift.

Beträffande personalfrågor anför utredningen att vid Karlskronavarvet förutses ett personalöverskott om ca 350 personer verksamhetsåret 1968/69 och ca 85 personer året därpå. Den övertaliga personal som inte kan förtidspensioneras bör skolas om för nya uppgifter. Redan verksamhetsåret 1970/71 räknar utredningen dock med att — under vissa förutsättningar — omkring 200 personer behöver tillföras rörelsen.

Muskövarvet beräknas få svårigheter att rekrytera personal under en övergångstid efter flyttningen från Stockholm. För att man även under den tiden skall kunna utföra nödvändiga underhållsarbeten för marinen bör vissa arbetsobjekt från Ostkustens örlogsbas förläggas till Karlskronavarvet.

Utredningen framhåller, att den omstrukturering som föreslås syftar till att skapa en rationell verksamhet och därmed på lång sikt den bästa grunden för trygghet i anställningsförhållandena. Problem med avgångar och omflyttning kommer att uppstå främst vid flygverkstäderna.

Fabriksverket förutsätts få det fulla arbetsgivaransvaret för den personal som förs över från förvaltningsorganisationen. Verket blir däremot inte arbetsgivare för personalen i de aktiebolag som inordnas. Utredningen förutsätter att fabriksverket beträffande all personal har eller ges möjlighet att ta på sig ett arbetsgivaransvar som bl. a. innebär att såväl företagets som personalens intressen blir väl tillvaratagna. Utgångspunkten för en aktiv personalpolitik anses vara att betrakta all personal inom fabriksverket som en enhet — en personalbank.

Sammanfattningsvis hävdar utredningen att personalproblemen i samband med omstruktureringen bör kunna bemästras utan alltför stora svårigheter.

Yttrandena

Utredningens förslag har till övervägande del fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

Beträffande ledningen av verkstadsdriften har flertalet funnit lämpligt med en uppdelning av ansvaret enligt förslaget. *Överbefälhavaren* anser dock att utredningen endast ofullständigt har redovisat olika alternativ för ledningen. Han framhåller att även de icke förbandsbundna verkstäderna primärt arbetar för krigsorganisationen. Även om de normalt arbetar enligt mera långsiktiga planer och i vissa fall för civila beställare måste de även före en mobilisering kunna lägga om, prioritera och forcera verksamheten till förmån för krigsmakten. *Arméförvaltningen* anför liknande synpunkter. *Försvarets civilförvaltning* finner uppenbart att påtagliga fördelar står att vinna med en samordning enligt förslaget. Klara regler måste enligt civilförvaltningen skapas för att trygga samarbetet för en god beredskap. *Flygförvaltningen* anser att utredningens avvägning av fördelar och nackdelar förefaller att i många avseenden bygga på förutsättningar som inte synes ha stöd av erfarenhet. *Försvarets fabriksverk* är berett att överta ledningsansvaret för den industriellt bedrivna underhållsverksamheten. Det avgörande skälet för detta — trots de risker fusioneringarna medför — är att det, såvitt fabriksverket nu kan bedöma, finns utsikter till integrationsvinster. *Riksrevisionsverket* finner att en viss samordning av verkstadsresurserna kan vara ändamålsenlig men att utredningen bör kompletteras innan man tar ställning i frågan. Ämbetsverket lämnar förslag till fortsatt utredning i fyra steg.

Om förslagen att inlemma Karlskronavarvet och verkstadsavdelningen vid Ostkustens örlogsbas (Muskövarvet) i fabriksverket fr. o. m. den 1 juli 1968 råder delade meningar. *Överbefälhavaren* har i princip inte något att erinra såvitt gäller Karlskronavarvet men motsätter sig bestämt att Muskövarvet förs över till fabriksverket. Han anser att Muskövarvet måste betraktas som en förbandsbunden anläggning med fast anknytning till den operativa verksamheten i såväl fred som krig. Även *marinförvaltningen* anser att Muskövarvet bör ledas av den centrala förvaltningsmyndigheten. Driften vid verkstaden får enligt förvaltningen avsevärt starkare samband med övnings- och underhållsverksamheten vid flottan än med verksamheten inom fabriksverket. Om ett överförande beslutas bör tidpunkten härför inte bli redan den 1 juli 1968 utan först efter det att varvet har trätt i funktion. Beträffande Karlskronavarvet vill *marinförvaltningen* inte motsätta sig förslaget. *Fabriksverket* behandlar Musköanläggningen från två utgångspunkter. Om varvet bedöms ha karaktären av icke-förbandsbunden anläggning anser fabriksverket det vara en uppenbar fördel för verksamheten om den får samma huvudman som Karlskronavarvet. En ny huvudman bör enligt fabriksverket få möjlighet att påverka den slutliga dimensioneringen och detaljutformningen av anläggningen. Skulle det däremot anses vara en förbandsbunden verkstad menar fabriksverket att verkstadsutredningen under nästa etapp bör ytterligare analysera frågan om varvet trots detta bör läggas under

fabriksverkets ledningsansvar eller om det bör kvarstå som verkstad inom förvaltningsorganisationen. Av remissinstanserna är det åtskilliga som uttalar tveksamhet om hur verksamheten vid Muskövarvet bör bedömas. Fabriksverket ifrågasätter om Muskövarvet i egenskap av förbandsbunden verkstad behöver få sådan volym som nu planeras. Bl. a. *förvaltningsdirektionen* och *statskontoret* avstyrker att varvet inlemmas i fabriksverket. Samma myndigheter tillstyrker att Karlskronavarvet förs över enligt förslaget. Även *Karlskronavarvet* självt biträder förslaget i denna del. Aktiebolaget utgår ifrån att ett inlemmande i fabriksverket inte kommer att påverka det inledda samarbetet med Kockums Mekaniska Verkstad i ogynnsam riktning.

Förslaget om lån till Karlskronavarvet för investeringar och produktutveckling tillstyrks av bl. a. *civilförvaltningen*, *fabriksverket* och *Karlskronavarvet*. *Riksrevisionsverket* anser att behövt kapital bör tillföras varvet över kapitalbudgeten och inte genom egen upplåning.

Beträffande Karlskronavarvets produktionsinriktning och organisation tillstyrks förslagen eller framhålls — liksom i varvets eget yttrande — att det bör ankomma på företagsledningen att ta ställning till den interna organisationen. *Karlskrona stad* anser att varvet även i fortsättningen bör utföra aluminium- och lättmetallarbeten samt nybyggnad av marina fartyg.

Verkstadsenheterna vid Sydkustens örlogsbas är enligt *överbefälhavaren* förbandsbundna. Deras organisatoriska ställning anser han böra prövas ytterligare i samband med verkstadsutredningens fortsatta arbete. Överföringen av eldledningsverkstaden har påbörjats och bör fullföljas. Liknande mening uttalas av bl. a. *marinförvaltningen*. Även *Karlskronavarvet* anser att pjäsverkstaden t. v. bör tillhöra örlogsbasen och göras till föremål för undersökning i utredningens nästa etapp. *Statskontoret* tillstyrker förslaget i dess helhet. Bl. a. *förvaltningsdirektionen*, *TCO* och *SR* avstyrker däremot förslaget.

Förslaget att låta de centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås ingå i fabriksverket tillstyrks av remissorganen. Flera myndigheter erinrar om att flygverkstaden i Arboga redan tidigare har förts över till fabriksverket och framhåller värdet av att alla de centrala verkstäderna för flygmateriel får samma huvudman. *Överbefälhavaren*, *flygförvaltningen* och *förvaltningsdirektionen* hävdar dock att det materiellaboratorium som ingår i de centrala flygverkstäderna i Malmslätt bör undantas och även i fortsättningen höra under flygförvaltningen. I denna fråga anför *fabriksverket* synpunkter både för och emot att laboratoriet förs in under dess ledning. Fabriksverket är berett att, om så sker, träffa långsiktigt avtal om laboratoriets utnyttjande, avdela behövt kapacitet för flygvapnets behov och utfästa sig att ge företräde åt brådskande uppdrag för dettas räkning.

Flertalet remissorgan är positiva till förslaget att antalet centrala

flygverkstäder minskas från tre till två och att därvid verksamheten vid centrala flygverkstaden i Västerås förs över till verkstäderna i Arboga och Malmslätt. Bl. a. SACO anser dock att den angivna tidsperioden för en överföring synes väl kort, framför allt med tanke på personalproblemen.

Förslagen att inlemma Allmänna Bevakningsaktiebolaget och Ceaverken i fabriksverket har fått ett skiftande mottagande. Bl. a. *fabriksverket* och *statskontoret* tillstyrker förslagen helt. *Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap* tillstyrker förslaget i fråga om bevakningsbolaget. Beträffande Ceaverken anför överstyrelsen att dess egenskap av viktigt företag inom det ekonomiska försvaret inte är något avgörande skäl för integrering. Denna egenskap delar Ceaverken med flera andra företag. *Överbefälhavaren* anser sig inte kunna finna några bärande motiv för att företag av denna typ skall ledas av fabriksverket. Han befarar att bevakningsbolaget inte kan drivas lika rationellt i en sådan koncern som i en koncern med logiskt sammanhängande verksamhet. Liknande synpunkter anför *civilt förvaltningen* och *förvaltningsdirektionen*. *Allmänna Bevakningsaktiebolaget* anser att några särskilda fördelar inte kan vinnas genom att bolaget ställs under fabriksverkets ledning med tanke på bolagets karaktär av serviceföretag. *Ceaverken* finner det varken marknadsmässigt, tekniskt eller från beredskapssynpunkt motiverat att dess verksamhet förs in under fabriksverket.

Flertalet remissorgan biträder förslagen om formen för fabriksverkets ledningsansvar, värdering av aktier i de aktiebolag som skall ställas under fabriksverkets ledning och ledningens utövande. *Fabriksverket* anför i fråga om värderingen av aktier att överföringen inte kommer att belasta verkets likviditet eller att öka dess behov av rörelsekapital annat än om verkets skyldighet att förränta inlösningskostnaderna för aktierna inte kan kompenseras av utdelningen på dessa. I sammanhanget nämner fabriksverket att överföringen av verkstadsenheter som inte drivs i bolagsform gör verkets nuvarande rörelsekapital uppenbart otillräckligt. *LO* anser att utredningen överskattat värdet av aktierna i Karlskronavarvet och hävdar att det bör reduceras avsevärt vid värderingen. *Marinförvaltningen* anser att i Karlskronavarvets styrelse bör ingå representant för marinförvaltningen eller materielverket. *SACO* finner det önskvärt att representanter för försvaret ingår i styrelserna för de aktiebolag som berörs av förslaget.

De flesta remissorganen biträder likaså förslaget att ramavtal rörande underhållsarbeten träffas mellan försvarets myndigheter och fabriksverket och har även redovisat åtskilliga synpunkter i frågan.

I fråga om kostnaderna för förslagens genomförande anför *överbefälhavaren*, att besparingarna vid de nu ansvariga ledningsorganen knappast kommer att kompensera kostnadsökningen för fabriksverkets

ledningsorganisation. Liknande synpunkter förs fram av *flygförvaltningen*, som dock anser att kostnadsberäkningarna för överföringen av verksamheten vid centrala flygverkstaden i Västerås till flygverkstäderna i Arboga och Malmslätt och för utökningen av fabriksverkets ledningsorganisation är i huvudsak riktiga.

Utredningens beräkningar av möjliga besparingar vid de centrala flygverkstäderna i samband med omstrukturering av dessa bedöms av *fabriksverket*, *förvaltningsdirektionen*, *statskontoret* och *SACO* som i stort sett realistiska. *Överbefälhavaren* och *arméförvaltningen* finner utredningen ofullständig i denna del och ifrågasätter starkt de beräknade vinsterna av förslagets genomförande.

Utredningens förslag och tankegångar angående personalfrågor har bemötts övervägande positivt. *Överbefälhavaren* anser att dessa frågor är svårbedömbara med hänsyn till minskad underhållsvolym, omstruktureringar och rationaliseringar inom försvaret. Med hänsyn till den föreslagna koncernens heterogena karaktär anses möjligheterna att placera om personal inom koncernen vara små utan omfattande omskolningsåtgärder. *Överbefälhavaren* förutsätter liksom *marinförvaltningen* att man särskilt beaktar värdet av miljökunskap och specialutbildning hos personalen i underhållsverksamhet. Flera remissinstanser trycker på angelägenheten av ett intimt samarbete med arbetsmarknadsmyndigheterna. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser beträffande de centrala flygverkstäderna att nedskärningar av personalstyrkan bör anpassas till det allmänna läget på arbetsmarknaden.

Departementschefen

Efter en första etapp av sitt arbete har 1966 års verkstadsutredning lämnat förslag till nya riktlinjer för underhåll av försvarets tygmateriel m. m. I sitt delbetänkande föreslår den även vissa grundläggande åtgärder för att anpassa nuvarande organisation till de föreslagna riktlinjerna. Under sitt fortsatta arbete överväger utredningen ytterligare åtgärder som kan behövas för att göra underhållsverksamheten mera rationell.

Verkstadsutredningen drar en gräns mellan verkstäder som är förbandsbundna och sådana som inte är förbandsbundna. Som förbandsbundna betecknar utredningen verkstäder med huvudsaklig uppgift att tillhandahålla omedelbar service vid förbandens fredsutbildning och som vid mobilisering organiseras till underhålls- eller verkstadsförband.

Verkstäder som inte är förbandsbundna bör enligt utredningen drivas affärsmässigt och under en samordnande ledning. Utredningen föreslår att ledningen skall anförtros försvarets fabriksverk och att vissa verkstäder m. m. skall inlemmas i detta. Förslaget gäller Karlskronavarvet AB, verkstadsavdelningen i Ostkustens örlogsbas (Muskövarvet) och de centrala flygverkstäderna i Malmslätt (CVM) och Västerås (CVV). Vidare föreslås att vissa verkstäder i Sydkustens örlogsbas skall tillföras Karlskronavarvet.

Vissa integrationsvinster av annat slag förutses om man inlemmar Allmänna Bevaknings AB och AB Ceaverken i fabriksverket. Utredningen föreslår att så sker.

Utredningen räknar med att arbetsbeläggningen vid flygverkstäderna skall minska ytterligare och föreslår därför att antalet centrala flygverkstäder skall minskas från tre till två. CVV bör enligt utredningens mening avvecklas efter överföringen till fabriksverket.

Vissa av de angivna förslagen har samband med bl. a. kapitaltillskott till Karlskronavarvet. Till denna fråga återkommer jag vid anmälan av frågan om kreditgaranti till Karlskronavarvet och vid anmälan av försvarets fabriksverks fond. I detta sammanhang redovisar jag mina ställningstaganden och förslag beträffande riktlinjer för underhållsverksamheten och i de organisatoriska frågor som bör underställas riksdagen.

Försvarets tygmateriel måste ges det underhåll som krävs för att den skall kunna användas för avsett ändamål och som samtidigt är ekonomiskt försvarbart. Ansvar för att så sker måste liksom hittills vila på den centrala förvaltningsmyndigheten. Denna myndighet behöver emellertid inte leda all verkstadsdrift. Utredningen har visat att verkstäder som inte är förbandsbundna med fördel kan drivas affärsmässigt och ledas av annan huvudman. Härigenom skapas ett klart kund/leverantörförhållande mellan beställare och huvudmannen för verkstadsdriften. Om man dessutom kan få till stånd en långt gående samordning av verkstadsdriften vinner man fördelar genom integrationsvinster. Jag delar uppfattningen att en affärsmässig drift och god integration ger övervägande fördelar. Emellertid fortsätter verkstadsutredningen sitt arbete och jag finner därför inte anledning att nu tillstyrka så stora förändringar som har föreslagits. I sin andra etapp studerar utredningen bl. a. gränsdragningen mellan förbandsbundna verkstäder och andra verkstäder. Vidare måste beaktas att kund/leverantörförhållandet redan föreligger såvitt gäller Karlskronavarvet. Jag vill därför f. n. endast tillstyrka att fabriksverkets ansvar för verkstadsdriften ökas genom att CVM och CVV förs över till verket.

Utredningen har särskilt beaktat kraven på underhållsverksamheten från beredskapssynpunkt och föreslår att förbandsbundna verkstäder även i fortsättningen skall tillhöra förvaltningsorganisationen och samordnas genom denna. Jag anser att man t. v. bör dra en gräns på detta sätt och förutsätter att den fortsatta utredningen ger ytterligare underlag för att bedöma vilka av verkstäderna inom krigsmakten som bör betraktas som förbandsbundna. Liksom utredningsmannen räknar jag med att fabriksverket i samråd med de militära myndigheterna skall ta nödvändig hänsyn till beredskapsfaktorer när det planerar verksamheten vid de underhållsverkstäder som föreslås bli inlemmade i fabriksverket. Om särskilda kostnader uppstår till följd av dessa beredskapsfaktorer, bör kostnaderna täckas av försvarsmedel i likhet med vad som gäller vid fabriksverkets övriga anläggningar.

Muskövarvet betecknas av flera remissorgan som förbandsbunden verkstad medan andra uttalar tveksamhet vid bedömningen av varvets inriktning. Jag anser att dess huvuduppgift i fredstid skall vara att tillgodose behovet av kontinuerlig service åt flottans fartyg. Varvet bör alltså enligt min mening närmast ha karaktär av förbandsbunden verkstad. Det bör därför ledas av den centrala förvaltningsmyndigheten. Personalstyrkan vid varvet bör anpassas till arbetsuppgifterna vid en förbandsbunden verkstad. Omfattningen av verksamheten bör övervägas av verkstadsutredningen som har att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag snarast möjligt. Storleken av denna verkstad måste emellertid noggrant avvägas mot resurserna vid Karlskronavarvet för marint underhåll. Det kan därvid bli nödvändigt att flytta över vissa beredskapsförlagda fartyg från stockholms- till karlskronaområdet.

I fråga om Karlskronavarvet anser jag att frågan om varvets koncerntillhörighet bör prövas i samband med en översyn av hela den statliga företagsgruppen. Det bör ankomma på den av statsrådet Wickman tillsatta delegationen för frågor rörande de statliga företagen att överväga denna fråga.

Även verksamheten vid kvarvarande verkstäder inom Sydkustens örlogsbas är beroende av övningsverksamheten. Jag finner att överföringen till Karlskronavarvet av eldledningsverkstaden bör fullföljas. I avvaktan på resultaten av utredningens fortsatta arbete är jag inte beredd att nu påskynda ytterligare överföring av verkstäder.

De centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås bör, som nämnts, föras över till fabriksverket för att liksom verkstaden i Arboga ingå i verket som affärsverksenheter. Något undantag bör inte göras för det centrala materiallaboratoriet.

Liksom utredningen finner jag att försvaret framdeles kommer att behöva endast två centrala flygverkstäder. Beläggningsprognoserna pekar på detta och det ter sig också som en naturlig följd av att man efter hand gjort underhållsrutinerna alltmera effektiva. Nedläggning av en verkstad ger möjlighet till ytterligare strukturrationalisering och leder dessutom till en direkt besparing, främst genom minskade lednings- och administrationskostnader.

Utredningen stannar för att CVV bör avvecklas. Med hänsyn främst till att CVV är den minsta av de centrala flygverkstäderna och att Västerås från arbetsmarknadssynpunkt torde vara mindre känslig än både Arboga och Malmslätt biträder jag förslaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t att ta ställning till i vilken takt olika arbetsuppgifter kan fördelas om. Härvidlag kommer förhållandena på arbetsmarknaden att få betydelse. En riktpunkt bör vara att få verksamheten vid CVV som flygverkstad i huvudsak avvecklad under budgetåret 1970/71. Undersökningar pågår inom fabriksverket av möjligheterna att förlägga annan verksamhet till nuvarande CVV.

Även Allmänna Bevaknings AB och AB Ceaverken bör enligt utredningen inlemmas i fabriksverket. Det finns emellertid även andra utvecklingslinjer

och samordningsalternativ för de båda företagen och dessa bör undersökas närmare. Emellertid anser jag att något förslag till förändring av deras ställning inte nu bör lämnas till riksdagen.

Ett genomförande av de förslag som jag har angett leder till vissa en gångsutgifter men skapar utan tvivel möjligheter till besparingar på sikt. Det väsentliga är emellertid att man med den nya ordningen kan göra avsevärda vinster genom en i viss utsträckning samordnad verkstadsdrift. De åtgärder som jag föreslår bör stimulera till rationaliseringar, affärs-mässiga bedömningar och god hushållning.

En svårighet vid nedläggning av en central flygverkstad blir att lösa personalfrågorna på ett smidigt sätt. Både utredningen och fabriksverket har föreslagit åtgärder för att tillgodose de anställdas intressen i största möjliga utsträckning. Jag anser det vara av väsentlig betydelse att personalproblemen löses på ett tillfredsställande sätt och att härför erforderliga administrativa resurser sätts in.

Tidpunkten för inlemmande av de centrala flygverkstäderna i fabriksverket bör vara den 1 juli 1968.

Det förefaller lämpligt att krigsmaktens beställningar av underhållsarbeten hos fabriksverket regleras genom långsiktiga ramavtal. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att godkänna sådana avtal.

Om Kungl. Maj:t och riksdagen beslutar i enlighet med mina förslag uppstår vissa merkostnader under fjärde huvudtiteln som beror på att grunderna för debitering är andra inom ett affärsdrivande verk än vid förvaltningsenheter. Dessa merkostnader avser främst sociala kostnader, som nu betalas från anslag under annan huvudtitel. Från statens synpunkt är det inte fråga om någon ökad kostnad utan bara om en förskjutning av belastningen mellan två huvudtitlar i riksstaten. Jag återkommer till denna fråga i annat sammanhang.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- a) besluta att de centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås skall inlemmas i försvarets fabriksverk den 1 juli 1968,
- b) godkänna att den centrala flygverkstaden i Västerås avvecklas,
- c) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ramavtal för underhållsarbeten vid försvarets fabriksverk.

Krigsmaktens lärlingsutbildning

Krigsmaktens lärlingsutredning,¹ som tillsattes 1963 för att utreda krigsmaktens lärlingsutbildning m. m., har i september 1967 avlämnat betänkan-

¹ Riksdagsmannen Gunnar Gustafsson (ordförande), riksdagsmannen Dag R. Edlund, överingenjören C.-G.S. Holmström och ombudsmannen Tore Karlson.

det Yrkesutbildning vid krigsmaktens industrier och verkstäder (Stencil Fö 1967: 8). Utredningen tillkallades sedan 1962 års riksdag (SU 114, rskr 284) begärt översyn av verksamheten vid försvarets lärlingsskolor.

Efter remiss har yttranden avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets civilförvaltning, arméförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, försvarets fabriksverk, luftfartsverket, statskontoret, skolöverstyrelsen, försvarsverkens arbetsstudiekommitté, Karlskronavarvet AB, AB Teleunderhåll, Svenska arbetsgivareföreningen, LO, SACO, SR, TCO, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund samt Svenska privat- och affärsflygföreningen.

Nuvarande organisation

Inom *krigsmakten* anordnas yrkesskoleutbildning vid Södermanlands regemente i Strängnäs, Stockholms örlogsvärv (Ostkustens örlogsbas), flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås samt vid yrkesskolor vid de centrala flygverkstäderna i Västerås (CVV) och Malmslätt (CVM). Vid *försvarets fabriksverk* anordnas yrkesskoleutbildning vid Zakrisdalsverken i Karlstad, Vanäsverken i Karlsborg, Carl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna, torpedverkstaden i Motala och centrala verkstaden i Arboga (CVA). Dessutom bedrivs vid tvätteriet i Karlstad viss särskild utbildning. Denna behandlas inte i detta sammanhang. Vid *övriga till försvaret knutna industrier* finns yrkesskoleutbildning vid AB Teleunderhåll i Växjö och vid Karlskronavarvet AB i Karlskrona.

Yrkesskoleutbildningen inom krigsmakten och de nämnda industrierna avser uteslutande de tekniska yrkesområdena.

Vissa av krigsmaktens yrkesskolor är att betrakta närmast som centrala yrkesskolor. Detta gäller främst flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås men även yrkesskolorna vid CVV och CVM. Huvudman för denna utbildning är flygförvaltningen. Krigsmaktens övriga två yrkesskolor är inbyggda verkstadsskolor.

Yrkesutbildningen vid försvarets fabriksverk bedrivs i form av inbyggda yrkesskolor. Utbildningen vid CVA bedrivs dock närmast som en central yrkesskola.

Yrkesutbildningen vid AB Teleunderhåll i Växjö bedrivs i form av en inbyggd verkstadsskola. Utbildningen vid Karlskronavarvet AB i Karlskrona omfattar vid företaget endast utbildning i praktiskt yrkesarbete. Den teoretiska utbildningen bedrivs i form av deltidskurser vid Karlskrona stads yrkesskolor. Huvudman för utbildningen är företaget.

Lärlingsutredningens förslag

Utredningen anser att yrkesskoleutbildningen vid krigsmakten och till denna anknutna industrier bör byggas upp på samma sätt som inom det allmänna yrkesutbildningsväsendet och inordnas i dess organisation.

Av de tolv yrkesskolor som f. n. finns vid krigsmakten och till denna knutna industrier är sju anordnade som inbyggda skolor och är därmed redan inordnade i det allmänna skolväsendet. Utredningen föreslår inga förändringar i organisatorisk tillhörighet för de inbyggda skolorna. Dessa skolors framtid bör som hittills bedömas av skolmyndigheterna efter samma grunder som gäller för andra inbyggda skolor.

Yrkesskolorna vid de centrala flygverkstäderna bör enligt lärlingsutredningen inordnas i det allmänna skolväsendet.

CVA är fr. o. m. den 1 juli 1967 överförd till försvarets fabriksverk. Det finns därför enligt utredningen inte längre anledning att vid denna verkstad bedriva yrkesskoleutbildning för andra behov än företagets egen rekrytering. Avtal om anpassningen bör träffas mellan skolmyndigheterna och fabriksverket.

Yrkesskoleutbildningen vid CVV och CVM bör enligt utredningen bibehållas men anordnas som centrala verkstadsskolor ungefär som nu eller som industriskolor med uppgift att tillgodose flygvapnets behov av i första hand telemontörer. Överenskommelser om överförande av skolorna i Västerås och Malmslätt till det allmänna skolväsendet bör träffas mellan skolmyndigheterna och flygförvaltningen.

Vad beträffar utbildningen vid Karlskronavarvet AB anser utredningen att kommunen bör vara huvudman och att utbildningen bör ske vid företaget eller helt vid Karlskrona stads yrkesskolor. Vilken form som skall väljas bör bestämmas av skolmyndigheterna i samråd med företaget.

Den lärlingsutbildning som bedrivs i samarbete mellan Stockholms stads yrkesskolor och Ostkustens örlogsbas kommer att upphöra i och med att basen flyttar ut till nya anläggningar på Muskö. Lärlingsutredningen förordar att yrkesskoleutbildning med syfte att tillgodose örlogsbasens behov av yrkesarbetare anordnas vid befintliga yrkesskolor i närliggande kommuner och att utbildning i praktiskt yrkesarbete förläggs till örlogsbasen.

Lärlingsutredningen har funnit anledning att särskilt behandla frågan om utbildning av flygmekaniker. Sådan utbildning bedrivs f. n. dels vid flygvapnet, dels inom det allmänna skolväsendet.

Utredningen föreslår att yrkesutbildning för elever vid flygmekanikerskola kombineras med värnpliktsutbildning. Utbildningen anordnas enligt förslaget i form av en tvåårig flygmekanikerskola till vilken rekryteras elever som genomgått årskurs 1 för fordonsmekaniker. Utbildningen under årskurs 1 av flygmekanikerskola anordnas vid en central verkstadsskola. Eleverna genomgår under detta år grundläggande praktisk och teoretisk yrkesutbildning. Utbildningen under årskurs 2 föreslås ske i samband med värnpliktstjänstgöring (grundutbildning) vid flygvapnet och even-

tuellt vid arméns och marinens helikopterförband. Förslaget innebär att den militära grundutbildningen påbörjas omedelbart efter årskurs 1 av flygmekanikerutbildningen. Inskrivning av berörda värnpliktiga måste därför ske i särskild ordning. Antagning till utbildningen föreslås ske genom en särskild nämnd.

Utredningen, som anser att det finns behov av en för hela landet gemensam flygmekanikerutbildning för den civila luftfartens och krigsmaktens behov, föreslår att denna sker vid en skola av rikskaraktär. Den föreslås förlagd till flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås och få en omfattning av 80 elever i varje årskurs. Utbildningen föreslås påbörjad höstterminen 1968. Utredningen föreslår att verkstadsskolan i Västerås i sin helhet överlämnas till Västerås stad utan vederlag.

Vad beträffar de skolor som förs över till det allmänna skolväsendet utgår utredningen ifrån att finansieringen kommer att ske efter samma grunder som vid andra skolor av samma slag inom det allmänna skolväsendet.

I samband med att viss utbildning förs över till det allmänna skolväsendet kan det bli aktuellt att överlämna vissa lokaler m. m. Ett dylikt överlämnande bör enligt utredningen ske utan kostnad för det allmänna skolväsendet.

Yttranden

Utredningens förslag och ställningstaganden har i huvudsak inte mött erinringar hos remissinstanserna.

Sålunda tillstyrks eller lämnas utan erinran utredningens förslag att yrkesskoleutbildningen inom krigsmakten och till denna knutna industrier till alla delar bör anordnas på samma sätt som inom det allmänna skolväsendet och inordnas i dess organisation.

Även förslaget att kombinera värnpliktstjänstgöring och yrkesutbildning tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. Ett antal remissinstanser hävdar att denna möjlighet bör prövas även för andra kategorier.

Utredningens förslag rörande flygmekanikerutbildningen tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna med undantag av skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen föreslår följande ordning beträffande utbildningsgången för flygmekaniker. Rekrytering sker från fordonsmekanikerutbildningens första årskurs varefter följer 42 veckors central kurs som ger kompetens som flyghjälpmekaniker. Därefter följer praktik under två år vilken kan utbytas mot värnpliktstjänstgöring (grundutbildning) som flygmekaniker. Utbildningen avslutas med en sex veckors centralt anordnad kompetensgrundande flygmekanikerkurs. Skolöverstyrelsen tar inte ställning till om utbildningen skall anordnas helt i skola eller som s. k. inbyggd skola. Beslut om lokalisering, dimensionering och lämplig form för utbildningen bör ske enligt samma grunder som för yrkesutbildningen i övrigt. Intagning till ut-

bildningen bör enligt skolöverstyrelsen ske enligt samma normer som för yrkesutbildning i övrigt.

Departementschefen

Krigsmaktens lärlingsutredning har vid sin översyn av lärlingsutbildningen vid krigsmakten och till denna knutna industrier gett uttryck för den principiella uppfattningen att yrkesskoleutbildningen till alla delar bör anordnas på samma sätt som inom det allmänna skolväsendet och inordnas i dess organisation. För egen del kan jag ansluta mig till denna uppfattning.

Lärlingsutbildningen vid de inbyggda skolorna är redan anordnad i enlighet med den inledningsvis angivna organisationsprincipen. Dessa skolors framtid kommer att bedömas av skolmyndigheterna efter samma grunder som gäller för andra inbyggda skolor.

I fråga om utbildningen vid Karlskronavarvet AB ankommer det på skolmyndigheten och företaget att besluta.

Organisationen av lärlingsutbildningen vid Stockholms örlogsvarv (Ostkustens örlogsbas) samt vid flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås och vid yrkesskolorna vid de centrala flygverkstäderna bör bedömas bl. a. med beaktande av vad jag förordat i det föregående om samordning av verkstadsdriften m. m. Jag förutsätter i detta sammanhang att riksdagen bifaller vad sålunda förordas.

I fråga om lärlingsutbildningen vid Ostkustens örlogsbas ankommer det på skolmyndigheterna och marinförvaltningen att närmare utforma yrkesutbildningen vid basen.

Yrkesskoleutbildningen vid CVA bör enligt min mening i första hand avse telemontörer för flygvapnets behov. Det ankommer på skolmyndigheten och försvarets fabriksverk — efter samråd med flygförvaltningen — att närmare anpassa och utforma yrkesutbildningen vid verkstaden.

CVM och CVV föreslås i annat sammanhang bli överförda till försvarets fabriksverk. Härvid har också föreslagits att CVV skall avvecklas framdeles. Jag delar utredningens uppfattning att vid verkstäderna bör anordnas utbildning av i första hand telemontörer för flygvapnets behov. Det ankommer på vederbörande skolmyndighet och fabriksverket — efter samråd med flygförvaltningen — att närmare anpassa och utforma yrkesutbildningen vid verkstäderna.

Enligt min mening kan det inte uteslutas att en sammanslagning av här nämnd utbildning i Malmslätt och Arboga kan vara ändamålsenlig. Det ankommer på skolmyndigheterna och fabriksverket att överväga en sådan sammanslagning.

Utredningen har föreslagit att utbildningen av flygmekaniker i vissa fall skall anordnas som en kombination av yrkesutbildning och värnplikts-tjänstgöring (grundutbildning). Jag anser för egen del att detta är en ända-

målsenlig ordning för att tillgodose en del av krigsmaktens behov av såväl värnpliktiga som fast anställda mekaniker. Jag är inte f. n. beredd att, som några remissinstanser föreslagit, förorda en vidgning av denna form av utbildning till att avse även andra yrkeskategorier.

Utbildningen av flygmekaniker bör enligt min mening i huvudsak anordnas på det sätt skolöverstyrelsen föreslagit i sitt remissutlåtande. Den bör således bygga på årskurs 1 av civil fordonsmekanikerutbildning. Därefter bör följa ett års utbildning vid verkstadsskola. Detta utbildningsår bör ge kompetens som flyghjälpmekaniker. I omedelbar anslutning härtill bör följa värnpliktstjänstgöring (grundutbildning) — inom ramen för nu gällande värnpliktsförfattningar — som flygmekaniker vid flygvapnet eller vid arméns eller marinens helikopterförband. Utbildningen avslutas med en sex veckor lång kompetensgrundande flygmekanikerkurs. Den som inte fullgjort värnpliktstjänstgöring (grundutbildning) som flygmekaniker skall före genomgång av den avslutande kompetensgrundande kursen ha fullgjort två års praktik som civil flyghjälpmekaniker. Förslaget förutsätter en tidigarelagd inskrivning av ifrågavarande värnpliktiga. Centrala värnpliktsbyrån (värnpliktsverket) äger meddela erforderliga föreskrifter härom.

Utbildningen bör såsom föreslagits dimensioneras så att ca 80 elever per år kan avsluta sådan utbildning. Den bör i enlighet med utredningsförslaget anordnas vid nuvarande flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås. Vid genomförande av den föreslagna utbildningen bör verkstadsskolan i Västerås utgå ur flygförvaltningens organisation och i sin helhet överlätas till den lokala skolmyndigheten. Jag avser att återkomma senare med förslag härom. Jag förutsätter härvid att f. n. vid skolan anställd personal bereds fortsatt sysselsättning genom skolmyndighetens försorg.

Kostnaderna för de inbyggda skolorna betalas redan nu till stor del av skolmyndigheterna medan återstoden — bl. a. vissa kostnader för den praktiska tjänstgöringen — betalas av arbetsgivaren. Förslaget innebär ingen förändring av denna kostnadsfördelning.

Kostnaderna för de till flygverkstäderna anknutna skolorna betalas f. n. av driftmedel, dvs. ytterst av flygvapnets anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m. Efter en inordning av ifrågavarande utbildning i det allmänna skolväsendet — vilket bör ske tidigast den 1 juli 1969 — kan det bli aktuellt att föra över vissa kostnader till det allmänna skolväsendet.

Kostnaderna för flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås, vilka också betalas av driftmedel, uppgår f. n. till ca 1,2 milj. kr. årligen. Vid en överföring av skolan till det allmänna skolväsendet bör ramen för det militära försvaret minskas med motsvarande belopp. Jag återkommer till denna fråga i annat sammanhang.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t

a) bereder riksdagen tillfälle att yttra sig med anledning av vad som anförts om principerna för organisationen av yrkesutbildningen vid krigsmakten och försvarets fabriksverk,

b) föreslår riksdagen att godkänna att nuvarande flygförvaltningens verkstadsskola i Västerås får utgå ur flygförvaltningens organisation.

Kreditgaranti till Karlskronavarvet AB

Karlskronavarvet AB bildades år 1961 och ersatte därvid dåvarande marinverkstäderna i Karlskrona. Aktiekapitalet uppgår till 32 milj. kr. Medeltalet anställda under budgetåret 1966/67 var totalt 1 713, varav 1 260 arbetare och 453 tjänstemän.

Enligt bolagsordningen har bolaget till ändamål att driva varvs- och verkstadsrörelse jämte annan därmed förenlig verksamhet av teknisk, industriell eller kommersiell art. Bolagets verksamhet domineras nu liksom vid bolagsbildningen av arbeten åt marinen, främst underhåll och ombyggnad av marinens fartyg. Omfattningen av denna verksamhet regleras av ett ramavtal mellan marinförvaltningen och bolaget. Vidare förekommer nybyggnadsarbeten för marinen och andra beställare. Sålunda har bolaget levererat bl. a. minsvepare, motortorpedbåtar, ubåtar och ett tankmotorfartyg.

Bolagets övriga verksamhetsgrenar omfattar f. n. civil reparentverksamhet, plåt-, svets- och maskinarbeten samt tillverkning av produkter i stål till civila fartyg såsom roder och däckshus m. m. och av produkter i aluminium och armerad plast.

Under år 1967 har bolaget träffat avtal med Kockums Mekaniska Verkstads AB om ett långsiktigt samarbete mellan bolagen. Karlskronavarvets verksamhet inom området för mekanisk verkstadsindustri beräknas komma att öka efter tillkomsten av detta avtal.

Karlskronavarvets framställning

I skrivelse den 20 december 1967 har Karlskronavarvet AB hemställt om lån på sammanlagt 70 milj. kr. för investeringar och produktutveckling m. m.

1. Bolagets utveckling m. m.

Bolaget tillfördes vid bildandet ett aktiekapital på 23 milj. kr. Aktiekapitalet utökades i juni 1962 med 9 milj. kr. genom att bolaget i

utbyte mot aktier på detta belopp övertog marinverkstädernas anläggningar och de tillgångar och skulder som hörde till rörelsen. Denna apportegendom värderades emellertid till 15 milj. kr. Överskjutande belopp på 6 milj. kr. ansågs som överkurs på aktierna och tillfördes reservfonden.

I samband med bolagsbildningen beviljades bolaget en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 8 milj. kr. Sedan år 1966 har bolaget därjämte en checkräkningskredit på 10 milj. kr. hos Sveriges Kreditbank.

Under räkenskapsåren 1961/62—1966/67 uppgick investeringarna till sammanlagt 32,2 milj. kr. Härav belöper 22,8 milj. kr. på byggnader, 8,1 milj. kr. på maskiner och annan teknisk utrustning samt 1,3 milj. kr. på markförvärv. Finansieringen av investeringarna har skett med det förut nämnda kapitaltillskottet på 23 milj. kr. samt med avskrivningsmedel som verksamheten lämnat. I detta sammanhang kan nämnas att avskrivningsmedlen uppgår till sammanlagt 10,7 milj. kr. under den angivna perioden.

Den administrativa organisationen, som övertogs vid bolagets bildande, har upprustats och i övrigt anpassats till vad som krävs för en verksamhet med företagsmässig målsättning. Ekonomi- och planeringsavdelningarna har sålunda omorganiserats, varjämte särskilda organisatoriska enheter tillskapats för försäljnings-, personal- och produktions-tekniska funktioner m. m. Företagets personalresurser för produktutveckling och marknadsföring är dock inte tillräckliga.

Medeltalet i verksamheten anställda under bolagets första och dess senaste verksamhetsår framgår av följande tabell.

Budgetår	Totalt	Arbetare	Arbetsledare	Övriga tjänstemän
1961/62	1 862	1 508	107	247
1966/67	1 713	1 260	100	353

Det totala antalet anställda har, som tabellen visar, minskat med ca 150 under nämnda tid. Utvecklingen beträffande arbetare och andra tjänstemän än arbetsledare har dock inte varit densamma. Antalet arbetare har sålunda minskat med ca 250, medan antalet tjänstemän ökat med ca 100. Minskningen av antalet arbetare beror huvudsakligen på naturlig avgång och är resultatet av en strävan att anpassa arbetarantalet till produktions behov. Ökningen av tjänstemannakadern sammanhänger med upprustningen av den administrativa organisationen. Huvudparten av ökningen faller på försäljnings- och produktions-tekniska funktionerna.

Verksamhetens omfattning och inriktning under de fem senaste verksamhetsåren belyses av följande tabell över den fakturerade omsättningen (milj. kr.).

	Budgetår					Summa
	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	
Arbeten åt marinen.....	37,0	48,2	26,4	29,1	45,8	186,5
Övriga statliga samt civila beställningar.....	10,3	13,2	19,7	21,9	17,6	82,7
Försäljning av material, elkraft m. m.....	2,3	1,9	3,2	4,0	4,3	15,7
Summa	49,6	63,3	49,3	55,0	67,7	284,9

Som tabellen utvisar har arbeten åt marinen svarat för huvudparten, närmare bestämt ca 65 %, av bolagets omsättning under ifrågavarande fem verksamhetsår. Vad angår faktureringen på marinen under det senaste året, 45,8 milj. kr., är denna osedvanligt hög jämfört med de två närmast föregående åren. Förhållandet sammanhänger med att vissa större ombyggnadsarbeten avslutades och fakturerades under budgetåret 1966/67.

Gruppen »Övriga statliga samt civila beställningar» i tabellen avser i huvudsak arbeten för olika statliga myndigheters räkning. Av det totala beloppet på 17,6 milj. kr. för nämnda grupp budgetåret 1966/67 avser sålunda ca 12 milj. kr. statliga beställningar utöver arbeten för marinens räkning. Härav framgår att under budgetåret 1966/67 statliga beställningar svarade för ca 85 % av omsättningen för bolagets tillverkning.

Under ifrågavarande fem år har två nya tillverkningar upptagits, nämligen av aluminiumprodukter och av produkter i armerad plast. Tillverkningen av aluminiumprodukter har varit betydande under de senaste åren. Sålunda svarade denna tillverkning för 6,2 milj. kr. av den totala omsättningen för budgetåret 1966/67. Tillverkningen av produkter i armerad plast, som tog sin början för endast tre år sedan, är ännu under utveckling och med anledning härav har hittills endast en relativt blygsam omsättning uppnåtts.

2. Ekonomiska förhållanden

Av följande tabell framgår resultatet av bolagets verksamhet under budgetåren 1961/62—1966/67 (milj. kr.).

	Budgetår						Summa
	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	
Omsättning.....	39,1	49,6	63,3	49,3	55,0	67,7	324,0
Redovisade årsresultat...	0	0	0	0	0	0	0
Resultat före avskrivningar	+ 3,1	+ 4,2	— 1,8	— 3,5	+ 2,3	+ 7,7	+ 12,0
Bokförda avskrivningar:							
på maskiner och inventarier.....	1,0	1,0	1,4	1,7	1,7	1,8	8,6
på anläggningar.....	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	2,1
Resultat efter bokförda avskrivningar.....	+ 1,9	+ 3,0	— 3,5	— 5,6	+ 0,1	+ 5,4	+ 1,3

Det sammanlagda nettoresultatet under perioden på 1,3 milj. kr. efter bokförda avskrivningar har inte ansetts medge någon utdelning på aktiekapitalet. Resultatet bör enligt bolagets mening bedömas mot bakgrunden av att bolaget år 1961 övertog en otidsenlig, i vissa hänseenden ålderdomlig anläggning, som medfört avsevärda årliga merkostnader för driften. Härtill kommer den belastning som legat däri att varvets organisation vid bolagets start inte var uppbyggd och anpassad för en företagsmässig drift. Därjämte framhåller bolaget att sysselsättningsgraden varit mycket ogynnsam särskilt under åren 1963/64 och 1964/65.

De faktiska överskott, som uppstått efter avskrivningar under perioden, har tillförts lagerreserven. De år underskott uppstått har detta täckts genom att lagerreserven anlåtats. Lagerreserven har emellertid ökat under perioden med 9,5 milj. kr. medan det sammanlagda nettoresultatet under samma tid uppgår till 1,3 milj. kr. Det belopp på 8,2 milj. kr., som lagerreserven ökat med utöver den sammanlagda vinsten på 1,3 milj. kr., består av extra ordinära inkomster. Dessa utgörs av en engångsersättning på 5 milj. kr., som beviljats av riksdagen år 1962, en upplösning av en inte längre nödvändig reserv på 2,4 milj. kr. och bokvinster på försålda maskiner m. m. på 800 000 kr.

Utvecklingen av bolagets ekonomiska ställning från tiden för bolagets start framgår av följande uppställning. Denna innehåller balans-

	Balans		Förändring
	vid bolagets start 1961	30.6.1967	
Kontanta tillgångar	34,6	39,5	+ 4,9
Kortfristiga placeringar	—	10,0	+ 10,0
Fordringar hos kunder m. fl.	4,1	9,2	+ 5,1
Materiallager och pågående arbeten	26,6	31,3	+ 4,7
Anläggningar samt maskiner och inventarier	14,4	35,2	+ 20,8
	<u>79,7</u>	<u>125,2</u>	<u>+ 45,5</u>
Förskott från beställare	31,1	62,0	+ 30,9
Leverantörs- och andra driftsskulder	8,6	19,7	+ 11,1
Fastighetslån	—	0,1	+ 0,1
Skuld till PRI-stiftelse	—	3,4	+ 3,4
	<u>39,7</u>	<u>85,2</u>	<u>+ 45,5</u>
Nybyggnadsfond	2,0	2,0	—
Eget kapital varav aktiekapital 32 milj. kr.	38,0	38,0	—
	<u>79,7</u>	<u>125,2</u>	<u>+ 45,5</u>
Lagerreserv, dvs. verkliga lagervärden utöver bokförda sådana	6,7	16,2	+ 9,5

räkningarna i sammandrag vid bolagets start och vid senaste räkenskapsårets utgång den 30 juni 1967.

Bolagets startbalans år 1961 innefattar på tillgångssidan det kontantbelopp på 23 milj. kr., som vid bolagets tillkomst tillfördes bolaget i utbyte mot aktier, och den egendom med ett värde av 56,7 milj. kr., som bolaget övertog från marinverkstäderna. På skuldsidan har tagits upp värdet av aktierna på sammanlagt 38 milj. kr., dvs. aktiernas nominella värde på 32 milj. kr. jämte reservfond på 6 milj. kr., och nybyggnadsfond på 2 milj. kr. samt skulder på 39,7 milj. kr., som bolaget övertog från marinverkstäderna.

Som uppställningen visar har bolagets skulder från starten fram till den 30 juni 1967 ökat med 45,5 milj. kr. Härav utgör huvudparten eller 30,9 milj. kr. ökning av erhållna förskott, medan 11,1 milj. kr. avser ökning av leverantörs- och andra driftsskulder och 3,4 milj. kr. skuld till PRI-stiftelsen.

Mot nämnda ökning av skulderna på 45,5 milj. kr. svarar på tillgångssidan ökning av kontanta tillgångar och kortfristiga placeringar med 14,9 milj. kr., fordringar hos kunder m. fl. med 5,1 milj. kr., lagertillgångar med 4,7 milj. kr. samt anläggningar och maskiner med 20,8 milj. kr. Sistnämnda belopp ökat med under dessa år bokförda avskrivningar på 10,7 milj. kr. motsvarar de tidigare nämnda investeringarna.

Beträffande bolagets kassamässiga ställning visar tabellen att de kontanta tillgångarna den 30 juni 1967 uppgick till 39,5 milj. kr., vilket innebär en ökning på 4,9 milj. kr. jämfört med startbalansen. Härtill bör läggas hos bank mot revers kortfristigt placerade medel på 10 milj. kr. Den kassamässiga ställningen den 30 juni 1967 blir herefter 49,5 milj. kr. Vid en bedömning av vad detta belopp betyder ur likviditetssynpunkt måste hänsyn tas till förskott från beställare och till hur dessa vid denna tidpunkt disponerats för de beställningar de avser. Förskotten den 30 juni 1967 uppgick till 62 milj. kr. och härav hade då ca 22 milj. kr. nedlagts i tillverkningen för att utföra orderna. Återstoden av förskotten eller ca 40 milj. kr. ingick alltså i de kontanta tillgångarna den 30 juni 1967. Dessa medel måste alltså hållas disponibla för att fullfölja beställningarna. Sedan detta belopp frånräknats återstår av de kontanta tillgångarna, kortfristiga placeringar medräknade, ca 9,5 milj. kr. Detta belopp bör tas till utgångspunkt vid bedömning av bolagets likviditet den 30 juni 1967.

Angående likviditeten kan framhållas att bolaget hittills inte behövt rep- liera på leverantörskrediter, utan kunnat tillämpa de kortare betalningstider, som inneburit att kassarabatter erhållits. Bolagets likviditet är således f. n. god. För att fullständigt belysa det aktuella likviditetssläget kan nämnas, att bolaget hittills inte behövt utnyttja sin rörliga kredit på 8 milj. kr. i riksgäldskontoret och inte heller checkräkningskrediten på 10 milj. kr. hos Sveriges Kreditbank.

Vad beträffar likviditetens utveckling på längre sikt blir denna, fram-

håller bolaget, givetvis beroende av — förutom nettoresultaten av rörelsen — de medel som erfordras för investeringar och produktutveckling samt storleken av det kapital bolaget kommer att förfoga över genom lån eller annan form för kapitaltillskott.

3. Produktionsprogram

Karlskronavarvet har f. n. följande produktionsprogram.

Den dominerande arbetsbeläggningen utgörs nu liksom vid bolagsbildningen av arbeten åt marinen. De senaste sex åren har visat, att företagets kunskaper och erfarenheter om marinens materiel är dess största tillgång och så förblivit hittills. Detta förhållande och ramavtalet om underhålls- och ombyggnadsarbeten åt marinen har varit grunden för bolagets hittillsvarande verksamhet och betraktas som en nödvändig grund för verksamheten även för en avsevärd tid framåt. Arbeten åt marinen anses därjämte i ekonomiskt hänseende vara ett villkor för att den successiva utvecklingen mot nya produktområden skall bli möjlig att genomföra.

Bolagets övriga verksamhetsgrenar omfattar f. n. civil reparentverksamhet, tillverkning av produkter i stål, aluminium och armerad plast samt av mekaniska arbeten.

Den civila reparentverksamheten har varit liten. Omsättningen, som för budgetåret 1966/67 var 200 000 kr., har under de senaste fyra åren i medeltal varit 900 000 kr. Några möjligheter att utvidga denna verksamhetsgren till en betydande verksamhet anses inte föreligga på grund av att sjöfarten på Karlskrona är liten. Under gynnsamma förhållanden torde dock verksamhetsgrenen kunna drivas upp till en något större volym än hittills.

Tillverkningen av produkter i stål och av mekaniska arbeten avser nästan genomgående beställningstillverkning, i vissa fall legotillverkning. Beställningarna avser större detaljer till civila fartyg såsom roder, däckshus m. m. samt därjämte ett varierande antal produkter som ligger inom området för mekanisk verkstadsindustri, dvs. plåt-, svets- och maskinarbeten. Omsättningen för den nu nämnda produktgruppen uppgick budgetåret 1966/67 till 9 milj. kr. Möjligheterna att i betydande grad öka denna verksamhetsgrens volym betecknas som goda, speciellt med hänsyn till det samarbetsavtal, som under hösten 1967 träffats med Kockums Mekaniska Verkstads AB.

Tillverkningen av aluminiumprodukter har hittills nästan enbart avsett beställningar från statliga myndigheter. Omsättningen under budgetåret 1966/67 uppgick till ca 6 milj. kr. Framtidsutsikterna för denna tillverkning anses svårbedömda. Då aluminium allmänt anses vara ett material, vars användningsområde kommer att väsentligt utvidgas i framtiden, bedömer bolaget det dock rimligt att denna verksamhetsgren skall på längre sikt kunna ökas i betydande grad.

Tillverkningen av produkter i armerad plast omfattar f. n. fritidsseglbåtar. Denna tillverkning startades för ca tre år sedan. Omsättningen är därför ännu blygsam. Den uppgick året 1966/67 till 900 000 kr. Möjligheter att öka omsättningen av denna produkt torde finnas. Tillverkning av produkter i armerad plast har enligt bolagets uppfattning betydande utvecklingsmöjligheter. Bolaget har för avsikt att sätta igång tillverkning av

andra och större båttyper såsom fisketrålare och mindre specialfartyg för såväl marina som civila ändamål.

Även om bolaget till väsentlig del måste bygga sin verksamhet på beställningar från marinen måste det enligt bolaget även söka andra verksamhetsområden. En betydande svårighet för en lönsam verksamhet har bl. a. legat däri, att beställningarna från marinen växlat i omfattning. En nedgång kan förväntas på lång sikt. Dessa förhållanden har gjort det nödvändigt för bolaget att söka nya tillverkningsobjekt, vilket även förutsattes vid bolagets bildande. Bolaget har gjort flera försök, av vilka två hittills lett till sådana tekniska och ekonomiska resultat, att dessa tillverkningar även i fortsättningen kan antas komma att ingå i bolagets produktionsprogram. De kan dock inte förutses bli av sådan omfattning att de, jämte den egentliga varvsrörelsen samt lego- och beställningstillverkning av mekaniska produkter, kan säkerställa ett fullständigt utnyttjande av tillverkningskapaciteten. Andra produktionslinjer måste därför också upptas. Detta var en grundtanke vid bolagets bildande och gäller alltså.

Detta förhållande innebär enligt bolagets uppfattning, att bolaget under många år framåt måste bedriva ett omfattande arbete för produktutveckling. Svårigheterna i detta arbete ligger huvudsakligen i att finna produkter, för vilka tillverkningen blir såväl tekniskt som ekonomiskt godtagbar. Arbetet härmed blir vidare mycket omfattande, då det avser inte bara produktionstekniska frågor utan i lika hög grad frågor som hänger samman med marknadsföring.

Verksamheten måste emellertid enligt bolagets uppfattning redan nu kunna anpassas till vissa förändrade förhållanden. Som exempel nämnes härvid bl. a. det nyligen träffade samarbetsavtalet med Kockums Mekaniska Verkstads AB. Bolaget anger följande produktionsprogram, som aktuellt under en någorlunda överblickbar framtid om 5—10 år.

- a) Underhålls- och ombyggnadsverksamhet för marinen och staten i övrigt samt civil reparentverksamhet.
- b) Nybyggnad av fartyg för marinen och av specialfartyg.
- c) Produkter i stål (plåt- och svetsarbeten med eller utan maskinell bearbetning) och mekaniska arbeten.
- d) Produkter i aluminium.
- e) Produkter i armerad plast.

4. Investeringsbehov

Bolaget framhåller att det såsom framgått av redogörelsen i det föregående har visat sig innebära betydande svårigheter att förverkliga det vid bolagets start uppställda målet om en ekonomiskt bärkraftig verksamhet. Orsaken till det mot bakgrund av bolagets betydande aktiekapital ogynnsamma rörelseutfallet anges i huvudsak ha sin grund i att bolagets anlägg-

ningar är otidsenliga och oekonomiska. De årliga merkostnader för driften, som de otidsenliga anläggningarna förorsakar, anses inte möjliga att precisera till beloppet, men bolaget framhåller att de uppgår till så höga belopp, att en ekonomiskt självbärande verksamhet på längre sikt inte är möjlig om anläggningarna skall bibehållas oförändrade. Ett omfattande arbete krävs även, såsom bolaget framhållit i det föregående, för att få fram nya produkter. Arbetet gäller emellertid inte bara att utveckla nya produkter utan även att introducera dessa på den allmänna marknaden.

Ett villkor för en väsentlig utökning av bolagets totala arbetsvolym är sålunda, framhåller bolaget, att produktionsapparaten moderniseras och att arbetsmetoder m. m. förbättras så, att effektiviteten höjs väsentligt och därmed konkurrenskraftiga tillverkningskostnader kan uppnås. Enligt bolagets uppfattning kräver en sådan modernisering omfattande investeringar såväl i fråga om maskinutrustning och byggnader som produktutveckling och metodförbättring.

Företagets bästa verkstadsanläggning är de plåt- och svetsverkstäder, som togs i bruk år 1963. Den maskinella utrustningen för plåt- och svetsarbeten har undan för undan kompletterats och är förhållandevis modern. Lyftutrustningen är mot bakgrund av de behov som kunde bedömas vid bolagsstarten relativt god. Personalens utbildning och erfarenhet är även en värdefull tillgång. Resurserna har medgivit en rationell tillverkning av sektioner till ubåtar, skrov till torpedbåtar samt andra tunga och komplicerade arbetsobjekt. Det har emellertid visat sig vid undersökningar av möjligheten att tillverka komponenter till stora fartyg åt Kockums Mekaniska Verkstads AB, att bl. a. svetshallens lyftkapacitet är otillräcklig. Där est sådant komponentbygge även skulle medföra ett stort materialflöde genom verkstäderna, kan behov uppkomma av att rationalisera hantering och lagring av material och det kan då bli nödvändigt att anlägga en plåtgård i närheten av dessa verkstäder.

Huvuddelen av maskinverkstäderna är inrymda i en byggnad från 1870-talet. Några verkstadsenheter är placerade i andra byggnader på avsevärt avstånd därifrån. En av dessa ligger i en byggnad, som tillhör Sydkustens örlogsbas och som denna enligt befintliga planer skall disponera för egen räkning. Maskinverkstädernas resurser motsvarar inte dem som plåt- och svetsverkstäderna förfogar över. Detta är oförmånligt när det gäller att konkurrera om lönsamma arbeten. Maskinverkstäderna, som inom sig rymmer enheter för maskinbearbetning, montage samt filar- och rörarbeten, har även stor betydelse för de marina arbetena. I underhållsverksamheten utgör filar- och rörarbetena den mest betydande delen.

Stapelbädden ligger under tak i samma byggnadskomplex som huvuddelen av maskinverkstäderna. Utrymmena är begränsade och lyftkapaciteten för liten för att tillåta fullt rationellt sektionsbyggande, om än bolaget funnit utvägar att bygga sektioner av t. ex. ubåtar i plåt- och svetsverkstäderna och därefter transportera dem till stapelbädden för fortsatt byggnad. Själva bäddens sjö- och landdelar är i gott skick. Belägenheten under tak svarar mot moderna principer om att utföra svets- och målningsarbeten m. m. i väderskyddade utrymmen med jämn temperatur. Bädden bör där-

för utnyttjas i bolagets produktion, men lyftmöjligheterna behöver förstärkas och kringutrymmena utökas.

De byggnader, som innehåller maskinverkstädernas huvuddel och stapelbädden, bör på grund av ålder och allmänt tillstånd ersättas med en nyanläggning, i vilken bör inrymmas — förutom den befintliga stapelbädden — alla till maskinverkstäderna hörande enheter.

Aluminiumverkstaden har tillfälligt inrymts i lokaler som friställdes när plåtslageri- och svetsarbetena överflyttades till den nya verkstadsanläggningen. De för aluminiumarbetena disponerade lokalerna är av flera skäl olämpliga och på sikt måste en ny anläggning tillkomma för denna verksamhet. Den nya aluminiumverkstaden behöver inte sammanföras med den nya maskinverkstaden och bör av tekniska skäl inte läggas samman med de befintliga plåt- och svetsverkstäderna.

Tillverkningen av produkter i armerad plast omfattar hittills enbart fritidsbåtar och bedrivs i provisoriska och otillräckliga lokaler, som inte medger att den nuvarande mest sålda båten — Karlskronaviggen — kan tillverkas i den omfattning, som borde vara möjlig att sälja vid en intensiv marknadsföring. Produktionen kan inte heller ske helt rationellt. För att kunna bedriva en lönsam båttillverkning är det nödvändigt att snarast skaffa lämpliga verkstadslokaler. Armerad plast anses, som redan nämnts, ha ganska betydande utvecklingsmöjligheter. Bolaget bör därför i anslutning till den föreslagna båtverkstaden successivt kunna bygga nya lokaler för andra plastprodukter.

För att rationalisera materialförvaring och materialhantering bör ett nytt centralförråd tillkomma som ersättning för en äldre förrådsbyggnad och ett antal skjul och bodar.

Bolagets elektroverkstäder är nu belägna i en byggnad i tre plan, varav ett delvis är elektroförråd. Verkstadslokalerna är otidsenliga och har med den stora ökningen av elektrisk materiel i fartygen blivit mycket trånga. Stora delar av svagströmsverksamheten bedrivs i en annan byggnad. En rationell drift av elektroverkstäderna kräver att stark- och svagströmsdelarna inryms i samma byggnad. På sikt bör därför en ny byggnad för elektroverkstäderna jämte elektroförråd tillkomma.

Dockor, kajer och pirar är i gott skick även om vissa stora underhållsarbeten bedöms nödvändiga på ett par dockor inom den närmaste framtiden. Vissa ändringsarbeten på dockorna kan även bli nödvändiga.

Oscarsdockan är bolagets största docka och är den enda i vilken landskapsjagare kan dockas. Den är behövlig för marinens underhållsarbeten åtminstone under 1970-talet. Dockan behöver nu repareras till en kostnad av 500 000 kr. Dockans bredd är otillräcklig för statsisbrytaren Tor och för den nya beställda isbrytaren. En eventuell breddning att motsvara vad som krävs för dessa två isbrytare skulle kosta 4 milj. kr., varvid nyssnämnda reparation icke behöver utföras. En sådan breddning är enligt bolaget inte ekonomiskt försvarbar.

Utänför smådockorna (»femfingerdockorna») ligger det s. k. svajningsrummet. Inloppet till detta har visat sig vara otillräckligt djupt för att vid alla normalt förekommande vattenstånd kunna passeras av ubåtar typ Sjöormen. Dessa ubåtar måste således f. n. dockas i Oscarsdockan. Det är ofrånkomligt att disponera en femfingerdocka för ubåtar, emedan Oscarsdockan utnyttjas av större fartyg i så stor utsträckning, att ubåtsdockningar inte regelmässigt kan utföras i denna. Inloppet till svajningsrum-

met måste sålunda fördjupas. I samband därmed bör även docktröskeln till en av smådockorna sänkas något.

Det redovisade behovet av modernisering av byggnader och maskiner samt investering i produktutveckling och metodförbättringar beräknas enligt prisläget hösten 1967 medföra följande kostnader.

	Medelsbehov (Milj. kr.)	
<i>Produktutveckling, metodförbättring</i>		
<i>m. m.</i>		15,0
<i>Maskiner och annan teknisk utrustning</i>		
Ersättningsanskaffningar.....	8,0	
Nyanskaffningar.....	10,0	
Maskinomflytningar m. m.....	3,0	21,0
<i>Byggnader</i>		
Maskin-, montage-, filar- och rörverk- städer samt överbyggnad över nuva- rande stapelbädd.....	13,3	
Elektroverkstäder.....	3,5	
Aluminiumverkstad.....	2,5	
Plastverkstad.....	2,7	
Centralförråd med godscentral.....	1,9	23,9
<i>Rivningsarbeten, markarbeten, yttre industriella rörledningar samt yttre vatten och avlopp.....</i>		3,4
<i>Elkraft- och teleanläggningar</i>		
Ändring och komplettering.....		0,9
<i>Dockanläggningar</i>		
Oscarsdockan, större reparation.....	0,5	
Smådockorna, ändring av entrén till inre svajningsrummet samt dockport till docka nr 5.....	1,1	1,6
<i>Projektering och oförutsett</i>		4,5
Summa		70,3

Av det beräknade investeringsbehovet på 70,3 milj. kr. avser 15 milj. kr. produktutveckling och metodförbättring m. m. och ca 55 milj. kr. investeringar i maskiner och byggnader. Detaljerad tidsplan för investeringarnas genomförande har inte utarbetats, men de väsentligaste delarna beräknas kunna genomföras under loppet av en femårsperiod. En generalplan för moderniseringen kommer att upprättas och ligga till grund för arbetena i stort. Planen avses bli rullande med anpassning till bl. a. ekonomiska möjligheter och produktionsinriktning.

5. Lönsamhet

I fråga om verksamhetens lönsamhet har bolaget uppställt som mål att de årliga nettoresultaten genomsnittligt skall motsvara full täckning av

samtliga kostnader, inklusive erforderliga avskrivningar och räntor på lånat kapital, och därjämte en av företagets ägare som skälig bedömd förräntning av aktiekapitalet.

Grundläggande villkor för att uppnå detta mål är enligt bolaget dels att produktionsapparaten moderniseras till en teknisk nivå, som i stort sett motsvarar genomsnittet för medeltung svensk verkstadsindustri, dels att bolaget tillförs de ekonomiska resurser, som erfordras i initialskedet för ett omfattande produktutvecklingsarbete. Om dessa villkor uppfylls, är en förbättring och normalisering av rörelseekonomin möjlig genom att sänka tillverkningskostnaderna och öka verksamhetens volym.

Vad gäller tillverkningskostnaderna bedöms dessa bli lägre om produktionsapparaten moderniseras. Sålunda beräknas snabbare och mer effektiva maskiner och mer rationella arbetsmetoder ge lägre arbetskostnader. Vidare beräknas kostnaderna för underhåll av byggnader och maskiner bli lägre.

Vad beträffar rörelsevolymen anses denna i avgörande grad vara beroende av — förutom av resultatet av produktutvecklingsarbetet och bolagets försäljningsansträngningar — marknads- och konkurrensförhållandena för de produktområden, inom vilka bolaget kommer att vara verksamt.

Utgångspunkt vid bedömningen av hur stor ökningen av årsomsättningen bör vara för att den angivna lönsamheten skall uppnås bör vara det kapital som skall förräntas. Vad som här åsyftas är dels det kapital och den apportegendom som tillfördes bolaget vid starten, dels den kapitalinsats på 55 milj. kr., som enligt vad bolaget framhållit i det föregående erfordras för bolagets fortsatta verksamhet. Vid bedömningen av värdet av vad som bolaget tillfördes vid starten bör hänsyn tas till att apportegendomen var omodern och i bristfälligt skick. Bolaget anser det numera konstaterat att den övertagna anläggningen saknade konkurrenskraft och därmed förräntningsvärde. Av denna anledning bör enligt bolaget apportvärdet på 14,4 milj. kr. för den år 1961 befintliga anläggningen räknas från, varefter återstår ca 26 milj. kr. av apportegendomen att förränta. Det totala kapital, som sålunda skall förräntas, uppgår därmed enligt bolagets beräkningar till ca $(55 + 26)$ 81 milj. kr.

Amorteringstiden för lånet på 55 milj. kr. föreslås bli 20 år med hänsyn till att de föreslagna investeringarna till övervägande del avser byggnader. Om räntesatsen för detta lån blir 7 %, innebär detta under de första åren av lånets löptid, dvs. innan någon större amortering hunnit verkställas, en räntekostnad av 3,9 milj. kr. per år. Fullständig förräntning av det egna kapitalet på 26 milj. kr. innebär vid ett avkastningsanspråk på 6 % och en inkomstskatt av 50 % att de årliga verksamhetsresultaten därjämte bör täcka ett belopp av ca 12 % av 26 milj. kr., dvs. 3,1 milj. kr. Detta innebär att sammanlagt ca 7 milj. kr. erfordras för att förränta lånat och eget kapital.

Den ökning av årsomsättningen, som minst erfordras för att förränta detta kapital, uppskattas till 30—35 milj. kr., räknat i nuvarande penningvärde. Rörelsevolymen bör därvid uppgå till ca 100 milj. kr. per år. Detta innebär en ökning med ca 50 % jämfört med det senaste årets omsättning. Bolaget anser att den förbättring av verksamhetsresultaten, som blir möjlig genom de föreslagna nyinvesteringarna, övriga rationaliseringsåtgärder och väsentligt ökad rörelsevolym, skall bli av den storleken att den uppgår till det nämnda beloppet av 7 milj. kr. Den tid som kommer att förflyta, innan ca 50 % större rörelsevolym än den nuvarande uppnåtts, anger bolaget till mellan fem och sju år.

Vad utdelning på aktiekapitalet beträffar förutsätter bolaget, att nettovinster skall redovisas och utdelning förekomma först sedan skattemässigt tillåtna ned- och avskrivningsmöjligheter uttömts.

Den totala förräntning av 7 milj. kr. per år av lånat och eget kapital, som alltså erfordras för att uppnå fullständig lönsamhet, kommer givetvis att successivt sjunka i takt med att lånet amorteras. Amorteras lånet på 20 år kommer den årliga räntekostnaden för lånet, vilken det första året är 3,9 milj. kr., att efter fem år ha minskat till ca 3 milj. kr. Efter ytterligare fem års amorteringar har räntekostnaden för lånet minskat till ca 2 milj. kr. per år.

Amorteringarna på lånet kommer vid en amorteringstid av 20 år att uppgå till 2,75 milj. kr. om året. Denna årliga utbetalning skall bestridas genom de avskrivningsmedel, som den löpande verksamheten förutsätts lämna. De nu föreslagna och de under bolagets tid gjorda investeringarna uppgår till sammanlagt ca 86 milj. kr. Härav belöper ca 29 milj. kr. på maskiner och annan teknisk utrustning och ca 57 milj. kr. på byggnader. Erforderlig avskrivning, beräknad efter en avskrivningstid av 10 resp. 33 år, blir ca 4,6 milj. kr. om året. Detta belopp överstiger den här förutsatta årliga amorteringen.

De av bolaget föreslagna investeringarna i byggnader och maskiner på 55 milj. kr. föreslås sålunda finansieras av ett lån med en amorteringstid av 20 år. Eftersom bolaget inte förfogar över de säkerheter, som erfordras för ett lån av denna storlek, anhåller bolaget att beloppet lämnas såsom lån av staten. Ökning av aktiekapitalet anses i vart fall f. n. inte motiverad.

Eftersom det beräknas ta minst fem år att genomföra investeringarna, bedömer bolaget att det inte är möjligt att börja amortera lånet förrän investeringarna slutförts och de nya delarna av produktionsapparaten tagits i drift. Med anledning härav anses det nödvändigt att lånet blir amorteringsfritt under de fem första åren.

Vad så gäller det föreslagna kapitaltillskottet på 15 milj. kr. för produktutveckling och metodförbättring är detta enligt bolagets mening av annan karaktär än det föreslagna lånet på 55 milj. kr. för investeringar.

Det är nämligen enligt bolaget inte realistiskt att räkna med att de kostnader, som läggs ned på etablering av nya produkter, kan återvinnas inom rimlig tid, eftersom bolagets nya produktområden bedöms avse branscher där det finns sedan länge verksamma företag. Bolaget hemställer med anledning härav att dessa kostnader finansieras medelst ett lån från staten som är förbundet med villkoret, att staten skall äga rätt till återbetalning av lånet jämte årlig ränta ur eljest uppkommande utdelningsbar vinst för bolaget, innan utdelning får ske.

Departementschefen

Den omorganisation av örlogsvarven, som riksdagen beslöt år 1960 (prop. 184, SU 206, rskr 402), innebar bl. a. att marinverkstäderna i Karlskrona organiserades som ett statligt aktiebolag. Aktiebolagsformen ansågs ge de bästa förutsättningarna för fortlöpande rationaliseringar och effektiv drift och därmed för full konkurrensförmåga, vilket jag betecknade som en huvudpunkt när det gällde att trygga företagets framtid. Omorganisationen av marinverkstäderna kan också betecknas som ett led i strävandena att trygga sysselsättningen i östra Blekinge, för vilken varvet har stor betydelse.

Mot bakgrunden av de år 1958 beslutade riktlinjerna för försvarets utformning, som bl. a. innebar en minskning av flottans omfattning och därmed av de marina arbetsuppgifterna för varvet, uttalade jag i nämnda proposition att varvet förutom den givna och dominerande marina produktionen även borde driva industriell verksamhet med inriktning mot allmän mekanisk verkstadsproduktion.

Bolaget tillfördes vid bildandet ett kapital som skulle medge att bolaget bl. a. skulle kunna genomföra en nödvändig modernisering av varvets anläggningar. Därmed skapades ökade förutsättningar att genomföra den angivna marina och allmänt mekaniska verkstadsproduktionen, vilket betecknades som en förutsättning för varvets framtid och därmed för sysselsättningen inom regionen. Förutom marinverkstädernas anläggningar samt de tillgångar och skulder som hörde till rörelsen tillfördes bolaget sålunda ett aktiekapital på 23 milj. kr. Beloppet har utnyttjats för en upprustning av varvets anläggningar. För investeringar, som under räkenskapsåren 1961/62—1966/67 uppgått till 32,2 milj. kr., har förutom nämnda belopp på 23 milj. kr. utnyttjats ca 9 milj. kr. av de avskrivningsmedel som verksamheten lämnat.

Det har emellertid visat sig innebära betydande svårigheter att förverkliga det vid bolagets start uppställda målet om en ekonomiskt bärkraftig verksamhet. Sålunda uppgår det sammanlagda nettoresultatet under budgetåren 1961/62—1966/67 efter bokförda avskrivningar till 1,3 milj. kr. Resultatet har inte ansetts medge någon utdelning på aktiekapitalet. Här kan dock nämnas att resultatet för budgetåret 1966/67 efter bokförda avskrivningar var 5,4 milj. kr. Resultatet under perioden bör enligt bolagets mening be-

dömas mot bakgrunden av att bolaget år 1961 övertog en otidsenlig, i vissa hänseenden ålderdomlig anläggning, som medfört avsevärda årliga merkostnader för driften. Härtill kommer den belastning som legat i att varvets organisation vid bolagets start inte var uppbyggd och anpassad för en företagsmässig drift. Därjämte framhåller bolaget att sysselsättningsgraden var mycket ogynnsam särskilt under åren 1963/64 och 1964/65. En betydande svårighet för en lönsam verksamhet har enligt bolaget även legat däri att beställningarna från marinen, som under långa tider varit varvets huvudavsnämmande, växlat i omfattning och samtidigt haft en sjunkande trend.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden är enligt bolaget en omfattande upprustning och modernisering av den nuvarande anläggningen en nödvändig förutsättning för en på lång sikt lönsam verksamhet. För att komma till rätta med de svårigheter för en lönsam utveckling, som ligger i de minskande beställningarna från marinen, bedömer bolaget det nödvändigt att under många år framåt bedriva ett omfattande arbete för produktutveckling.

Bolaget har lagt fram ett investeringsprogram, som innefattar ett investeringsbehov av 70 milj. kr. Härav belöper 55 milj. kr. på maskiner och byggnader och 15 milj. kr. på produktutveckling och metodförbättring m. m.

De överväganden, som låg till grund för beslutet om att ombilda marinverkstäderna i Karlskrona till aktiebolag, bör enligt min mening fortfarande gälla. Sålunda bjuder inte bara militära förhållanden utan även statens företagaransvar gentemot de anställda och berörda kommuner att verksamheten vid varvet fortsätter.

En förutsättning för fortsatt drift är emellertid att den kan göras lönsam. Vid sina bedömningar av lönsamheten har bolaget uppställt som mål att de årliga nettoresultaten genomsnittligt skall motsvara full täckning av samtliga kostnader och därjämte ge den ränta på aktiekapitalet som bolagets ägare finner skälig. Detta krav, som bolaget uppställt på verksamhetens resultat för att lönsamhet skall anses föreligga, vill jag starkt understryka.

Förutsättningar för att lönsamhet skall uppnås är enligt bolaget dels att produktionsapparaten moderniseras till en teknisk nivå, som i huvudsak motsvarar genomsnittet för medeltung svensk verkstadsindustri, dels att bolaget ges ekonomiska resurser för ett omfattande produktutvecklingsarbete.

Den ringa lönsamhet som bolaget f. n. har kan till stor del tillskrivas det förhållandet att bolaget fortfarande i stora stycken har en omodern och föga rationell anläggning. Jag kan därför ansluta mig till åsikten att produktionsapparaten bör moderniseras för att möjligheter till ökad lönsamhet skall kunna skapas.

Vad gäller kravet på produktutveckling är det med hänsyn till att marinens andel av bolagets totala produktion på sikt kan väntas minska enligt min mening angeläget att bolagets produktionsinriktning inom ramen för en naturlig produktkoncentration blir mer flexibel och att produktions-

apparaten i större utsträckning anpassas till civil produktion. Jag anser det alltså angeläget att bolaget får möjligheter att satsa på produktutveckling. I likhet med bolaget bedömer jag att produktionens tyngdpunkt även i fortsättningen bör ligga på marina produkter.

I strävandena att öka produktionsvolymen och uppnå ökad lönsamhet tillmäter bolaget det nyligen träffade samarbetsavtalet med Kockums Mechaniska Verkstads AB stor betydelse. Företagen har närbesläktade produktionsområden och ett samarbete bör kunna leda till fördelar för båda parter. Utöver produktsamarbetet bör tillgång till Kockums organisation för marknadsföring vara av betydelse.

Det är inte möjligt att på grundval av det investeringsprogram som föreslagits av bolaget ta ställning till angelägenheten av de enskilda projekten. Jag finner det ändamålsenligt och nödvändigt att såsom bolaget föreslagit en rullande plan upprättas för moderniseringen, avsedd att anpassas till bl. a. ekonomiska möjligheter och produktionsinriktning. Med all kraft måste nu åtgärder genomföras som är ägnade att modernisera produktionsapparaten och förbättra arbetsmetoderna så att verksamheten effektiviseras och tillverkningskostnaderna därmed blir konkurrenskraftiga. En rikt-punkt bör därvid, som bolaget framhåller, vara att produktionsapparaten skall få en teknisk nivå som motsvarar vad som är normalt för konkurrenskraftig medeltung svensk verkstadsindustri. Självfallet måste också marknadsföringen intensifieras. Jag förutsätter att bolaget ägnar denna del av verksamheten särskild uppmärksamhet.

Enligt min mening bör 50 milj. kr. ge möjligheter till betydande investeringar i såväl byggnader och maskiner som produktutveckling och metodförbättring. Enligt min mening finns det ingen anledning att f. n. öka bolagets aktiekapital. I enlighet med önskemålen att de statliga bolagen såvitt möjligt skall befinna sig i samma konkurrensläge som enskilda företag anser jag det inte heller lämpligt att i detta fall ge bolaget ett lån över statsbudgeten. Däremot synes det rimligt att bolaget i likhet med andra varvsföretag erhåller ett stöd i form av kreditgaranti. För egen del föreslår jag att staten ikläder sig en garanti på 50 milj. kr. för krediter till bolaget. Härför erfordras riksdagens medgivande. Kungl. Maj:t bör äga utfärda erforderliga föreskrifter beträffande kreditgarantin. Fullmäktige i riksgäldskontoret bör bemyndigas att teckna garantin.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp om 50 000 000 kr. för krediter till Karlskronavarvet Aktiebolag.

Anslagsfrågor m. m.

I prop. 1968: 1 (bil. 6) har vissa anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tagits upp med endast beräknade belopp. I vissa anslagsfrågor har förslag tidigare lagts fram i prop. 1968: 34, 35, 107 och 108. I det följande anmäls vissa återstående anslag som i prop. 1968: 1 (bil. 6) tagits upp med beräknade belopp. Av följande sammanställning framgår storleken av preliminärt beräknade anslag och slutligt begärda anslag.

Anslag	Belopp	
	Prel. beräknat kr.	Slutligt beräknat kr.
DRIFTBUDGETEN		
Arméstaben:		
Avlöningar	13 400 000	13 400 000
Omkostnader	2 470 000	2 470 000
Armén:		
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	450 620 000	443 000 000
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	118 400 000	118 400 000
Övningar m. m.	77 000 000	77 000 000
Underhåll av tygmateriel m. m.	82 600 000	86 000 000
Marinstaben:		
Avlöningar	11 300 000	11 300 000
Omkostnader	2 100 000	2 100 000
Marinen:		
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	177 500 000	176 000 000
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	22 400 000	22 400 000
Övningar m. m.	29 300 000	29 300 000
Underhåll av fartyg m. m.	79 500 000	79 500 000
Flygstaben:		
Avlöningar	14 490 000	14 490 000
Omkostnader	1 235 000	1 235 000
Flygvapnet:		
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	210 000 000	205 000 000
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	17 800 000	17 800 000
Övningar m. m.	20 000 000	20 000 000
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	264 000 000	280 000 000
Försvarsstaben:		
Avlöningar	13 650 000	14 780 000
Omkostnader	2 385 000	2 610 000
Militärområdesstaber:		
Avlöningar	21 175 000	21 175 000
Omkostnader	11 800 000	11 800 000
Förband med särskild budget	1 000	1 000

Anslag	Belopp	
	Prel. beräknat kr.	Slutligt beräknat kr.
Försvarets forskningsanstalt:		
Forskningsverksamhet	47 500 000	47 500 000
Försvarets radioanstalt:		
Avlöningar	20 525 000	20 525 000
Omkostnader	5 245 000	5 245 000
Anskaffning och underhåll av materiel	7 000 000	7 000 000
Signalskyddsmateriel	1 440 000	2 335 000
Familjebidrag	67 000 000	67 000 000
Reseersättningar till värnpliktiga m. fl.	17 600 000	17 600 000
Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.	16 700 000	17 000 000
Flygtekniska försöksanstalten:		
Avlöningar	7 400 000	—
Omkostnader	2 000 000	—
Utrustning	200 000	—
Uppdragsverksamhet	—	10 300 000
Bidrag till flygteknisk forskning	—	1 500 000
Statens civilförvarsskolor:		
Avlöningar	5 560 000	5 660 000
Omkostnader	3 800 000	3 880 000
Avlöningar till civilförvarspliktiga m. m.	7 900 000	7 900 000
Vissa kostnader för civilförvarsutbildning m. m.	9 500 000	10 161 000
Bidrag till byggande av skyddsrum	14 000 000	19 000 000
Bidrag till kommuner för anordnande av branddammar för civilförvarsändamål	5 000 000	4 000 000
Viss sambandsverksamhet	1 835 000	—
Anskaffning av viss sambandsmateriel	1 500 000	—
Signalskyddsmateriel för civila myndigheter	—	600 000
KAPITALBUDGETEN		
Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk	32 900 000	59 100 000
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret	5 000 000	5 000 000
Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål	1 000	889 000
Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad	5 600 000	5 600 000
Byggnadsarbeten för armén	1 000	1 000
Byggnadsarbeten för marinen	1 000	1 000
Byggnadsarbeten för flygvapnet	1 000	1 000
Nybyggnad av kasernetablisement m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente	38 000 000	38 000 000
Markförvärv för övningsfält m. m.	16 321 000	16 871 000
Vissa kostnader för markförvärv	1 500 000	1 500 000
Befästningsarbeten för gemensamma ändamål	2 103 000	2 103 000
Befästningsarbeten för armén	13 020 000	13 020 000
Befästningsarbeten för marinen	19 279 000	18 764 000
Befästningsarbeten för flygvapnet	1 000	1 000
Flygfältsarbeten m. m.	1 000	1 000
Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)	20 700 000	20 700 000
Markförvärv för befästningar	1 000	1 000
Byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt	2 657 000	2 657 000
<i>Summa driftbudget och kapitalbudget</i>	2 041 918 000	2 081 177 000

DRIFTBUDGETEN

Fjärde huvudtiteln

B. Armén

B 1. Arméstaben: Avlöningar

1966/67 Utgift	12 138 112
1967/68 Anslag	11 500 000
1968/69 Förslag	13 400 000

Arméstaben är organiserad på tre sektioner, sex truppslagsavdelningar, en budgetavdelning och en chefsexpedition. Vidare ingår arméöverläkaren och överfältveterinären med resp. expeditioner i staben.

	1967/68	Beräknad ändring	
		1968/69	
		Chefen för armén	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Militär och civilmilitär personal			
officerare och motsvarande	181	—	—
underofficerare och motsvarande	30	+ 2	+ 1
underbefäl och motsvarande	4	+ 1	—
Civil personal			
handläggande personal	28	+ 1	—
övriga	124	+ 1	+ 1
	<u>367</u>	<u>+ 5</u>	<u>+ 2</u>
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän	11 496 856	+ 2 142 500	+ 1 889 500
Arvodet och särskilda ersättningar	3 144	+ 10 500	+ 10 500
	<u>11 500 000</u>	<u>+ 2 153 000</u>	<u>+ 1 900 000</u>

Chefen för armén

1. Arbetsuppgifterna inom organisationsavdelningens tabellgrupp, sektion 1, har ändrats efter hand som vissa delar förts över till ADB. Detta har medfört att en befintlig tjänst för arvodesofficer inte längre är motiverad. Officersutbildning krävs inte för tjänstens arbetsuppgifter varför den bör bytas ut mot tjänst för byråsekreterare. (14 668 kr.)

2. Personalavdelningen vid sektion 3 behöver förstärkas med en tjänst för förvaltare eller byråassistent, avsedd för personalregistrator, och en tjänst för underbefäl eller assistent, avsedd för rekryteringsverksamhet. (62 448 kr.)

3. Arvode till specialarméläkare vid en armémedicinsk arbetsgrupp bekostas f. n. av forskningsmedel. För att säkerställa den fortsatta försvarsmedicinska forskningen vid armén bör för denne inrättas en tjänst för specialarméläkare. (73 428 kr.)

4. En förstärkning av arméöverläkarens expedition med en tjänst för förvaltare eller byråassistent är nödvändig för att säkerställa en riktig och effektiv personalplanering och personalbehandling. (34 440 kr.)

5. För arbetsgruppen för databehandlingssystem behövs ytterligare en tjänst för byrådirektör eller arvodestjänst för officer. (49 428 kr.) Härutöver behövs ytterligare 10 000 kr. för anställande av ADB-personal i högst A 23.

6. Chefens för armén representationsbidrag bör höjas från 6 000 kr. till 10 000 kr. (4 000 kr.)

7. Kostnaderna för personalen vid väg- och vattenbyggnadskårens chefs-expedition bör föras över från arméns allmänna avlöningsanslag till förevarande anslag. (33 448 kr.)

8. Löneomräkning 1 871 140 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 13,4 (+1,9) milj. kr. Jag har härvid beräknat medel under anslaget för personalen vid väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméstaben: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kr.

B 2. Arméstaben: Omkostnader

	1966/67 Utgift	2 135 560	Beräknad ändring		
			1967/68	1968/69	
			Chefen för armén	Dep.chefen	
1. Sjukvård m. m.....			30 000	+ 10 000	+ 15 000
2. Resersättningar					
a) Resekostnadsersättningar och traktamenten.....		500 000	+ 70 000	+ 75 000	
b) Flyttningersättningar, anståndstraktamenten m. m.		300 000	- 50 000	- 100 000	
3. Expenser					
a) Bränsle, lyse och vatten.....		55 000	+ 25 000	+ 25 000	
b) Kostnader för datamaskiner m. m.....		415 000	+ 60 000	+ 45 000	
c) Övriga expenser.....		820 000	+ 293 000	+ 290 000	
		2 120 000	+ 408 000	+ 350 000	

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Arméstaben: Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 470 000 kr.

B 3. Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

1966/67 Utgift	447 127 223
1967/68 Anslag	406 745 000
1968/69 Förslag	443 000 000

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Chefen för armén	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Militär personal			
officerare.....	3 282	— 1	± 0
underofficerare.....	2 438	+ 6	+ 1
underbefäl.....	5 263	— 4	— 5
personal i arvodestjänst.....	558	+ 18	+ 7
Civilmilitär personal.....	1 588	+ 1	— 11
Civil personal			
handläggande personal.....	88	—	+ 6
övriga.....	6 717	— 31	— 28
	19 934	— 11	— 30
<i>Anslag</i>			
Utgifter:			
Avlöningar till tjänstemän.....	386 628 000	+34 507 000	+34 829 000
Arvoden och särskilda ersättningar.....	1 912 000	+ 139 000	+ 139 000
Avlöningar till annan personal än tjänstemän.....	23 215 000	+ 1 927 000	+ 1 927 000
	411 755 000	+36 573 000	+36 895 000
Uppbördsmedel:			
a) Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift.....	— 4 910 000	— 640 000	— 640 000
b) Bidrag till täckande av vissa kostnader vid arméns rid- och körskola.....	— 100 000	—	—
	406 745 000	+35 933 000	+36 255 000

Chefens för armén anslagsframställning

1. Införandet av bandvagnar som transportmedel vid vissa krigsförband medför ett minskat behov av hästar samt av utbildning av personal i beriden tjänst och anspannstjänst. En successiv avveckling av arméns rid- och körskola har härigenom gjorts möjlig. Avvecklingen föreslås påbörjas den 1 juli 1968 och avslutas den 1 juli 1970, då skolan bör utgå ur arméns fredsorganisation. För budgetåret 1968/69 föreslås indragning av 13 tjänster samt en omfördelning av fyra tjänster. (— 205 574 kr.)

2. Det minskade behovet av hästar i krigsorganisationen medför att färre remonter behöver utbildas. Utbildningen av remonter vid K 4 kommer att avvecklas med början budgetåret 1968/69. För budgetåret 1968/69 föreslås indragning av 10 tjänster för remontdressör. (— 228 720 kr.)

3. Med anledning av en undersökning som gjorts av statskontoret föreslog chefen för armén i september 1966 att förstärkningar av de lokala myndigheternas tyg- och intendenturavdelningar skulle genomföras under budgetåren 1967/68 och 1968/69. Endast en mindre del av förslaget för budgetåret 1967/68 kom till genomförande (prop. 1967: 110). Behovet av att den påbörjade förstärkningen fullföljs är mycket stort och ökar efter hand som den rådande eftersläpningen förvärras.

En omprioritering har gjorts i samarbete med statskontoret av försvarsområdesstabernas och förbandens behov av personalförstärkningar. Syftet med omprioriteringen har varit att trots nackdelarna fördela kostnaderna över flera budgetår och därigenom skapa ökade förutsättningar för förslagets genomförande. Förslaget för 1968/69 innebär att sex tjänster för underofficer, 15 arvodestjänster för underofficer och två tjänster för förrådsförmän tillkommer samt att tre tjänster för underbefäl utgår. (500 283 kr.)

4. För att tillgodose både militära och civila behov av utbildade hundar pågår utbyggnad av arméns hundskolas lokaler. Den ökade hundproduktionen fordrar även en viss utökning av skolans personal liksom en av utbyggnaden orsakad omfördelning av befintlig personal. Förslaget innebär att en tjänst för byråinspektör och en tjänst för förrådsman tillkommer samt att en arvodestjänst för underofficer utgår. (45 346 kr.)

5. Mobiliseringsavdelningarna vid ett flertal försvarsområdesstaber har budgetåren 1963/64—1965/66 förstärkts med anledning av de efter hand ökade uppgifter som ålagts staberna. De uppgifter som åligger arméns personal vid fo 46 har ökat i motsvarande grad som vid övriga staber. En arvodestjänst för officer bör därför tillkomma. (19 580 kr.)

6. En tjänst för arvodesofficer, som är avsedd för särskilda uppgifter och som är av stor betydelse för verksamheten, bör tillkomma vid fo 51. Överbefälhavaren har framhållit vikten av att tjänsten tillkommer. (19 580 kr.)

7. Försvarsområdesbefälhavarna har ålagts stora uppgifter i fråga om sambandstjänst. Vissa försvarsområdesstaber har åren 1964/65 tillförts arvodestjänster för signalofficer. Behov av försvarsområdessignalofficere föreligger inom flera försvarsområden men är särskilt angeläget vid fo 67. (19 580 kr.)

8. Med hänsyn till att försvarsområdesbefälhavarna har fått vidgade uppgifter och större ansvar föreslås att sju tjänster för försvarsområdesbefälhavare, överstar på aktiv stat eller i arvodestjänst tillkommer i utbyte mot samma antal arvodestjänster för försvarsområdesbefälhavare. (173 369 kr.)

9. Expeditionstjänsten vid arméns underofficersskola är så omfattande att

förstärkning behövs med en tjänst för kvalificerat biträde. För att flygsäkerhetskraven skall tillgodoses föreslås att två tjänster för förste meteorologassistent inrättas vid arméns helikopterskola. Arméns motorskola har fått ökade arbetsuppgifter bl. a. till följd av polisutbildningen. För att framställa undervisningshjälpmedel behövs en förstärkning med en tjänst för tekniker. Härvid kan lönen till en arbetare utgå. (75 373 kr.)

10. Kostnaderna för personalen vid väg- och vattenbyggnadskårens chefs-expedition bör belasta arméstabens avlöningsanslag. (— 33 448 kr.)

11. Antalet värnpliktiga i handräckningstjänst är stort vid Ing 2. Liksom vid Ing 1 och Ing 3 bör ett särskilt kasernkompani inrättas. En arvodes-tjänst för officer bör härvid tillkomma och avses för chef för kasernkompani. (19 580 kr.)

12. Tjänst för regementsingenjör saknas bl. a. vid I 13. Genom artilleriskjutskolans flyttning till Älvdalen och anslutning till I 13 är tillkomsten av en tjänst för arméingenjör en förutsättning för att den omfattande for-donsmaterielen skall kunna handhas på rätt sätt. (43 668 kr.)

13. Minskat antal tjänstgöringsdagar för personal i arméns reserver minskar medelsbehovet med 615 000 kr. Ökat antal premieberättigade i arméns re-server ökar medelsbehovet med 481 000 kr. (— 134 000 kr.)

14. Antalet rekryteringsstipendier i Boden ökar med ett. (3 000 kr.)

15. Behovet av medel för lån till personal vid tygtekniska kåren beräknas uppgå till 25 000 kr. (5 000 kr.)

16. Antalet värmeskötare som anställs enligt fortifikationsförvaltningens medgivande bör höjas med tre till 58. (52 740 kr.)

17. En förskjutning av arbetsbördan i det frivilliga försvarsarbetet har skett under senare år. Frivilligorganisationerna får allt svårare att anskaffa funktionärer som har möjlighet att utföra ett ofta krävande arbete helt utan ersättning eller mot ringa sådan. Frivilligassistenternas arbetsuppgifter har därför successivt ökat och utvecklingen i den riktningen torde komma att fortsätta. Antalet tjänstgöringsmånader bör öka med 14. (22 638 kr.)

18. Antalet arbetsmånader för att tillgodose tillfälliga behov av arbetskraft för förrådsarbete uppgår till 4 055 budgetåret 1967/68. Då betydande eftersläpningar i arbetet med vård och förrådsställning av materiel föreligger vid staber och förband är en ökning av antalet arbetsmånader med 300 synnerligen behövlig. (397 000 kr.)

19. Medelsbehovet för arvoden till tillsynsmän beräknas öka med 72 800 kr.

20. Personalreserven för eldningstjänst — högst 21 man — kan minskas med fem. Antalet arbetsmånader bör öka med 20. (14 000 kr.)

21. För representationsbidrag till militära chefer m. fl. behövs ytterligare 113 000 kr.

22. Anslaget bör med hänsyn till belastningen räknas upp med 7 milj. kr.

23. Löneomräkning 28 578 205 kr.

24. Uppbördsposten Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift bör räknas upp med 640 000 kr.

Överbefälhavarens förslag till inrättande av en för totalförsvaret gemensam skyddsskola

Överbefälhavaren har — efter hörande av försvarsgrenscheferna och försvarets forskningsanstalt samt efter samråd med civilförsvarsstyrelsen — lagt fram förslag om inrättande av en för totalförsvaret gemensam skyddsskola. Förslaget bygger på utredningar av chefen för armén och innebär att nuvarande arméns skyddsskola ombildas till försvarets skyddsskola.

Statskontoret och civilförsvarsstyrelsen har yttrat sig över förslaget.

Nuvarande ordning

Skyddsutbildning meddelas f. n. vid arméns skyddsskola (Skydds), skyddstjänstskolan, Berga örlogsskolor, och flygvapnets verkstadsskola.

På personalförteckning för Skydds finns följande tjänster:

1 chef	Ao 28/Ao 26
1 kapten (lärare)	Ar 23
2 kapten eller löjtnanter (lärare)	Ar 23/Ar 17
1 expeditionssunderofficer	A: 20
3 underbefäl	Ao 13/Ao 11

Till skolan kommenderas vidare viss personal, f. n. sex personer.

Arvoden till särskilda föreläsare vid skolan uppgår till ca 3 500 kr./år.

Skydds är förlagd till I 1. Kungl. Maj:t föreskrev den 29 juni 1964 att vederbörliga myndigheter vid planering och anordnande av nytt förläggnings- och övningsområde för I 1 vid Kungsängen skall utgå från att arméns skyddsskola alltjämt skall vara anknuten till I 1.

Överbefälhavarens förslag

Utbildningen vid den gemensamma skyddsskolan bör omfatta ABC-skyddstjänst dels för den totalförsvarets personal, som i krig avses för kvalificerade skyddstjänstuppgifter, dels för den personal som i fred avses som instruktörer i skyddstjänst. Härutöver bör vissa orienteringskurser anordnas för speciella kategorier. Sådan utbildning som är speciell för vederbörlig försvarsgren (civilförsvaret) samt grundläggande utbildning för huvuddelen av de värnpliktiga m. fl. bör alltjämt ske vid försvarsgrenen (civilförsvaret).

För den gemensamma skyddsskolan föreslås följande principiella målsättning:

Skolan skall för hela totalförsvaret genomföra den utbildning i ABC-skyddstjänst, som erfordras för personal i kvalificerade krigsbefattningar

och i lärar- och instruktörsbefattningar i fred och som lämpligen kan centraliseras.

Vid skolan skall utföras organisations- och metodförsök samt materielförsök.

Skolan skall utarbeta förslag till gemensamma reglementen, instruktioner och anvisningar för skydd mot ABC-stridsmedel vid krigsmakten samt biträda vid utarbetande av försvarsgrensvisa reglementen, instruktioner och anvisningar i vad avser skydd mot ABC-stridsmedel.

Skolans verksamhet begränsas till den utbildning m. m. i ABC-skydd, som är gemensam för krigsmakten, samt den specialutbildning, som erfordras för att tillgodose arméns behov.

Skolan skall också, främst genom att lärarna vid skolan ställs till förfogande, kunna biträda vid utbildning utanför skolan inom alla försvarsgrenar samt på motsvarande sätt biträda vid den högre skyddsutbildningen inom civilt försvaret.

Överbefälhavaren har funnit det lämpligast att anknyta skolan till arméns skyddsskola. Vid skolan kommer härvid att meddelas dels den för totalförsvaret gemensamma utbildningen, dels den för armén speciella utbildningen i skyddstjänst.

Skolan bör underställas chefen för armén och benämnas försvarets skyddsskola (SkyddsS). Den bör administrativt knytas till I 1.

Utbyggnaden av skolan bör ske successivt så att den kan vara i full verksamhet vid den för I 1 och SkyddsS planerade tidpunkten för utflyttning till Kungsängen den 1 april 1970.

Överbefälhavarens förslag innebär att skolan bör tillföras en tjänst för major eller kapten avsedd för förste lärare och en tjänst för kansliskrivare från I 1 samt att två av tjänsterna för kapten eller löjtnant byts ut mot en tjänst för kapten och en tjänst för kapten eller ingenjör.

Genom att viss utbildning förs över från marinens skyddsskola till den gemensamma skolan kan en tjänst vid marinen för mariningenjör G dras in.

Totala kostnadsökningen beräknas till 6 000 kr. för år.

Y t t r a n d e n a

Statskontoret biträder förslaget att arméns skyddsskola med bibehållen administrativ anknytning till I 1 omorganiseras till en för totalförsvaret gemensam skyddsskola som även meddelar den för armén speciella utbildningen i skyddstjänst.

Statskontoret har i huvudsak inte något att erinra mot skolans föreslagna organisation i stort.

Tillkomsten av en förste lärare medför enligt *statskontoret* den fördelen att tidigare behov av särskild skoladjutant inte längre föreligger.

Övningstruppen och skyddsingenjörsskolan bör enligt *statskontoret* ingå i ett skolkompani med särskild kompanichef och kompaniadjutant samt lyda direkt under skolchefen.

Statskontoret anser inte att någon tjänst för kansliskrivare skall föras över till skolan från I 1.

Civildéforsvarsstyrelsen anför att förslaget synes väl tillgodose de intressen som företräds av *civildéforsvarsstyrelsen*.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 443 milj. kr. Jag har därvid räknat med att medelsbehovet går ned till följd av att arméns rid- och körskola börjar avvecklas (1), remontutbildningen vid K 4 minskar (2), kostnaderna för personalen vid väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition förs över till arméstabens avlöningsanslag (10) samt antalet tjänstgöringsdagar för personal i arméns reserver minskar (13). Jag har beräknat medel för en nettoökning med tio tjänster för förstärkning av de lokala myndigheternas tyg- och intendenturavdelningar (3), en arvodestjänst för officer vid fo 51 (6), ökat antal premieberättigade i arméns reserver, rekryteringsstipendier i Boden och tjänstgöringsmånader för assistenter för frivilligfrågor (13, 14 och 17), lån till personal vid tygtekniska kåren (15), arvoden till tillsynsmän (19), ökat antal arbetsmånader för förrådspersonal med 100 000 kr. (18) samt personal i eldningstjänst (20). Jag har också beräknat 250 000 (+ 46 000) kr. för att täcka kostnader för den personal vid arbetsmarknadsstyrelsen som handlägger ärenden angående vapenfria tjänstepliktiga. Anslaget kan vidare minskas med lönen till två underbefäl vid fo 44 med hänsyn till att bevakningen där övertagits av Allmänna bevakningsaktiebolaget.

Jag föreslår att arméns skyddsskola ombildas till en försvarets skyddsskola i huvudsaklig överensstämmelse med överbefälhavarens förslag. Medel har beräknats för en ny tjänst för major eller kapten vid skolan. Härvid kan en tjänst för mariningenjör dras in vid marinen.

Som jag närmare kommer att redovisa i annat sammanhang (jfr N 14) bör signalskyddsskolan nästa budgetår inlemmas i arméns stabs- och sambandsskola. För erforderlig personal, sammanlagt 13 tjänstemän beräknar jag ca 430 000 kr.

I anslutning till förslag som lagts fram av 1962 års försvarssjukvårdsutredning (SOU 1966: 35) bör en tjänst för militärläkare tillkomma vid vart och ett av de fyra trängregementena. Arvoden till förbandsläkare vid regementena kan härvid dras in. Frågan om avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för militärläkarna får lösas efter förhandlingar med berörd personalorganisation. Jag avser därför att ge statens avtalsverk i uppdrag att förhandla om sådana villkor. Jag föreslår vidare att arméöverläkarens försöksstation i Hässleholm avvecklas under budgetåret 1968/69.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl.* för
budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 443 000 000
kr.

B 4. *Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga*

1966/67 Utgift	86 623 374
1967/68 Anslag	104 000 000
1968/69 Förslag	118 400 000

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, utryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid armén och vapenfria tjänstepliktiga, allt enligt bestämmelser i värnpliktsavlöningskungörelsen den 12 september 1958 (nr 485).

Chefen för armén

Anslaget bör föras upp med 118,4 (+ 14,4) milj. kr. Antalet tjänstgöringsdagar beräknas öka med drygt 1,4 milj. dagar i förhållande till budgetåret 1967/68. Ökningen beror på att repetitionsutbildningsverksamheten förutsätts genomförd i ordinarie omfattning och att den tillfälliga minskningen av antalet tjänstgöringsdagar budgetåret 1967/68 vid övergång till delad tjänstgöring för underofficersvärnpliktiga upphör.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget förs upp med 118,4 (+ 14,4) milj. kr. Jag har därvid för arméns del räknat med omkring 12 200 000 dagar för grundutbildning och omkring 1 600 000 dagar för repetitionsutbildning. I dagantalen har räknats in omkring 275 000 tjänstgöringsdagar för vapenfria tjänstepliktiga.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för
budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 118 400 000
kr.

B 15. *Armén: Övningar m. m.*

1966/67 Utgift	72 227 596	Reservation 4 841 050
1967/68 Anslag	62 000 000	
1968/69 Förslag	77 000 000	

Från anslaget betalas i huvudsak utgifter som direkt kan hänföras till utbildnings- och övningsverksamheten, dock inte utgifter för krigsmateriel, ammunition, beklädnad, mathållning, sjukvård och förläggning i kasern

samt inte heller administrativa omkostnader eller sådana utgifter för avlöningsförmåner som betalas från annat anslag.

Försvarets intendenturverk

Anslaget bör föras upp med 78,5 (+ 16,5) milj. kr. Av ökningen avser 11 650 000 kr. förändringar av verksamheten m. m. och 4 850 000 kr. pris-kompensation enligt försvarsindex.

1. Under budgetåret 1967/68 sker viss begränsning av repetitionsutbildningen. Nästa budgetår beräknas repetitionsutbildningen genomföras i ursprungligen planerad omfattning (5 000 000 kr.).

2. För att hålla utgifterna inom anslaget för budgetåret 1967/68 har chefen för armén ställt in viss utbildning och vissa övningar för befäl m. fl. Någon motsvarande minskning av verksamheten bör inte godtas för nästa budgetår (5 200 000 kr.).

3. Utbildningsmateriel måste anskaffas i större utsträckning än som är möjligt under innevarande budgetår (395 000 kr.).

4. För fältkartor till I 1 och Ing 1 behövs 50 000 kr. Utgiften bör inte belasta ramen för det militära försvaret.

5. En krigsmaktsövning planeras för nästa budgetår (2 100 000 kr.).

6. Utgifterna för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes beräknas öka med 30 000 kr.

7. Någon arméstridskurs kommer inte att genomföras nästa budgetår (— 775 000 kr.).

8. Två generalstabsfältövningar genomförs innevarande budgetår. Endast en planeras för budgetåret 1968/69 (— 50 000 kr.).

9. Utbildningen vid arméns rid- och körskola upphör den 1 juli 1968 (— 30 000 kr.).

10. Genom att använda arméns egna flyglärare även vid artilleriflygutbildning sparas 50 000 kr.

11. Medel för omkostnader och övningar inom militärområdenas intendentur- och tygförvaltningar bör föras över till militärområdesstabernas anslag till omkostnader (— 130 000 kr.) och övningar (— 90 000 kr.).

Departementschefen

Under nästa budgetår bör repetitionsutbildningen genomföras i den omfattning som ursprungligen har planerats.

Anslaget bör föras upp med 77 milj. kr. Härav räknar jag med 205 000 kr. för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes samt 300 000 kr. för viss beredskap. Anslaget bör minskas med hänsyn till överföringar till militärområdesstabernas anslag till omkostnader och övningar i enlighet med intendenturverkets förslag.

Jag kan inte biträda förslaget att medel för anskaffning av fältkartor till I 1 och Ing 1 skall beräknas utöver ramen för det militära försvaret.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Armén: Övningar m. m.* för budgetåret 1968/69
anvisa ett reservationsanslag av 77 000 000 kr.

B 28. Underhåll av tygmateriel m. m.

1966/67 Utgift	117 688 258	Reservation	36 606 697
1967/68 Anslag	105 100 000		
1968/69 Förslag	86 000 000		

Från anslaget betalas *dels* centralt genomförda renoveringar och anskaffning av reservdelar för förbrukning i fred, *dels* anskaffning av materiel och andra åtgärder för att rationalisera förråds- och verkstadsdriften, *dels* reparationer m. m. i samband med utbildning och förrådshållning.

Arméförvaltningen

Anslaget bör föras upp med 78 185 000 (— 26 915 000) kr.

1. Utgifter för centralt genomförda renoveringar och anskaffningar av reservdelar (23 000 000 kr.) samt för att rationalisera förråds- och verkstadsdriften (12 000 000 kr.) bör föras över till anslaget Anskaffning av tygmateriel m. m. Åtgärder av detta slag leder ofta till betalningar flera år efter beslut och bör därför hänföras till ett anslag för vilket tillämpas den särskilda tekniken med beställningsbemyndigande. Arméförvaltningen bedömer att en sådan ändring är en rationaliseringsåtgärd som främst ger rationellare reservdelshållning och översynsåtgärder men även förenklar den ekonomiska planeringen m. m. Medel för reparationer och underhållsåtgärder i samband med utbildningsverksamhet och förrådshållning förbrukas normalt under budgetåret och bör alltså anvisas under förevarande anslag.

2. Utbildningsverksamheten väntas öka nästa budgetår (6 000 000 kr.).

3. Medel för omkostnader vid militärområdenas tygförvaltningar bör föras över till anslaget Militärområdesstaber: Omkostnader (— 4 000 000 kr.).

4. Prisstegringar motiverar en ökning med 1 150 000 kr.

5. Med hänsyn till den väntade belastningen bör anslaget räknas upp med 4 585 000 kr.

Anslaget avses få disponeras enligt följande plan. (Som jämförelse anges motsvarande poster enligt underhållsplanen för innevarande budgetår. (Angivna belopp i milj. kr.)

	Anvisat 1967/68	Förslag 1968/69
1. Verksamhet vid militärområdenas tygförvaltningar.....	6,1	3,5
2. Reparation av standardfordon.....	12,5	14,7
3. Reparation av terräng- och stridsfordon.....	11,0	20,4
4. Reparation av annan materiel.....	35,0	36,6
5. Frakter.....	—	3,0
	64,6	78,2

Departementschefen

Det är lämpligt att, som arméförvaltningen föreslår, låta vissa utgifter för centrala underhållsåtgärder betalas från anslaget till anskaffning av tygmateriel m. m. Härigenom vinner man bl. a. fördelen av att styra sådan verksamhet med beställningsbemyndiganden. Beträffande rationalisering av förråds- och verkstadsdriften tillstyrker jag dock bara överföring såvitt gäller utgifter för materiel (7,4 milj. kr.). Sammanlagt föreslår jag alltså överföring till anslaget Armén: Anskaffning av tygmateriel m.m. av (23 + 7,4) 30,4 milj. kr. Förevarande anslag kommer enligt mitt förslag att avses för betalning av dels reparationer m. m. i samband med utbildning och förrådshållning, dels sådana åtgärder för att rationalisera förråds- och verkstadsdriften som inte avser materielanskaffning.

Anslaget bör föras upp med 86 milj. kr. Jag räknar med överföring till anslaget Militärområdesstaber: Omkostnader enligt arméförvaltningens förslag och har också tagit hänsyn till att utbildningsverksamheten ökar.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Underhåll av tygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 86 000 000 kr.

C. Marinen**C 1. Marinstaben: Avlöningar**

1966/67 Utgift	9 306 842
1967/68 Anslag	10 000 000
1968/69 Förslag	11 300 000

Marinstaben är organiserad på fyra sektioner, en planeringsavdelning, en chefsexpedition samt marinstabens kassa. Vidare ingår marinöverläkaren med sin expedition i staben.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Chefen för marinen	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Militär och civilmilitär personal			
officerare och motsvarande.....	125	—	—
underofficerare.....	41	+ 3	+ 5
underbefäl.....	16	—	—
Civil personal			
handläggande personal.....	9	—	—
övrig personal.....	133	—	—
	324	+ 3	+ 5

Anslag

Avlöningar till tjänstemän.....	9 998 056	+	1 309 880	+	1 299 880
Arvoden och särskilda ersättningar.....	1 944	+	120	+	120
	10 000 000	+	1 310 000	+	1 300 000

Chefen för marinen

1. Vid planeringsavdelningen bör ADB-verksamheten förstärkas med en regementsofficer (chef), varvid en kapten vid avdelningen kan utgå. (12 480 kr.)

2. Införandet av repetitionsutbildning vid flottan medför en utökning av arbetet vid flottans truppregister. Härför erfordras en tjänst för underofficer, varvid en tjänst för underofficer vid flottan kan utgå. (25 008 kr.)

3. För de ökade arbetsuppgifterna vid kustartilleriets truppregister som bl. a. sammanhänger med värnpliktsutbildningens omläggning har med Kungl. Maj:ts medgivande kommenderats två underofficerare till marinstaben. Två tjänster för underofficer bör tillföras marinstaben, varvid två tjänster för underofficer vid kustartilleriet kan utgå. (56 016 kr.)

4. Såväl anslagsövervakning som personalredovisning ställer ökade krav på arbetet vid marinstabens förvaltningsdetalj. Härför erfordras ett kvalificerat biträde, varvid en biträdestjänst kan utgå. (6 732 kr.)

5. Löneomräkning 1 209 764 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11,3 milj. kr. Jag har därvid beräknat medel för bl. a. tre underofficerare (2,3) samt för två förvaltare vid marinstabens kassa. Anslaget Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl. kan härvid minskas med lönen till tre underofficerare.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinstaben: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 11 300 000 kr.

C 2. Marinstaben: Omkostnader

1966/67 Utgift	1 803 691
1967/68 Anslag	1 750 000
1968/69 Förslag	2 100 000

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Chefen för marinen	Dep.chefen
1. Sjukvård m. m.....	10 000	+ 20 000	+ 20 000
2. Reseersättningar.....	418 000	— 100 000	— 100 000
3. Expenser			
a) Vakttjänst.....	870 000	+ 230 000	+ 222 000
b) Kostnader för datamaskiner m. m.....	335 000	+ 95 000	+ 95 000
c) Övriga expenser.....	117 000	+ 113 000	+ 113 000
	1 750 000	+ 358 000	+ 350 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag, att Kungl. Maj:ts föreslår riksdagen

att till *Marinstaben: Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 kr.

C 3. Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

	1966/67 Utgift	176 865 967		
	1967/68 Anslag	156 200 000		
	1968/69 Förslag	176 000 000		
			Beräknad ändring	
			1968/69	
			Chefen	
			för marinen	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>				
Militär personal				
officerare.....	702		— 28	— 29
underofficerare.....	1 459		— 10	— 14
underbefäl m. fl.....	2 606		—	—
personal i arvodestjänst.....	59		+ 7	—
Civilmilitär personal.....	258		—	— 5
Civil personal				
handläggande personal.....	129		—	—
övriga.....	2 455		— 17	— 43
	7 668		— 48	— 91
<i>Anslag</i>				
Utgifter:				
Avlöningar till tjänstemän.....	142 839 000	+ 14 449 000	+ 17 369 000	
Arvoden och särskilda ersättningar.....	880 000	— 8 000	— 8 000	
Avlöningar till annan personal än tjänstemän.....	15 081 000	+ 2 759 000	+ 2 539 000	
	158 800 000	+ 17 200 000	+ 19 900 000	
Uppbördsmedel:				
a) Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift.....	— 700 000	— 100 000	— 100 000	
b) Ersättning för avlöningskostnader på statens isbrytarfartyg.....	— 1 900 000	—	—	
	156 200 000	+ 17 100 000	+ 19 800 000	

Chefen för marinen

1. Förvaltarkursen vid marinens underofficersskola vid Berga örlogsskolor har fått ökat elevantal till följd av ökat antal tjänster för förvaltare vid marinen. Skolan bör förstärkas med en tjänst för underofficer. (33 336 kr.)

2. I samband med genomförande av ny regional ledningsorganisation har chefen för Gotlands militärkommando övertagit fackmässigt mobiliseringsansvar för flottans förband på Gotland. En underofficerstjänst ur flottan för mobiliserings- och krigsplanläggningsarbete i staben erfordras. (28 776 kr.)

3. För att möjliggöra att en tjänst för underofficer vid flottans truppregister i marinstaben skall kunna inrättas föreslås en tjänst på flottans kårstat utgå. (— 26 844 kr.)

4. Nio tjänster för underofficer på övertalig stat föreslås dras in. (— 241 596 kr.)

5. Behovet av heltidsanställd lärare i ämnet sambandslära vid sjökrigsskolan har på senare år ökat bl. a. på grund av det avsevärt ökade elevantalet. En tjänst för kapten på kustartilleriets stat, avsedd för lärare vid sjökrigsskolan, föreslås därför tillkomma. (42 336 kr.)

6. Tillförseln av ny och tekniskt komplicerad materiel under de närmaste åren ökar behovet av personal för teknisk service och underhåll av materielen. Behovet är särskilt angeläget beträffande robotmateriel. Därför föreslås tillkomma en teknisk tjänst för underofficer på kustartilleriets stat i utbyte mot en underofficer i annan än teknisk tjänst.

7. För att ge utrymme åt erforderlig förstärkning med två underofficerare vid kustartilleriets truppregister i marinstaben föreslås att två tjänster för underofficer vid kustartilleriet utgår. (— 53 688 kr.)

8. Kostnaderna för 23 kompaniofficerare i intendenturtjänst skall föras över till anslaget Försvarets intendenturkår: Avlöningar. (— 606 468 kr.)

9. För verksamheten med planläggning och ledning av krigsförbandsutbildning vid flottans landförband erfordras fyra tjänster för pensionerad officer. (52 674 kr.)

10. För säkerhetstjänsten vid fo 15/BK och fo 32/31/GbK erfordras heltidstjänstgörande säkerhetsofficerare med placering i resp. staber, varför två tjänster för pensionerad officer föreslås. Vid inrättande av tjänsten vid fo 32/31/GbK kan en tillfälligt inrättad arvodestjänst för säkerhetsofficer utgå. (12 820 kr.)

11. Kassaavdelningarna vid fo 15/BK och fo 46/SK är underbemannade, vilket bestyrkts i försvarets civilförvaltnings utredning om försvarets A-kassor. En arvodestjänst för underofficer erfordras vid vardera kassan. (19 285 kr.)

12. Vid civilförvaltningens undersökning av arbetsmängd och personalbehov vid NK kassaavdelning har konstaterats behov av ett halvtidsanställt biträde. (9 702 kr.)

13. En tjänst för vaktmästare vid vardera Berga örlogsskolor och sjökrigsskolan kan utgå. (— 39 984 kr.)

14. Antalet tjänstgöringsmånader för icke-ordinarie löjtnanter och fänrikar beräknas nedgå med 72. (— 144 648 kr.)

15. Till följd av ökat antal tjänstgöringsdagar för personal i marinens reserver ökar medelsbehovet. (518 600 kr.)

16. En höjning föreslås i antalet tjänstgöringsmånader och medel för anställning av frivilligt tjänstgörande personal, främst för att tillgodose

behovet av frivillig tjänstgöring som förberedelser för krigsförbandsövningar. (300 000 kr.)

17. För anställning av tillfällig personal avsedd för vissa materielunderhållsuppgifter erfordras enligt marinförvaltningen 800 000 kr. (50 000 kr.)

18. Representationsbidrag föreslås utgå till vissa chefer, som nu inte får sådant bidrag. (13 500 kr.)

19. För arvoden till tillsynsmän förordnade av länsstyrelse inom Gotlands, Blekinge och Göteborgs kustartilleriförsvaret disponeras under marinens avlöningsanslag för budgetåret 1967/68 7 000 kr. Ifrågavarande tillsynsmän är avsedda för tillsyn av hamnar m. m. inom skyddsområde. Enligt skyddsområdeskungörelsen utövas tillsyn inom skyddsområde av polismyndighet i medverkan av bl. a. marinen. Denna medverkan är av stor omfattning men omfattar i praktiken dock ej uppgifterna för nämnda tillsynsmän. Eftersom dessa tilldelas uppgifter och kontrakteras genom polismyndigheternas försorg bör arvoden inte belasta marinens avlöningsanslag. (– 7 000 kr.)

20. Arbetet med materielunderhåll och förrådshållning ökar vid berörda förvaltningar till följd av materielltillskott och nytt repetitionsutbildningssystem. Förstärkning behövs med sju förrådsarbetare och 72 arbetsmånader i förrådstjänst. (260 000 kr.)

21. Enligt marinförvaltningens beräkningar kan bl. a. på grund av organisationsanpassning vid örlogsbaserna antalet verkstadsarbetare minska med 43 till 443. (– 860 000 kr.)

22. Löneomräkning 17 839 199 kr.

23. Uppbördsposten Personal i verkstadsdrift bör räknas upp med 100 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 176 milj. kr. Jag har härvid räknat med att medelsbehovet minskar till följd av att tre tjänster för underofficer i annan tjänst än teknisk, varav en vid flottan och två vid kustartilleriet, samt nio tjänster för underofficer på övertalig stat vid flottan dras in (3, 7 och 4), 23 tjänster för officer i intendenturtjänst förs över till försvarets intendenturkårs avlöningsanslag (8), en vaktmästare vid vardera Berga örlogsskolor och sjökrigsskolan kan utgå (13), tjänstgöringsmånaderna för icke-ordinarie löjtnanter och fänrikar minskar (14), arvoden till tillsynsmän, förordnade av länsstyrelse, utgår (19), behovet av verkstadsarbetare minskar (21), en tjänst för mariningenjör G dras in i samband med att försvarets skyddsskola inrättas samt två tjänster för förvaltare vid marinstabens kassa förs över till staben. Anslaget kan vidare räknas ned med 137 000 kr. till följd av att Allmänna bevakningsaktiebolaget övertagit bevakningen vid Stockholms kustartilleriförsvaret. Jag har beräknat medel för ökat antal tjänstgöringsdagar för per-

sonal i marinens reserver (15) och för ytterligare två tjänstgöringsmånader för assistent för frivilligfrågor vid Gotlands kustartilleriförsvar. Jag har vidare räknat upp anslaget med 40 000 kr. för löner åt förrådspersonal (20).

I anslutning till förslag som lagts fram av 1962 års försvarssjukvårdsutredning (SOU 1966:35) bör en tjänst för militärläkare tillkomma vid Berga örlogsskolor. Arvodet till förbandsläkare vid skolorna kan härvid dras in. Frågan om avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för militärläkaren får lösas efter förhandlingar med berörd personalorganisation. Jag avser därför att ge statens avtalsverk i uppdrag att förhandla om sådana villkor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinen: Avlöningar till aktiv personal m. fl.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 176 000 000 kr.

C 4. *Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga*

1966/67 Utgift	17 710 218
1967/68 Anslag	21 300 000
1968/69 Förslag	22 400 000

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, utryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid marinen, allt enligt bestämmelser i värnpliktsavlöningskungörelsen.

Chefen för marinen

Anslaget bör föras upp med 22 420 000 (+ 1 120 000) kr. Antalet tjänstgöringsdagar har beräknats till omkring 2 230 000 för grundutbildning och omkring 235 000 för repetitionsutbildning.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget förs upp med 22,4 (+ 1,1) milj. kr. Jag har därvid för flottans del räknat med omkring 1 350 000 tjänstgöringsdagar för grundutbildning och omkring 75 000 dagar för repetitionsutbildning. För kustartilleriet har jag räknat med ett motsvarande behov av omkring 880 000 resp. 160 000 tjänstgöringsdagar.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinen: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 22 400 000 kr.

C 14. Marinen: Övningar m. m.

1966/67 Utgift	29 752 951	Reservation 8 763 665
1967/68 Anslag	27 950 000	
1968/69 Förslag	29 300 000	

Från anslaget betalas i huvudsak utgifter som direkt kan hänföras till utbildnings- och övningsverksamheten, dock inte utgifter för krigsmateriel, beklädnad, mathållning, sjukvård och förläggning i kasern samt inte heller administrativa omkostnader eller sådana utgifter för avlöningsförmåner som betalas från annat anslag.

Försvarets intendenturverk

Anslaget bör föras upp med 29 950 000 (+ 2 000 000) kr. Av ökningen avser 980 000 kr. förändringar av verksamheten m. m. och 1 020 000 kr. priskompensation enligt försvarsindex.

1. Under budgetåret 1967/68 begränsas repetitionsutbildningen i viss utsträckning. Nästa budgetår beräknas repetitionsutbildningen genomföras i den omfattning som ursprungligen har planerats (520 000 kr.).

2. Utgifterna ökar genom övergången till utbildning enligt det nya värnpliktsystemet (330 000 kr.).

3. Drivmedelsförbrukningen ökar genom att man går över till nya fartygstyper (100 000 kr.).

4. Utgifterna för utrikes tjänstresor och tjänstgöring utrikes beräknas öka med 30 000 kr.

Departementschefen

Under nästa budgetår bör repetitionsutbildningen genomföras i den omfattning som ursprungligen har planerats.

Anslaget bör föras upp med 29,3 milj. kr. Härav beräknar jag 290 000 kr. för viss beredskap och 95 000 kr. för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinen: Övningar m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 29 300 000 kr.

C 24. Underhåll av fartyg m. m.

1966/67 Utgift	78 062 059	Reservation 12 880 656
1967/68 Anslag	72 000 000	
1968/69 Förslag	79 500 000	

Från anslaget betalas utgifter för underhåll av marinens fartyg, helikoptrar och övrig vapen- och skeppsteknisk materiel.

Marinförvaltningen

Anslaget bör föras upp med 81,3 (+ 9,3) milj. kr. enligt följande plan. Som jämförelse anges motsvarande delposter avseende dels den faktiska medelsförbrukningen under budgetåret 1966/67, dels planen för innevarande budgetår (beloppen i milj. kr.).

	För 1968/69 beräknad underhålls- kostnad	Medelsför- brukning 1966/67	Plan för utnyttjande av anslaget för 1967/68
A. Flottan			
<i>Fartygsbundet underhåll</i>			
1. Generalöversyner av stridsfartyg.....	15,2	14,7	11,1
2. Rustade och depåförlagda stridsfartyg.....	10,9	8,3	10,3
3. Beredskapsförlagda och upplagda stridsfartyg....	2,8	4,4	3,2
4. Trängfartyg, övriga fartyg och båtar.....	5,6	7,7	5,3
5. Motorer och gasturbiner.....	3,5	2,9	3,9
6. Övrigt.....	3,0	1,6	0,9
<i>Ej fartygsbundet underhåll</i>			
7. Artilleri- och robotmateriel m. m.....	2,7	2,2	3,1
8. Torpedmateriel.....	1,6	1,8	1,6
9. Minmateriel.....	1,3	1,4	1,3
10. Tele- och nautisk materiel.....	4,7	4,8	4,3
11. Fordonsmateriel.....	0,7	0,6	0,4
12. Skeppsteknisk materiel.....	3,2	2,1	2,8
13. Övrigt.....	1,4	1,1	0,7
B. Kustartilleriet			
1. Artilleri- och robotmateriel m. m.....	3,6	3,4	3,6
2. Minmateriel.....	0,7	0,6	0,7
3. Telemateriel.....	3,5	3,6	3,1
4. Fordonsmateriel.....	1,7	2,2	1,4
5. Skeppsteknisk materiel.....	4,2	4,2	3,7
6. Sjö- och landförbindelser.....	0,3	0,3	0,3
7. Artilleriammunition.....	0,4	0,2	0,4
8. Övrigt.....	1,0	1,0	1,0
C. Gemensamt			
1. Vapenteknisk materiel.....	0,4	0,9	0,5
2. Skeppsteknisk materiel m. m.....	0,1	0,1	0,1
3. Verkstäder.....	0,7	0,8	0,7
4. Förråd.....	0,8	1,4	0,8
5. Helikoptrar.....	3,8	4,5	3,5
6. Haverier.....	3,5	3,2	3,3
Summa	81,3	80,0	72,0

A 6. Ca 2,1 milj. kr. avser ersättningsanskaffning av ackumulatorbatterier för ubåtar.

A 10 och B 3. Ökningen beror delvis på att utgifter för underhåll av beredskapsrustade kustspaningsradarstationer torde komma att betalas från anslaget.

B 8. I delposten har räknats in 35 000 kr. för Vaxholms fästnings museum.

Utgifterna under anslaget för utrikes tjänsteresor beräknas till ca 20 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 79,5 milj. kr. Härav beräknar jag 130 000 kr. för viss beredskap. Jag räknar inte med några medel under anslaget för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Underhåll av fartyg m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 79 500 000 kr.

D. Flygvapnet**D 1. Flygstaben: Avlöningar**

1966/67 Utgift	12 219 873
1967/68 Anslag	12 800 000
1968/69 Förslag	14 490 000

Flygstaben är organiserad på två sektioner, en planeringsavdelning, en väderleksavdelning, en flygsäkerhetsavdelning, en systemgrupp och en chefsexpedition. Vidare ingår flygöverläkaren med expedition i staben.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Chefen för flygvapnet	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Militär och civilmilitär personal			
officerare och motsvarande	158	— 5	— 9
underofficerare och motsvarande	32	+ 3	—
underbefäl och motsvarande	9	—	—
Civil personal			
handläggande personal	16	+ 8	+ 2
övrig personal	148	— 8	— 8
	363	— 2	— 15
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän	12 792 500	+ 2 382 620	+ 1 690 000
Arvoden och särskilda ersättningar	7 500	— 1 224	—
	12 800 000	+ 2 381 396	+ 1 690 000

Chefen för flygvapnet

1. ADB-tjänsten vid flygstaben omfattar f. n. viss personalredovisning. Enklare system för krigsorganisation, expeditionell registrering, uttagningskommissionens statistik, byggnationsuppföljning samt flygmedicinskt register är under utveckling och delvis i drift. Samtliga nämnda ADB-system behöver utvecklas. Vidare behöver ADB-system utvecklas för i första

hand programbudgetering, utbildningsplanering och uppföljning av trådförbindelser. För verksamheten krävs tjänster för en regementsofficer (60 756 kr.), en major (49 428 kr.), en byrådirektör (54 816 kr.), en förste byråintendent (42 336 kr.), en byråintendent (38 160 kr.), fyra assistenter (109 584 kr.) och ett tekniskt biträde (20 580 kr.).

2. Personalavdelningen behöver förstärkas med en juridiskt utbildad befattningshavare (byrådirektör, 49 428 kr.) och en byråassistent för rekryteringsfrågor (34 440 kr.).

3. Ökningen av budget- och planeringsarbetet m. m., bl. a. till följd av den kommande programbudgeteringen, motiverar att planeringsavdelningen förstärks med en förste byråsekreterare (42 336 kr.).

4. För penetrering och utvärdering av det allt mer omfattande öppna materialet rörande utvecklingen inom stormakternas flygvapen m. m. behövs en förste byråsekreterare vid underrättelseavdelningen (42 336 kr.). Avdelningen bör vidare förstärkas med en förste byråinspektör och en kansliskrivare för säkerhetstjänsten (65 112 kr.).

5. Kungl. Maj:t har medgett att vid flygvapnet får fr. o. m. den 1 juli 1967 på försök börja inrättas regionala vädercentraler inom sektorerna O5 och S1. Under budgetåret 1968/69 kan en regional vädercentral sättas i drift inom sektor O5 och vissa förberedelser göras för att inrätta en central inom sektor S1. I samband därmed föreslås bl. a. att tjänster vid flygstaben för nio meteorologer, fyra förste meteorologassistenter, en assistent och femton tekniska biträden förs över till flygvapnet. Samtidigt föreslås att tjänster för en byråassistent, två förste meteorologassistenter, en ingenjör och en assistent skall tillkomma vid staben (— 595 968 kr.).

6. Inspektionsverksamheten i fråga om striltjänst bör förstärkas med en kapten, en flygingenjör av 1. graden, en förvaltare och en förste verkmästare och i fråga om bastjänst med en förste verkmästare (197 676 kr.).

7. Bl. a. för att handlägga vissa frågor av medicinsk, psykologisk eller bioteknologisk art samt för utredningar rörande prestationsgränser under olika former av flygtjänst behövs en byrådirektör (49 428 kr.).

8. Kostnaderna för ekiperingsbidrag och stabsarvoden beräknas minska med 2 418 kr., kostnaderna för förbandsövningstillägg däremot ökar med 33 120 kr.

9. Löneomräkning 2 014 850 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 490 000 (+ 1 690 000) kr. Jag har därvid beräknat medel för följande personal för ADB-verksamheten, nämligen en regementsofficer, en byrådirektör, en byråintendent, en assistent och två kansliskrivare (1). I fråga om vädertjänsten bör tjänster för tio meteorologer samt elva tekniska biträden föras över till flygvapnet från flygstaben. En tjänst för förste meteorolog-

Anslag

Utgifter:

Avlöningar till tjänstemän.....	183 921 000	+	17 676 000	+	21 166 000
Arvoden och särskilda ersättningar.....	888 000	+	135 000	+	45 000
Avlöningar till annan personal än tjänstemän....	2 141 000	+	139 000	+	139 000
	186 950 000	+	17 950 000	+	21 350 000

Uppbördsmedel:

a) Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift....	— 2 300 000	—	225 000	—	225 000
b) Avlöningar till personal i civil luftfart.....	— 650 000	—	125 000	—	125 000
	184 000 000	+	17 600 000	+	21 000 000

¹ Uppgifterna avser ändringar den 1 juli 1968. Siffrorna inom parentes anger ytterligare ändring den 1 januari 1969

Chefens för flygvapnet anslagsframställning

1. För ledning av tjänsten och för utbildningen inom luftvärnsrobotorganisationen bör tillkomma tjänster för en kapten (40 392 kr.) och tio löjtnanter (276 720 kr.). För materielens skötsel och vård föreslås vidare inom samma organisation tjänster för en förste mästare (25 680 kr.), elva förste flyktekniker (287 628 kr.) och elva flygtekniker (230 604 kr.).

2. För den fortsatta utbyggnaden av de olika delfunktionerna inom stril 60-systemet erfordras tre tjänster för kapten avsedda för chefradarjaktledare, fem tjänster för kapten avsedda för strilofficerare, två tjänster för kapten avsedda för basofficerare, 16 tjänster för löjtnant avsedda för radarjaktledare och en tjänst för löjtnant avsedd för biträdande jaktledarbiträde (878 184 kr.).

3. Undervisningen i flygteknik och matematik vid F 20 handhas f. n. av en kommenderad flygingenjör. En tjänst för flygingenjör av 1. graden (42 732 kr.) föreslås tillkomma vid F 20.

4. Vid flygvapnets tekniska skola vid F 14 erfordras ytterligare två tjänster för lärare med ingenjörsutbildning. Tjänster för en förste mästare och för en mästare kan därvid utgå (32 172 kr.).

Till flygvapnets tekniska skola avses förläggas utbildning rörande underhåll av viss basmateriel. För ledning av denna verksamhet föreslås en tjänst för förste verkmästare (32 244 kr.).

För tillverkning av laboratorieutrustningar m. m. föreslås en tjänst för flygtekniker vid flygvapnets tekniska skola (20 496 kr.).

För framställning av undervisningsmateriel vid F 14 och F 20 föreslås att en tjänst för flygtekniker tillkommer vid vartdera förbandet (40 992 kr.).

Ökad omfattning av utbildningsverksamheten medför behov av ytterligare personal för skriv- och kontorsgöromål vid F 14. En ny tjänst för kontorsbiträde föreslås tillkomma (16 452 kr.).

För betjäning av F 5 telefonväxel erfordras ytterligare en växtelefonist (16 452 kr.).

5. Övergången till moderna jaktflygplan med höga flygtimkostnader har

ökat behovet av en särskild målflygorganisation. För en målflygdivision med stationsavdelning föreslås tjänster för två kaptener, 15 förste fältflygare, en förste verkmästare, tre förste mästare, tre förste flygtekniker, 16 flygtekniker och en förrådsman (958 164 kr.).

6. För att erforderlig beredskap skall kunna upprätthållas med helikoptrar ingående i flygvapnets flygräddningsorganisation föreslås att nya tjänster inrättas för fyra förvaltare, 19 förste fältflygare, åtta fanjunkare, fyra sergenter, tre förste mästare, fyra förste flygtekniker och 16 flygtekniker (1 370 832 kr.).

7. För att minska utbildningstiden i luften har ett antal flygsimulatorer anskaffats. För instruktörer vid dessa anläggningar föreslås 15 tjänster för förste fältflygare (351 180 kr.).

8. Repetitionsutbildningen vid flygvapnets förband kräver en omfattande planläggning. Tjänster för därmed sammanhängande uppgifter föreslås för sju arvodesanställda officerare (124 712 kr.).

9. Två arvodestjänster för säkerhetsofficer vid luftförsvarscentraler föreslås bli inrättade (30 182 kr.).

10. Med hänsyn till ökad arbetsbelastning på förbandens kassachefer föreslås att tre arvodestjänster för underofficer inrättas (32 445 kr.).

11. För den väderpersonal som förs över från flygstaben till flygvapnet och som avses för regionala vädercentraler föreslås följande tjänster, nämligen två för stabsmeteorolog, sju för meteorolog, två för byråassistent, fem för dataassistent, 20 för förste meteorologassistent och sju för assistent. Samtidigt föreslås 19 tjänster för tekniskt biträde utgå (866 328 kr.).

12. Vid trafikledningsavdelningarna vid flottiljer samt vid lokala och regionala radarorgan erfordras trafikledarassistenter för att avlasta trafikledarna rutinåligganden. Tjänster för 19 trafikledarbiträden föreslås bli inrättade (398 316 kr.).

13. Vid flottiljernas mobiliseringsavdelningar har planlägningsarbetet beträffande utnyttjande av fordon och arbetsredskap ökat avsevärt under de senaste åren. Arbetet har blivit alltmer tekniskt betonat. För att biträda mobiliseringsofficeren erfordras en kvalificerad befattningshavare med teknisk utbildning. Tjänster föreslås för 18 flygtekniker (377 352 kr.).

14. Modifiering av viss robotmateriel medför minskad omfattning av underhållsarbetet. Tjänster för två förste mästare och en mästare kan därför dras in (— 75 708 kr.).

15. Den särskilda organisationen för allmän flygträning vid F 8 skall utgå. En tjänst för förste verkmästare, fem tjänster för flygtekniker och en tjänst för förrådsman erfordras därför inte längre (— 171 096 kr.).

16. Ökad arbetsvolym vid byggnadsavdelningen vid F 21 motiverar att en tjänst för kontorsbiträde inrättas (18 528 kr.).

17. Efter hand som strilorganisationens uppbyggnad fortskrider, tillkommer centraler och radarstationer som geografiskt placeras utanför om-

råden där militär bevakning finns. För att tillgodose kravet på bevakning och skydd av dessa anläggningar erfordras tjänster för 18 vaktmän (377 352 kr.). Allmänna bevakningsaktiebolaget skall fr. o. m. den 1 oktober 1967 anlitas för bevakning av vissa strilänläggningar. Härvid kan tjänster för åtta vaktmän dras in (— 167 712 kr.).

18. För att ombesörja utspisning i vissa luftförsvarsanläggningar erfordras tjänster för tre kokerskor och fem ekonomibiträden (147 252 kr.).

19. Chefen för flygvapnet anmäler att han avser lägga fram särskilt förslag om personalorganisation vid flottiljernas byggnadsavdelningar (745 000 kr.).

20. Under budgetåret 1967/68 når tio överfurirer, tio flottiljpoliser och 25 flygtekniker sådan ålder att de enligt gällande bestämmelser skall befordras till rustmästare, flottiljpolis i Ao 13 resp. förste flygtekniker. Kostnaderna för de utbyten av tjänster som föranleds härav uppgår sammanlagt till 110 160 kr.

21. Med hänsyn till den låga ram inom vilken anslagen för 1968/69 bevärs, krävs att flygvapnets organisation minskas med elva jakt-, två attack- och en spaningsdivision och motsvarande antal baskompanier. Antalet tjänster kan därvid minskas med för officerare 46, för underofficerare 87, för underbefäl 55, för civilmilitär personal med 490 och för civil personal med 14. En del av den friställda personalen avses för vakansuppfyllnad. För ytterligare en del av personalen har, som framgår av anslagsframställningarna för flygstaben och flygvapnet, nya tjänster föreslagits. Den föreslagna omorganisationen innebär att flygvapnets avlöningsanslag kan minskas med 8 348 061 kr.

22. Medelsbehovet för arvoden till observationspersonal i vädertjänst beräknas öka med 126 900 kr., varav 30 000 kr. utgör ökade lönekostnader till följd av avtal.

23. Behov av extra arbetskraft föreligger vid förbandens mobiliseringsavdelningar och för personaluppföljning med ADB. Sammanlagt erfordras ytterligare 144 tjänstgöringsmånader. Medelsbehovet för tillfälligt anställd personal beräknas därigenom öka med 201 600 kr.

24. För representationsbidrag till vissa militära chefer behövs ytterligare 20 000 kr.

25. Löneomräkning 13 667 556 kr.

26. Uppbördsposterna Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift och Avlöningar till personal i civil luftfart bör räknas upp med 225 000 resp. 125 000 kr.

Utredning om indragning av flygflottiljer m. m.

I februari 1967 tillsattes en utredning, *försvarets fredsorganisationsutredning* (f. d. landshövdingen E. A. Wesström), för att utreda frågan om vissa ändringar i krigsmaktens fredsorganisation. I utredningens direktiv anges

bl. a. att prioritet skall ges åt förhållandena vid flygvapnet och att minst två flottiljer skall läggas ned.

Utredningen har i maj 1967 kommit in med ett delbetänkande med förslag rörande indragning av Göta flygflottilj (F 9) och i december 1967 med ytterligare ett delbetänkande med förslag till indragning av Södertörns flygflottilj (F 18) och Roslagens flygkår (F 2).

Yttranden över delbetänkandet rörande F 9 har lämnats av överbefälhavaren, chefen för flygvapnet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, statens planverk, fortifikationsförvaltningen, luftfartsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, utredningen angående Göteborgsregionens flygplatsfråga, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Göteborgs stad, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens Centralorganisations Statstjänstemannasektion (TCO-S), Landsorganisationen i Sverige (LO), 1965 års försvarsutredning och 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning.

Yttranden över delbetänkandet rörande F 18 och F 2 har lämnats av överbefälhavaren, chefen för flygvapnet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, statens planverk, fortifikationsförvaltningen, luftfartsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, stockholmstraktens regionplanenämnd, länsstyrelsen i Stockholms län — efter hörande av Botkyrka, Järfälla och Täby kommuner — SACO, SR, TCO-S, LO, med bifogande av yttrande av Försvarsverkens Civila Personals Förbund (FCPF), och 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning.

Nuvarande organisation

Göta flygflottilj (F 9)

Flottiljen ligger inom Göteborgs stad på Hisingen vid Säve ca en mil norr om stadens centrum. Flottiljen disponerar med äganderätt totalt ca 525 ha mark — kasernområdet 35 ha, flygfältsområdet 280 ha, markstridsområdet 50 ha och målplatsen vid Björlanda (ca 5 km väster om flottiljen) 160 ha — medan 50 ha arrenderas för komplettering av målplatsen.

F 9 är en jaktflottilj. Dess tre divisioner är utrustade med flygplan J 34 Hawker Hunter. Detta flygplan faller enligt hittills gällande planer för åldersstrecket inom de närmaste åren. Flottiljen skulle därefter utrustas med flygplan J 35.

Flottiljchefen har i fredstid till uppgift att utbilda tre jaktdivisioner med tillhörande basförband. Flottiljen är också sektorflottilj inom luftförsvarssektor W 2, som omfattar i huvudsak Göteborgs och Bohus län samt Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs län och som i luftoperativt hänseende lyder under militärbefälhavaren för Södra militärområdet. F 9 är den enda jaktflottiljen inom denna sektor. Chefen för en sektorflottilj ansvarar för planläggningen av luftförsvaret inom sektorn samt för mobilisering och förvaltning av enheter och anläggningar även utanför flottiljen. Hans ansvars-

område är därför större än övriga flottiljchefers. I krig är flottiljchefen sektorchef.

Flottiljens utbildningsbetingelser är goda. Några interferensproblem med civilflyget föreligger normalt inte. Den erforderliga samordningen sköts av en gemensam närtrafikkontroll på Torslanda flygplats. Flottiljen kan öva över havet utanför Halland och Bohuslän samt över Bohuslän, Dalsland och vissa delar av Västergötland. Flottiljen har tillgång till ett markstridsområde i anslutning till kasernområdet. Härutöver disponerar flottiljen Lv 6 skjutfält vid Sisjön (ca 2 mil söder om Göteborg) för stridsskjutning m. m. Flottiljens målplats för skjutning från luften, som även kan användas för markstridsutbildning, ligger endast ca 5 km väster om flygfältet. Platsen medger emellertid bara skjutning i begränsad omfattning. I övrigt är flottiljen hänvisad till målplats som förvaltas av annat förband. Enligt chefens för flygvapnet uppfattning är förbandets tillgång på mark tillräcklig.

Huvuddelen av flottiljens byggnader uppfördes år 1942. Förläggningsbyggnaderna, som är av baracktyp, är mycket slitna. Tillgången på förläggningsplatser är med hänsyn till nuvarande verksamhet otillräcklig. Ersättningsbyggnation är på längre sikt erforderlig om verksamheten vid flottiljen skall behållas. Fritidslokaler saknas. Divisionernas flygtjänstbyggnader är trånga och slitna. För ett par baskompanier saknas lämpliga uppehållsrum. Ett nytt trafikledartorn har byggts under budgetåret 1966/67. Flottiljens drivmedelsanläggning, som är inrymd i bergrum, är nyligen efter modifiering tagen i bruk. Flygverkstaden, fordonsverkstaden, flygförrådet, garaget och intendenturförrådet har otillräckliga lokaler och kräver utökning. Flottiljen disponerar två berghangarer, Gamla berget och Nya berget. Viss upprustning har av brandsäkerhetsskäl gjorts av Nya berget. Motsvarande arbete i Gamla berget har ännu inte påbörjats.

Om flottiljen skall behållas och enligt planerna utrustas med flygplan 35, räknar chefen för flygvapnet med att kostnaderna för investeringar i byggnader m. m. under de närmaste tre sjuårsperioderna skall uppgå till 22,5 milj. kr. för en flottilj om tre divisioner och 17 milj. kr. för en flottilj om två divisioner.

Vid flottiljen fanns den 1 april 1967 totalt ca 425 anställda, varav omkring 100 civila tjänstemän och 100 arbetare. Av de omkring 225 militära och civilmilitära tjänstemännen beräknas elva nå pensionsåldern under perioden 1967—1969. Antalet vakanser var vid samma tid relativt litet och fanns främst bland trafikledare och elektrotekniker.

Södertörns flygflottilj (F 18)

Flottiljen ligger i Botkyrka kommun vid Tullinge stationsområde ca 2 mil sydväst om Stockholms centrum. Flottiljen disponerar med äganderätt totalt ca 417 ha mark — kasernområdet ca 27 ha, flygfältsområdet ca 340 ha och markstridsområdet ca 50 ha — medan ca 23 ha arrenderas för 5 — *Bilaga till riksdagens protokoll 1968. 1 saml. Nr 109*

komplettering av flygfältsområdet. För målplatsen — belägen vid Askö ca 5 mil sydväst om flottiljen — arrenderas ett område om ca 10 ha.

F 18 är en jaktflottilj. Dess f. n. två divisioner är utrustade med flygplan J 35 B vilket är den näst äldsta versionen av Draken. Enligt hittills gällande planer skulle flottiljen med början år 1967 ha utrustats med flygplan J 35 F vilket dock har ställts på framtiden. Befintliga flygplan har nyligen genomgått stor s.k. H-tillsyn och torde kunna användas åtminstone ca fyra år ytterligare innan nästa H-tillsyn blir aktuell. Detta innebär att de årliga underhållskostnaderna, och därmed flygtimkostnaderna, f. n. ligger relativt lågt.

F 18 är inte sektorflottilj men har ansvar för mobilisering av vissa stril-enheter inom sektor O5, som omfattar i huvudsak hela östra Mellansverige.

Flottiljens utbildningsbetingelser är relativt goda. Den totala militära och civila flygtrafiken inom Stockholms terminalområde är stor, men genom nära samarbete i gemensamma trafikledningsorgan har en god samordning kunnat nås.

Lågflygningsområde över land saknas, men flottiljen har goda möjligheter att öva över skärgård och hav öster och söder om flottiljen. Flottiljen saknar stridsskjutningsterräng. Möjligheter torde dock finnas att efter år 1970 utnyttja Ing 1:s nya område vid Almnäs. Målområdet för skjutning från luften mot mål på marken är som tidigare har nämnts beläget vid Askö på södra Södertörn.

F 18, som är flygvapnets yngsta flottilj, sattes upp i enlighet med beslut år 1944. Huvuddelen av byggnaderna är uppförda åren 1946—1947 och är i huvudsak av god standard. Kasernerna kräver dock renovering. Skall flottiljen stå kvar i organisationen som tredivisionsflottilj är främst följande utrymmen otillräckliga, nämligen kanslibyggnaden, förläggningar för värnpliktiga, marketenteri samt underbefälsmäss. Sporthall saknas.

Flottiljen disponerar en berghangar samt två hangarer av trä. Berghangaren har inte genomgått den renovering som krävs med hänsyn till brandsäkerheten. Totalt finns utrymme under tak för två divisioners flygplan. En ny berghangar är utsprängd, men den är inte inklädd och inredd för sitt ändamål.

Flottiljens drivmedelsanläggning är relativt ny och har stor kapacitet. Brandstationen är liten och liksom övriga utrymmen för beredskapsfordon inte dimensionerad för sitt nuvarande ändamål. Ny tillsynsverkstad för flygmateriel är planerad att byggas under budgetåret 1970/71.

Om flottiljen behålls räknar chefen för flygvapnet med att kostnaderna för nybyggnads- och istandsättningsarbeten under de närmaste tre sjuårsperioderna kommer att uppgå till 29,6 milj. kr. för en flottilj om tre divisioner och 19,0 milj. kr. för en flottilj om två divisioner. Det nödvändiga byggnadstekniska underhållet av flottiljens etablissemang bedöms under de tre sjuårsperioderna kräva ca 3,5 milj. kr. om etablissemang inte

utnyttjas. Anläggningar som avses utnyttjas för krigsbasen kräver under samma period ca 3,5 milj. kr. av iståndsättningsmedel.

Vid flottiljen fanns den 1 oktober 1967 ca 390 anställda, varav ca 190 civilanställda. Av de ca 200 militära och civilmilitära tjänstemännen beräknas 14 stycken nå pensionsåldern före år 1971.

Av de tjänster som är tilldelade F 18 var ca 60 vakanta den 1 oktober 1967. Underbefälskåren har de största vakanserna. Ca 50 tekniker förenar tjänst vid andra myndigheter.

Bullerproblemen är efter trafikreglerande åtgärder och efter inlösen till kronan av några särskilt bullerstörda fastigheter relativt godartade.

R o s l a g e n s f l y g k å r (F 2)

Flygkåren ligger vid Hägernäs i Täby kommun ca 15 km norr om Stockholm. Kåren disponerar totalt ca 68 ha mark, varav ca fyra ha arrenderas. Kasernområdet omfattar ca 48 ha medan resterande ca 20 ha används för markstridsutbildning. Någon flygverksamhet förekommer inte och flygfält saknas.

F 2 är ett skolförband. Den 1 oktober 1967 var kåren organiserad med — förutom kårstab — stridsledningsskola (STRILS), teleteknisk skola (FTTS), flygtrafikledningsskola (FTLS) samt kadett- och aspirantskola för marklinjen (KAS/M). Dessutom ingår ett utbildnings- och specialkompani i kårens organisation. Under kårchefen lyder administrativt en regional telematerielverkstad.

Vid STRILS som är organiserad på fyra skolavdelningar — stridsledningsutbildning, luftbevakningsutbildning, taktikutbildning samt utbildning av stridsledningsunderbefäl — utbildas officerare, underofficerare, underbefäl, kadetter och värnpliktiga i främst stridsledningstjänst. Även kvalificerad utbildning i robot-, luftförsvars- och motmedelstaktik för stabspersonal, flygchefer och divisionschefer meddelas vid skolan. Skolan har normalt ca 100 elever. Vid skolan finns 29 fasta lärare. Utbildningen är beroende av tillgång till specialinredda utrymmen för simulatorer och utbildningsanläggningar.

FTTS är organiserad på fyra avdelningar — för teoretiska ämnen, databehandlingsmateriel, flygtelemateriel samt markradarmateriel. Vid skolan utbildas främst tekniker vid skolans egna kurser, men skolan meddelar även alla kategorier personal den tekniska undervisning som krävs vid andra skolor inom F 2, t. ex. STRILS. Skolan har normalt ca 50 elever. Vid skolan finns 41 fasta lärare.

FTLS är en liten skolorganisation med endast en skolavdelning för grundutbildning och vidareutbildning av trafikledarpersonal. Normalantal elever är ca 20. Skolan kan maximalt ta emot ca 60 elever. Vid skolan finns två fasta lärare.

Kadett- och aspirantskolan för marklinjen utbildar blivande officerare, reservofficerare och ingenjörer i stridslednings- och luftbevakningstjänst. Skolan är beroende av STRILS anläggningar och lärare. Antalet elever är normalt ca 35. Vid skolan finns fyra fasta lärare.

Utbildnings- och specialkompaniet svarar för den allmänt militära utbildningen vid skolor vid F 2 samt för den grundläggande värnpliktsutbildningen. Dessutom svarar vid kompaniet placerade värnpliktiga för vakt- och transporttjänst samt för vissa tjänster i flygstaben. Antalet värnpliktiga uppgår normalt till ca 325. Vid kompaniet är placerade 18 instruktörer.

Den regionala telematerielverkstaden svarar för underhåll av telemateriel — stril- och basmateriel — inom sektor O5. Vid verkstaden finns ca 145 civilanställda.

Tillgången på mark är tillräcklig. Kårens skolskjutningsbana är belägen på mark som är av intresse för Täby köping. Tillgodoses köpingens önskemål uppkommer behov av mark för en ny skolskjutningsbana.

Huvuddelen av kårens byggnader är uppförda åren 1938—1946 och är i huvudsak av god standard. Tillgången på lektionssalar och förläggningstrymmen är ej tillfredsställande. Kompletteringar med bl. a. en ny skolbyggnad och en ny kasern för ca 100—150 man är inplanerad. Fritidslokalerna behöver kompletteras, liksom personalutrymmen i verkstaden.

Om flygkåren skall behållas räknar chefen för flygvapnet med att kostnaderna för nybyggnads- och iståndsättningsarbeten under de närmaste tre sjuårsperioderna kommer att uppgå till ca 13,8 milj. kr.

Den 1 oktober 1967 var antalet anställda vid kåren, förutom elever under utbildning vid skolorna, totalt ca 325 varav ca 145 militära och civilmilitära tjänstemän. Av dessa 145 beräknas 15 nå pensionsåldern före år 1972. Vakansläget är sämst — ca 20—30 % — i underofficers- och underbefälsgrupperna. I övrigt är endast ett fåtal tjänster vakanta.

Utredningens förslag

Allmänna överväganden

Som bakgrund till fredsorganisationsutredningens förslag bör erinras om att flygvapnets organisation fr. o. m. den 1 juli 1967 har minskats med två attackdivisioner med baskompanier. Härutöver håller chefen för flygvapnet f. n. sex jaktdivisioner med baskompanier vakanta. Chefen för flygvapnet har i samband med vakantsättningen av dessa förband föreslagit överbefälhavaren att F 9 och F 18 skall dras in.

Fredsorganisationsutredningen har vid sina överväganden om förbandsindragningar inte ansett sig bunden av de vakantsättningar av divisioner och baskompanier som har beslutats av chefen för flygvapnet. Det har dock stått klart att de totala besparingarna skulle bli större om de gjorda vakantsätt-

ningarna av divisioner och kompanier kan passas in i kommande förslag till förbandsindragningar. Av tidsskäl har det emellertid inte varit möjligt för utredningen att före den 1 maj 1967 — det datum då vakantsättningarna påbörjades — ta ställning i fråga om alla de flottiljer som berörs av de aktuella vakantsättningarna. Vid sina överväganden rörande det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget om indragning av F 9 och F 18 har utredningen emellertid funnit att befintligt underlag har varit tillräckligt för att utredningen utan ytterligare undersökningar skall kunna föreslå att F 9 dras in.

I sitt delbetänkande rörande indragning av F 9 har utredningen konstaterat att ytterligare överväganden fordrades innan man kunde ta ställning till frågan om indragning av ytterligare fredsförband vid flygvapnet. Vid det fortsatta arbetet har utredningen främst inriktat sig på att ta fram underlag för förslag om nedläggning av den andra flottiljen.

Enligt direktiven skall utredningen också studera möjligheterna till rationaliseringar inom krigsmakten och föreslå åtgärder som skapar förutsättningar för effektiva produktionsenheter. Utredningen har därför i samband med sina undersökningar om en minskning av antalet flottiljer även prövat förutsättningarna för rationalisering i fråga om flygvapnets utbildningsanstalter.

Då det gäller indragning av en flottilj utöver F 9 har utredningens diskussioner inte utsträckts till att avse andra flottiljer än jaktflottiljer. Möjligheten att ombeväpna en flottilj i samband med indragning av en annan flottilj har med denna begränsning inte ansetts behöva studeras närmare.

Under förutsättning att förslaget om indragning av F 9 bifalls, återstår i organisationen följande nio jaktflottiljer, nämligen Västmanlands flygflottilj (F 1) i Västerås, Östgöta flygflottilj (F 3) i Linköping, Jämtlands flygflottilj (F 4) i Östersund, Skånska flygflottiljen (F 10) i Ängelholm, Kalmar flygflottilj (F 12) i Kalmar, Bråvalla flygflottilj (F 13) i Norrköping, Upplands flygflottilj (F 16) i Uppsala, Södertörns flygflottilj (F 18) i Tullinge och Norrbottens flygflottilj (F 21) i Luleå. Den sistnämnda flottiljen är en kombinerad jakt- och spaningsflottilj.

Mot bakgrunden av flottiljernas nuvarande lokalisering och så länge frågan gäller indragning av sammanlagt endast två flottiljer, anser utredningen att de jaktflottiljer som är förlagda i södra och norra Sverige t. v. bör stå utanför diskussionen om indragning. Dessa flottiljer är i norra Sverige F 4 och F 21 samt i södra Sverige F 10 och F 12.

För fortsatt värdering återstår alltså fem jaktflottiljer: F 1, F 3, F 13, F 16 och F 18. Vid dessa flottiljer bedrevs den 1 november 1967 den verksamhet som i stort framgår av följande sammanställning.

Av de angivna flottiljerna har F 13 det största utbildningsansvaret för krigsdivisioner och är i dagsläget den enda tredivisionsflottiljen. Dess-

	F 1	F 3	F 13	F 16	F 18
Antal flygande divisioner	2 ¹	2 ¹	3	2 ¹	2 ¹
Flygplantyp	35 F	35 D	35 F	35 A	35 B
Planlagd omskolning					35 F ²
Robotdivisioner			1		
Övrigt: sektorflottilj	W 5		O1, G1	Rgc O5M	Rgc O5S
skolor				TIS ³	
andra förband	CVV	Målflyg, FC, CVM		F 20	

¹ Därutöver är en division vakantsatt t.v.

² T.v. senarelagd

³ Typinflygningskola för flygvapnet på J 35

utom är F 13 sektorflottilj för två sektorer, nämligen O1 och G1. Flottiljen utbildar också ett robotförband.

F 1, F 3 och F 16 har vardera ett tilläggsansvar utöver verksamheten vid de två kvarvarande flygdivisionerna. F 1 är sektorflottilj (W 5), F 3 har i sin organisation en provisorisk målflygorganisation och svarar för vissa servicefunktioner åt flygförvaltningens försökscentral (FC), som är samgrupperad med flottiljen. F 16 har ansvaret för den tidigare nämnda typinflygningen på J 35 (TIS) och har dessutom uppgift att producera flygtid åt flygvapnets krigsskola, som flottiljen är samgrupperad med.

I detta sammanhang belyser utredningen flottiljernas beroende av eller betydelse för andra institutioner och anstalter. Härav framgår att F 1 och F 3 är samgrupperade med centrala verkstäder och F 16 som tidigare har nämnts med flygvapnets krigsskola (F 20), varvid chefen för F 16 svarar för huvuddelen av förvaltningen vid F 20.

Vid överväganden på längre sikt kommer erforderlig investerings- och

Bedömda investerings- och istandsättningsbehov vid F 1, F 3, F 13, F 16 och F 18

Anslag för	F 1	F 3	F 13	F 16 (med F 20)	F 18
<i>Närmaste sjuårsperiod 1967—1974</i>					
Investeringar	6,3	7,7	4,0	10,5	6,7
Istandsättningar	4,1	4,8	3,3	5,5	6,3 ¹
Summa	10,4	12,5	7,3	16,0	13,0
<i>Two följande sjuårsperioder 1974—1988</i>					
Investeringar	0,5	6,1	1,1	3,9	13,0
Istandsättningar	2,9	4,8	5,1	3,4	3,5
Summa	3,4	10,9	6,2	7,3	16,5
Totalt	13,8	23,4 ²	13,5	23,3	29,5

¹ Härin ingår säkerhetsrevidering av berghangar och ny beläggning på landningsbana

² Särskilda kostnader för målflygorganisationen är ej inräknade

iståndsättningsverksamhet samt flottiljernas möjligheter för utökad verksamhet in som väsentliga faktorer. Utredningen redovisar en sammanställning av uppgifter rörande behoven av investering och iståndsättning vid de aktuella fem flottiljerna i tabell på s. 70. Uppgifterna, som är angivna i milj. kr. förutsätter fortsatt verksamhet med bl. a. tre divisioner och baskompanier vid förbanden.

Överslagsmässigt framstår F 3 och F 18 som de på sikt dyrare förbanden vid oförändrad verksamhet. Totalsumman för F 16 är också hög, men detta beror till stor del på investeringar för ändrad utbildningsgång vid flygvapnets krigsskola (F 20).

Utredningen har haft kontakt med berörda kommuner varvid inga önskemål har kommit fram om nedläggning eller begränsningar i verksamheten vid flottiljerna. Tvärtom har deras betydelse för näringslivet på orten betonats från många håll, dock ej från kommunerna inom stockholmsregionen. Dit förlagda förband, F 2, F 8 och F 18, tycks enligt utredningen inte ha någon större betydelse för sysselsättning eller ekonomi på orten.

Utredningen anser att de redovisade värderingarna talar för att valet av indragningsflottilj bör falla på F 18. Motiven för valet av denna flottilj är inte i första hand, som beträffande F 9, samhällets tryck, bullerstörningar o. d. utan främst det förhållandet att de militära, ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna blir mindre besvärande än vid något annat alternativ. En fortsatt verksamhet vid F 18 med tre divisioner kräver sålunda stora investeringar. F 18 har dessutom de minsta förutsättningarna för en ökad flygverksamhet. Samtidigt har flottiljens nedläggning ingen större betydelse för ortens näringsliv. Svårigheterna att placera friställd personal bedöms också vara mindre i en storstadsregion med rikt differentierat näringsliv än i en landsbygdsregion.

Göta flygflottilj (F 9)

Utredningen utgår från att en indragning av F 9 i första hand skulle avse de flygande divisionerna samt huvuddelen av stab och förvaltning men däremot inte strilförbanden och därtill hörande ledningsorgan. De sistnämnda förutsätts bli överförda till annan fredsadministration. Med dessa utgångspunkter anger utredningen följande tre alternativ för en indragning.

a) F 9 dras in som fredsförband. Annan militär eller statlig civil verksamhet förläggs till etablissemnet vid F 9. Flygfältet jämte berghangarerna behålls som krigsbas.

b) F 9 dras in som fredsförband. Ingen annan militär eller statlig civil verksamhet förläggs till etablissemnet. Flygfältet jämte berghangarerna behålls som krigsbas, eventuellt endast under en övergångsperiod.

c) F 9 dras in som fredsförband. Flygbasen utgår som krigsbas.

Ur operativ synpunkt innebär en indragning enligt alternativ c), förutom en minskning av det totala antalet jaktdivisioner, att baseringsmöjligheterna

för ett jaktförsvaret inom göteborgsområdet minskar. Sävebasen bör därför inte dras in utan att en godtagbar ersättning åstadkoms. Enbart en indragning av fredsverksamheten vid flottiljen bedöms av utredningen inte få några allvarliga konsekvenser för incidentberedskapen inom luftförsvaret. Om flygfältet behålls som krigsbas kan även en viss kupperberedskap upprätthållas.

Uppgifterna för F 9 som sektorflottilj för förbandsproduktion och stridsledning inom sektor W2 kan enligt utredningen antingen föras över till annan flottilj (F 10) eller behållas i en förminskad sektorstab med administrativ anknytning till lämpligt fredsförband i eller i närheten av Göteborg. Ansvar för produktion av bas- och luftbevakningsförband m. m. kan föras över till andra flottiljer. Ett särskilt problem att beakta i detta sammanhang är frivilligverksamheten för vilken chefen för F 9 f. n. är huvudansvarig på Västkusten.

Utredningen anser att det krävs ingående detaljstudier för att ta ställning till de konsekvenser av en indragning av F 9 som här angetts. Det bör enligt utredningen närmast åvila överbefälhavaren att föreslå de åtgärder som blir nödvändiga i samband med en indragning av flottiljen.

Vissa ekonomiska konsekvenser av en indragning av F 9 har tidigare berörts. Sålunda skulle en fortsatt verksamhet vid tre divisioner J 35 kräva investeringar i byggnader m. m. under de tre närmaste sjuårsperioderna med totalt ca 22,5 milj. kr.

Utgifterna för fredsverksamheten har av utredningen med utgångspunkt i anslagsfördelningen för budgetåret 1966/67, på sätt som framgår av följande tabell, beräknats till sammanlagt 20,7 milj. kr. per år. Det har därvid förutsatts att strilverksamheten förs över till annan myndighet samt att ansvaret för olika krigsobjekt som nu faller på F 9 delas upp på andra enheter vilket kan komma att medföra ökade kostnader för dessa. I tabellen redovisas utgifter för flottiljadministrationen, dvs. den gemensamma admi-

(Prisläge maj 1966 i 1000-tal kr.)

Anslag	Flottilj-administration	Tre divisioner	Tre baskompanier	Summa
Avlöningar till				
fast anställd personal.....	4 260	1 110	2 390	7 760
värnpliktiga.....	500	—	270	770
Drift och underhåll av flygmateriel..	1 556 ¹	7 483 ^{1,2}	154 ¹	9 193
Underhåll av byggnader.....	500	—	—	500
Övriga kostnader ³	1 700	143	675	2 518
Summa.....	8 516	8 736	3 489	20 741

¹ Prisläge maj 1966 + 2,5 %

² Inkl. flygtimkostnader

³ Sjukvård, telefon, renhållning, tvätt, mathållning, övningar, beklädnad, inventarier, bränsle, reseersättningar, familjebidrag m. m.

nistrationen för divisioner, baskompanier och stridsledningsförband, samt utgifter för divisioner och baskompanier.

Kostnaderna för att behålla flygfältet jämte berghangarerna som krigsbas har beräknats till ca 0,6 milj. kr. per år under förutsättning att berghangarerna utnyttjas som förråd. Skall dessutom utgifter beräknas för skyddsunderhåll av byggnader m. m. under en nedläggningsperiod tillkommer härutöver löneutgifter om ca 125 000 kr. per år samt utgifter för bränsle m. m., överslagsvis ca 75 000 kr. per år.

I följande tabell har utredningen ställt samman utgiftsminskningarna per år mot bakgrunden av de tre angivna alternativen för en nedläggning.

Kostnadsslag	Utgiftsminskningar i milj. kr. per år		
	Alt a) F 9 dras in. Behålls som krigsbas. Annan militär eller statlig civil verksamhet	Alt b) F 9 dras in. Behålls som krigsbas (eventuellt endast under övergångsperiod)	Alt c) F 9 dras in. Utgår som krigsbas
Minskade driftsutgifter.	20,7	20,7	20,7
Avgår			
skyddsunderhåll.	0,2 ¹	—	—
underhåll krigsbas			
utan förråd	0,3	0,3	—
med förråd därutöver. . . .	0,3	0,3	—
Summa.	19,9	20,1	20,7

¹ Under en övergångsperiod

Utredningen konstaterar att den största utgiftsminskningen uppnås genom att fredsverksamheten vid flotttiljen läggs ned. Vidare framhålls att utgiftsminskningarnas storlek sedd mot bakgrunden av hela försvarsbudgeten givetvis blir beroende av i vilken utsträckning indragningen leder till begränsningar av det totala antalet anställda och den totala värnpliktskontingentens storlek.

Till här angivna kostnadsminskningar kommer också ett minskat investeringsbehov om totalt ca 22,5 milj. kr.

Utredningen har beräknat att kostnaderna för ett nytt krigsflygfält i göteborgsområdet skulle uppgå till ca 15 milj. kr. Om Göteborgs civilflygfält utnyttjas som krigsbas skulle de särskilda kostnaderna härför uppgå till 4 milj. kr.

Utredningen har inte haft underlag för att bedöma en eventuell annan statlig användning av anläggningarna vid F 9 och inte heller för beräkning av eventuella intäkter vid försäljning av anläggningarna.

Alla tre alternativen för en indragning av F 9 medför enligt utredningen samma konsekvenser för verksamheten i krig inom sektor W 2, uppgiften att producera bas- och luftbevakningsförband och för den anställda per-

sonalen. Väsentliga skillnader uppkommer däremot när det gäller samhällsbyggnaden, operativ verksamhet, incident- och kuppberedskap och kostnader.

Om F 9 dras in som fredsförband, men annan militär eller civil statlig verksamhet förläggs till det friställda etablissemnet enligt alternativ a), kan bebyggelse ske på kringliggande mark utan att hänsyn behöver tas till flygbullret från F 9. Däremot måste samhällsplaneringen alltjämt ske på sådant sätt att flygfältet kan behållas och nyttjas under speciella förhållanden. De operativa kraven liksom incident- och kuppberedskapen tillgodoses i full utsträckning. De investeringar som lagts ned i flygfält, bergrum och byggnader tas också i görligaste mån tillvara. Det är dock uppenbart att åtskilliga av byggnaderna inte kan nyttjas i fortsättningen utan att avsevärda kostnader läggs ned på dem. Hur stora dessa kostnader blir, beror på verksamhetstyp och har inte kunnat bedömas av utredningen.

En fullständig nedläggning enligt alternativ c), dvs. indragning också av krigsbasen, medför enligt utredningen avsevärt större frihet vid samhällsplaneringen genom att hela området ställs till förfogande för andra samhällsändamål än de nuvarande. De operativa kraven liksom även incident- och kuppberedskapen sätts emellertid åt sidan om inte en ny krigsbas är iordningställd, när F 9 dras in enligt detta alternativ. Kostnaden härför är betydande och måste vägas mot de samhällsekonomiska vinster som uppstår genom den ökade friheten i samhällsplaneringen.

I fråga om alternativ b), som innebär att den statliga verksamheten vid F 9 inskränks till vad som behövs vid en krigsbas, framhåller utredningen att friheten vid samhällsplaneringen blir större i detta alternativ än i alternativ a) genom att själva etablissemnet och vissa områden, som inte nödvändigt behövs vid krigsbasen, i princip fritt kan utnyttjas för annat ändamål. De operativa kraven liksom incident- och kuppberedskapen tillgodoses. Skulle det vid de fortsatta övervägandena visa sig att både alternativen a) och b) är alltför otillfredsställande för ett rationellt samhällsbyggande inom berörd del av Hisingen, bör det övervägas att behålla flygbasen vid Säve som krigsbas endast under en övergångstid till dess det planerade nya civilflygfältet för göteborgsregionen ställts i ordning. Härigenom skulle kostnaderna för att åstadkomma en ersättningsbas för Sävebasen bringas ned betydligt. Valet av alternativ blir sålunda i viss mån beroende av lösningen av göteborgsregionens flygfältsfråga och det framtida utnyttjandet av Torslanda flygplats. Enligt utredningens uppfattning förefaller det mest realistiskt att räkna med att F 9 etablissemnet på längre sikt fritt får utnyttjas vid samhällsplaneringen. Det är emellertid inte nödvändigt att nu ta ställning till valet av alternativ. Detta bör ske först efter ytterligare undersökningar och överläggningar med bl. a. Göteborgs stad och försvarets fastighetsnämnd. Utredningen utgår emellertid från att Säve i vart fall under en övergångsperiod skall fungera som krigsbas. Under den fortsatta utredningen skall

även olika alternativa användningar av ett friställt etablissement vid F 9 prövas.

Utredningen har övervägt den lämpliga takten i indragningsåtgärderna och stannat för ett alternativ som innebär att två divisioner avvecklas den 1 juli 1968, en division den 1 januari 1969 och att avvecklingen av flottiljen i dess helhet skall vara slutförd före den 1 juli 1969.

Sammanfattningsvis innebär utredningens förslag att F 9 läggs ner som fredsadministration, att flygfältet vid Säve jämte berghangarer t. v. behålls som krigsbas och att beslut rörande framtida användning av mark, byggnader och anläggningar fattas sedan förslag därom lagts fram av utredningen i ett kommande betänkande.

Södertörns flygflottilj (F 18)

Från operativ synpunkt betyder en indragning av F 18 — förutom att det totala antalet jaktdivisioner i flygvapnet minskar — att antalet divisioner med direkt inriktning på luftförsvaret av storstockholmsområdet går ned. Allmänt kan sägas att möjligheterna att upprätthålla incidentberedskap och kuppberedskap inom östra Mellansverige kommer att minska. I ett krigsskede kommer antalet jaktdivisioner som har utbildats för försvaret av stockholmsområdet att vara lägre än i dag. För att i görligaste mån minska olägenheterna härav är det enligt utredningen nödvändigt att flygfältet m. m. behålls som krigsbas. Fredsorganisationen på basen får anpassas efter den övningsverksamhet, som är nödvändig att bedriva där.

Däremot är det inte möjligt att redan nu bedöma om man till F 18 kan förlägga sådana flygvapnets utbildnings- och servicefunktioner, som också i fortsättningen bör vara lokaliserade till regionen, eller om man övergångsvis bör utnyttja en del av byggnadsbeståndet vid F 18 för annan militär eller statlig civil verksamhet.

Trots att F 18 inte är sektorflottilj har flottiljchefen till uppgift att producera vissa bas- och luftbevakningsförband. Detta ansvar bör enligt utredningen kunna föras över till annat flygvapenförband inom sektor O5.

Den fredsorganisatoriska utvecklingen kommer att i väsentlig grad påverka hur flottiljchefens mobiliseringsansvar skall fördelas på kvarvarande enheter ur krigsmakten. I likhet med vad som angavs i delbetänkandet om indragning av F 9 anser utredningen att överbefälhavaren närmast bör föreslå de åtgärder som blir nödvändiga i samband med en indragning.

Av det anförda framgår att det, enligt utredningens bedömning, genom lämpliga åtgärder är möjligt att lösa beredskapsfrågorna även efter en indragning av F 18.

I fråga om de ekonomiska konsekvenserna anser utredningen att av de ca 30 milj. kr. som behövs för investeringar under de närmaste tre sjuårsperioderna utgör ca 3,5 milj. kr. kostnader för basen.

Utgifterna för fredsverksamheten vid F 18 har av utredningen med led-

ning av chefens för flygvapnet anslagsfördelning för budgetåret 1966/67 beräknats till sammanlagt ca 23,1 milj. kr. per år på sätt som framgår av följande tabell. Därvid har förutsatts att mobiliseringsansvaret och övrigt ansvar för »krigsobjekt» förs över till andra myndigheter inom krigsmakten vilket medför ökade kostnader vid dessa. Med flottiljadministration avses de funktioner som är gemensamma för flottiljens förbandsenheter, dvs. för divisioner, baskompanier och specialkompanier.

Prisläge maj 1966 i 1000-tal kr.

Anslag	Flottiljadministration	Tre divisioner	Tre baskompanier	Specialkompani	Summa
Avlöningar till					
fast anställda	3 454	1 110	2 390	738	7 692
värnplikliga	490	—	270	10	770
Drift och underhåll av flygmateriel	2 141	9 288 ^{1, 2}	165 ¹	—	11 594
Underhåll av byggn.	500	—	—	—	500
Övriga kostnader ³	1 700	143	675	—	2 518
Summa	8 285	10 541	3 500	748	23 074

¹ Prisläge maj 1966 + 2,5%

² Inkl. flygtimkostnader

³ Sjukvård, telefon, renhållning, tvätt, mathållning, övningar, beklädnad, inventarier, bränsle, reseersättningar, familjebidrag m.m.

Kostnaderna för att behålla flygfältet jämte hangarerna som krigsbas kan beräknas till ca 1,6 milj. kr. per år under förutsättning att berghangaren används som förråd. Beräkningarna förutsätter också en viss övningsverksamhet på basen. I avsaknad av närmare underlag har kostnaderna beräknats för en organisation motsvarande ungefär ett baskompani. Detaljer i beräkningarna framgår av följande tabell.

Kostnadsslag	1 000-tal kr./år
Flygfältsunderhåll (inkl. elkraft m.m.)	200
Basförband (om berghangaren ej utnyttjas som förråd)	1 175
Summa	1 375
Ytterligare kostnader om berghangaren utnyttjas som förråd	
Personal	170
Materiel	90
Totalt	1 635

I följande tabell har utredningen ställt samman en överslagsmässig beräkning av den årliga utgiftsminskning som kan förutses om F 18 nedläggs som fredsbas.

Kostnadsslag	Utgiftsminskningen i milj. kr. per år
Minskade driftsutgifter.	23,1
Avgår	
skyddsunderhåll.	0,2 ¹
underhåll krigsbas ²	
utan förråd	1,4
med förråd därutöver.	0,3
Summa	21,2

¹ Under en övergångsperiod

² Underhåll för övningsverksamhet inräknat

Utredningen konstaterar att den största delen av utgiftsminskningarna åstadkommes av att utbildningen av flygande enheter läggs ner. Dessa minskningar uppkommer dock oberoende av vilken flottilj som läggs ner och även oavsett om en flottilj dras in eller ej.

Den väsentliga utgiftsminskningen som uppkommer genom att F 18 läggs ner är en följd av att administrationen dras in. Denna utgiftsminskning uppgår till ca 8,3 milj. kr. per år.

Till dessa årliga utgiftsminskningar kommer ett minskat investeringsbehov av ca 26,5 milj. kr. Om annan flygvapenverksamhet eller annan militär eller statlig civil verksamhet förläggs till etablissemnet uppstår kostnader för detta, vilka inte låter sig bedömas förrän det har klarlagts vilken verksamhet som bör flyttas dit. Dessförinnan kan man bara ange storleksordningen av de underhållskostnader som erfordras för att byggnadstekniskt bevara etablissemnetets användbarhet. Dessa kostnader har beräknats till ca 3,5 milj. kr. under tre sjuårsperioder.

Utredningen har övervägt den lämpliga takten i indragningsåtgärderna. Det är främst av ekonomiska skäl önskvärt att slutföra avvecklingen av flottiljen så snabbt som möjligt. Två motiv kan emellertid framföras för en något lugnare takt än vad som har föreslagits beträffande F 9. Som nämnts tidigare är en division redan vakantsatt vid flottiljen. Läget beträffande tillgång på personal, underhåll av flygmaterielen, byggnader m. m. är vidare så gynnsamt att det måste bedömas som ekonomiskt att fortsätta i nuvarande organisation och med nuvarande utrustning till omkring 1970—1971.

För denna förlängning av verksamheten talar också personalproblemens omfattning. Den relativt snabba indragningstakten beträffande F 9 kan skapa vissa problem när det gäller att placera om personal. För att inte dessa ytterligare skall accentueras bedömer utredningen det vara lämpligt att senarelägga den föreslagna indragningen av F 18 som krigsflygflottilj med minst ett år i förhållande till indragningen av F 9.

Utredningen föreslår att avvecklingen av F 18 som krigsflygflottilj genomförs med den andra divisionen före den 1 januari 1971 och den tredje divisionen och flottiljadministrationen senast den 1 juli 1971.

Roslagens flygkår (F 2) m. m.

Utredningen har också prövat förutsättningarna för en rationalisering i fråga om flygvapnets utbildningsanstalter och anför i det sammanhanget att flygvapnet i dag har fyra renodlade skolförband, nämligen Roslagens flygkår (F 2) i Hägernäs, krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed, Hallands flygkår (F 14) i Halmstad och flygvapnets krigsskola (F 20) i Uppsala. Dessutom finns ytterligare skolor förlagda till andra enheter ur flygvapnet bl. a. till Svea flygkår (F 8) i Barkarby.

Krigsflygskolan och flygvapnets krigsskola har sådana speciella uppgifter för flygutbildning av flygvapnets personal att de, enligt utredningens mening, inte behöver diskuteras i det nu aktuella sammanhanget. På sikt kan dock diskussioner rörande flygutbildningen — särskilt avvägningen mellan grundläggande utbildning vid F 5, utbildningen vid kadettskolan (F 20) samt typinflygningen, f. n. vid F 16 — lämna underlag för rationaliseringar.

Utbildningen vid F 2 bedrivs vid en stridsledningsskola, en teleteknisk skola, en trafikledningsskola samt en kadett- och aspirantskola för blivande officerare i marktjänst.

Till F 8 är flygvapnets bastjänstskola förlagd. I förbandet ingår vidare flygtransportdivision, två robotdivisioner samt sektorledning och stridsledningsbataljon för sektor O5.

F 14 utbildar i huvudsak fast anställd personal vid en signalskola, en teknisk skola och en markstridsskola.

Utredningen är inte beredd att nu föreslå slutliga lösningar av skolorganisationen. På grund av att skolverksamheten berör ett relativt stort antal förband och många skilda verksamhetsområden är det enligt utredningen nödvändigt att studera och värdera de olika skolorna i ett sammanhang. Enligt utredningens uppfattning bör emellertid skolverksamheten på sikt kunna koncentreras till två enheter — t. ex. en med huvudinriktning bastjänst och en med huvudinriktning striltjänst — varvid åtminstone ett av de nuvarande skolförbanden bör avvecklas. Med hänsyn till att alla skolförband utom F 2 har direkt betydelse för krigsuppgifter vid försvaret bör F 2 i första hand avvecklas. Några möjligheter att ytterligare utvidga verksamheten vid F 2 finns inte. För att ge underlag för bl. a. den fortsatta personalplaneringen föreslår utredningen att beslut nu fattas att F 2 skall läggas ned. En flyttning av nuvarande funktioner vid F 2 till annat etablissemang är möjlig, varvid dock den del av F 2 som utgörs av stridsledningsskolan m. m. kräver relativt omfattande investeringar. Flyttningen av denna skolenhet bör därför ske till en plats där verksamheten kan bedrivas på lång sikt. Hur verksamheten vid F 2 bör fördelas på andra enheter kommer att studeras under det fortsatta utredningsarbetet.

Indragning av F 2 medför enligt utredningen främst personella och ekonomiska konsekvenser. Eftersom kårchefens ansvar i fråga om krigsorganisation är mycket begränsat och kåren inte har något flygfält uppkommer en-

dast små operativa konsekvenser. Enligt vad utredningen inhämtat har chefen för flygvapnet ringa intresse av att utnyttja etablissemnetet i Hägernäs för annat ändamål om F 2 dras in. På grund av lokaliseringen nära Stockholms centrum torde det dock finnas möjliga alternativa användningar.

En indragning av F 2 bör därför enligt utredningens uppfattning endast diskuteras i ett alternativ, nämligen att F 2 läggs ned. Etablissemnetet bör i första hand reserveras för annan statlig verksamhet. Visar det sig vid närmare undersökning att sådan användning inte är lämplig, bör etablissemnetet försäljas.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna anför utredningen att huvuddelen av administrationskostnaderna, som inkl. verkstadskostnaderna för kår- och skolverksamheten beräknas uppgå till ca 4,3 milj. kr. för år, bör kunna sparas in eftersom de skolor som finns vid F 2 förutsätts bli flyttade till annan administration. Härutöver kan utgifter för investerings- och iståndsättningsändamål sparas in. Dessa om verksamheten fortsätter nödvändiga utgifter beräknar utredningen komma att uppgå till ca 14 milj. kr. fram till år 1990. Försäljes etablissemnetet kommer härtill inbesparade kostnader för löpande underhåll samt som pluspost inflytande köpeskilling.

För att få en bättre anpassning för personalen när det gäller avvecklingen av verksamheten vid F 2 anser utredningen att detta förband bör läggas ned först sedan arbetet med avveckling av F 18 slutförts. En successiv nedläggning och omlokalisering av verksamheten inom stockholmsområdet bör underlätta personalomflyttningarna. Tidigare har föreslagits att F 18 skall ha avvecklats som krigsflygflottilj senast den 1 juli 1971. Verksamheten vid F 2 bör enligt utredningen kunna läggas ned senast den 31 december 1972.

Eftersom de i betänkandet närmast berörda förbanden — F 2 och F 18 — båda ligger inom stockholmsområdet har utredningen ansett det lämpligt att något beröra stockholmsförbanden ur samhällsplaneringssynpunkt och då speciellt utifrån civilflygets behov. I det sammanhanget berörs även Svea flygkår (F 8) i Barkarby. De tre flygförbandens betydelse för samhällsplaneringen inom stockholmsområdet har belysts genom överläggningar som utredningen haft med stockholmstraktens regionplanenämnd och av förbanden närmast berörda kommuner — Botkyrka (F 18), Järfälla (F 8) och Täby (F 2).

De nämnda förbanden är från samhällsplaneringssynpunkt väsentligt olika. F 2 är ett rent skolförband med mycket begränsat markområde. F 8 är en flygkår med fyra huvudverksamhetsgrenar: transportflygning, stridsledningsverksamhet, robotutbildning och skolverksamhet. Kåren har ett flygfält och transportflygning med propellerplan har relativt stor omfattning. F 18 är en flygflottilj med omfattande flygverksamhet med jetflygplan.

Vid överläggningar med utredningen har ledamöterna i regionplanenämnden framhållit att verksamheten vid F 8 inom överskådlig tid bör läggas ner

helt, så att marken kan utnyttjas för bebyggelse, medan ett bibehållande av verksamheten vid F 18 inte skapar några större problem för planeringen inom berörda områden. Det område vid Hägernäs som F 2 disponerar anses vara av mindre intresse från nämndens synpunkt.

När det gäller det framtida behovet av civila flygfält i stockholmsområdet anser regionplanenämnden, att de nuvarande flygplatserna Bromma och Arlanda kommer att räcka under lång tid. För allmänflygets del kan det enligt regionplanenämnden redan nu förutses behov av ytterligare en till två flygplatser, varav en kvalificerad. Den nuvarande militära flygplatsen Barkarby skulle genom sitt centrala läge kunna bli en idealisk sådan flygplats och det bör därför enligt regionplanenämnden närmast utredas om denna möjlighet föreligger. Utredningen uppger att man erfarit att det torde vara möjligt att på Barkarby samordna civilt allmänflyg och militärt transportflyg.

Vid eventuell flyttning av inrikestrafiken från Bromma flygplats är enligt vad utredningen erfarit en förläggning av trafiken till Arlanda ett alternativ. Denna flygplats har f. n. överkapacitet och kommer även för lång tid, sedan en planerad parallellbana har anlagts, att få tillräcklig kapacitet för såväl utrikes- som inrikesflyget. Ett annat alternativ som ifrågasatts är Tullinge (F 18). Detta alternativ skulle, på grund av den omfattande civila trafik som kan väntas, innebära att den militära flygverksamheten på fältet måste upphöra. Eftersom fältet är byggt efter militära normer skulle omfattande om- och tillbyggnader erfordras för att det skulle kunna utnyttjas för civil reguljär trafik. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten har av luftfartsverket överslagsmässigt bedömts till 150—200 milj. kr. Dessutom skulle nya — och sannolikt svårare — bullerproblem uppstå inom angränsande områden om civil linjetrafik fördes över till Tullinge. Botkyrka kommun har för utredningen framhållit att kommunen motsätter sig att inrikestrafiken flyttas till Tullinge.

Yttrandena

Göta flygflottilj (F 9)

Inte någon av remissinstanserna har avvisat en nedläggning av F 9 som fredsorganisation. 1965 års försvarsutredning har förklarat att ett beslut om nedläggning av F 9 inte föregriper försvarsutredningens ställningstagande i försvarsfrågan.

I fråga om de operativa konsekvenserna av en nedläggning av F 9 framhåller *överbefälhavaren* behovet av ett starkt luftförsvar i göteborgsområdet och att det ur beredskapssynpunkt är betydelsefullt att redan i fred ha en jaktflottilj baserad där. Överbefälhavaren vill emellertid av ekonomiska skäl inte motsätta sig utredningens förslag om en nedläggning med behållande t. v. av Säve som krigsbas. Även *chefen för flygvapnet* förutsätter att Säve-basen behålls som krigsbas så länge andra möjligheter att basera

flygförband inom göteborgsområdet inte står till buds. Utöver flygfältet har flygvapnet därvid behov av att utnyttja vid basen belägna berghangarer med tillhörande stationsbyggnader. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att det ur civilförsvarssynpunkt är ett starkt önskemål att flottiljens flygfält inte behålls som krigsbas. Ej heller bör basering i krig av flygförband ske på Torslanda. *Luftfartsverket* pekar på svårigheterna att genomföra fredsövningar om Göteborgs nya civilflygfält skulle ersätta Säve som krigsbas.

Överbefälhavaren anser att en omfördelning till andra förband av vissa uppgifter som nu åligger chefen för F 9 t. ex. krigsplanläggning, förbandsproduktion och förvaltning är möjlig. Särskild uppmärksamhet måste därvid ägnas åt sektorchefsuppgifterna. *Flygvapenchefen* anmäler i detta sammanhang sin avsikt att lägga fram preciserade förslag till omfördelning av uppgifterna.

Beträffande den föreslagna tidsplanen för nedläggningen av F 9 anser *flygvapenchefen* att det är angeläget att avvecklingen börjas så snart som möjligt. Samtidigt erinrar han om att en division och ett baskompani vid F 9 är vakantsatta sedan den 1 maj 1967. Viss flygutbildning måste bedrivas vid flottiljen fram till den 1 juli 1968. *Statens planverk* och *Göteborgs stad* har inte något att erinra mot den föreslagna avvecklingstiden för flottiljens fredsadministration. Remissinstansernas uppfattningar rörande möjligheterna att placera om personal inom den föreslagna avvecklingstiden redovisas i det följande.

I fråga om utnyttjandet av F 9 mark och anläggningar utgår *överbefälhavaren* och *flygvapenchefen* från att flygfältet, berghangarerna och vissa stationsbyggnader m. m. i anslutning till dessa t. v. skall disponeras i fred. *Överbefälhavaren* är inte beredd att lämna förslag rörande den framtida användningen av F 9 anläggningar i övrigt. Enligt *flygvapenchefens* uppfattning har flygvapnet inte behov av att utnyttja några andra anläggningar på Säve än de angivna. Berghangarerna behövs i fred för förrådsuppställning av flygplan m. m. I fred behöver vidare flygfältet utnyttjas för tillämpningsövningar under omkring fjorton dagar per år och vid enstaka tillfällen för start och landning med förrådshållna flygplan. *1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning* erinrar om att utredningen i ett år 1966 avlämnat betänkande (Stencil Fö 1966: 5) har föreslagit förläggning av en regional personalförvaltningsmyndighet till Göteborg. Utredningen har i samarbete med fortifikationsförvaltningen undersökt möjligheten att förlägga denna enhet till F 9. Härvid har konstaterats att enheten kan inrymmas i lokaler som friställs vid en nedläggning av flottiljen. Endast en del av lokalerna behöver disponeras. Olika alternativ är därvid tänkbara. *Fortifikationsförvaltningen* förutsätter att det fortsatta utredningsarbetet rörande den framtida användningen av flottiljens mark, byggnader och anläggningar bedrivs i samverkan med verket.

Göteborgs stad framhåller att det ur stadens synpunkt hade varit lämpligare om man redan nu inriktat sig på en fullständig nedläggning av F 9, dvs. att även krigsbasen flyttas från Säve. Större frihet skulle därigenom nås vid samhällsplaneringen. Intresse finns från stadens sida att redan under första delen av 1970-talet kunna disponera utrymme för bostadsområde på Hisingen. Genom den nu föreslagna nedläggningen skapas möjligheter härför. Staden anser det emellertid önskvärt att på sikt kunna disponera hela området för civila ändamål. Även *statens planverk* understryker behovet av tillgång till mark i göteborgsområdet. Verket anmäler vidare intresse från byggnadsstyrelsen att säkerställa mark i området för framtida universitets- och högskoleverksamhet.

Luftfartsverket och *utredningen om flygplatsfrågan i göteborgsregionen* anser att flygfältet vid F 9 bör få utnyttjas för allmänflyget så länge Säve behålls som krigsbas. Särskilt utrymme för allmänflyget krävs även om Göteborg får ett nytt civilflygfält.

Särskilt från personalorganisationernas sida framhålls att avvecklingstiden inte får göras för kort med hänsyn till möjligheten att bereda personalen annan sysselsättning. *Överbefälhavaren* och *flygvapenchefen* anför att en säker grund för planläggning av omplacering av personal föreligger först sedan ett nytt försvarsbeslut kan överblickas. *Arbetsmarknadsstyrelsen* bedömer att goda möjligheter föreligger att bereda de friställda nya anställningar inom området. För äldre personal bör emellertid i första hand möjligheterna till omplacering inom försvaret utnyttjas. Både *TCO-S* och *LO* anser att konsekvenserna för personalen av indragningen har behandlats alltför knapphändig och föreslår att en kartläggning görs av friställd personal och av arbetsmarknadssituationen. Arbetet därmed bör utföras i samråd med personalorganisationerna.

Överbefälhavaren förutsätter att de kostnader som direkt förorsakas av indragningen av F 9 och omfördelningen av de kvarvarande uppgifterna bestrids av medel utanför krigsmaktens kostnadsram. *Flygvapenchefen* bedömer att utgiftsminskningarna blir mindre än de av utredningen beräknade med hänsyn till att vissa uppgifter som nu åvilar F 9 kommer att föras över till andra förband. För att täcka investeringsbehov som till följd av indragningen av F 9 kan uppstå vid andra förband anser flygvapenchefen, att del av den vinst som staten gör vid eventuell försäljning av mark m. m. vid F 9 bör få tillgodoräknas.

Södertörns flygflottilj (F 18) och Roslagens flygkår (F 2) m. m.

Förslaget om indragning av F 18 biträds i princip eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. En viss tveksamhet råder dock i allmänhet i fråga om tidpunkten för en indragning. Vidare anses att frågan om anläggningarnas fortsatta användning ytterligare bör utredas.

Enligt *luftfartsverket* är en reducering av flygtrafiken vid F 18 till den nivå som fordras för en krigsbas önskvärd ur trafikledningssynpunkt, bl. a. med hänsyn till att civil flygtrafik i området ökas och att jettrafiken i framtiden eventuellt kommer att utnyttja Bromma. *Statens planverk* och *stockholmstraktens regionplanenämnd* finner det tillfredsställande om flygverksamheten på F 18 läggs ner bl. a. med hänsyn till förekommande bullerstörningar.

Överbefälhavaren anser att man f. n. inte bör fatta beslut om indragning av ytterligare en flygflottilj utöver F 9. Från operativ synpunkt innebär den föreslagna indragningen av F 18 en allvarlig försvagning av luftförsvaret med genomgripande återverkningar inom en stor del av luftförsvarets krigsorganisation. Statsmakternas ställningstagande till krigsmaktens och därmed även flygvapnets långsiktutveckling bör avvaktas. Ett beslut bör kunna förskjutas något år framåt utan att ändring skall behöva ske av den föreslagna tidpunkten för genomförd indragning. Enligt *överbefälhavaren* medför en indragning av F 18 i praktiken bl. a. att en stor del av flottiljchefens uppgifter och ansvar förs över till andra chefer vilkas administrativa resurser inte är avsedda för en sådan merbelastning. I allmänhet är en indragning av ett antal flygdivisioner mindre ogynnsam ur operativa synpunkter än indragning av en hel flottilj. Vid ett eventuellt beslut om nedläggning av F 18 måste kvarvarande organisation ges en sådan utformning, att bl. a. Tullinge kan utnyttjas för en omfattande flygverksamhet också i fredstid. Enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* synes en nedläggning av F 18 ur civila synpunkter medföra övervägande negativa verkningar eftersom några problem med hänsyn till samhällsplaneringen inte föreligger och flottiljen ur sysselsättningssynpunkt har en inte ringa betydelse för kommunen.

De flesta remissinstanser som tagit ställning till förslaget om indragning av F 2 anser att beslut inte bör fattas utan ytterligare utredning om bl. a. var verksamheten vid F 2 skall förläggas. Enligt *överbefälhavaren* bör ett beslut om F 2 inte fattas fristående utan frågan måste anknyta till eventuellt andra förestående förbandsindragningar vid flygvapnet inom stockholmsregionen och till en lösning av vissa skolfrågor vid flygvapnet. Enligt *luftfartsverket* bör, innan beslut meddelas, både fullständigare utredningsmaterial och resultatet av flygtrafikledningskommitténs arbete avvaktas, det senare med hänsyn till att flygvapnets flygtrafikledarskola är förlagd till F 2. Vid kommande beslut bör enligt verket också uppmärksammas att F 2 är enda kvarvarande sjöflygplats i stockholmsområdet.

Enligt *TCO-S*, *SR* och *FCPF* bör ställning f. n. inte tas till något av utredningens båda förslag. Enligt *TCO-S* bör man vänta med ett beslut om indragningar till dess arbetsmarknadssituationen medger en betryggande lösning av uppkommande övertalighetsproblem. Enligt *SR* saknas underlag för beslut innan man utrett frågan om hur och i vilken utsträckning nuvarande

etablissement för F 18 skall utnyttjas i framtiden och hur skolverksamheten (utom flygutbildningen) inom flygvapnet skall organiseras. Enligt FCPF måste utredningen fullbordas innan beslut fattas om nedläggning. Förbundet anser att personalfrågorna i alltför ringa grad beaktats av utredningen och att de anförda ekonomiska fördelarna delvis framstår som fiktiva.

Ett antal remissinstanser har anfört synpunkter inför utredningens kommande arbete med bl. a. frågorna om den framtida användningen av F 18:s och F 2:s mark, byggnader och anläggningar samt om fördelningen av verksamheten vid F 2 på andra enheter inom flygvapnet. Enligt *överbefälhavaren* och *chefen för flygvapnet* bör möjligheterna undersökas till rationalisering av verksamheten inom stockholmsområdet genom att denna koncentreras till en administration. Därvid bör även organisatoriska förändringar av F 8 övervägas. Med anledning av verkstadsutredningens förslag om nedläggning av centrala flygverkstaden i Västerås (CVV) föreslår chefen för flygvapnet, att man också prövar förläggningen av flygförvaltningens teleskola (FFTS) som nu är administrativt knuten till CVV. Chefen för flygvapnet lägger fram förslag om hur verksamheten vid F 2, F 8 och FFTS bör fördelas på F 18 och andra flottiljer. Huvuddelen av verksamheten vid F 2 föreslås därvid föras över till F 18. Enligt *statskontoret* bör bl. a. undersökas om inte de ganska betydande lokalresurser som kan komma att frigöras genom utredningens förslag kan bidra till en lösning av de komplicerade och trängande lokalproblemen för de centrala staberna och förvaltningarna i Stockholm. Enligt *byggnadsstyrelsen* är emellertid varken vid F 18 eller F 2 byggnader och områden lämpliga för statlig förvaltning.

Vissa synpunkter har anförts i fråga om tidsplanen för de föreslagna nedläggningarna. Enligt *överbefälhavaren* och *fortifikationsförvaltningen* måste vid ett beslut om nedläggning av F 2 tillräcklig tid anslås för att ordna lokaliteterna vid de mottagande etablisementen. *Chefen för flygvapnet* anför bl. a. att den föreslagna omorganisationen av ekonomiska skäl bör genomföras så snabbt som möjligt. Avgörande härvidlag är emellertid förutsättningarna att utan störningar kunna överföra utbildningsverksamheten från F 2 till F 18, något som i sin tur är beroende av när erforderliga byggnadsåtgärder kan genomföras och viss utrustning levereras. En eventuell överföring av verksamheterna från F 2 och F 8 till F 18 bör ske samtidigt. Indragning av divisioner och kompanier vid F 18 bör till tiden samordnas därmed. Enligt *statskontoret* bör en tillräckligt lång avvecklingstid fastställas för att bl. a. de personalfrågor som uppkommer i samband med förbandsindragningarna skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Enligt statskontorets bedömning är den avvecklingstid som föreslås av utredningen tillräcklig.

I fråga om personalproblemen har bl. a. anförts följande. *Överbefälhavaren* och *chefen för flygvapnet* framhåller att indragningen av F 18 och F 2 kommer att medföra allvarliga personella konsekvenser som kommer att bli än

mer framträdande för den händelse beslutet även kommer att omfatta F 8. Man förutsätter emellertid att berörda personalkategoriernas intressen tillgodoses vid eventuella organisationsförändringar. Chefen för flygvapnet föreslår att föreskrifterna om särskilda förmåner för viss övertalig personal vid försvaret skall tillämpas även för personal vid F 2, F 8 och F 18. Vidare kan särskilda åtgärder bli nödvändiga för att lösa personalens bostadsfrågor. Enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* innebär den avvecklingstakt som utredningen föreslår att en relativt god tid står till förfogande för omplacering av personalen till andra arbeten. Då det emellertid inte är möjligt att nu bedöma arbetsmarknadssituationen vid de föreslagna tidpunkterna för förbandsindragningarna, är det väsentligt att en så mjuk avveckling som möjligt eftersträvas. Personalens möjligheter till frivillig avgång före den egentliga avvecklingen av förbanden bör underlättas och uppkommande vakanser så långt möjligt inte återbesättas. I likhet med utredningen förutsätter styrelsen att personal som kan utnyttjas för att fylla vakanser vid andra förband förs över till sådana vakanser eller till andra statliga tjänster. Möjlighet till omskolning eller vidareutbildning bör i god tid beredas den personal som så önskar. *SR* framhåller värdet från personalsynpunkt av att behålla en »normalflottilj» i Stockholms närhet, eftersom detta ger möjlighet framför allt för officerare i karriären att växla mellan stabs- och förbandstjänst utan samtidiga bostadsbyten. Enligt *FCPF* bör personalfrågorna inte behandlas förrän man definitivt fastslagit vart nuvarande verksamhet skall hänvisas och hur stor del av den övertaliga personalen som därvid kan beredas sysselsättning.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen (s. 61) beräknar jag anslaget till 205 milj. kr. Jag har därvid räknat med att medelsbehovet går ned till följd av minskat underhållsbehov på robotmateriel (14), minskad organisation för allmän flygträning vid F 8 (15), och överföring av vissa bevakningsuppgifter till Allmänna bevakningsaktiebolaget (17). Jag har vidare räknat med att avlöningskostnaderna för tio fänrikar i intendenturtjänst förs över till försvarets intendenturkår.

Vid luftvärnsrobotorganisationen beräknar jag att tjänster tillkommer för en kapten och två löjtnanter (1). Jag har också beräknat medel för två arvodestjänster för officerare (9) samt tre kokerskor och fem ekonomibiträden (18). För arvoden till observationspersonal i vädertjänst har jag räknat med en kostnadsökning på 30 000 kr. (22). Medel har också beräknats för utbyte av tjänster vid s. k. åldersbefordran (20).

Som tidigare anförts har jag i fråga om vädertjänsten räknat med att från flygstaben till flygvapnet förs över tio meteorologer och elva tekniska biträden. Jag föreslår att sex tjänster för tekniskt biträde därvid byts ut mot tjänster för en förste byråassistent, två dataassistenter, en förste meteo-

rologassistent och två assistenter (11). Riktpunkten vid uppbyggnaden av den nya väderorganisationen skall vara att verksamheten med ökad effekt skall bedrivas inom nuvarande kostnadsram. En genomförd organisation beräknas medföra minskade personalkostnader. Kostnaderna för användning av ADB kan däremot komma att öka.

Jag övergår därefter till de föreslagna förbandsindragningarna vid flygvapnet.

I 1967 års statsverksproposition (bil. 6 s. 16) anmälde jag att vissa begränsningar skulle bli nödvändiga i flygvapnets organisation med hänsyn till utvecklingen av försvarskostnaderna. Det kunde härvid bli fråga om såväl indragning av fredsförband som reduceringar eller förändringar av krigsorganisationen. Jag anförde vidare att det även med en fortsatt utveckling av försvarskostnaderna enligt 1963 års försvarsbeslut skulle bli nödvändigt att lägga ner minst två flygflottiljer. Vilka flygflottiljer som skulle läggas ner och tidpunkten härför skulle närmare utredas. Förslag om nedläggning av F 9 och F 18 har nu lagts fram av fredsorganisationsutredningen. Utredningen har därutöver lagt fram vissa förslag rörande indragning av F 2.

Vad först angår frågan om en nedläggning av F 9 anser jag i likhet med utredningen och remissinstanserna att förbandet bör dras in som fredsorganisation. Flygfältet vid Säve bör t. v. behållas som krigsbas. Förslaget innebär att verksamheten vid förbandets flygande divisioner med tillhörande baskompanier samt huvuddelen av flottiljadministration och förvaltning skall avvecklas. Jag anser att den tidsplan som lagts fram av utredningen i huvudsak bör kunna följas. Tidsplanen innebär att två flygande divisioner med baskompanier dras in den 1 juli 1968 och en flygande division med baskompani dras in den 1 januari 1969. Övriga delar av flottiljen som inte krävs för underhåll m. m. av krigsflygfältet eller ingår i stridsledningsorganisationen i luftförsvarssektor W 2 dras in den 1 juli 1969. Smärre avsteg från denna plan bör emellertid enligt min mening kunna få göras med hänsyn till möjligheterna att omplacera flottiljens personal.

De uppgifter som åligger flottiljchefen i hans egenskap av sektorchef inom luftförsvarssektor W 2 bör föras över till annan förbandschef. Till dessa uppgifter hör också ledningen av viss frivilligverksamhet. Jag räknar med att förslag om härav föranledda organisationsförändringar skall kunna läggas fram för 1969 års riksdag.

Som jag tidigare anført bör Sävebasen t. v. användas som krigsflygfält. För detta ändamål krävs att flygvapnet förutom flygfältet även disponerar berghangarerna och vissa stationsbyggnader. Behovet av personal vid krigsflygfältet bör tillgodoses genom att man dit förlägger ett basförband. För underhåll och tillsyn av övriga byggnader m. m. bör därjämte t. v. viss personal vara anställd.

Redan nedläggningen av F 9 som fredsförband innebär att vissa områden i flygfältets närhet mycket snart kan utnyttjas för t. ex. byggnadsändamål. Kungl. Maj:t har i oktober 1967 uppdragit åt försvarets fastighetsnämnd att utreda frågan om den framtida användningen av flottiljens mark, byggnader och anläggningar. Närmare överväganden och beslut i dessa frågor bör anstå till dess fastighetsnämnden kommit in med sina förslag.

Personalen vid F 9 utgörs av omkring 225 militära och civilmilitära och omkring 200 civila anställda. Militär och civilmilitär personal bör kunna placeras vid andra förband där vakanser finns. För omplacering m. m. av den civila personalen kommer särskilda åtgärder att vidtas. Närmare redogörelse härför lämnas i det följande.

Fredsorganisationsutredningen har föreslagit att F 18 nedläggs som krigsflottilj. Med utgångspunkt i att en flygande division och ett baskompani f. n. hålls vakanta föreslår utredningen att den andra divisionen med baskompani dras in den 1 januari 1971 och att den tredje divisionen med baskompani samt flottiljadministrationen dras in senast den 1 juli 1971. Enligt utredningens uppfattning är det av operativa skäl nödvändigt att behålla Tullinge som krigsbas och att utnyttja basen för övningar med jaktförband. En relativt omfattande markorganisation bör därför finnas kvar vid basen. Utredningen har inte varit beredd att lämna förslag om hur anläggningar m. m. på Tullinge skall utnyttjas, men anser det vara av vikt att de behålls i försvarets ägo. Förslag om den framtida användningen kommer att lämnas av utredningen i ett kommande betänkande.

Enligt utredningens uppfattning bör skolverksamheten vid flygvapnet på sikt koncentreras till två enheter. I anslutning därtill föreslås att F 2 läggs ned som fredsadministration före den 1 januari 1973. Nuvarande verksamhet vid F 2 bör enligt utredningens mening fördelas på andra förband vid flygvapnet. Utredningen har anmält att den senare kommer att lämna förslag härom liksom även om den framtida användningen av anläggningar m. m. vid F 2.

Anledningen till att utredningen bland flygvapnets skolförband valt att föreslå nedläggning av F 2 har varit att detta förband är det enda skolförband vid flygvapnet som inte har direkta krigsuppgifter och att möjligheter saknas att vid förbandet utvidga nuvarande verksamhet.

I sina överväganden har utredningen även berört verksamheten vid F 8. Därvid konstateras att huvuddelen av organisationsenheterna vid detta förband utan större olägenheter kan flyttas till Tullinge. Stridsledningsorganisationen vid F 8 kan föras över till annan flottilj.

Remissinstanserna har i huvudsak godtagit förslaget om en nedläggning av F 18 som krigsflottilj. Däremot har stor tveksamhet förelegat om beslut nu bör fattas om en nedläggning av F 2. För egen del anser jag att underlag finns för ett beslut om en avveckling av F 18 som jaktflottilj. Jag före-

slår därför att flottiljens flygande divisioner och baskompanier dras in i huvudsak i den takt som föreslagits av utredningen. Innan ställning tas till en avveckling av flottiljadministrationen vid F 18 och en nedläggning av F 2 bör enligt min mening fullständiga förslag föreligga från fredsorganisationsutredningen dels om organisationen av flygvapnets förband inom stockholmsområdet, dels om flygvapnets skolorganisation. Jag räknar med att utredningen skall kunna lägga fram sådana förslag senare under år 1968.

Den föreslagna nedläggningen av nuvarande flygverksamhet på F 18 medför att antalet tjänster vid flygvapnet kan minskas med omkring 120. Jag räknar med att tjänsterna vid den redan nu vakantsatta flygande divisionen med baskompani dras in fr. o. m. den 1 juli 1968.

Sammanlagt innebär de nu föreslagna förbandsindragningarna vid F 9 och F 18 att fr. o. m. den 1 juli 1968 tjänster för 135 anställda och fr. o. m. den 1 januari 1969 tjänster för 48 anställda kan dras in. Vid beräkning av medel till flygvapnets avlöningsanslag har jag tagit hänsyn härtill. Övriga indragningar av tjänster vid F 9 sker den 1 juli 1969.

Den övertaliga personalen kan till övervägande del beredas annan anställning inom flygvapnet genom vakansuppfyllnad. Vissa övergångsåtgärder kan dock bli nödvändiga. Vissa ordinarie tjänster kan t. ex. behöva föras på övergångsstat.

För att medverka vid lösningen av de personalfrågor som kan väntas vid flygvapnet i samband med förestående organisationsförändringar tillsatte Kungl. Maj:t i juni 1967 en särskild personaldelegation. Kungl. Maj:t har vidare i oktober 1967 anmodat chefen för flygvapnet att planera för en nedläggning av verksamheten vid F 9 enligt den tidsplan som jag tidigare angett.

För att underlätta omplacering av övertalig personal vid försvaret har Kungl. Maj:t meddelat vissa föreskrifter rörande tillsättning av tjänster vid vissa förband m. m. Föreskrifterna avsåg till en början förband inom Västra militärområdet men har genom beslut i januari 1968 utvidgats till att gälla hela krigsmakten, civilförsvarsstyrelsen med statens civilförsvarskolor, försvarets fabriksverk och flygtekniska försöksanstalten. Föreskrifterna innebär att ledigblivna anställningar inom försvarsdepartementets verksamhetsområde skall erbjudas personal som blir övertalig vid olika omorganisationer. Verksamheten leds av försvarets personalnämnd i samarbete med personalorganisationerna.

Vid förbandsindragningarna kommer givetvis även tidigare tillämpade bestämmelser om särskilda förmåner till viss övertalig personal vid försvaret att vara i kraft.

Mot bakgrunden av de förutsättningar som nu är för handen bedömer jag att nedläggningen av F 9 och F 18 i de delar som nu föreslås skall kunna genomföras enligt den föreslagna tidsplanen. Om förutsättningarna skulle

ändras i sådan mån att skäl anses föreligga för förskjutningar i tidsplanerna bör Kungl. Maj:t äga att besluta därom.

De förslag som jag i det föregående lagt fram om nedläggning av F 9 och F 18 bör underställas riksdagens prövning. De åtgärder som i övrigt erfordras för genomförande av förslagen, inbegripet erforderliga övergångsåtgärder beträffande personalen m. m., bör ankomma på Kungl. Maj:t.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

a) att besluta om nedläggning av Göta och Södertörns flygflottiljer i enlighet med vad jag föreslagit i det föregående,

b) att till *Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 205 000 000 kr.

D 4. Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

1966/67 Utgift	15 299 418
1967/68 Anslag	19 000 000
1968/69 Förslag	17 800 000

Från anslaget bestrids utgifter för penningbidrag, premier, uttryckningsbidrag, särskilda ersättningar för vissa slag av tjänstgöring och inkvarteringsersättningar till värnpliktiga vid flygvapnet, allt enligt bestämmelserna i värnpliktsavlöningskungörelsen.

Chefen för flygvapnet

Anslaget bör föras upp med 17 806 000 (— 1 194 000) kr. Antalet tjänstgöringsdagar för grundutbildning beräknas minska i förhållande till budgetåret 1967/68 med omkring 180 000 dagar. Samtidigt beräknas återupptagen repetitionsutbildning medföra en ökning av antalet tjänstgöringsdagar med omkring 43 000.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget förs upp med 17,8 (— 1,2) milj. kr. Jag har därvid räknat med omkring 2 550 000 tjänstgöringsdagar för grundutbildning och omkring 43 000 dagar för repetitionsutbildning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapnet: Avlöningar m. m. till värnpliktiga* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 17 800 000 kr.

D 15. Flygvapnet: Övningar m. m.

1966/67 Utgift	15 726 274	Reservation 4 866 603
1967/68 Anslag	15 000 000	
1968/69 Förslag	20 000 000	

Från anslaget betalas i huvudsak utgifter som direkt kan hänföras till utbildnings- och övningsverksamheten, dock inte utgifter för krigsmateriel, ammunition, drivmedel, beklädnad, mathållning, sjukvård och förläggning i kasern samt inte heller administrativa omkostnader eller sådana utgifter för avlöningsförmåner som betalas från annat anslag.

Försvarets intendenturverk

Anslaget bör föras upp med 21 000 000 (+ 6 000 000) kr. Av ökningen avser ca 4 000 000 kr. förändringar av verksamheten m. m. och 2 000 000 kr. priskompensation.

1. En återgång till ursprungligen planerad omfattning på övningar i basering i Övre Norrland och övningsverksamhet vid flottiljerna medför ökning av utgifterna med 2 000 000 kr.

2. Deltagande i krigsmaktsövning har kostnadsberäknats till 1 785 000 kr.

3. Kostnader för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes beräknas öka med 130 000 kr.

4. Ombaseringskostnader till följd av flygfältsarbeten beräknas minska med 90 000 kr.

5. Forskningsuppdragen till militärpsykologiska institutet beräknas öka med 70 000 kr.

6. För målflygorganisationen vid Östgöta flygflottilj behövs ytterligare 20 000 kr.

7. Genom att försvarets forskningsanstalt får tillgång till modernare datamaskinutrustning kan de numeriska väderprognoserna, som anstalten tar fram, ges ökat flygsäkerhetsvärde. Utgifterna beräknas öka med 70 000 kr.

8. Kostnaderna för utbildning av meteorologer vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut beräknas öka med 18 000 kr.

9. Kostnader för idrottspriser vid tävlingar som tjänar den militära utbildningen beräknas öka med 2 000 kr.

10. Prisförändringar beräknade med ledning av försvarsindex R 2 c, som stigit med 10,5 %, medför ökning med 1 995 000 kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 20 milj. kr. Härav beräknar jag 600 000 kr. för viss beredskap och 225 000 kr. för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapnet: Övningar m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

D 24. Drift och underhåll av flygmateriel m. m.

1966/67 Utgift	234 516 524	Reservation 89 688 463
1967/68 Anslag	247 000 000	
1968/69 Förslag	280 000 000	

Från anslaget betalas drivmedel för flygplan och motorfordon, underhåll och vård av flygplan, robotar och markutrustning samt vissa modifieringsarbeten på flygmateriel m. m.

Försvarets intendenturverk

Anslaget bör såvitt avser drivmedelskostnader föras upp med 30,1 (— 3,9) milj. kr.

Flygförvaltningen

Anslaget bör såvitt avser kostnader för underhåll och avlöningar föras upp med 227 131 000 (+ 14 131 000) kr.

Vid ärendets beredning har medelsbehovet delats upp enligt följande sammanställning varvid som jämförelse har angetts motsvarande delposter i planen för innevarande budgetår (belopp i milj. kr.).

	Anvisat 1967/68	Förslag 1968/69
<i>A. Drivmedelskostnader</i>		
Flygplan och motorfordon	34,0	30,1
<i>B. Underhållskostnader</i>		
1. Flygplanskrov	65,8	68,4
2. Motorer	65,8	68,4
3. Utrustning m. m.	64,2	71,8
4. Omställning av verkstadsdriften	5,0	5,0
<i>C. Avlöningar</i>	12,2	13,5
Summa	247,0	257,2

Departementschefen

Riksrevisionsverket har i januari 1966 fått uppdrag att utreda kostnadsutvecklingen under förevarande anslag och om verksamheten under anslaget i viss omfattning bör belasta anslaget Anskaffning av flygmateriel m. m. I prop. 1967: 110 (s. 83) anmälde jag, att enligt vad som då hade upplysts, riksrevisionsverket inte var berett att lämna förslag i ärendet som kunde påverka anslagsberäkningen för budgetåret 1967/68.

Riksrevisionsverket har i en promemoria den 16 maj 1967 redovisat kostnadsutvecklingen under anslaget under perioden 1962/63—1965/66. Härvid har kommit fram att det material som enligt nuvarande redovisningssystem står till förfogande för en undersökning av kostnadsutvecklingen inte är lämpat för lönsamhetsbedömning eller effektivitetsmätning och inte klargör orsakssamband för ökning eller minskning av kostnaderna. Utredningen fortsätter därför med inriktning på att skicka om redovisningsmaterialet efter kostnadsställen och att samtidigt anpassa redovisningssystemet med hänsyn till de förslag som har lagts fram av 1964 års försvarskostnadsutredning och de krav som kan komma att ställas i samband med en övergång till programbudgetering.

Centrala flygverkstaden i Arboga ingår fr. o. m. den 1 juli 1967 i försvarets fabriksverk (prop. 1963: 114, SU 135, rskr 319). Som framgår av mina förslag med anledning av 1966 års verkstadsutrednings delbetänkande räknar jag med att fr. o. m. nästa budgetår även centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås kommer att ingå i fabriksverket. Omorganisationen medför ökade kostnader under förevarande anslag. Anledningen är att fabriksverket tillämpar andra debiteringsgrunder än de centrala flygverkstäderna, vilka som verkstadsenheter inom förvaltningsorganisationen har att följa Kungl. Maj:ts bestämmelser angående självkostnadsbokföring. Kostnadsökningen under detta anslag till följd av övergång till nya debiteringsgrunder vid de tre centrala flygverkstäderna har för budgetåret 1968/69 beräknats till 21 milj. kr. Huvuddelen av denna ökning är att hänföra till pensions- och personalförsäkringskostnader samt fastighetskostnader. Frågan om uppräknig av den militära ramen med anledning av överföringen till fabriksverket anmäler jag i annat sammanhang.

I skrivelse den 7 november 1967 har flygförvaltningen redovisat resultat av rationaliseringsverksamheten inom förråds- och verkstadstjänsten. Bl. a. har gjorts undersökningar i syfte att förlänga tiden mellan tillsyn och översyn avseende såväl flygplan med utrustning som motorer och resultaten beräknas på sikt komma att minska kostnaderna för det tidsintervallbestämda underhållet. Jag anser det väsentligt att de ökade kostnader för underhåll av flygvapnets materiel som är en följd av att ny materiel sätts i drift i möjligaste mån kompenseras genom fortsatta ansträngningar att rationalisera den löpande underhållsverksamheten.

Med utgångspunkt i den redovisning av medelsbehovet under anslaget som har lämnats av försvarets intendenturverk och flygförvaltningen före-

slår jag att anslaget förs upp med 280 milj. kr. Härav beräknar jag 6,8 milj. kr. för viss beredskap. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

till *Drift och underhåll av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kr.

E. Gemensamma staber m. m.

E 1. Försvarsstaben: Avlöningar

1966/67 Utgift	12 568 872
1967/68 Anslag	12 320 000
1968/69 Förslag	14 780 000

Försvarsstaben är överbefälhavarens stab. I stabens arbetsuppgifter ingår bl. a. att biträda överbefälhavaren i fråga om ledningen av den operativa verksamheten inom krigsmakten samt krigsmaktens utveckling och inriktning. Staben är organiserad på operationsledning och fyra sektioner för i huvudsak samverkansfrågor (sektion I), underrättelse- och säkerhetstjänst (sektion II), personalfrågor (sektion III) samt studie- och planeringsverksamhet (sektion IV). Dessutom finns en personalvårdsbyrå, en kommandanturavdelning och en befästningsinspektion.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Överbefäl- havaren	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Handläggande personal			
a) officerare.....	174	+ 1	—
b) övriga.....	22	—	+ 16
Övrig personal			
a) militär.....	17	—	—
b) civil.....	129	—	+ 16
	<hr/> 342	+ 1	+ 32
Anslag			
Avlöningar till tjänstemän.....	11 267 300	+ 1 427 700	+ 2 459 700
Arvoden och särskilda ersättningar.....	152 700	+ 300	+ 300
Särskilda löneförmåner till försvars- och biträdande försvarsattachéer.....	900 000	—	—
	<hr/> 12 320 000	+ 1 428 000	+ 2 460 000

Överbefälhavaren

1. Inom sektion I bör organiseras en särskild ADB-avdelning. För avdelningen hör avses de tjänster som finns inrättade vid nuvarande ADB-

kontor samt viss personal som f. n. avlönas från anslaget Rationaliseringsförsök.

2. För försvarsmedicinska uppgifter m. m. vid statens bakteriologiska laboratorium behövs en regementsofficer, militärassistent (49 428 kr.).

3. Nuvarande medel för att anställa tillfällig personal bör ökas med 100 000 kr.

4. Löneomräkning 1 278 572 kr.

Departementschefen

I prop. 1968: 35 (s. 40) har jag förordat att försvarets rationaliseringsinstitut skall få i uppdrag att göra upp förslag till organisation för bl. a. försvarsstabens interna rationaliseringsverksamhet. I avvaktan på denna undersökning är jag inte beredd att tillstyrka förslaget om omorganisation av stabens ADB-kontor.

Som jag närmare kommer att redovisa i annat sammanhang (jfr N 14), bör en signalskyddsavdelning inrättas vid försvarsstaben nästa budgetår. För erforderlig personal vid avdelningen, sammanlagt 33 tjänstemän, beräknar jag ca 1,2 milj. kr. Samtidigt kan anslaget minskas med medel för två kaptenstjänster.

I enlighet med förslag i prop. 1967: 68 (s. 113) beräknar jag medel för en regementsofficer, avsedd för militärassistent vid socialstyrelsen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 780 000 kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsstaben: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 14 780 000 kr.

E 3. Försvarsstaben: Omkostnader

	1966/67 Utgift	1967/68 Anslag	1968/69 Förslag	Beräknad ändring 1968/69			
				1967/68	Överbefälhavaren	Dep.chefen	
1. Sjukvård m. m.....		47 000		+	6 000	+	8 000
2. Reseersättningar							
a) Försvarsattachéer.....	325 000				—		—
b) Utrikes tjänsteresor.....	25 000				—		—
c) Övriga resekostnadsersättningar.....	300 000			+	40 000	+	100 000
d) Flyttningsersättningar m. m.....	50 000			+	10 000	+	10 000
3. Expenser							
a) Bränsle, lyse, vatten och renhållning.....	195 000			+	70 000	+	75 000
b) Samtalsavgifter.....	87 000			+	10 000	+	8 000
c) Vissa telekostnader för försvarsattachéer.....	7 000			+	1 000	+	1 000
d) Vakttjänst.....	252 000			+	44 000	+	44 000
e) Kostnader för datamaskiner.....	400 000				—		—
f) Övriga expenser.....	432 000			+	52 000	+	147 000
4. Övriga utgifter.....		80 000		+	17 000	+	17 000
		2 200 000		+	250 000	+	410 000

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 610 000 kr. Jag har därvid beräknat ca 220 000 kr. för signalskyddsavdelningens omkostnader. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarsstaben: Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 610 000 kr.

E 7. Militärömrådesstaber: Avlöningar

1966/67 Utgift	18 505 228
1967/68 Anslag	18 500 000
1968/69 Förslag	21 175 000

¹ Avser tiden 1/10 1966—30/6 1967

Militärömrådesstaberna är militärbefälhavarnas stabsorgan. I militärömrådesstabens uppgifter ingår bl. a. att biträda militärbefälhavaren med förberedelser för och ledningen av militärömrådets försvar. Staben svarar i fred för operativa krigsförberedelser m. m. samt biträder med ledningen av utbildnings- och mobiliseringsverksamheten, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom militärömrådet.

Militärömrådesstaberna är organiserade på fem sektioner, operativ sektion, underhållssektion, armésektion, transportsektion och befästningssektion. I de tre största staberna finns därjämte en flygsektion. Vid samtliga militärömrådesstaber finns vidare en stabsavdelning.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Överbefälhavaren	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Handläggande personal			
a) officerare.....	287	—	—
b) övriga.....	16	—	—
Övrig personal			
a) militär.....	127	—	—
b) civil.....	307	—	— 3
	737	—	— 3
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	18 500 000	+ 2 744 000	+ 2 675 000

Överbefälhavaren

Den föreslagna höjningen hänför sig till löneomräkning.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 21 175 000 kr. Anslaget har därvid minskats med medel för en förste reparatör, en reparatör och en värmeskötare som bör föras över till avlöningsanslaget för militärområdenas byggnadskontor (jfr prop. 1968: 1 bil. 6 s. 76).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaber: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 21 175 000 kr.

E 8. Militärområdesstaber: Omkostnader

1966/67 Utgift	6 944 313
1967/68 Anslag	4 900 000
1968/69 Förslag	11 800 000

¹ Avser tiden 1/10 1966—30/6 1967

Från anslaget betalas omkostnader för militärområdesstaberna, Gotlands militärkommandostab och militärområdenas byggnadskontor.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Överbefäl- havaren	Dep.chefen.
1. Sjukvård m. m.....	130 000	+ 25 000	+ 25 000
2. Reseersättningar.....	1 350 000	+ 800 000	+ 705 000
Därav flyttningersättningar m. m.	350 000	+ 120 000	+ 115 000
3. Expenser			
a) Bränsle, lyse, vatten och renhållning.....	650 000	+ 2 100 000	+ 2 100 000
b) Samtalsavgifter.....	500 000	+ 275 000	+ 775 000
c) Vaktjänst.....	—	+ 300 000	+ 300 000
d) Övriga expenser.....	1 355 000	+ 1 765 000	+ 1 345 000
Därav engångsutgifter	450 000	+ 835 000	+ 410 000
4. Underhåll och drift av motorfordon.....	915 000	+ 1 915 000	+ 1 650 000
	4 900 000	+ 7 180 000	+ 6 900 000

Överbefälhavaren

Från anslaget bör betalas omkostnader för alla regionala ledningsorgan som inte är självfinansierande, således även militärområdenas tyg- och intendenturförvaltningar. Förslaget förutsätter att arméns anslag av omkostnadsnatur minskas med ca 5,8 milj. kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 11,8 milj. kr. I enlighet med överbefälhavarens förslag har jag därvid beräknat medel också för tyg- och intendenturförvaltningarnas omkostnader.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaberna*: *Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 11 800 000 kr.

E 13. Förband med särskild budget

1967/68	Anslag	1 000
1968/69	Förslag	1 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. 1967: 155 har riksdagen på tilläggsstat I för budgetåret 1967/68 under fjärde huvudtiteln till förband med särskild budget anvisat ett förslagsanslag av 1 000 kr. (SU 200, rskr 392). Mot detta anslag regleras för innevarande budgetår utbetalningarna vid Norra Smålands regemente (I 12), Skånska dragonregementet (P 2) och Skånska flygflottiljen (F 10). Vid dessa förband bedrivs efter förslag av 1964 års försvarskostnadsutredning försöksverksamhet med verksamhetsplanering, budgetering, kostnadsredovisning och verksamhetskontroll (prestationsmätning). Verksamheten vid förbanden regleras enligt särskilda förbandsbudgeter som godkänts av Kungl. Maj:t. Anslaget Förband med särskild budget får belastas med nettoutbetalningar intill 75 497 000 kr. Detta innebär emellertid inte att den för det militära försvaret för innevarande budgetår fastställda utgiftsramen får överskridas. Besparingar som svarar mot utgifterna på anslaget bör nämligen uppkomma på övriga riksstatsanslag.

1964 års försvarskostnadsutredning har den 5 februari 1968 avgett betänkande Ekonomisystem för försvaret (SOU 1968: 1). I betänkandet föreslås bl. a. att ekonomisystemet fr. o. m. budgetåret 1968/69 skall tillämpas vid I 12, P 2 och F 10. Betänkandet remissbehandlas f. n. Beredningen av ärendet kan inte slutföras före budgetårsskiftet. Försöken vid I 12, P 2 och F 10 utgör emellertid ett betydelsefullt led i strävandena att ytterligare förbättra hushållningen inom försvaret. De kan också ge underlag för beslut om programbudgetering inom försvarsdepartementets verksamhetsområde. Verksamheten vid I 12, P 2 och F 10 bör därför för budgetåret regleras i huvudsak på samma sätt som under innevarande budgetår med stöd

av särskilda förbandsbudgeter som fastställs av Kungl. Maj:t. Nettoutbetalningarna för verksamheten vid förbanden under nästa budgetår kan antas bli något högre än under innevarande budgetår. Detta beror — förutom på pris- och lönehöjningar — bl. a. på att verksamheten vid I 12 utökas något och att vissa ytterligare utgifter för strilunderhåll förutsätts redovisade i F 10:s budget.

Som framgått av det föregående bedrivs försöksverksamhet med verksamhetsplanering, budgetering, kostnadsredovisning och verksamhetskontroll under innevarande budgetår vid förband ur armén och flygvapnet. För att vidga erfarenheterna från denna typ av verksamhet är det önskvärt att likartad försöksverksamhet kan bedrivas även vid marina förband. Under innevarande budgetår pågår på försvarskostnadsutredningens initiativ en begränsad försöksverksamhet inom ramen för f. n. tillämpat budgetsystem vid bl. a. Karlskrona örlogsskolor (KÖS). Verksamheten har bl. a. syftat till att förbereda en omläggning av budgeteringen m. m. vid förbandet. Förberedelserna har numera hunnit så långt att man vid KÖS anses kunna reglera verksamheten på i huvudsak samma sätt som vid I 12 m. fl. förband. Chefen för marinen har i skrivelse den 28 februari 1968 föreslagit, att försöksverksamhet av detta slag skall få bedrivas vid KÖS under budgetåret 1968/69. Jag biträder detta förslag. Utbetalningarna vid KÖS under budgetåret kan beräknas till ca 15 milj. kr.

Vidare har chefen för armén i skrivelse den 23 februari 1968 gjort framställning om försöksverksamhet under budgetåret 1968/69 vid bl. a. Bergslagens artilleriregemente (A 9). Försöksverksamheten föreslås avse en förenklad utgiftsredovisning för förbandet av ungefär samma slag som tillämpas vid I 12 m. fl. förband. Den interna kostnadsredovisningen på olika verksamhetsställen begränsas emellertid och bokföring sker enligt nuvarande titelredovisningssystem men utökad med en hänvisning till specificerade uppdrag. Jag biträder förslaget om en försöksverksamhet med denna inriktning. Sådana försök har enligt min mening stor betydelse som underlag för ett beslut om införande av programbudgetering inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och om ordningen för övergången. Under försöksverksamheten bör utgifterna för A 9 på samma sätt som vid I 12 m. fl. förband regleras över en av Kungl. Maj:t fastställd förbandsbudget och redovisas mot riksstaten i samma ordning. Utgifterna vid A 9 under budgetåret 1968/69 beräknas till ca 17 milj. kr.

Jag föreslår, att verksamheten vid I 12, P 2, F 10, KÖS och A 9 under budgetåret 1968/69 regleras över ett särskilt anslag i riksstaten, Förband med särskild budget. Detta anslag bör liksom för innevarande budgetår föras upp som ett förslagsanslag med formellt belopp, 1 000 kr. Anslaget bör inte få belastas med större belopp än högst 130 milj. kr. Den i annat sammanhang förordade utgiftsramen för försvaret kommer emellertid inte att överskridas härigenom. Besparingar som svarar mot de budgeterade ut-

gifterna vid försöksförbanden bör nämligen uppkomma på övriga riksstatsanslag som förutsätts inte få belastas med utgifter för dessa förband. Det ankommer på Kungl. Maj:t att vidta åtgärder för att reglera den sammanlagda medelsförbrukningen. Slutlig avstämning av medelsförbrukningen bör göras innan hela prisregleringsanslaget disponeras.

Under återopande av vad jag har anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Förband med särskild budget* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

G. Institutioner m. m.

G 3. Försvarets forskningsanstalt: Forskningsverksamhet

¹ 1966/67 Utgift	63 502 477	Reservation 5 520 092
1967/68 Anslag	45 000 000	
1968/69 Förslag	47 500 000	

¹ Avser anslaget Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet

Från anslaget betalas utgifter för försvarets forskningsanstalts forskningsverksamhet. Häri ingår sådana löner och arvoden som inte betalas från avlöningsanslaget, utgifter för anskaffning och underhåll av viss materiel och för sådana tjänsteresor som inte betalas från omkostnadsanslaget, m. m.

Försvarets forskningsanstalt

Anslaget bör föras upp med 46 645 000 (+ 1 645 000) kr. Ökningen avser kompensation för pris- och lönestegringar enligt försvarsindex. Den täcker inte helt merutgifterna enligt 1967 års fördelningsavtal om statstjänstemännens löner.

Behovet av medel för utrikes tjänsteresor beräknas till 800 000 (+ 100 000) kr.

Forskningsanstalten bör liksom tidigare lämnas bemyndigande att utöver anvisade medel lägga ut beställningar av materiel för forskningsändamål inom en kostnadsram av 6 milj. kr.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 47,5 milj. kr. Härav beräknar jag 735 000 kr. för utrikes tjänsteresor och tjänstgöring utrikes.

Sedan flera år bedrivs vissa säkerhetspolitiska studier i utrikespolitiska institutets regi med bidrag från detta anslag och från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Studierna har karaktär av försöksverksamhet. Chefen för dåvarande ecklesiastikdepartementet har den 10 mars 1967 tillkallat sakkunniga med uppdrag att utreda frågor rörande formerna för forskning och utbildning vid universitet och högskolor i internationell politik med särskild hänsyn till säkerhetspolitiska studier samt freds- och konfliktforskning. I avvaktan på utredningens resultat bör de säkerhetspolitiska studierna få fortsätta i ungefär samma omfattning som innevarande budgetår. Medel härför bör anvisas under detta anslag. Jag beräknar behovet till högst 500 000 kr.

Forskningsanstalten åtar sig f. n. undantagsvis betalda forsknings- och utvecklingsuppdrag för uppdragsgivare utanför totalförsvaret. Anstalten har bedömt att en viss ökning av denna verksamhet är förenlig med anstaltens uppgift att främja och samordna den forskning inom landet som är eller kan förutses bli av betydelse för försvaret. Jag biträder anstaltens bedömning. Jag ämnar föreslå Kungl. Maj:t att anstalten ges uppdrag att i samråd med riksrevisionsverket utforma taxor för ifrågavarande uppdragsverksamhet. Vid utformningen av taxorna bör eftersträvas full kostnads-täckning. Inkomsterna av verksamheten bör tillgodoföras anslaget som särskilda uppbördsmedel utom till den del de avser ersättning för sociala kostnader, såsom pensions- och sjukförsäkringsavgifter. Denna del bör tillgodoföras riksstatens inkomstitel Övriga diverse inkomster. Den av Kungl. Maj:t fastställda staten för anslaget bör göras upp enligt följande.

Utgifter

Forskning m. m.	47 501 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>	
Inkomster av viss uppdragsverksamhet	1 000
	Anslag 47 500 000

Liksom för innevarande budgetår bör Kungl. Maj:t inhämta riksdagens bemyndigande att medge beställningar av materiel till visst belopp utöver anvisade medel. Som anstalten har föreslagit bör beloppet bestämmas till 6 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att utöver anslaget får läggas ut beställningar av materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.,

b) till *Försvarets forskningsanstalt: Forskningsverksamhet* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 47 500 000 kr.

G 4. Försvarets radioanstalt: Avlöningar. G 5. Försvarets radioanstalt: Omkostnader. G 6. Försvarets radioanstalt: Anskaffning och underhåll av materiel

För innevarande budgetår är anslagen uppförda med resp. 18 900 000, 4 850 000 och 5 000 000 kr.

Med hänvisning till en inom försvarsdepartementet upprättad promemoria, som torde få överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa

- a) till *Försvarets radioanstalt: Avlöningar* ett förslagsanslag av 20 525 000 kr.,
- b) till *Försvarets radioanstalt: Omkostnader* ett förslagsanslag av 5 245 000 kr.,
- c) till *Försvarets radioanstalt: Anskaffning och underhåll av materiel* ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

J. Viss materielanskaffning m. m.

J 7. Signalskyddsmateriel

1966/67 Utgift	3 380 072	Reservation 1 477 933
1967/68 Anslag	2 250 000	
1968/69 Förslag	2 335 000	

Från anslaget betalas anskaffning av kryptomateriel m. m. till krigsmakten enligt en av överbefälhavaren upprättad långsiktplan.

Arméförvaltningen

Medelsförbrukningen under 1968/69 beräknas uppgå till 1 440 000 kr. och avses för fortsatt anskaffning av signalskyddsmateriel för i första hand behoven inom den nya organisationen för högre regional ledning.

Departementschefen

Ärendet är av sådan natur att närmare redogörelse inte bör lämnas till statsrådsprotokollet. Ytterligare upplysning torde få inhämtas av de hand-

lingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Anslaget bör för nästa budgetår avses även för utveckling av signalskyddsmateriel för totalförsvaret (jfr s. 148). Jag föreslår att anslaget förs upp med 2 335 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Signalskyddsmateriel* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 335 000 kr.

L. Övriga gemensamma ändamål

L 1. Familjebidrag

1966/67 Utgift	50 752 052
1967/68 Anslag	36 000 000
1968/69 Förslag	67 000 000

Från anslaget bestrids utgifter för vissa ersättningar för att trygga försörjning m. m. av de värnpliktigas och vapenfria tjänstepliktigas anhöriga m. fl. under den tid de värnpliktiga och tjänstepliktiga fullgör tjänstgöring. Familjebidrag kan utgå som familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag, sjukbidrag och begravningsbidrag. Från anslaget betalas också kostnader för särskild hjälpverksamhet till förmån för de värnpliktiga och tjänstepliktiga samt deras familjer m. m.

Försvarets civilförvaltning

Anslaget bör föras upp med 68 (+ 32) milj. kr. Antalet tjänstgöringsdagar som berättigar till familjebidrag har beräknats för grundutbildning till 16 711 200 och för repetitionsutbildning m. m. till 2 026 100. Den genomsnittliga familjebidragskostnaden för man och dag har med hänsyn till höjningen av familjebidragets maximibelopp m. m. fr. o. m. den 1 juli 1967 och till belastningen under budgetåret 1966/67 beräknats till 2: 30 (+ 1: —) vid grundutbildning och 14: 50 (+ 4: 50) vid annan tjänstgöring.

Departementschefen

Med hänsyn till höjningen av familjebidragets maximibelopp, belastning m. m. bör anslaget föras upp med 67 (+ 31) milj. kr. Jag har därvid räknat

med omkring 17 000 000 tjänstgöringsdagar för grundutbildning och omkring 1 900 000 tjänstgöringsdagar för repetitionsutbildning m. m.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Familjebidrag* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 000 kr.

L 4. Reseersättningar till värnpliktiga m. fl.

1966/67 Utgift	17 107 344
1967/68 Anslag	14 800 000
1968/69 Förslag	17 600 000

Från anslaget bestrids utgifter för resor och traktamenten för värnpliktiga, för följebefäl i samband med värnpliktsresor samt för medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer i samband med frivillig tjänstgöring vid krigsmakten m. m.

Försvarets civilförvaltning

Anslaget bör föras upp med 17,6 (+ 2,8) milj. kr. Av ökningen hänför sig 0,6 milj. kr. till kostnadsökning med anledning av successiv övergång till nytt repetitionsutbildningssystem m. m. samt 2,2 milj. kr. till traktaments- och taxehöjningar.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget förs upp med 17,6 (+ 2,8) milj. kr. Jag har därvid räknat med att under nästa budgetår kostnader för resor som uppstår i samband med inställelse inför utredningsman för den som sökt vapenfri tjänst får bestridas från anslaget. Jag uppskattar dessa kostnader till omkring 20 000 kr. Jag har vidare räknat med utgifter för vissa resor vid inställelse till mobiliseringsövningar.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Reseersättningar till värnpliktiga m. fl.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 17 600 000 kr.

L 9. Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.

1966/67 Utgift	13 877 885
1967/68 Anslag	13 700 000
1968/69 Förslag	17 000 000

Från anslaget utgår ersättning enligt militärsättningsförordningarna

den 18 juni 1927 (nr 234) och den 2 juni 1950 (nr 261) m. fl. författningar. I samband med den reform av yrkesskadeförsäkringen som beslutats av 1967 års riksdag (prop. 1967:147, 2LU 68, rskr 401) har förmånerna förbättrats även för dem som skadats i militärtjänst.

Riksförsäkringsverket

Med hänsyn till belastningen bör anslaget räknas upp med 100 000 kr. Reformen av yrkesskadeförsäkringen medför ett ökat medelsbehov av 3 milj. kr. enligt de i prop. 1967:147 framlagda förslagen.

Departementschefen

Med hänsyn till att riksdagens beslut i vissa avseenden inneburit förbättrade förmåner utöver dem som föreslagits i prop. 1967:147 bör anslaget föras upp med 17 milj. (+ 3,3 milj.) kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kr.

M. Flygtekniska försöksanstalten

1965 tillsattes en utredning med uppgift att utreda framtida organisation och verksamhet vid flygtekniska försöksanstalten (FFA), FFA-utredningen (ledamöter flygöverdirektören Bertil Westergård, ordförande, departementsrådet Göran Appelgren och fil. mag. Göran Hultqvist; direktiv se 1966 års riksdagsberättelse, Fö 29). Utredningen har den 5 juni 1967 avlämnat betänkandet Flygtekniska försöksanstalten — framtida organisation och arbetsuppgifter (Stencil Fö 1967:6) samt delutredningen Flygtekniska försöksanstaltens ekonomiska förhållanden (Stencil Fö 1967:5).

Efter remiss har yttranden över **b e t ä n k a n d e t** avgetts av överbefälhavaren, cheferna för armén, marinen och flygvapnet, armé- och marinförvaltningarna, tekniska högskolan i Stockholm (KTH), tekniska högskolan i Lund, Chalmers tekniska högskola, statens tekniska forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsråd, ingenjörsvetenskapsakademien, statens råd för byggnadsforskning, Bofors AB, Teleutredningar AB, Sveriges Mekanförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO) genom Försvarsverkens Civila Personals Förbund (FCPF), Tjänstemännens Centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Svenska Teknologföreningen, samt över **b e t ä n k a n d e t** och **d e l u t r e d n i n g e n** av flygförvaltningen, försvarets fabriksverk, försvarets

forskningsanstalt (FOA), styrelsen för FFA, flygtekniska rådet, byggnadsstyrelsen, luftfartsverket, statens provningsanstalt, statskontoret, riksrevisionsverket, statens skeppsprovninganstalt, universitetskanslersämbetet, samarbetsnämnden för lokal- och utrustningsprogramkommittéerna för universitet och högskolor, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, industriforskningsutredningen, transportforskningsutredningen, Scandinavian Airlines System (SAS), SAAB och Svenska Flygmotor AB.

FFA:s nuvarande organisation m. m.

Enligt sin instruktion (1965:839) har FFA till uppgift att främja den flygtekniska utvecklingen inom landet. Härvid åligger det anstalten att planlägga och utföra såväl flygteknisk forskning av teoretisk och experimentell art som flygtekniska provningar, att med uppmärksamhet följa utvecklingen i länder som intar en ledande ställning på detta område samt att samla, ordna, bearbeta och offentliggöra forskningsresultat och andra rön inom sitt verksamhetsområde. Försöksanstalten bedriver dels forskning och provning mot ersättning på uppdrag av offentlig myndighet eller enskild, dels egen, främst civilt inriktad forskningsverksamhet. Den ekonomiska ramen för sistnämnda forskningsverksamhet är den s. k. nettoutgiften, dvs. skillnaden mellan den totala belastningen på avlönings- och omkostnadsanslagen och beställningsinkomsterna.

Försöksanstalten leds av en styrelse bestående av chefen för anstalten, som är generaldirektör, och sju andra ledamöter.

Försöksanstalten är organiserad på fem avdelningar, nämligen två aerodynamiska, som försöksvis i rationaliseringssyfte slagits samman till en, en hållfasthetsavdelning, en mätteknisk avdelning och en driftsavdelning. Vidare finns ett kansli.

Till anstalten är knutet ett vetenskapligt råd, flygtekniska rådet. Rådet skall ge styrelsen del av erfarenheter och rön av betydelse för anstaltens verksamhet, föreslå nya arbetsuppgifter, främja samarbete på det flygtekniska forsknings- och försöksområdet samt i övrigt biträda styrelsen i den mån den begär det. Ledamöter av rådet är generaldirektören och minst tio andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser.

Vid försöksanstaltens aerodynamiska avdelning finns en stor låghastighetstunnel, en transsonisk kontinuerlig vindtunnel jämte ett aerodynamiskt laboratorium med viss utrustning, två relativt stora transsonisk-supersoniska vindtunnlar, en mindre hypersonisk vindtunnel, en kanontunnel för åstadkommande av mycket höga temperaturer samt vissa smärre vindtunnlar. Vidare finns en stor hypersonisk vindtunnel och en transsonisk-supersonisk variabel Machtaltunnel (TVM 500) med anslutning till den stora hypersoniska tunnelns tryck- och värmemagasin.

Utgifts- och inkomstutvecklingen för försöksanstalten under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning.

	1964/65 Utfall (avrundat)	1965/66 Utfall (avrundat)	1966/67 Utfall (avrundat)	1967/68 Anslag och beräknade inkomster
<i>Utgifter</i>				
Avlöningar	8 858 000	8 813 000	9 463 000	8 000 000
Omkostnader	2 677 000	2 736 000	2 226 000	2 100 000
Summa utgifter	11 535 000	11 549 000	11 689 000	10 100 000
<i>Inkomster</i>				
Flygförvaltningen direkt eller via SAAB	9 395 000	9 196 000	9 300 000	8 000 000
Övriga beställare	840 000	1 053 000	1 092 000	800 000
Summa inkomster	10 235 000	10 249 000	10 392 000	8 800 000
Nettoutgift	1 300 000	1 300 000	1 297 000	1 300 000

Försöksanstaltens utrustning har finansierats dels med direktanslag, dels genom direkta utrustningsbeställningar av flygförvaltningen. Den totala historiska investeringskostnaden för utrustning som alltså är i drift-dugligt skick uppgår till ca 51 milj. kr.

Nuanskaftningsvärdet kan beräknas till ca 63 milj. kr. fördelat med 27 milj. kr. på flygförvaltningens och 36 milj. kr. på FFA:s egna investeringar. I försöksanstaltens byggnader har investerats totalt ca 10 milj. kr.

Taxor för FFA:s uppdragsverksamhet fastställs av anstalten själv på grundval av vissa allmänna riktlinjer, som meddelades av Kungl. Maj:t i början av 1950-talet. Dessa innebär, att uppdrag från statlig uppdragsgivare, direkt eller via industri, skall debiteras alla av uppdraget föranledda direkta och indirekta kostnader, som belastar försöksanstaltens anslag, men däremot inte osynliga kostnader för pensioner, lokalhyror och kapital-tjänstkostnader, s. k. komplementkostnader. Uppdrag från enskilda eller utländska beställare skall i princip belastas med samtliga kostnader, inkl. komplementkostnader, men möjligheter att göra undantag finns.

Verksamheten inom FFA har under senare år alltmer dominerats av beställningsarbeten för försvarets räkning, främst utvecklingsarbeten för flygplan 37. Då arbetet för flygplan 37 nu närmar sig sitt slut sker en betydande nedgång i uppdragsvolymen. Med anledning härav uppdrog FFA:s styrelse i juli 1964 åt flygtekniska rådet att komma in med förslag och synpunkter beträffande omfattningen och inriktningen av försöksanstaltens verksamhet på längre sikt. På grundval av prognoser beträffande beställningsvolym och behov av militär och civil forskning föreslog rådet att FFA borde ges en basorganisation om 220 personer till en årlig kostnad av 8 milj. kr. i 1963 års löneläge. Samtidigt anförde rådet att behov fanns att behålla basorganisationen för flygteknisk forskning och provning vid Svenska

Flygmotor AB och KTH. Kostnaden härför beräknades preliminärt till 2 milj. kr. för vardera.

FFA:s personalvolym utgjorde under budgetåret 1964/65 i genomsnitt 300 personer, men efter successiv nedgång och de avskedanden som blev ofrånkomliga i början av 1967 uppgick antalet anställda i januari 1968 till 218 personer.

FFA-utredningens betänkande

Nuvarande resurser för flygteknisk forsknings-, försöks- och utredningsverksamhet

Utredningen redogör i sitt betänkande för de inom landet befintliga resurserna för flygteknisk provning och forskning. Härvid indelas dessa i sju ämnesområden, nämligen aerodynamik, aeroelasticitet och strömningsteknik, motorutveckling, hållfasthets- och materialundersökningar, flygmekaniska och bioteknologiska undersökningar, tillförlitlighets- och miljöprovning av utrustning, flygmedicinska försöksanläggningar samt systemanalys och kontrollverksamhet. I det följande lämnas ett sammandrag av utredningens redogörelse.

De institutioner och företag som har provnings- och försökskapacitet inom områdena aerodynamik, aeroelasticitet och strömningsteknik med flygteknisk inriktning är FFA, Svenska Flygmotor AB, KTH-flygteknik, KTH-gasdynamik samt Bofors AB.

Den tekniska standarden hos de aerodynamiska försöksanläggningarna måste enligt utredningen totalt sett anses vara förhållandevis hög även i internationell jämförelse. Viss reservation måste dock, enligt utredningens mening, göras för de transsoniska vindtunnlarna, som är väl små för typ-utveckling. Detta problem har dock i stort sett kunnat bemästras genom långt driven modelltillverkningsteknik och mätteknik. Systemen för dataregistrering och -bearbetning är genomgående av hög klass och medger starkt rationaliserad drift med hög resultatmängd.

Anläggningarna för utveckling av jetmotorer är helt koncentrerade till Svenska Flygmotor AB som också har speciella resurser för utveckling av robotmotorer av vätskeraket-, hybridraket- och rammotortyp.

Den ojämförligt största delen av materialprovningens verksamheten utförs vid industrilaboratorier. Av intresse i detta sammanhang är enligt utredningen dock främst de provningsresurser som är speciellt anpassade för flygtekniska tillämpningar samt laboratorier för vilka gränsdragningsproblem gentemot FFA:s verksamhet kan föreligga. Närmast berörs då FFA:s hållfasthetsavdelning, SAAB:s provtjänstavdelning, KTH:s institution för flygplanstatik och flygplanbyggnad samt statens provningsanstalt.

FFA:s och SAAB:s resurser är anpassade för materialprovning i sam-

band med flygplan- och robotillverkning och särskilt FFA har för detta ändamål vissa avancerade anläggningar som inte finns någon annanstans i landet. Mellan FFA och SAAB sker en arbetsfördelning som innebär att SAAB gör de provningar som ligger närmast den färdiga produkten, medan FFA gör de grundläggande material- och konstruktionsproven.

Flygmekaniska undersökningar utförs genom teoretiska beräkningar i analoga och digitala räkneanläggningar, genom försök i flygsimulatorer samt genom flygprov. Bioteknologiska undersökningar utförs genom laboratorieprov och kan i viss mån verifieras genom flygprov.

Maskinella resurser för flygmekaniska beräkningar finns främst vid SAAB och FOA samt vid KTH-flygteknik och för bioteknologiska laboratorieexperiment vid SAAB och KTH-flygteknik.

Även inom övriga ämnesområden visar utredningen att betydande resurser finns för inhemsk forskning och försöksverksamhet inte bara vid FFA utan även vid andra institutioner och företag. Under intensiva utvecklingsperioder har efterfrågan på speciellt vindtunnelkapacitet varit mycket stor och behov av nya anläggningar har ibland uppstått snabbt. Anläggningarna har därför förlagts till de företag och institutioner som vid tidpunkten i fråga hade resurser att på avsedd tid bygga dem och där- efter driva verksamheten. Utredningen finner att denna splittring av den totala kapaciteten ur beställarnas synpunkt — främst flygförvaltningens och SAAB:s — ansetts fördelaktig eftersom viss konkurrens förekommit. Samtliga tillgängliga resurser har varit fullt belagda under utvecklingsarbetet på flygplan 35 och 37 och de olika försöksställena har härvid kompletterats varandra dels genom specialisering på olika försökstyper, dels genom ett organiserat samarbete för att delge varandra gjorda erfarenheter.

Totalkostnaden 1964/65 för de flygtekniska forsknings- och provningsorganisationerna utgjorde på aerodynamikområdet 13,4 milj. kr., på hållfasthetsområdet 2,1 milj. kr. och på simulatorområdet 1,0 milj. kr. eller totalt 16,5 milj. kr. i 1964/65 års löneläge. Häri är komplementkostnader vid FFA och KTH inte inräknade. Med beaktande av dessa kan de totala, rörliga årskostnaderna beräknas till ca 20 milj. kr. 1964/65, vilket motsvarar ca 25 milj. kr. för år i 1967 års löner och priser. Härtill kommer fasta kostnader vid FFA med ca 2 milj. kr. för år.

För 1966 beräknar utredningen att den totala forsknings- och utvecklingsinsatsen i Sverige med inriktning på flygplantillverkning uppgick till ca 140 milj. kr. eller ca 10 % av den samlade insatsen för forskning och utveckling. Uppskattningsvis hänför sig 7 % till egentlig flygteknisk forskning och utveckling och 3 % till andra teknikgrenar, främst elektronik och teleteknik, inom vilka områden insatserna indirekt kommer den icke-flygtekniska industrin till godo.

Utredningen har också undersökt flygforskningens ställning utomlands och gör vissa jämförelser mellan svensk och utländsk flygforskning. Av

redogörelsen framgår att den svenska flygtekniska forsknings- och försöksverksamheten i högre grad än den utländska är styrd av beställare genom uppdrag. I andra länder finns emellertid statliga organ på hög nivå med uppgift att prioritera inom hela forskningsfältet och fördela tillgängliga statliga anslag.

Utredningens förslag till inriktning och omfattning av den framtida flygtekniska forsknings- och försöksverksamheten m. m.

På grundval av uppgifter inhämtade från försvarets myndigheter bedömer utredningen att försvaret har ett långsiktigt behov av flygteknisk forskning, utveckling och provning inom landet som inte kan tillgodoses enbart med de resurser som finns inom industrin och vid högskolorna. De omfattande anläggningar och den speciella kompetens, som byggts upp vid FFA inom områdena aerodynamik och hållfasthetsteknik, utgör en för försvaret nödvändig tillgång. Försvarets behov är, enligt utredningen, tillräckligt motiv för att bibehålla flygtekniska försöksanstalten i lämplig utformning och omfattning.

Utredningen sammanfattar försvarets behov av flygtekniska forsknings- och provningsresurser, främst vid FFA, på följande sätt.

Vidmakthållande av en hög kunskapsnivå inom landet på det flygtekniska området genom aktiv utvecklings- och forskningsverksamhet är nödvändig. Kvalificerade resultat ger möjlighet till internationellt utbyte med ett ekonomiskt värde mångfalt större än våra egna insatser, vilka av bl. a. ekonomiska skäl begränsas till ett fåtal områden. En hög kunskapsnivå erfordras även för tekniska och ekonomiska bedömningar vid inköp av utländsk materiel.

Visst studie- och prognosarbete rörande den flyg- och robottekniska utvecklingen erfordras som underlag för försvarets långsiktiga planering. Sådant arbete kan i defensivt syfte behöva inriktas på anfallsvapen, som inte är aktuella i materielutvecklingen för det egna försvaret, men som kan komma att användas mot vårt land. Förprojekteringsarbeten och målforskning erfordras som underlag för beslut om framtida flygplan- och robotprojekt. Sådana arbeten kan t. ex. avse experimentella jämförelser av alternativa utformningar.

Inhemska utvecklingsarbeten på flygplan och robotar måste förutses så länge statsmakterna ej fattat beslut om att för framtiden avstå från möjlighet här till.

Behov av efterarbeten på flygplan, som redan är i bruk, kan uppkomma på grund av oförutsedda tekniska problem, vid modifieringar eller vid införande av ny taktik, beväpning eller yttre utrustning.

Vid licenstillverkning fordras kapacitet för anpassning och vidareutveckling av produkten för svenska förhållanden.

Utredningen har vidare undersökt behovet av forskning och försök för en eventuell svensk produktion av civilflygplan och finner att någon omfattande forskning för detta ändamål inte kan påräknas. Behovet av typbundna vindtunnel- och hållfasthetsundersökningar beräk-

nas till högst 600 000 kr. och troligen inte över 300 000 kr. för år medan projektarbete pågår.

Inom luftfarts- och flygsäkerhetsforskningens område anser utredningen — mot bakgrunden av en förutsebar stark expansion av den civila luftfarten — att långsiktigt utvecklingsarbete blir nödvändigt.

Vid en jämförelse mellan behovet av och resurserna för inhemsk flygteknisk forskning finner utredningen att behovet kommer att understiga resurserna när utvecklingsarbetet för flygplan 37 slutförts. Eftersom försvaret enligt utredningens uppfattning inte kan undvara FFA bör i denna situation den inom landet bedrivna flygtekniska forsknings- och provningsverksamheten koncentreras till FFA. Detta skulle ge FFA ett bredare kompetensområde och ökad systemöverblick till nytta för den fortsatta flygtekniska utvecklingen inom landet. Härigenom skapas även förutsättningar för ökad efterfrågan på försöksanstaltens tjänster från den expanderande civila luftfartens sida.

Den förutsedda minskningen av typutvecklingsarbeten kommer att reducera den totala arbetsvolymen på aerodynamikområdet och drabba såväl FFA som KTH-flygteknik, Svenska Flygmotor AB:s aerodynamiska avdelning och Bofors AB:s vindtunnellaboratorium.

I flygtekniska rådets utredning 1965 framfördes att vindtunnelverksamheten vid KTH och Svenska Flygmotor AB borde behållas som projektberedskap. Boforslaboratoriet diskuterades inte i detta sammanhang. Vid fullföljande av denna tankegång skulle man i nuvarande situation tvingas att med försvarsmedel bekosta minimiorganisationer på fyra ställen vilket utredningen inte finner försvarligt när en koncentration av verksamheten enligt utredningens mening ger större effekt. Utredningen anser också att en sådan koncentration är det enda sätt på vilket en flygteknisk provnings- och forskningskapacitet kan vidmakthållas. Den aerodynamiska verksamhet utanför FFA som beställs av försvaret, direkt eller genom industrin, bör därför enligt utredningen föras över till FFA. Eftersom de fyra försöksstäl- lenas verksamhet i avsevärd grad varit specialiserad bör specialister från de övriga laboratorierna erbjudas anställning vid FFA i den utsträckning som erfordras för att förändringarna skall kunna genomföras utan att den totala kompetensnivån sjunker. Utrustningsmässigt täcker FFA:s anläggningar de övriga laboratoriernas resurser i så måtto att alla typer av prov är tekniskt möjliga. En viss förlust i totalkapacitet kan dock inte undgås, men utredningen anser att denna nackdel måste accepteras.

Vid ett genomförande av utredningens förslag kommer den aerodynamiska forskningsverksamheten vid KTH-flygteknik i fortsättningen att begränsas till vad som kan genomföras med forskningsanslag eller med den fasta akademiska staben. Därvid kan för experimentell forskning nödvän-

dig teknisk specialistservice inte längre fås internt inom institutionen. Utredningen anser dock, att FFA mot ersättning bör ge sådan service. Vidare bör KTH:s forskare i ökad utsträckning beredas tillfälle att utnyttja FFA:s anläggningar. Omvänt bör hinder inte föreligga för FFA att utnyttja KTH:s utrustning, när detta från tekniska och ekonomiska synpunkter eller av kapacitetsskäl är lämpligt. Genom ett smidigt samarbete mellan FFA och KTH och ett ömsesidigt utnyttjande av tillgängliga resurser anses de för KTH-flygteknik negativa verkningarna av utredningens förslag kunna begränsas.

Svenska Flygmotor AB:s aerodynamiska avdelning torde enligt utredningen komma att läggas ned, om försvaret inte garanterar en minimiorganisation om ca 1,6 milj. kr. för år i 1966 års priser. Utredningen anser sig inte kunna förorda att en sådan garanti ställs.

Bofors vindtunnellaboratorium har företaget byggt upp med egna medel. Utredningen föreslår, att försvarets arbeten flyttas över från detta laboratorium till FFA även om åtgärden skulle leda till att laboratoriet läggs ned.

Utredningen har funnit att FFA:s verksamhet på hållfasthetsområdet bör fortsättas. Såväl försvaret som flygindustrin har uttalat behov av denna verksamhet. Detta behov understryks ytterligare av den förväntade utvecklingen på materialområdet.

FFA:s hållfasthetsverksamhet anses alltså böra finnas kvar, men den kommer utrustningsmässigt att ha överkapacitet i förhållande till den flygtekniska beläggningen. Samtidigt har statens provningsanstalt ett utbyggnadsbehov. Provningsanstalten bör emellertid enligt utredningen så långt möjligt utnyttja FFA:s överkapacitet genom att anlita FFA som underleverantör i tillämpliga fall. Den flygtekniska grundinriktningen av FFA:s hållfasthetsverksamhet begränsar inte verksamheten till sådana tillämpningar.

Verksamheten vid KTH:s institution för flygplanstatik och flygplanbyggnad har hittills endast i ringa utsträckning avsett arbeten för försvaret. Institutionens verksamhet anses därför inte komma att påverkas nämnvärt av att flygtekniska hållfasthetsarbeten framdeles i första hand bör gå till FFA.

Omfattningen av hållfasthetsteknisk provningsverksamhet vid SAAB bestäms enligt utredningen av pågående typutvecklingsarbeten.

Typutvecklingsarbeten inom områdena flygmekanik, flygegenskaper samt bioteknologi med flygteknisk inriktning har hittills bedrivits vid SAAB, KTH-flygteknik och flygförvaltningens försökscentral. Dessutom har konsultverksamhet inom områdena flygmekanik och flygegenskaper bedrivits vid privat konsultföretag i anslutning till pågående typutveckling. SAAB och KTH-flygteknik har även utfört arbeten av målforskningskaraktär. Vid sistnämnda institution är denna verksamhet knuten till en forskningssimulator, som ägs av flygförvaltningen.

Enligt utredningens bedömning kommer försvaret att ha ett fortsatt behov av målforskning, utvecklings- och utredningsarbeten inom ifrågavarande områden. Vidare har från luftfartsintressenter framhållits, att det är på dessa områden luftfarten har sina största intressen av forskning och utredningar.

Försöksanstaltens anpassning till ändrade uppdragskonjunkturer har avsevärt försvårats av att anstalten endast täckt områdena aerodynamik och hållfasthet. Så länge ingen ändring sker härvidlag, kommer luftfartens intresse för anstalten att vara ringa. Utredningen anser därför att försöksanstalten bör göras så mångsidig som möjligt inom ramen för landets totala flygtekniska forskningsinsatser.

Utredningen föreslår, att den aerodynamiska uppdragsverksamheten flyttas från KTH-flygteknik till FFA. Därigenom skulle en stor del av omkostnadsbasen vid institutionen försvinna. De interna tekniska och administrativa servicefunktionerna måste då antingen kostnadsmässigt bäras av kvarvarande verksamhet, dvs. främst simulatorverksamheten, genom högre omkostnadspålägg eller också försämrats. I det senare fallet blir verksamheten ineffektiv. Samtidigt har FFA i princip överkapacitet på sina tekniska servicefunktioner. Utredningens slutsats är, att det bör vara rationellt och ekonomiskt fördelaktigt att föra över simulatorverksamheten till FFA. Därvid bör direktengagerad specialistpersonal erhålla anställning vid FFA för att inte en dyrbar investering i flerårig utbildning skall gå förlorad och dessutom KTH:s forskare beredas möjlighet att utföra arbeten i simulatorn efter överflyttningen. Personal inom FFA:s basorganisation bör däremot kunna svara för tekniska och administrativa servicefunktioner.

Plats för simulatorverksamheten kan beredas genom omdisposition av befintliga lokaler vid FFA.

Systemteknisk verksamhet med inriktning på flyg- och vapentekniska tillämpningar har under ett tiotal år bedrivits vid KTH-flygteknik på uppdrag av flygförvaltningen. Om övrig försvarsbeställd uppdragsverksamhet flyttas över från KTH-flygteknik till FFA bör enligt utredningens uppfattning även den systemtekniska gruppen, f. n. fyra personer, flyttas över. Det studie- och prognosarbete rörande den flyg- och robottekniska utvecklingen som enligt utredningen erfordras för försvarets långtidsplanering kan då lämpligen förläggas till den överflyttade arbetsgruppen, som också kan utgöra en kärna för ökat systemarbete vid FFA.

Utredningen anser, att en förstärkning av de samlade insatserna på militärt och civilt flygsäkerhetsarbete bör komma till stånd. Flygvapnet har under senare år haft en markant förbättring av haveristatistiken, vilket bl. a. har tillskrivits systemet för driftstörningsanalys som ger möjlighet till förebyggande åtgärder. Detta system i kombination med nya metoder för urval av flygförare och kontroll av deras prestationsförmå-

ga bör enligt utredningen dels kunna utvecklas ytterligare, dels kunna introduceras för tillämpning inom civil luftfart.

En primär uppgift i flygsäkerhetsarbetet är att genom analys av driftstörningar, tillbud och haverier skaffa sig kunskap om riskfördelningen, så att åtgärder kan sättas in på de svaga punkterna, antingen dessa är av materiell, personell eller organisatorisk art. Flygvapnets driftstörningsanalys är i dag uppdelad på en analyssektion för personalfrågor vid flygvapnets säkerhetstjänst, en analysgrupp för materiellfrågor vid flygförvaltningen samt en datasammanställningsgrupp placerad utanför förvaltningen.

FFA-utredningen anser, att hela flygsäkerhetsanalysen med stor fördel kan föras över till FFA och där föras samman till en sektion genom en direkt personalöverföring. Med denna sektion som utgångspunkt skulle motsvarande verksamhet på den civila luftfartens område kunna sättas i gång och de militära erfarenheterna därvid tas tillvara på ett effektivt sätt.

Utredningen anser att behov finns av förbättrad metodik för piloturval vid civilflyget samt att även flygvapnet har intresse av en sådan förbättring.

Inom detta område har svenska forskare utarbetat en metod att mäta en flygförarens funktionella tillförlitlighet i en simulerad eller verklig flygning. Utredningen anser att denna insats bör tas tillvara och utvecklas. Detta sker lämpligast genom att man inom FFA inrättar en arbetsgrupp för urvalstest, knuten till simulatorverksamheten.

Utredningen redovisar en uppskattning av i vilken utsträckning berörda intressenter i framtiden kan komma att lägga ut beställningar hos FFA.

Vad gäller flygförvaltningen bedömer utredningen en årlig kostnad för sådana beställningar på ca 6 milj. kr. som realistisk. Häri ingår även SAAB:s behov av beställningar. Arméförvaltningen kan beräknas lägga ut beställningar på ca 150 000 kr. Eftersom utvecklingsuppdragen sker enligt huvudleverantörsprincipen och det står huvudleverantörer fritt att anlita försöksställe enligt eget bedömande är det svårt att beräkna till hur stor del beställningarna kan komma FFA till del. Marinförvaltningens behov av beställningar vid FFA beräknas bli litet i förhållande till anstaltens resurser. Bofors AB väntas beställa hos FFA för ca 350 000 kr. under 1967. Härav avses 300 000 kr. för uppdrag för försvarets räkning och 50 000 kr. för Bofors egen räkning. Samtidigt förutser utredningen full sysselsättning vid företagets eget vindtunnelllaboratorium, vilket innebär en beställningsvolym av ca 550 000 kr. för år på försvarsmedel främst från flygförvaltningen. Även FOA beräknas komma att lägga ut enstaka beställningar inom olika områden, t. ex. fluidistorteknik.

Vid sammanvägning av resurserna för och behovet av flygteknisk forskning i landet i allmänhet och vid FFA i synnerhet finner utredningen att endast en del av den totala kapaciteten för sådan forskning vid FFA kom-

8 — Bilaga till riksdagens protokoll 1968. 1 saml. Nr 109

mer att bli utnyttjad även vid en koncentrerad verksamheten enligt utredningens förslag. Detta gäller i första hand vindtunnelresurserna, som representerar 85 % av investeringarna vid FFA, men även hållfasthetslaboratoriet. Den mättekniska avdelningens kvalificerade utrustning är dimensionerad för att klara perioder av intensivt typutvecklingsarbete och kommer följaktligen också att bli svagt utnyttjad. Detsamma torde i viss utsträckning gälla driftavdelningen. Utredningen har därför undersökt i vad mån utrustning och personal vid FFA kan utnyttjas för andra än rent flygtekniska ändamål.

Mot bakgrunden av en specialutredning utförd av en expertgrupp inom utredningen anser utredningen att byggnadsaerodynamisk verksamhet i framtiden kommer att erfordras i högre grad än tidigare samt hänvisar till att planer föreligger på att inrätta ett nytt vindtunnel-laboratorium enbart för byggnadsteknisk forskning och provning vid tekniska högskolan i Lund. Bakgrunden till förslaget torde enligt utredningen ha varit dels att man bland byggnadsteknikerna önskat knyta verksamheten i fråga direkt till en byggnadsteknisk institution, dels att man förutsatt att befintliga flygtekniska vindtunnlar var fullbelagda med flygtekniska uppdrag.

Denna bedömning torde tidigare ha varit korrekt. Sedan dess har dock kapaciteten två- å tredubblats medan beläggningen av vindtunnlarna minskat sedan toppbelastningen för flygplan 37 passerats. Utredningen föreslår därför, att en särskild sektion för byggnadsaerodynamik i stället inrättas vid FFA:s aerodynamiska avdelning.

Även inom andra icke flygtekniska områden som hållfasthetsteknisk forskning och service, fluiditorforskning m. m. anser utredningen att FFA har vissa möjligheter att få användning för sitt kapacitetsöverskott.

Svensk rymdforskning bedrivs av den rymdtekniska gruppen som finansieras gemensamt av tekniska forskningsrådet, den svenska ESRO-kommittén och industrin och är placerad vid Teleutredningar AB. Utredningen anser att flygteknik och rymdteknologi har många beröringspunkter och att någon klar gräns mellan dessa teknikområden inte finns. Därför bör statligt stödd verksamhet på dessa områden förläggas till samma ställe — FFA — där en eventuell framtida utvidgning av gruppens verksamhet kan genomföras med minsta möjliga investeringar i resursuppbyggnad. Nuvarande kostnader behöver enligt utredningen inte ökas vid en sådan överflyttning, men medger trots detta visst täckningsbidrag för FFA:s fasta kostnader.

De institutioner och företag som samarbetar i flygtekniska utvecklings- och forskningsarbeten för försvarets räkning, har en organiserad samverkan i fråga om flygteknisk litteraturtjänst. Denna sköts av respektive intressenters bibliotek. Vid flygförvaltningens normaliebyrå finns dessutom en dokumentationssektion som svarar för anskaffning av svåråtkom-

ligare litteratur och administrerar en gemensam flygteknisk referattjänst. På senare år har denna referattjänst enligt utredningen inte fungerat så väl. På beställning av flygförvaltningen arbetar en utredning på att modernisera systemet, varvid även möjligheterna att gå över till maskinell databehandling kommer att behandlas.

Utredningen anser att det kommer att finnas ett allt större behov av flygteknisk informations- och dokumentationstjänst. För att tillgodose detta bör en på ADB-teknik baserad informations- och dokumentationscentral inrättas med uppgift att betjäna såväl civila som militära intressen. Då FFA utgör den naturliga förbindelselänken mellan dessa och dessutom har de nödvändiga forskarkontakterna föreslår utredningen, att centralen förläggs till FFA.

Utredningen föreslår, att informations- och dokumentationscentralen vid FFA i uppbyggnadsskedet bekostas genom beställningar från flygförvaltningen i dess egenskap av huvudintressent. Så snart centralen är funktionsduglig, bör den finansieras genom lämpligt utformad taxebeläggning av de tjänster den tillhandahåller militära och civila kunder. Dokumentationscentralen ingår inte i den i det följande av utredningen redovisade basorganisationen.

FFA har tidigare i begränsad utsträckning anlitats av icke-flygtekniska industrier för serviceuppdrag. Sedan FFA under senare år fått ledig kapacitet och därför aktivt sökt sprida kännedom om sina resurser, har ett tilltagande intresse för mätteknisk och hållfasthetsteknisk service konstaterats. Utredningen anser det vara angeläget, att FFA ytterligare aktiverar sin säljverksamhet.

En arbetsgrupp och ett laboratorium för fluidistorsforskning har skapats vid FFA på försvarsmedel. Då fluidistortekniken kan väntas få industriell betydelse, förutses ett ökande behov av konsultativ service och forskning åt industrin på detta område. Den investering som redan gjorts vid FFA synes snabbt kunna bli till nytta om fortsatt statlig verksamhet inom detta fält koncentreras till försöksanstalten.

De totala intäkterna från utländska uppdrag vid FFA uppgick fr. o. m. budgetåret 1950/51 t. o. m. budgetåret 1966/67 till ca 1,1 milj. kr. Härav harrörde ca 75 % från uppdragsgivare i USA, 22 % från Jugoslavien och 3 % från övriga länder. De aerodynamiska avdelningarna svarade för 66 % av uppdragen.

Utredningen finner, att möjligheterna för FFA att erhålla utländska uppdrag inom aerodynamikområdet begränsas av den överkapacitet på vind-tunnelresurser, som finns i Europa men anser dock att FFA bör fortsätta och stärka sitt samarbete med utländska myndigheter, forskningsorganisationer och företag för att därigenom skapa vidgade förutsättningar för utländska uppdrag. Aktiv säljverksamhet bör bedrivas för samtliga verksamhetsgrenar inom anstalten.

Utredningens förslag till organisation och finansiering av FFA

Utredningen framhåller att man vid varje övervägande rörande basorganisationens utformning måste beakta, att välutbildade forskare och uppdragsledare utgör en tillgång, som det tar lång tid att återvinna, om den en gång förlorats. Det anses behövas fem à tio år för att på nytt nå samma kompetensnivå inom organisationen. Även andra personalkategorier med erfarenhet av sådana problem som är specifika för FFA:s verksamhet, är nödvändiga i en basorganisation. Många specialkunskaper måste därför vara representerade i organisationen. För samtliga personalkategorier gäller, att verksamheten måste te sig meningsfull för dem även i basorganisationsfallet. Meningsfullt arbete är också enda sättet att hålla kompetensen på önskad nivå. Från ekonomisk synpunkt finns det ett tröskelvärde för verksamhetens storlek, under vilket insatsen inte ger någon utdelning i form av praktiska resultat. Det synes utredningen därför vara meningslöst att överhuvudtaget ha kvar en basorganisation, om den inte ligger på en sådan nivå, att rimlig utdelning erhålles. Skulle det vara omöjligt att erhålla tillräckliga medel härför, är det enligt utredningen bättre att helt lägga ned vissa verksamhetsgrenar och satsa på de kvarvarande.

Beträffande de personella resurserna understryker utredningen att man måste beakta att meningen med basorganisationen är att kompetensen skall bevaras inom sådana flygtekniska områden som försvaret på längre sikt är i behov av. Kompetensen kan endast bibehållas genom kvalificerat arbete på området i fråga. En rätt dimensionerad basorganisation har därför inte något kapacitetsöverskott av uppdragsledare och forskare, som kontinuerligt skulle kunna utnyttjas för helt annan verksamhet. Däremot bör enligt utredningen möjlighet finnas, att vissa uppdragsledare utnyttjas på del av sin tid eller sporadiskt för uppdrag på icke flygtekniska områden. Bland driftpersonal och servicepersonal, inkl. mättekniska specialister, torde komma att finnas viss överkapacitet. Detta beror på att många specialistkategorier måste vara representerade och organisationen i viss mån dimensionerad för de tillfällen de mest kvalificerade anläggningarna skall vara i drift.

För nya verksamheter av större omfattning, som för någon längre tid avses knytas till FFA, torde därför enligt utredningen vissa personaltillskott på uppdragsledarnivå få förutses. Påbyggnaden på organisationen kan dock vara marginell och basorganisationens resurser för ledning, administration och teknisk service utnyttjas för ytterligare verksamheter. Finansierarna av basorganisationen kommer därigenom att avlastas vissa indirekta kostnader och uppnå bättre förräntning av i försöksanstalten nedlagt kapital.

Beräkningar av erforderlig basorganisation har gjorts i den ekonomiska delutredningen på grundval av flygtekniska rådets utredning och material framtaget inom försöksanstalten. Delutredningen redovisar ett totalt per-

sonalbehov för basorganisationen av 220 personer med detaljerad fördelning på försöksanstaltens verksamhetsområden. Totala, anslagsbelastande kostnaden skulle utgöra 9,4 milj. kr. i 1965 års löner, och i den ekonomiska rapporten redovisas dessa kostnaders fördelning på verksamhetsområden.

Efter samråd med flygförvaltningen har FFA-utredningen kommit till uppfattningen, att en minsta arbetsduglig basorganisation vid FFA inom områdena aerodynamik och hållfasthetsteknik med erforderliga servicefunktioner bör bestå av ca 190 man, varav 135 beräknas sysselsatta inom aerodynamikområdet och 55 inom hållfasthetsområdet.

Anpassningen till basorganisationen bör enligt utredningens förslag ske i två huvudetapper.

I en första etapp reduceras anstaltens nuvarande organisation för aerodynamik- och hållfasthetsområdena till den av utredningen föreslagna basorganisationen om 190 personer. Eftersom utredningen förutsätter, att vissa specialister från övriga försöksställen behöver knytas till anstalten, kan minskningen av dess nuvarande personal behöva gå längre än utredningen angett.

I en andra etapp skall anstalten successivt tillföras de nya verksamheter utredningen föreslagit. Därvid bör anstalten sträva efter att basorganisationens tekniska och administrativa servicefunktioner utnyttjas även för nyttillkommande aktiviteter så att utbyggnaden i möjligaste mån begränsas till direkt arbetande personal.

Minskningen i den första etappen från 230 till 190 personer bör enligt utredningens mening i första hand avse driftavdelningen, som hittills varit dimensionerad för stora interna utvecklings- och anläggningsarbeten. Några nya sådana arbeten kan inte förutses nu, och utredningen anser, att försöksanstalten framdeles bör söka upphandla sådana arbeten genom entreprenadförfarande. Försöksanstaltens omställning till föreslagen basorganisation bör ske snarast och takten bestämmas av anstaltens uppdragsvolym samt av det driftbidrag som lämnas av statsmakterna.

Omfattningen av de nya verksamheter, som i den andra etappen föreslås tillföras FFA, bestäms av försöksanstaltens möjligheter att erhålla uppdrag eller anslag för ändamålet. Överföring till FFA av verksamheter vid andra försöksställen enligt utredningens förslag bör ske i den takt som från tekniska och ekonomiska synpunkter är rationell.

I fråga om försöksanstaltens yttre organisatoriska ställning har utredningen från skilda synpunkter prövat möjligheterna till sammanslagning av FFA med annan myndighet, särskilt möjligheten att göra FFA till en avdelning inom FOA. Några ekonomiska fördelar med ett sådant arrangemang har inte kunnat påvisas. Utredningen har sålunda funnit, att någon ändring i försöksanstaltens ställning som självständig statlig myndighet f. n. inte bör komma i fråga.

Utredningen anser, att FFA t. v. bör ligga kvar under försvarsdeparte-

mentet. När den civila verksamheten får större omfattning, kan det bli aktuellt att föra över FFA till det departement inom vars verksamhetsområde näringslivsfrågor faller eller till vilket övriga forsknings- och provningsinstitut kan komma att koncentreras.

Beträffande finansieringsprinciperna för FFA anser utredningen, att FFA bör sträva efter att bli en självfinansierad organisation utan egna direkta statsbidrag, men anser det likväl rimligt, att försöksanstalten under en övergångstid får behålla ett visst, statligt driftbidrag. Detta bidrag bör ses som en investering för att ge anstalten tid att bearbeta nya marknader samt arbeta sig in på nya verksamhetsfält, inom vilka efterfrågan på anstaltens tjänster kan väntas uppkomma.

Försöksanstalten anses även böra eftersträva att på lång sikt kunna täcka komplementkostnader. Tidpunkten för uppställande av detta krav på försöksanstalten måste enligt utredningens mening, såvitt angår arbeten för försvaret, sammanfalla med att motsvarande ändringar i kostnadsredovisning och anslagskonstruktion införs för försvarets övriga myndigheter. Annars uppstår en situation i vilken olikheterna i redovisningssystem medför, att kostnaderna för arbeten vid FFA ter sig högre än för samma arbetsinsats vid t.ex. FOA, flygförvaltningen eller försökscentralen. Eftersom en sådan kostnadsskillnad endast är skenbar, skulle en ekonomiskt rationell förläggning av arbetsuppgifter motverkas, om krav på täckning av komplementkostnader införs tidigare vid FFA än vid de andra myndigheterna inom försvaret, till vilka anstalten har en stark ekonomisk koppling.

I fråga om arbeten för civila uppdragsgivare anser utredningen, att kravet på täckning av komplementkostnader bör uppställas samtidigt som för militära uppdragsgivare. I nu rådande läge innebär varje civilt uppdrag som kan utföras av basorganisationen, att behovet av direkta statsbidrag för försöksanstalten minskar. Affärsmässiga och företagsekonomiska överväganden bör ligga till grund för taxesättningen. Någon principiell skillnad bör inte göras mellan statliga och enskilda uppdragsgivare. Etablering av nya typer av civil uppdragsverksamhet samt nya investeringar bör dock baseras på kalkyler innefattande komplementkostnader, eftersom försöksanstalten bör räkna med att på längre sikt täcka sådana kostnader.

Löpande utrustningskompletteringar har hittills finansierats dels med ett utrustningsanslag, som inte räknats in i anstaltens driftbudget, dels med medel från omkostnadsanslaget. Utredningen föreslår, att sådana utrustningskompletteringar framdeles helt bekostas av omkostnadsanslaget.

Framtida, större investeringar kan enligt utredningens mening finansieras på två olika vägar. Försöksanstalten kan göra framställning om investeringsanslag på kapitalbudgeten. Investeringar skall även kunna betalas direkt av en beställare. Så har hittills skett i stor omfattning, varvid flygförvaltningen bekostat anläggningar med medel från anslag på driftbud-

geten för anskaffning av flygmateriel. Anläggningar finansierade på detta sätt har i vissa fall förblivit flygförvaltningens egendom. Utredningen har funnit, att sistnämnda omständighet lett till oklara ansvarsförhållanden beträffande kostnader för reparationer m. m. av flygförvaltningens anläggningar och föreslår därför, att permanenta anläggningar, bekostade av uppdragsgivare skall föras över i försöksanstaltens ägo. Medelsbehov för reparation och underhåll av sådana överförda anläggningar måste beaktas vid beräkningarna av anstaltens omkostnadsanslag.

Utredningen föreslår, att alla hittills gjorda utrustningsinvesteringar vid anstalten kalkylmässigt betraktas som avskrivna. Anstalten skulle nämligen försättas i ett ekonomiskt orimligt läge, om den i en framtid skulle tvingas täcka kapitaltjänstkostnader för investeringar, föranledda av flygförvaltningens projektarbeten och betalda på förvaltningens materielanskaffningsanslag. Flygförvaltningen skulle i så fall tvingas betala utrustningarna två gånger.

Kostnaderna för den basorganisation om 190 personer, till vilken FFA i en första etapp enligt utredningens förslag skall anpassas har beräknats till ca 10 milj. kr. i 1967 års löner och priser. Beräkningen baserar sig dels på den ekonomiska delutredningen, dels på uppgifter från FFA rörande genomsnittliga lönekostnader per anställd under senare delen av 1967.

Utredningen anser att driftkostnaderna för basorganisationen kommer att fördela sig på ungefär följande sätt.

	<i>Milj.kr.</i>
Avlöningar inkl. konsulter och biträden	7,4
Omkostnader inkl. tidigare utrustningsanslag samt uppräknig för reparation och underhåll av sådana flygförvaltningen tillhöriga anläggningar, som förs över i FFA:s ägo	2,6
<i>Summa driftkostnader</i>	10,0

Utredningen föreslår, att driftanslagen underkastas samma indexreglering som tillämpas för FOA:s anslag.

Försöksanstaltens årliga inkomster av uppdrag från försvarets myndigheter och leverantörer beräknas av utredningen f. n. uppgå till ca 6 milj. kr. Inkomster av civila beställare samt anslag från forskningsråd, fonder m. m. uppskattas till 1,2 milj. kr. Utredningen föreslår vidare, att anstalten övergångsvis utanför försvarsramen tilldelas ett reservationsanslag för civilt inriktade arbeten om 1,3 milj. kr. Sammanlagda inkomsterna av här förutsedda beställningar och anslag blir 8,5 milj. kr. Återstående kostnad för basorganisationen bör enligt utredningens förslag täckas av försvaret med medel, som inom försvarsramen avsätts för gemensamma ändamål.

I den mån civila medel inte räcker till för att täcka skillnaden mellan basorganisationens kostnader och försvarets planerade beställningsvolym, anser utredningen att försvaret måste ta på sig det ekonomiska ansvaret

för att vidmakthålla den basorganisation vid FFA som försvaret behöver. Det ekonomiska ansvaret måste avse organisationens personalstyrka och önskade funktion och inte ett fixerat anslags- eller beställningsbelopp. Så länge försvaret är huvudintressent i FFA, bör frågan om basorganisationens storlek och inriktning fortlöpande omprövas inom ramen för försvarets långsiktiga planering.

Statsverkets totalkostnader för FFA:s basorganisation består av driftkostnader enligt det föregående samt komplementkostnader för pensioner, lokalhyror och kalkylmässiga kapitaltjänster för anstaltens egna utrustningsinvesteringar. Komplementkostnaderna för basorganisationen anger utredningen till ca 4,8 milj. kr. i 1967 års löner och priser.

I enlighet med utredningens förslag bör de nya verksamheter som successivt skall tillföras FFA, finansieras genom uppdrag eller forskningsanslag. Dessutom har försöksanstalten möjlighet att använda det av utredningen föreslagna reservationsanslaget för civilt inriktad verksamhet. Om simulator- och systemanalysverksamheterna förs över från KTH-flygteknik till FFA i oförändrad omfattning, dvs. tillsammans ca 1 milj. kr., bör enligt utredningen nettobelastningen på försvarets medel för gemensamma ändamål kunna minska på grund av de täckningsbidrag för fasta omkostnader som de nya arbetsgrupperna lämnar.

De totala anslagsbelastande kostnaderna för landets flygtekniska forskningsorganisation inom aerodynamik-, hållfasthets- och simulatorområdena uppgick budgetåret 1964/65 till 16,5 milj. kr. I 1967 års löne- och prisläge motsvarar detta ca 20,5 milj. kr. Bibehållande av basorganisationer vid de fyra närmast berörda försöksställena skulle kosta 15 milj. kr. i 1967 års löner och priser. Vid genomförande av utredningens förslag om koncentration av verksamheterna till FFA kan kostnaderna för aerodynamik och hållfasthetsområdena beräknas till 10 milj. kr. (basorganisationen) och för simulatorverksamheten 600 000 kr. Simulatorverksamhetens täckningsbidrag till basorganisationen beräknas till 200 000 kr., varför totalkostnaden beräknas till 10,4 milj. kr.

I den ekonomiska delutredningen har utarbetats förslag till nya taxebestämmelser för flygtekniska försöksanstalten. Utredningen anser, att delutredningens förslag bör ligga till grund för en omarbetning av anstaltens nuvarande taxor och att därvid en allmän sänkning av påläggsnivån bör eftersträvas. Försöksanstaltens redovisningssystem bör byggas ut för att möjliggöra löpande kontroll av kostnader, intäkter och taxeutfall.

I fråga om försöksanstaltens inre organisation föreslår utredningen, att anstalten leds av en *styrelse*, bestående av chefen för anstalten jämte fyra andra ledamöter, som Kungl. Maj:t utser. Utredningen förordar, att styrelsen inte ges karaktär av intressentstyrelse.

Chef för anstalten bör liksom hittills vara en *generaldirektör*.

FFA:s behov av rådgivning kan enligt utredningens mening tillgodoses genom att anstalten tillfälligt anlitar erforderlig expertis. Statens tekniska forskningsråd har tagit initiativ till en särskild bevakning av det flygtekniska området, och flygtekniska forskningsfrågor kommer därigenom att vägas mot andra forskningsbehov. Utredningen finner därför, att *flygtekniska rådet* i nuläget knappast har någon funktion att fylla och förordar, att det upplöses.

Utredningen föreslår, att FFA organiseras på *fem avdelningar*, nämligen en strömningsteknisk avdelning, en allmän flygteknisk avdelning, en mätteknisk avdelning, en driftavdelning samt en ekonomisk avdelning.

Utredningen har funnit, att den sammanslagning av FFA:s båda aerodynamiska avdelningar som försöksvis prövats av anstalten under några år varit rationell. Sammanslagningen bör därför bli definitiv. Avdelningens uppgift skall vara att svara för FFA:s verksamhet inom områdena allmän och flygteknisk aerodynamik, byggnadsaerodynamik, ventilation och industriell strömningsteknik och härvid också svara för driften av vindtunnelllaboratorierna. Utredningen föreslår, att avdelningen med hänsyn till nytillkommande uppgifter benämnes *strömningstekniska avdelningen*.

Då vindtunnelverksamheten under överskådlig tid kommer att svara för den övervägande delen av FFA:s uppdragsverksamhet, finner utredningen lämpligt, att strömningstekniska avdelningen leds av en chef, som med hänsyn till verksamhetens omfattning vid sin sida bör ha en kvalificerad tekniker som ansvarig projektledare för vindtunneluppdrag med möjlighet att samordna arbeten inom försöksanstaltens alla avdelningar.

Utredningen föreslår, att hittills tillämpad sektionsindelning bibehålls och utökas med en sektion för byggnadsaerodynamik, inkl. ventilation och industriell strömningsteknik.

Utredningen föreslår, att den nuvarande hållfasthetsavdelningen ombildas till en *allmän flygteknisk avdelning*, i vilken hållfasthetsverksamheten företräds av en eller flera sektioner. Till avdelningen förs successivt de nya verksamheter utredningen föreslagit inom områdena systemanalys, flygmekanik- och simulatorverksamhet, flygsäkerhetsanalys och piloturval.

Utredningen föreslår, att den nuvarande *mättekniska avdelningen* utökas med en rymdteknisk sektion. På ekonomiska grunder bör prövas, om den nuvarande datacentralen skall bibehållas, läggas ned eller ombildas till en terminal till den kommande IBM 360-anläggningen vid FOA. Den föreslagna dokumentationscentralens behov av maskintid bör därvid beaktas.

Utredningen föreslår, att *driftavdelningen* bibehålls i stort sett oförändrad. Dock bör inköpskontor och bibliotek föras över till den ekonomisk-administrativa avdelningen. I övrigt anser utredningen att försöksanstalten får anpassa avdelningens detaljorganisation till dess av utredningen föreslagna reducerade uppgifter.

Utredningen har funnit det vara av största vikt, att funktioner avseende ekonomi, planering och administration centraliseras och stärks inom FFA. Även anstaltens säljfunktion bör förstärkas. Utredningen föreslår därför, att en *ekonomisk-administrativ avdelning* inrättas, i vilken även nuvarande kansliets uppgifter ingår. I avdelningen bör ingå enheter för allmänt administrativa frågor, personalfrågor, ekonomiska frågor och planeringsfrågor. Vidare bör ingå informations- och dokumentationscentral med bibliotek, en säljenhet, en inköpsenhet och en kontorsserviceenhet.

Omorganisationen av försöksanstalten bör enligt utredningen verkställas den 1 juli 1968.

Yttrandena

Remissinstanserna ställer sig i stort sett positiva till principerna i utredningens förslag, men har i många fall avvikande mening vad gäller tillämpningen. *Tekniska högskolan i Stockholm* och *Sveriges Mekanförbund* anser dock att utredningens förslag inte bör läggas till grund för ett beslut förrän en ny utredning företagits och företrädare för berörda intressenter beretts tillfälle att ta del i arbetet. En ny utredning föreslås även av *Bofors AB*. *Flygtekniska rådet* och *Sveriges Mekanförbund* anser att utredningen tagit alltför stor hänsyn till FFA:s nuvarande svårigheter och delar med *statens tekniska forskningsråd* och *Svenska Flygmotor AB* åsikten att behovet av forskning diskuterats inom alltför snäva gränser, tids- och ämnesmässigt sett.

I många yttranden, t. ex. från *överbefälhavaren* och *chefen för flygvapnet*, pekas på svårigheten att nu bedöma den lämpliga omfattningen av framtida flygteknisk forskning för militära ändamål då något försvarsbeslut ännu inte fattats.

Vad gäller forskning för civila ändamål uttalar sig *statens tekniska forskningsråd*, *SAAB* och *Svenska Flygmotor AB* för ett statligt ställningstagande till eventuell svensk produktion av civilflygplan för att underlätta planläggningen i detta avseende. Behovet av planering i samverkan med berörda myndigheter understryks av bl. a. *försvarets forskningsanstalt*. *Flygtekniska rådet* pekar i detta sammanhang på att från planering till färdigställande av en vindtunnel för typutveckling fordras en tid på ca sex år och varnar för en skingring av personella och materiella resurser med hänsyn till kommande behov.

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i ämnet vitsordar behovet av flygteknisk forskning inom landet även om *cheferna för armén och flygvapnet* anser att utredningen även borde ha prövat effekten av en lägre ambitionsnivå än den föreslagna. Behovet av ej typbunden forskning och provning med inriktning mot civila flygplantyper har enligt

SAAB inte omnämns av utredningen. SAAB anser detta behov vara tämligen stort.

Utredningens redogörelse för omfattningen och fördelningen av de nuvarande resurserna på området vitsordas i stort av de myndigheter som yttrat sig i frågan.

Beträffande utredningens förslag om koncentration till FFA av den med statliga medel bekostade flygtekniska forsknings- och försöksverksamheten är meningarna delade. För förslaget uttalar sig bl. a. *statskontoret, riksrevisionsverket, FFA* och *industriforskningsutredningen* med motivering att en koncentration måste anses vara rationell och bidra till bättre förräntning av i FFA nedlagt kapital samt minska statens totala forskningskostnader på området. *Flygförvaltningen* anser att fördelningen av resurser på olika företag och institutioner varit effektiv och ekonomiskt fördelaktig och även i framtiden bör vara lämpligast. Det är, anser flygförvaltningen vidare, i detta skede olämpligt att flytta resurser då förse-ningar och ökade kostnader för flygplan 37 kan uppstå. *Luftfartsverket* sätter i fråga om inte koncentrationslösningen är väl radikal och innebär onödig skadegörelse av mödosamt uppbyggd forskningskapacitet vid t. ex. KTH och Svenska Flygmotor AB medan *flygtekniska rådet* menar att en koncentration skulle innebära extra kostnader och kunskapsbortfall. *Universitetskanslersämbetet* vill inte motsätta sig förslaget men anser att samråd bör äga rum med företrädare för FFA, KTH och ämbetet innan överföring sker. Ett villkor är dock att KTH garanteras möjlighet att utnyttja FFA:s resurser i sådan utsträckning att undervisning och examensarbeten kan bedrivas utan avkall på kvalitet.

Många remissinstanser pekar på värdet av aerodynamisk uppdragsverksamhet vid KTH som underlag vid utbildningen av kvalificerade flygtekniker för både civila och militära ändamål. Sålunda anser *Bofors AB* att såväl staten som industrin fränsäger sig möjligheten att rekrytera personal som efter examen fått vidareutbildning vid KTH. Företaget finner det också orealistiskt att tänka sig att FFA:s resurser skall kunna utnyttjas av högskolan i samma utsträckning och med samma goda resultat som KTH:s. *Sveriges Mekanförbund* hävdar att det goda samarbetet mellan KTH, industrin och flygförvaltningen, som också inneburit ett stimulerande konkurrensförhållande, skulle gå till spillo om förslaget genomfördes. *KTH* anför för sin del att undervisningens nivå vid en överföring av uppdragsverksamheten skulle sjunka med åtföljande förödande verkningar för inte minst upprätthållandet av målforskning vid FFA. Om inte garantier skapas för någorlunda normal tillströmning av uppdrag vill högskolan allvarligt överväga om det överhuvudtaget är meningsfullt att bedriva flygteknisk forskning. En minsta funktionsduglig uppdragsorganisation vid KTH skulle, enligt högskolans uppfattning, kostnadsmässigt motivera en minskning vid FFA med 17 personer. Detta anses vara möjligt då för-

slaget rörande FFA:s basorganisation enligt KTH:s mening har vissa marginaler. För att KTH:s resurser även i framtiden skall kunna utnyttjas av FFA krävs enligt *flygförvaltningen* och SAAB kontinuerlig verksamhet vid KTH, då främst vid den nya låghastighetstunneln. Personalen härför skulle kunna ingå i FFA:s basorganisation eller i separat basorganisation som upprättas och bibehålles genom direkta beställningar från flygförvaltningen. Flygförvaltningen uppskattar totalkostnaden härför till 700 000—800 000 kr. för år. Härav skulle flygförvaltningen behöva bidra med beställningar för ca 600 000 kr. för år.

Sveriges Mekanförbund finner det vara tveksamt om forskningseffektiviteten för staten som helhet vinner på ett överförande av beställningsverksamheten vid Svenska Flygmotor AB, då en stor del av företagets aerodynamiska resurser erfordras för den egna verksamheten. *Svenska Flygmotor AB* vänder sig mot utredningens uppfattning att FFA:s mindre resurser kan kompenseras av förbättrad mätteknik, och får häri stöd av *flygförvaltningen*. Enligt bolaget gäller detta endast vid konventionella kraftmätningar. Svenska Flygmotor AB pekar även på att ca 35 % av vindtunnelarbetet för flygplan 37 hittills utförts vid företaget och förutser stora svårigheter tids- och kostnadsmässigt om en överföring genomförs. Även om detta inte skulle ske förrän arbetena för flygplan 37 slutförts kommer personalavgången enligt bolagets uppfattning att medföra att verksamheten upphör. Överflyttning av de prov för flygplan 37 som Svenska Flygmotor AB specialiserat sig på kan inte ske utan avsevärda merkostnader då FFA saknar praktisk erfarenhet inom dessa områden och överflyttning av specialistpersonal kan ställa sig svår bl. a. på grund av personliga skäl.

Bofors AB hävdar att merparten av de prov som utförs vid företaget av tekniska skäl inte kan utföras vid FFA. Försvaret behöver f. ö. inte bekosta någon minimiorganisation då företaget säger sig komma att betala största delen av verksamheten. Utredningens uppgifter om den av försvaret bekostade uppdragsvolymen hör enligt bolaget ändras till ca 200 000 kr. 1966/67 och ca 100 000 kr. 1967/68.

Chalmers tekniska högskola anser att det från undervisningssynpunkt är värdefullt om verksamheten vid Bofors AB och Svenska Flygmotor AB kan behållas.

Försvarets fabriksverk anser det vara tveksamt om en koncentration av raketmotorutvecklingen till Svenska Flygmotor AB och Bofors AB kan ge några egentliga vinster. Utländska samarbetsavtal är nödvändiga och vid en koncentration blir dessa alltför ensidiga varvid utländsk kapacitet och kunskap inte tillförs landet i största möjliga utsträckning. Fabriksverket avser att fortsätta sin raketmotorutveckling och anser dessutom att nuvarande och planerade vindtunnlar vid verket är så små att en överföring av uppdrag från dem inte synes rationell.

Den hållfasthetstekniska forskningen vid FFA till-

styrks av *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *FFA*, *flygtekniska rådet* och *SAAB*. *Statens provningsanstalt* är beredd att medverka till ett samarbete med *FFA*, men anser att endast begränsade möjligheter finns att utnyttja *FFA*:s utrustning då verksamheten där har annan inriktning än den vid provningsanstalten. *Ingenjörsvetenskapsakademien* pekar på att utbyggnad av den hållfasthetstekniska forskningen pågår inom universitet och högskolor varför det kan bli svårt att i avsedd omfattning sysselsätta *FFA* med kvalificerade uppgifter inom allmän hållfasthetsforskning.

Remissinstanserna ställer sig tveksamma till överföring av den av flygförvaltningen bekostade forskningen inom områdena *f l y g m e k a n i k*, *b i o t e k n o l o g i* och *f l y g s i m u l e r i n g*. *FFA* och *statskontoret* tillstyrker förslaget utan vidare kommentarer. *Försvarets forskningsanstalt* finner det inte befogat att flytta över systemanalys från *KTH* till *FFA* och anser vidare att bioteknisk grundforskning av bredd inte bör förekomma vid försöksanstalten. *Flygförvaltningen* pekar på att forskningsgruppen för systemanalys vid *KTH* delvis upphört varför en överflyttning inte torde vara aktuell.

Chefen för flygvapnet, *statskontoret* och *riksrevisionsverket* ställer sig positiva till förslaget att flytta *f o r s k n i n g s s i m u l a t o r n* vid *KTH* till *FFA*. *Flygförvaltningen* vill inte motsätta sig förslaget då man anser det vara värdefullt att bredda försöksanstaltens kompetensområde, men framhåller att man troligen inte kommer att erhålla några tekniska eller ekonomiska vinster. Flygförvaltningen räknar inte med att bestrida flyttningskostnaderna på sina anslag. *Försvarets forskningsanstalt*, *universitetskanslersämbetet* och *KTH* anser att det bör övervägas ytterligare om en flyttning bör äga rum. Universitetskanslersämbetet pekar dessutom på att simulatoranläggningens analogimaskin kan utnyttjas av andra institutioner än den flygtekniska om den är placerad vid *KTH*. *Sveriges Mekanförbund* och *SAAB* anser att om simulatorm överhuvudtaget skall flyttas bör den förläggas till *SAAB*, dels därför att bolaget har god kapacitet av den typ av inte helt moderna analogimaskiner som används i simulatorm varför en utbyggnad av kapaciteten lätt kan ske, dels därför att *SAAB* i framtiden torde bli huvudintressent på området.

Flygtekniska rådet uttalar sig negativt om förslaget att tillföra *FFA* nya verksamhetsområden utan direkt flygteknisk anknytning och menar att man under tider av bristande beläggning med flygtekniska uppdrag för att bibehålla kompetensen i stället bör syssla med forskning inom sådana områden som måst sättas åsido under perioder av intensiv typutveckling. Medel härtill skulle kunna fonderas under tider då kapaciteten är helt utnyttjad av flygtekniska beställningsuppdrag. *SAAB* anser att *FFA* med föreslagen minskning av personalstyrkan inte får överkapacitet och att man därför inte bör företa »onaturliga arrangemang». *Statens provningsanstalt* bedömer de ekonomiska fördelarna av föreslagna

kompletteringar av verksamheten såsom obetydliga och anser att en noggrann prövning måste ske av i vilken utsträckning det från praktisk och ekonomisk synpunkt är motiverat att lägga nya verksamhetsområden till FFA.

Utredningens förslag att inrätta ett centrallaboratorium för byggnadsaerodynamisk forskning vid FFA med utnyttjande av resurser vid KTH biträds av FFA och *flygtekniska rådet*. Även *statens provningsanstalt* stöder förslaget, men menar att byggnadsteknisk expertis inte bör finnas vid FFA då man kan utnyttja de tekniska högskolornas resurser i detta avseende. *Byggnadsstyrelsen* vill inte motsätta sig förslaget om verksamheten ges en högt kompetent teknisk ledning. Skeptiska till förslaget ställer sig *universitetskanslersämbetet*, som anser att sådan forskning bör delas mellan FFA och högskolorna, och *ingenjörsvetenskapsakademien*, *statens råd för byggnadsforskning* och *Svenska Teknologföreningen*, som anser att utredningen överskattat behovet av svensk byggnadsaerodynamisk forskning. Statens råd för byggnadsforskning föreslår dessutom att en kommitté för byggnadsaerodynamisk forskning inrättas, bestående av företrädare för rådet, de tekniska högskolorna och FFA. Denna kommitté bör dels söka anslag för forskning från statens råd för byggnadsforskning och eventuellt statens tekniska forskningsråd, dels träffa avtal med FFA om utnyttjande av vindtunnelresurser och expertis. Härigenom skulle någon omorganisation vid FFA i detta avseende inte behöva ske omedelbart. Om verksamheten skulle öka kunde en byggnadsaerodynamisk sektion inrättas senare.

Lunds tekniska högskola anser att FFA är olämpligt som byggnadsaerodynamiskt huvudlaboratorium eftersom de problem som skall handhas där kräver stor insikt i byggnadsteknisk funktion hos byggnader och byggnadsdelar. Högskolan ställer sig mycket tveksam till FFA:s möjligheter att till sig knyta kvalificerade arkitekter och byggnadstekniker. Högskolan anser sig vara i hög grad i besittning av den erforderliga forskningsmiljön i detta avseende. Den komplettering med aerodynamiskt kunniga mättekniker som skulle erfordras om verksamheten förlades dit väntas inte vara svår att anskaffa, varför laboratoriet enligt högskolan bör förläggas till Lund.

I princip tillstyrker samtliga myndigheter som yttrat sig i frågan ökade insatser för flygsäkerhetsforskning vid FFA. *Luftfartsverket* anser att verket bör få utnyttja en del av det för FFA föreslagna reservationsanslaget för beställningar inom området. *Luftfartsverket*, *FFA*, *ingenjörsvetenskapsakademien*, *statens tekniska forskningsråd* och *flygtekniska rådet* anser att verksamheten ej bör finansieras med uppdragsinkomster med motivering att dagens trafikanter inte skäligen bör belastas med kostnader för forskning som inte kan ge resultat förrän efter lång tid. SAS ifrågasätter lämpligheten av att göra pilotrapporteringen så dominerande

som utredningen föreslagit och pekar på vikten av samordning med redan existerande internationella organisationer.

Förslaget om samordning av den civila och militära trafiksäkerhetstjänsten möter starkt motstånd från *flygförvaltningen*, *överbefälhavaren* och *chefen för flygvapnet*, som anser att en förändring skulle leda till osäkerhet och minskad effektivitet och äventyra den militära flygsäkerheten. Chefen för flygvapnet anser vidare att utredningen i vissa avseenden grundat sitt förslag på otillräckliga kunskaper eller missuppfattningar rörande den militära flygsäkerhetens organisation och arbetssätt. *Luftfartsverket* pekar på att den civila luftfarten redan har ett väl utvecklat system för driftstörningsanalys och anser en samordning orealistisk vad beträffar förutsättningar och syfte. *FFA* säger sig inte ha möjlighet att fullt bedöma förslaget, men pekar på möjligheten av förändringar och tidsödande administration.

Under förutsättning att forskningssimulatorens förs över tillstyrker *FFA* att en arbetsgrupp för piloturvalsfrågor inrättas. Även *chefen för flygvapnet* tillstyrker, men menar att gruppen endast bör syssla med metodfrågor och att utformning och arbetssätt måste utredas vidare.

Remissinstanserna är till övervägande grad tveksamma eller negativa till förslaget om koncentration till *FFA* av statligt bekostad forskning inom fluidistorområdet. *Flygtekniska rådet* ställer sig tveksamt då teknikgrenen är i kraftig expansion. *Flygförvaltningen* anser att en koncentration till *FFA* skulle få ringa betydelse för anstalten. *Ingenjörsvetenskapsakademien* och *Sveriges Mekanförbund* menar att man bör avvakta resultatet av en inom tekniska forskningsrådet pågående utredning som har anknytning till frågan. Även *FOA* hänvisar till denna utredning och anser för sin del fluidistorforskningen vara så starkt knuten till användningssidan att det inte är klarlagt att den bör förläggas till *FFA*. *Svenska Flygmotor AB* ansluter sig till *FOA*:s uppfattning medan *Bofors AB* menar att verksamheten hellre bör förläggas till *KTH* varifrån god informationsspridning kan fås genom utexaminerade elever.

FFA och *flygtekniska rådet* anser det värdefullt för båda parter om den s. k. rymdtekniska gruppen kan föras över till *FFA*. Något beslut bör dock inte fattas förrän frågan om svensk rymdforskning i sin helhet setts över av en utredning. Denna uppfattning delas också av *statens naturvetenskapliga forskningsråd*. *FOA* finner det ändamålsenligt att förlägga viss verksamhet på området till *FFA* men denna bör begränsas till tekniska frågor och inte omfatta huvudansvar för rymdforskningsprogram. *Ingenjörsvetenskapsakademien* menar att en flyttning inte skulle få någon nämnvärd inverkan på verksamheten vid *FFA*. *Teleutredningar AB* pekar på att den del av rymdtekniken som gränsar till *FFA*:s kompetensområde endast utgör en ringa del av det rymdtekniska verksamhetsområdet. En omplacering till *FFA* skulle f. ö. inte innebära någon omedel-

bar minskning av FFA:s överkapacitet då de behov av forskning på området som fallit inom anstaltens kompetensområde redan har lett till beställningar vid anstalten.

FFA instämmer i utredningens förslag om att inrätta en informations- och dokumentationscentral vid FFA. Denna behöver enligt FFA:s uppfattning inte utgöra hinder för flygförvaltningen att även i fortsättningen administrera anskaffning och delgivning av bl. a. sekretessbelagda rapporter. Även FOA och Bofors AB tillstyrker förslagen, men Bofors AB föreslår FOA som alternativ placering för centralen. Flygförvaltningen vill som tidigare ombesörja dokumentationstjänsten för förvaltningens och flygvapnets behov och anför att det vore olämpligt om den rapporterande instansen vad gäller sekretessbelagt material kunde sägas betjäna både civila och militära intressen. FFA har dock behov av egen informations- och dokumentationstjänst, som bör ingå i basorganisationen. Sveriges Mekanförbund vill vänta med att ta ställning till frågan till dess pågående utredning inom flygförvaltningen slutförts men anser att samordning med dokumentationscentralen för verkstadsteknik vid KTH bör övervägas. Även ingenjörsvetenskapsakademien förordar KTH som lämplig placering för centralen. Man skulle där få bredare bevakning av det flygtekniska området än vid FFA där verksamheten med hänsyn till den t. v. stora andelen militära projekt skulle bli begränsad till vissa områden. Ingenjörsvetenskapsakademien anser vidare att ett taxesystem inte kan väntas bära verksamheten, varför ett fast belopp bör anslås som bas för densamma.

Många remissinstanser, t. ex. överbefälhavaren, säger sig inte kunna bedöma den av utredningen föreslagna organisationens lämplighet på grund av den oklarhet som f. n. råder rörande försvarets framtida medelstillelse. Flygförvaltningen och statskontoret biträder dock, och flygtekniska rådet vill inte motsätta sig, förslaget om en basorganisation om 190 personer och understryker samtidigt att dess storlek och planering bör omprövas om så skulle befinnas lämpligt. Chefen för armén anser det angeläget att pröva möjligheterna att underskrida den föreslagna basorganisationen och chefen för flygvapnet finner det värdefullt att få konsekvenserna av en ytterligare sänkt ambitionsnivå klarlagda. Statens provningsanstalt, Svenska Teknologföreningen och SR finner inte frågan om basorganisationens storlek tillräckligt klarlagd. Statens provningsanstalt sätter i fråga om inte försvarets behov av kompetens — speciellt inom hållfasthetsområdet — kan nås med mindre organisation. Härigenom skulle FFA vid sidan av vissa oundgängliga basanslag kunna finansieras helt av militära uppdrag, få klarare målsättning och inte behöva ta på sig uppgifter som inte har någon närmare anknytning till det egentliga verksamhetsområdet.

FFA förordar en minimiorganisation om 200 personer. Ökningen med

tio personer jämfört med utredningens förslag avser helt driftsavdelningen. Under 1960-talet har vid denna avdelning det av utredningen föreslagna entreprenadförfarandet tillämpats vid samtliga större anläggningsprojekt varför under senare år endast tio personer varit engagerade i sådan verksamhet. Övrig personal har redan nu begränsad kapacitet för sina uppgifter och ytterligare reduktion kan endast ske på bekostnad av att viss verksamhet läggs ner, något som kan vålla merutgifter på annat håll. F. ö. anser FFA att anstalten inte i detalj bör bindas i organisatoriskt avseende utan ges möjlighet att anpassa organisationen efter vunna erfarenheter. *FCPF* och *SR* delar FFA:s uppfattning om det olämpliga i att ytterligare minska driftsavdelningen. *SR* anser dessutom i likhet med *SACO* att en nedskärning från 230 till 190 personer inte är möjlig om FFA skall kunna verka effektivt med den målsättning som föreslagits för anstalten. Enligt *TCO-S* bör anstalten snarast tillföras de föreslagna nya verksamhetsområdena med bibehållande av nuvarande personal. Personalminskning bör inte ske förrän brist på arbete uppstått och då genom s. k. naturlig avgång.

Av utredningens förslag till inre organisation av FFA avstyrker FFA namnändringsförslaget för den aerodynamiska avdelningen liksom också inrättandet av en ekonomisk-administrativ avdelning, då en förstärkning av berörda aktiviteter kan ske inom ramen för nuvarande organisation. F. ö. anser FFA minimiorganisationens räknebehov utgöra underlag för en datacentral.

Statskontoret och *riksrevisionsverket* delar utredningens uppfattning att FFA bör sträva efter självfinansiering. Avvikande åsikt anmäler bl. a. *flygförvaltningen*, *FOA*, *statens provningsanstalt*, *FFA*, *SAAB*, *chefen för flygvapnet*, *flygtekniska rådet*, *industriforskningsutredningen*, *Svenska Teknologföreningen* och *SAS*. Samtliga dessa remissinstanser anser att ett statligt basanslag är nödvändigt för att kunna bedriva den för kompetensens bevarande nödvändiga icke tyfbundna forskningen och trygga verksamheten på lång sikt. Beträffande storleken av det statliga direktanslaget uttalar sig flygförvaltningen, flygtekniska rådet och SAAB för ett anslag på ca 30 % av det totala omslutet medan andra myndigheter säger att det bör omfatta en väsentlig del av den totala verksamheten. Några remissinstanser pekar på förhållandena i utlandet och menar att svensk flygforskning skulle komma i ett ogynnsamt läge internationellt sett om krav på självfinansiering infördes.

Den föreslagna anslagskonstruktionen biträds av *statskontoret*. *Riksrevisionsverket* anser däremot att nettoredovisningssystemet inte är lämpligt utan förordar att nuvarande bruttoredovisning bibehålles. Nuvarande anslag för avlöningar och omkostnader kan dock sammanföras till ett anslag för driftkostnader. Denna uppfattning delas av FFA som även anser det fördelaktigt om ett visst utrustningsanslag behålls. FFA pekar

9 — Bilaga till riksdagens protokoll 1968. 1 saml. Nr 109

även på svårigheterna att budgetera anslag från forskningsråd och fonder.

Överbefälhavaren kan inte biträda förslaget att krigsmakten skall stå som garant för FFA under kommande sjuårsperiod då betalningssvårigheter kan uppstå under denna period. *Chefen för flygvapnet* delar överbefälhavarens åsikt försåvitt inte kostnadsramen för försvaret blir sådan att projekt 37 kan fullföljas med spanings- och jaktversionen. Både överbefälhavaren och chefen för flygvapnet anser dessutom att FFA:s statsbidrag bör läggas utom försvarsramen — enligt *överbefälhavaren* utanför fjärde huvudtiteln — då FFA enligt utredningens förslag skulle bli en allmännyttig institution.

Utredningens uppfattning om taxesytemet och överförande till FFA av utrustning som bekostats av flygförvaltningen biträds i stort av remissinstanserna. *Riksrevisionsverket* anser dock att investeringarna inte bör betraktas som avskrivna utan i princip bör kapitalkostnader ingå i taxorna. Under en övergångstid kan, enligt riksrevisionsverket, övervägas att släppa kravet på full kostnadstäckning på civila arbeten. *SAAB* håller före att FFA bör erbjuda sina tjänster till fastare priser än nu är fallet och pekar på att man f. n. kan få prov gjorda vid KTH låghastighetstunnel till ett pris som är ca 20—25 % av det som skulle gälla om motsvarande prov gjordes vid FFA.

Utredningens uppfattning av sammansättningen av FFA:s styrelse vinner inte gehör i yttrandena. *Flygförvaltningen* förordar en något större styrelse än den av utredningen föreslagna och kan ej se något hinder för intressenter att delta i styrelsen. *FOA*, *FFA*, *flygtekniska rådet*, *SAAB*, *Sveriges Mekanförbund* och *Svenska Teknologföreningen* ser heller inte något skäl att ändra styrelsens sammansättning i någon högre grad.

Flygtekniska rådets framtid behandlas bl. a. av *flygförvaltningen* som föreslår att det omvandlas till ett FFA:s tekniska råd med ett något mindre antal ledamöter än hittills. *Luftfartsverket*, *flygtekniska rådet*, *SAAB*, *ingenjörsvetenskapsakademien* och *Sveriges Mekanförbund* förordar att rådet behålls med i huvudsak nuvarande omfattning och verksamhetsområde. *FFA* pekar på att statens tekniska forskningsråds nämnd för flygforskningsfrågor har tillfällig karaktär och inte är avsedd att ersätta flygtekniska rådet. *Svenska Teknologföreningen* föreslår att ett statligt flygtekniskt råd inrättas för långsiktig planering. Genom detta råd skulle även forskningsmedel kunna delegeras vilket skulle avlasta statens tekniska forskningsråd en del av dess arbetsuppgifter.

FFA bör enligt majoriteten av yttrandena i nuvarande läge ligga kvar under försvarsdepartementet. Om den civila verksamheten skulle bli dominerande eller om ett departement för forskningsfrågor inrättas bör dock, anses det, en överflyttning kunna bli aktuell.

Sveriges Mekanförbund anser att den av utredningen föreslagna tid-

punkten för genomförande av omläggningen av verksamheten ligger för nära i tiden. Förbundet framhåller att man måste ta hänsyn till att de nuvarande forskningsinstanserna måste kunna utföra kompletterande uppdrag för redan genomförda flygplanprojekt.

Styrelsens för FFA anslagsframställning för budgetåret 1968/69

Vid bedömning av personalbehovet för FFA har styrelsen räknat med en fortlöpande anpassning mot en minimiorganisation på ca 200 personer, vilken enligt styrelsen bör uppnås vid slutet av budgetåret 1968/69.

Kravet på temporärt relativt höga arbetsinsatser under det återstående typutvecklingsarbetet för flygplan 37 måste dock nöjaktigt kunna tillgodoses, samtidigt med att omställningsarbetet till nya verksamheter sker. Detta ställer tillfälligt högre anspråk på personalinsatsen under själva omställningsskedet. Styrelsen finner därför att en personalstyrka på i medeltal ca 205 personer erfordras under budgetåret 1968/69. Detta innebär således en fortsatt successiv nedgång från ca 210 personer den 1 juli 1968 till ca 200 personer den 30 juni 1969.

Vissa nya aktiviteter för försvarets behov föreslår utredningen, utan att inräkna dessa i basorganisationen, böra förläggas till FFA. För dessa räknar styrelsen med en maximal personalöverflyttning på ca 10 personer under 1968/69. Den totala personalstyrkan under budgetåret beräknas således till i medeltal ca 215 personer. Lönekostnaden för denna personal beräknas till 8,6 milj. kr.

Styrelsen har i sina beräkningar nära anpassat sig till FFA-utredningens förslag. Begärda avlöningskostnader är enligt styrelsen synnerligen snävt beräknade. Aviserade och förväntade beställningsinkomster förslår dock inte att täcka uppkommande kostnader för löner och övriga på verksamheten belöpande utgifter. I enlighet med styrelsens ställningstagande i remissvaret har styrelsen räknat med ett statligt direktanslag härför.

Enligt det förslag till stat FFA-utredningen uppgjort, räknas med ett omkostnadsanslag på 2,6 milj. kr. Anslaget avses inkludera nuvarande utrustningsanslag samt uppräknig för reparation och underhåll av sådana flygförvaltningen tillhöriga anläggningar, som förs över i FFA:s ägo. I avvaktan på statsmakternas beslut med anledning av utredningens förslag till finansiering av verksamheten vid FFA, räknar styrelsen i sina anslagsäskanden för 1968/69 med ett driftsanslag på 10,9 milj. kr. Därast FFA erhåller ett sådant anslag beräknas omkostnadsandelen i anslaget till ca 2,3 milj. kr. Styrelsen räknar även med ett utrustningsanslag på 300 000 kr. Omkostnadsandelen i driftsanslaget och utrustningsanslaget skulle alltså tillsammans uppgå till 2,6 milj. kr. eller det belopp som utredningen ansett erforderligt för omkostnader. Styrelsen åberopar FFA-

utredningens bedömningar rörande finansieringen av basorganisationen och tillkommande aktiviteter.

För försvarets räkning förutser utredningen en beställningsvolym på 6 milj. kr., räknat i 1967 års pris- och löneläge, för verksamhet inom basorganisationens ram. Styrelsen räknar med en ytterligare intensifiering av säljverksamheten i enlighet med utredningens förslag och beräknar inkomsterna från övriga beställare m. fl. till ca 1,5 milj. kr. Om arbetsuppgifter avseende bioteknologi och flygsimulering, flygsäkerhetsanalys, flygmekanik, systemanalys, dokumentationstjänst m. m. enligt utredningens förslag förläggs till FFA, anser styrelsen sig kunna räkna med beställningar för dessa nytillkomna aktiviteter från försvaret till ett belopp av ca 600 000 kr. under budgetåret 1968/69. Inkomsterna beräknas således av styrelsen till sammanlagt 8,1 milj. kr.

Styrelsen för samman avlönings- och omkostnadsanslagen till ett driftsanslag. Sammanslagningen motiveras bl. a. med att variationer i uppdragens art medför oförutsedda fluktuationer mellan löner och omkostnader.

Styrelsen tar även upp ett statligt direktanslag på 2,8 milj. kr. Detta belopp är summan av de av utredningen föreslagna anslagen till basorganisationen på 1,5 milj. kr. och för civilt inriktad forskning på 1,3 milj. kr.

Utredningen anser, att FFA-utredningens delförslag angående anstaltens ekonomiska förhållanden bör ligga till grund för omarbetning av anstaltens nuvarande taxor och att därvid en allmän sänkning av påläggsnivån bör eftersträvas. Försöksanstaltens redovisningssystem bör enligt utredningen byggas ut för att möjliggöra löpande kontroll av kostnader, intäkter och taxeutfall. Styrelsen framhåller med anledning härav, att taxorna fortlöpande ses över.

Styrelsen beräknar antalet tjänster och anslagsbehovet för avlöningar enligt följande.

	1967/68	Beräknad ändring per 1.7.1968	
<i>Tjänster</i>			
Handläggande personal.....	102	—	13
Övrig personal.....	131	—	10
	<hr/>		<hr/>
	233	—	23
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	7 978 000	+ 599 880	
Arvodet och särskilda ersättningar.....	22 000	+ 120	
	<hr/>		<hr/>
	8 000 000	+ 600 000	

Anslagsbehovet för omkostnader beräknas av styrelsen enligt följande.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69
1. Sjukvård	19 000	+ 6 000
2. Resesättningar	109 000	—
Därav för utrikes resor	75 000	—
3. Expenser		
a) Bränsle, elektrisk energi och vatten	360 000	—
b) Kostnader för datamaskiner m. m.	335 000	—
c) Övriga expenser	280 000	— 50 000
4. Publikationstryck	35 000	—
5. Övriga utgifter		
a) Anskaffning och underhåll av försöks- och verkstadsutrustning m. m.	892 000	+ 244 000
b) Bibliotek	35 000	—
c) Avgifter för deltagande i fortbildningskurser	5 000	—
d) Frakter och transporter	30 000	—
	<u>2 100 000</u>	<u>+ 200 000</u>

Från FFA:s anslag till utrustning bestrids kostnader för ersättning, komplettering och modernisering av befintlig utrustning och för sådana nyanskaffningar som är nödvändiga för undersökningar av gemensamt civilt och militärt flygtekniskt intresse.

Anslags- och utgiftsutvecklingen under anslaget budgetåren 1964/65—1966/67 framgår av följande sammanställning.

	Anslag	Utgift	Reservation
1964/65	300 000	246 855	342 387
1965/66	300 000	157 298	485 089
1966/67	300 000	729 893	55 196
1967/68	200 000		

Styrelsen anser att en väsentlig uppräknig av utrustningsanslaget skulle vara väl motiverad. Med hänsyn till den anbefallda restriktiva anslagsprövningen samt den omständigheten, att viss tunnelanläggning bör bli föremål för ytterligare intrimning innan en utbyggnad till provning vid planerade högre fartområden kan ske, yrkar styrelsen inte någon större uppräknig av anslaget utan föreslår, att det tas upp med 300 000 (+ 100 000) kr. för nästa budgetår. Anskaffningen avser främst ett fullföljande av tidigare påbörjad och planerad rationalisering och modernisering av utrustning enligt ett långsiktigt program.

I särskild skrivelse den 20 oktober 1967 har vissa personalföreningar vid FFA uttalat att de i FFA-utredningens betänkande angivna finansieringsprinciperna varken ger den stadga åt verksamhetsplaneringen som är behövlig eller den trygghet i anställningen som personalen bör ha rätt att vänta sig. FFA bör få sådana ekonomiska garantier att en ytterligare reducering av verksamheten inte behöver riskeras. Föreningarna hemställer vidare att FFA beredes möjlighet att, förslagsvis genom arbetsmarknads-

myndigheternas medel för omskolning av friställd arbetskraft, omskola personal inom verket.

Departementschefen

FFA-utredningen har gjort en kartläggning av nuvarande resurser för flygteknisk forsknings-, försöks- och utredningsverksamhet och undersökt behovet av flygteknisk forskning i Sverige. Utredningen har härvid funnit att främst försvaret har ett långsiktigt behov av flygteknisk forskning, utveckling och provning inom landet som inte kan tillgodoses enbart med de resurser som finns inom industrin och högskolorna. Försvarets behov är enligt utredningen tillräckligt motiv för att bibehålla FFA i lämplig utformning och omfattning.

Då utvecklingsarbetet för flygplan 37 slutförts kommer behovet av inhemsk flygteknisk forskning att understiga resurserna. FFA får härvid en viss överkapacitet. Utredningen föreslår vissa åtgärder för att göra det möjligt att utnyttja denna överkapacitet.

Utredningen föreslår sålunda att FFA blir den centrala instansen för huvudsakligen uppdragsfinansierad forskning, provning och service inom flygteknik och rymdteknologi. Till försöksanstalten skall koncentreras resurser för uppdragsfinansierad aerodynamisk forskning och provning, som tillgodoser behov inom såväl flygteknisk aerodynamik som byggnadsaerodynamik och industriell strömningsteknik. Vid försöksanstalten skall vidare finnas resurser för forskning och provning inom hållfasthetsområdet. Anstalten bör samarbeta med bl. a. statens provningsanstalt i syfte att förbättra utnyttjandet av försöksanstaltens resurser.

Till FFA bör föras över av flygförvaltningen bekostad forskningsverksamhet inom områdena flygmekanik, bioteknologi och flygsimulering. Flygförvaltningens forskningssimulator flyttas därvid från KTH till FFA. Verksamheten skall inriktas på att även tillgodose behov inom den civila luftfarten.

En sektion för flygsäkerhetsanalys bör enligt utredningen inrättas vid FFA genom överflyttning av motsvarande personalenheter vid flygvapnet och flygförvaltningen. Sektionen skall i första hand utföra och vidareutveckla redan nu förekommande flygsäkerhetsanalys för flygvapnets och flygförvaltningens räkning. Dessutom skall sektionen arbeta för introduktion av motsvarande metodik inom den civila luftfarten. Vid FFA inrättas i anslutning till simulatorverksamheten en arbetsgrupp för piloturvalsfrågor.

Den s. k. rymdtekniska gruppen bör enligt förslaget föras över från Teletutredningar AB till FFA och anslutas till en av avdelningarna. Vidare bör en informations- och dokumentationscentral inrättas vid FFA.

FFA:s mättekniska avdelning bör liksom hittills ha till huvuduppgift att svara för mätteknisk service åt anstaltens övriga forsknings- och provningsverksamhet. FFA:s driftavdelning bör ges som huvuduppgifter att svara för

drift, underhåll och reparationer av försöksanstaltens anläggningar, tillverkning av modeller och försöksanordningar i den mån tillverkningen måste utföras inom FFA samt för löpande konstruktionsarbeten. Större projekterings- och anläggningsarbeten bör FFA upphandla genom entreprenadförfarande. I mån av tillfällig överkapacitet bör driftavdelningen kunna utföra legoarbeten.

FFA bör inom hela sitt kompetensområde bedriva utrednings- och konsultverksamhet på uppdrag av myndigheter och enskilda inom och utom landet.

Försöksanstalten anses böra använda en del av sina intäkter till undersökning av och arbete inom kunskapsområden, som bedöms få framtida betydelse i anstaltens verksamhet. FFA:s inriktning bör fortlöpande anpassas till den tekniska utvecklingen och anstalten bör kunna ta upp arbete inom nya områden, som inte kan förutses nu.

I fortsättningen bör enligt utredningen forskningsverksamheten vid KTH begränsas till vad som kan finansieras med anslag från forskningsråd och fonder eller eljest utföras med av högskolan avlönad personal.

Svenska Flygmotor AB:s aerodynamiska avdelning har hittills utfört vindtunneluppdrag främst åt SAAB. Enligt utredningens mening bör denna verksamhet flyttas över till FFA. Detsamma gäller de av försvaret bekostade beställningarna vid Bofors vindtunnellaboratorium.

FFA bör enligt utredningens mening bibehålla sitt namn och sin ställning som självständig statlig myndighet. Försöksanstalten bör i princip vara självfinansierad men bör under en övergångstid få behålla ett visst statligt driftbidrag. FFA bör garanteras en basorganisation inom områdena aerodynamik och hållfasthetsteknik med erforderliga servicefunktioner om ca 190 personer. Utredningen föreslår att styrelsen för FFA inte ges karaktär av intressentstyrelse. Vidare föreslår utredningen att flygtekniska rådet upplöses. FFA anses vidare böra omorganiseras i viss mån med hänsyn till de nya uppgifter som föreslås för anstalten.

Remissinstanserna har vitsordat att det finns ett behov av inhemsk flygteknisk forsknings- och försöksverksamhet främst för försvaret som motiverar att FFA bibehålls i sin nuvarande form. Utredningens förslag om koncentration till FFA av de statliga beställningarna av flygteknisk forskning och försöksverksamhet har dock avstyrkts av de instanser som berörs av förslagen.

Jag anser det vara betydelsefullt, att tekniskt-vetenskaplig forskning och utveckling kan bedrivas inom områden, som är viktiga för totalförsvaret. Verksamheten vid FFA, där huvuddelen av landets flygtekniska forskning och provning utföres, är av betydelse för upprätthållandet av vår tekniska beredskap inom området och en av förutsättningarna för bibehållen valfrihet inför den framtida flygplan- och robotutvecklingen. Den är därjämte av betydelse för prognoser och bedömning av den internationella utvecklingen på längre sikt. Jag anser det därför vara väsentligt, att den nuvarande

kompetensen i stort sett bibehålles vid FFA. Jag förordar att FFA bibehålls som en självständig myndighet med huvudsaklig uppgift att mot ersättning bedriva flygteknisk försöks- och forskningsverksamhet. I avvaktan på resultatet av en utredning om samordning av statliga forskningsresurser som avses komma att tillsättas senare anser jag mig inte böra ta ställning till utredningens förslag angående koncentration av den statliga beställningsverksamheten till FFA. FFA bör dock vara oförhindrad att i samförstånd med berörda instanser verka för att en sådan koncentration sker i högre grad än f. n. Vidare bör FFA-utredningens kartläggning av de verksamhetsområden inom vilka FFA skulle kunna åtaga sig uppdrag tjäna som vägledning vid FFA:s fortsatta strävanden att utöka sin ackvisionsverksamhet. I avvaktan på samordningsutredningens resultat bör den föreslagna centraliseringen av informations- och dokumentationstjänsten övervägas ytterligare.

Försöksanstaltens nuvarande organisation kan vid bifall till vad jag föreslagit i det föregående bibehållas. De nu försöksvis sammanslagna aerodynamiska avdelningarna bör dock fr. o. m. den 1 juli 1968 slutligt slås samman till en aerodynamisk avdelning. Anstaltens storlek och organisation måste även i viss mån anpassas till omfattningen av aktuella typutvecklingsarbeten och beställningsverksamhetens utveckling. Det ankommer på anstaltens styrelse och verksledning att fortlöpande utföra denna anpassning.

Jag finner inte någon anledning att ändra styrelsens storlek och sammanställning.

Flygtekniska rådet bör såsom utredningen föreslagit kunna avvecklas eftersom jag förutsätter att flygteknisk expertis kommer att finnas företrädd inom den styrelse för teknisk utveckling som kommer att anmälas senare.

Jag delar utredningens åsikt att FFA bör sträva efter att bli självfinansierande. Under en övergångsperiod bör försöksanstalten dock tilldelas vissa medel direkt över budgeten. För att garantera försöksanstalten en viss verksamhetsram bör ca 7 milj. kr. av flygvapnets anslag till anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 avses för flygteknisk forsknings- och försöksverksamhet vid FFA. I övrigt bör FFA tilldelas samma nettobelopp utanför ramen för det militära försvaret direkt över budgeten som för innevarande år, dvs. sammanlagt 1,5 milj. kr. FFA bör däremot inte garanteras någon basorganisation av viss minimistorlek.

Den ekonomiska delutredningens förslag bör ligga till grund för en omarbetning av anstaltens nuvarande taxor. I fråga om verksamhet som bedrivs på uppdrag av andra än försvarets myndigheter bör full kostnadstäckning, inkl. komplementkostnader, eftersträvas. När det gäller verksamhet för försvarets myndigheter anser jag att frågan om täckning av komplementkostnader bör övervägas ytterligare, dock senast i samband med att frågan prövas beträffande försvarets övriga myndigheter.

Permanent anläggningar som bekostats av uppdragsgivare bör som hittills bli kvar i uppdragsgivarens ägo. Hittills gjorda utrustningsinvesteringar vid FFA bör inte som utredningen föreslagit betraktas som avskrivna.

Anslagskonstruktionen för FFA bör enligt min mening vara sådan att anstalten får möjligheter att kunna disponera ett eventuellt överskott av föregående budgetårs verksamhet. Jag anser dock i likhet med riksrevisionsverket att nuvarande bruttoredovisning bör bibehållas.

Jag föreslår följande anslag för FFA, att anvisas utanför ramen för det militära försvaret. Härvid skall anslagen Flygtekniska försöksanstalten: Avlöningar, Flygtekniska försöksanstalten: Omkostnader och Flygtekniska försöksanstalten: Utrustning utgå ur riksstaten. Under ett reservationsanslag kallat Bidrag till flygteknisk forskning anvisas 1,5 milj. kr. Här ingår det förutvarande utrustningsanslaget om 200 000 kr. Reservationen under sistnämnda anslag vid utgången av innevarande budgetår bör få föras över till det nya anslaget Bidrag till flygteknisk forskning. Under ett nytt förslagsanslag, kallat Flygtekniska försöksanstalten: Uppdragsverksamhet, anvisas 10,3 milj. kr. till avlöningar och omkostnader vid FFA. Utgifterna under anslaget skall täckas av uppbördsmedel. Jag beräknar inkomsterna av beställningar för försvaret och SAAB till 7,3 milj. kr. med hänsyn till att utvecklingsarbetena för flygplan 37 ännu inte är helt avslutade. Övriga beställningar beräknar jag ge inkomster om 1,5 milj. kr. Slutligen tas även nyssnämnda anslag av 1,5 milj. kr. till forskningsverksamhet upp som uppbördsmedel under anslaget. Den av Kungl. Maj:t fastställda staten för anslaget bör göras upp enligt följande.

	1967/68	Anslag 1968/69	
		Mynd.	Dep.chefen
<i>Utgifter</i>			
<i>Avlöningar</i>			
Avlöningar till tjänstemän	7 978 000	8 577 880	8 077 000
Arvoden och särskilda ersättningar.....	22 000	22 120	23 000
	<u>8 000 000</u>	<u>8 600 000</u>	<u>8 100 000</u>
<i>Omkostnader</i>	2 100 000	2 300 000	<u>2 200 000</u>
	Summa kr.		10 300 000
<i>Uppbördsmedel</i>			
Ersättning för flygteknisk forskning för försvaret och SAAB			— 7 300 000
Ersättning för övrig uppdragsverksamhet			— 1 500 000
Utnyttjad del av reservationsanslaget Flygtekniska försöksanstalten: Forskningsverksamhet			— 1 500 000
			<u>± 0</u>

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- godkänna de riktlinjer för flygtekniska försöksanstaltens verksamhet som jag angett i det föregående,
- till *Flygtekniska försöksanstalten: Uppdragsverksam-*

het för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 10 300 000 kr.,

c) till *Bidrag till flygteknisk forskning* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

N. Civilförsvaret m. m.

N 3. Statens civilförvarsskolor: Avlöningar

1966/67	Utgift	3 776 479
1967/68	Anslag	4 780 000
1968/69	Förslag	5 660 000

Statens civilförvarsskolor, som omfattar civilförvarsskolan i Rosersberg och tre fältskolor, ingår i civilförvarsstyrelsens utbildningsbyrå. Utbildningsbyrån förestås av en utbildningschef. På skolorna utbildas befäl i civilförsvarets kårer och personal i de särskilda undsättningskårer.

	Beräknad ändring		
	1967/68	1968/69	
		Civilförvars- styrelsen	Dep.chefen
<i>Tjänster</i>			
Handläggande personal.....	12	—	—
Lärarpersonal m. m.....	63	+ 16	+ 13
Övrig personal.....	199	² + 7	—
	174	+ 23	+ 13
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	4 006 000	+ 923 000	+ 815 000
Ersättning åt tillfälliga lärare.....	100 000	+ 10 000	+ 10 000
Avlöningar till arbetarpersonal.....	674 000	+ 187 000	+ 55 000
	4 780 000	+ 1 120 000	+ 880 000

¹ Därav arbetarpersonal 36

² Därav arbetarpersonal 7

Civilförvarsstyrelsen

1. Kapaciteten vid fältskolorna är ca 5 000 elever per år. Behovet för de närmaste budgetåren är ca 6 300 elever per år, inräknat viss utbildning för statens järnvägar, postverket m. fl. Ytterligare en fältskola behövs för att utbildningen skall kunna genomföras i avsedd omfattning. En fjärde fältskola bör dock inte inrättas utan ifrågavarande utbildning 1968/69 provisoriskt förläggas med hälften till Rosersberg och hälften till Katrineholm. För att genomföra utbildningen fordras nytillskott av tre civilförvars-lärare på vardera orten.

2. Styrelsen har planerat att indela landet i utbildningsregioner på sätt tidigare anmälts. I vissa av regionerna skulle utbildningen ske med heltidsanställda lärare, i vissa andra med såväl heltidsanställda som deltidsanställda instruktörer samt slutligen i vissa med enbart deltidsanställda instruktörer. Behovet av heltidsanställda lärare beräknas till 35. Behovet av deltids-

anställda instruktörer minskar från ca 320 till ca 170. Fr. o. m. budgetåret 1967/68 disponeras 10 civilförsvarslärare för lokal utbildning. Erforderligt nytillskott är 25 lärare. Övergången till systemet med utbildningsregioner bör ske successivt, varför styrelsen för budgetåret 1968/69 tar upp medel för ett nytillskott av 10 civilförsvarslärare.

3. För olika slag av servicefunktioner vid Rosersbergsskolan och fältskolorna i samband med ökad utbildningsvolym fordras 7 arbetare. De kan ev. ersättas med vapenfria tjänstepliktiga.

4. Löneomräkning 441 486 kr.

Departementschefen

Försvarsutredningen räknar med att civilförsvarets organisation skall kunna vara i stort sett uppbyggd i och med budgetåret 1971/72. Detta innebär enligt civilförsvarsstyrelsens beräkningar beträffande den personella organisationens uppbyggnad en årlig utbildningsvolym fram till och med budgetåret 1971/72 av 9 350 elever vid den centrala utbildningen och 23 500 vid den lokala utbildningen i länen. Under budgetåret 1966/67 utbildades på central nivå 4 187 elever och ute i länen 16 127 elever. För budgetåret 1967/68 har styrelsen räknat med en ökad utbildningsvolym. Främst på grund av rekryteringssvårigheter synes dock ej beräknad ökning av utbildningen kunna genomföras. Rekryteringen till det lokala civilförsvaret är nu delvis omlagd genom bl. a. viss tidigareläggning av inskrivningen, vilket innebär breddning av underlaget för rekrytering och att civilförsvaret årligen tillförs ett större antal civilförsvarspliktiga än förut. Med hänsyn till tidigare erfarenheter av i första hand rekryteringsmöjligheterna är det realistiskt att räkna med viss eftersläpning i den personella uppbyggnaden.

Mot denna bakgrund räknar jag med en årlig utbildningsvolym fram t. o. m. budgetåret 1971/72 av 9 100 elever i central utbildning, varav 1 250 elever vid befälsskolan i Rosersberg, 1 720 vid undsättningskårsskolan på samma plats och 6 130 vid de tre fältskolorna samt en årlig lokal utbildning i länen av ca 22 500 civilförsvarspliktiga. För att öka lärarkapaciteten vid fältskolorna räknar jag med 100 000 kr. i medel till anställning av extralärare. För lokal utbildning har styrelsen f. n. tio heltidsanställda lärare. Erfarenheterna av heltidsanställda lärare är goda och innebär lättnader för länsstyrelserna. Jag biträder därför förslaget om ytterligare ökning av antalet sådana lärare under nästa budgetår med tio (340 000 kr.).

Jag räknar med att den arbetarpersonal som styrelsen begär i huvudsak skall kunna ersättas med vapenfria tjänstepliktiga och tar därför inte upp några medel för ändamålet.

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 5 660 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens civilförsvarskolor: Avlöningar* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 660 000 kr.

N 4. Statens civilförvarsskolor: Omkostnader

1966/67	Utgift	2 480 091
1967/68	Anslag	3 562 000
1968/69	Förslag	3 880 000

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Civilförvars- styrelsen	Dep.chefen
<i>Utgifter</i>			
1. Sjukvård	11 000	+ 2 000	+ 2 000
2. Reseersättningar	400 000	+ 185 000	+ 50 000
3. <i>Expenser</i>			
a) bränsle, lyse, och vatten	241 000	+ 54 000	—
b) övriga expenser	275 000	+ 17 000	+ 17 000
4. <i>Övriga utgifter</i>			
a) mark- och vägunderhåll	75 000	+ 51 000	+ 25 000
b) inköp och underhåll av inventarier för utbildningsändamål	185 000	— 23 000	— 95 000
c) anskaffning och underhåll av utbildningsanordningar och utbildningsmateriel m. m.	1 600 000	+ 700 000	+ 200 000
d) mathållning vid Rosersbergsskolan	446 000	— 31 000	— 65 000
e) kost och logi m. m. enligt avtal för verksamheten vid fältskolorna	1 220 000	+ 391 000	+ 300 000
f) driftkostnader för fordon m. m.	225 000	+ 23 000	+ 10 000
g) information till civilförvarsbefälet	80 000	+ 16 000	—
h) diverse utgifter	211 000	+ 42 000	+ 20 000
Summa utgifter	4 969 000	+ 1 427 000	+ 464 000
<i>Särskilda uppbördsmedel</i>			
Inkomster av tillhandahållna förnödenheter	1 407 000	+ 164 000	+ 146 000
Nettoutgift	3 562 000	+ 1 263 000	+ 318 000

Civilförvarsstyrelsen

4 c) Enligt planen för utbyggnad av ruinstaden i Rosersberg skulle fjärde etappen utbyggas budgetåret 1967/68. Medel för ändamålet har inte anvisats, varför medel begärs för budgetåret 1968/69 (425 000 kr.). För civilförvarsskolorna i Tylösand och Nyadal begärs medel till utbyggnad av övningsanordningar i brandtjänst samt till Rosersberg och Katrineholm medel för komplettering av dylika anordningar (totalt 230 000 kr.). För civilförvarsskolan i Tylösand begärs 12 000 kr. för bensinstationsanläggning. För att hårdgöra planer till övningsplatser för skyddslednings- och underhållstjänst begärs tillsammans 80 000 kr. I övrigt beräknas medel för underhåll av utbildningsanordningar och materiel m. m. till ett belopp av 1 553 000 kr. Sammanlagt begärs alltså 2 300 000 kr. under delposten.

Departementschefen

Under anslagsposten Övriga utgifter beräknas till anskaffning och underhåll av utbildningsanordningar och materiel m. m. 1,8 milj. (+ 200 000) kr. Jag räknar härvid med att bl. a. viss utbyggnad av ruinstaden i Ro-

sersberg skall kunna ske och att övningsanordningarna för utbildning i brandtjänst skall kunna förbättras vid skolorna. Medel till kost och logi m. m. vid fältskolorna räknas upp med 300 000 kr. på grund av den ökade utbildningsvolym vid dessa skolor som jag redovisat under närmast föregående anslag.

Med hänvisning i övrigt till sammanställningen hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Statens civilförsvars-skolor: Omkostnader* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 880 000 kr.

N 5. Avlöningar till civilförsvarspliktiga m. m.

1966/67	Utgift	4 854 181
1967/68	Anslag	7 900 000
1968/69	Förslag	7 900 000

Från anslaget bestrids kostnader för avlöningsförmåner och andra ersättningar till civilförsvarspliktiga. Ersättningsbestämmelserna finns huvudsakligen i dels kungörelsen den 30 november 1962 (nr 619; ändr. 1963: 308, 1966: 272, 1967: 431) om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga, dels kungörelsen den 16 november 1962 (nr 578; ändr. 1967: 248) om befälsanställning i civilförsvarets krigsorganisation, dels familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99; omtryck 1960: 152, ändr. 1962: 674, 1963: 112, 1966: 271) samt kungörelsen den 29 mars 1946 (nr 101; omtryck 1960: 153, ändr. 1962: 675, 1963: 113) med närmare bestämmelser angående tillämpning av familjebidragsförordningen.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Civilförsvars- styrelsen	Dep.chefen
1. Penningersättningar.....	6 001 000	+ 206 000	— 142 000
2. Avlöningar och premier till befälsanställda.....	217 000	—	—
3. Resersättningar.....	1 132 000	+ 83 000	+ 17 000
4. Familjebidrag.....	550 000	+ 227 000	+ 125 000
	7 900 000	+ 516 000	—

Civilförsvarsstyrelsen

Ökningarna föranleds av vidgad utbildningsvolym jämfört med budgetåret 1967/68.

Departementschefen

Jag räknar med att avlöningsförmånerna m. m. till civilförsvarspliktiga under nästa budgetår kommer att utgå efter samma grunder som f. n. Un-

dersökningarna rörande en eventuell övergång till ett annat avlöningssystem för de civilförsvarspliktiga är ännu inte avslutade. Med hänsyn till detta och föreslagen utbildningsvolym samt tidigare belastning på anslaget räknar jag med oförändrat belopp för budgetåret 1968/69. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Avlöningar till civilförsvarspliktiga m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 7 900 000 kr.

N 6. Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m.

1966/67	Utgift	7 009 291
1967/68	Anslag	9 223 000
1968/69	Förslag	10 161 000

Från anslaget bestrids utgifter för den lokala utbildnings- och övningsverksamheten i länen. Vidare tas under anslaget upp medel för utgifter i samband med skolundervisning i olycksfallsvård och brandskydd samt kostnader för bidrag till självskyddsutbildning och till vissa frivilliga organisationer.

	1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Civilförsvars- styrelsen	Dep.chefen
<i>Utgifter</i>			
1. Lokal utbildnings- och övningsverksamhet			
a) lokal utbildning i länen	3 990 000	+ 808 000	+ 400 000
b) lokala övningar i länen	2 444 000	+ 829 000	—
c) iordningställande av övningsfält	800 000	+ 942 000	+ 500 000
d) underhåll och drift av övningsanläggningar . .	645 000	+ 80 000	+ 55 000
2. Kostnader för instruktörsarvoden och förbrukningsmateriel vid skolundervisning i olycksfallsvård och brandskydd m. m.	500 000	—	—
3. Bidrag till självskyddsutbildning	1 800 000	—	—
4. Bidrag till vissa frivilliga organisationer	349 000	+ 42 000	+ 22 000
Summa utgifter	10 528 000	+ 2 701 000	+ 977 000
<i>Särskilda uppördsmedel</i>			
Inkomster av verkskyddsutbildning m. m.	1 305 000	+ 28 000	+ 39 000
Nettoutgift	9 223 000	+ 2 673 000	+ 938 000

Civilförsvarsstyrelsen

1 a) Utbildningen i länen beräknas under budgetåret 1968/69 omfatta 50 600 elevdagar och 320 000 elevtimmar för det allmänna civilförsvarets personal samt 12 680 elevdagar och 124 000 elevtimmar för personal i verkskyddet. Den angivna utbildningsvolymen är nödvändig för att uppbyggnaden skall bli klar personellt under budgetåret 1970/71.

Kostnaderna för utbildningen i länen går upp till 3 925 000 kr. Ökningen beror helt på ökad utbildningsvolym. Av beloppet faller 924 000 kr. på

verkskyddsutbildningen. Motsvarande belopp har förts upp som inkomst under rubriken Särskilda uppbördsmedel. För centralt upphandlad materiel till den lokala utbildningen fordras 718 000 kr., varav 125 000 kr. avser materiel för verkskyddsutbildningen. Sistnämnda belopp tas upp som inkomst under rubriken Särskilda uppbördsmedel.

För utbildning av personal i frivilliga flygkåren beräknar styrelsen 135 000 kr.

b) Övningsverksamheten i länen beräknas under budgetåret 1968/69 omfatta ca 560 000 övningsstimmar vartill kommer ca 9 500 övningsdagar för undsättningskårer, 14 övningar med frivilliga flygkåren och nio signal-skyddsövningar. Av kostnaderna, sammanlagt 3 029 000 kr. hänför sig 279 000 kr. till verkskyddsutbildning och materiel för verkskyddsövningar. Sistnämnda belopp förs upp som inkomst under rubriken Särskilda uppbördsmedel.

För övningsverksamheten, främst för repetitionsövningar med undsättningskårer, är motorfordonstillgången otillräcklig. Till viss del kan detta behov täckas genom att utnyttja fordon, anskaffade för mobiliseringsändamål. I fråga om lastbilar måste behovet dock täckas genom förhyrning eller genom anskaffning. Då anskaffning i längden blir billigare föreslår styrelsen att motorfordon inköps för ändamålet. Härför begärs för budgetåret 1968/69 289 000 kr. för att anskaffa tio lastbilar.

c) För budgetåret 1967/68 begärde styrelsen för utbyggnad av övningsfält i södra och västra Sverige samt för komplettering av övningsanordningar på övriga lokala övningsfält 1 553 000 kr. sammanlagt. För ändamålen erhöles 800 000 kr., varför utbyggnaden av övningsfält i södra och västra Sverige endast till en del kan genomföras under budgetåret 1967/68. För 1968/69 begärs 1 742 000 kr., varav 800 000 kr. avses för fortsatt utbyggnad av övningsfälten i södra och västra Sverige och 942 000 kr. för kompletteringar på övriga lokala övningsfält.

4. I bidrag till Sveriges civilförsvarsförbund och länsförbunden begär styrelsen 307 000 (38 000) kr. Till Svenska aeroklubben begärs i bidrag 84 000 (4 000) kr.

Departementschefen

Såsom jag tidigare anfört räknar jag med att den personella uppbyggnaden av civilförsvarets organisation kan avslutas först efter budgetåret 1971/72. Utbildningen i länen hör planeras omfatta ett årligt elevantal av ca 22 500, vilket jag anser svara mot civilförsvarets möjligheter att rekrytera personal till sin organisation. Under budgetåret 1966/67 utbildades omkring 16 100 personer. Ökningen av utbildningsvolymen för med sig att kostnaderna i länen går upp till 3 734 000 (+ 300 000) kr. Till detta kommer 600 000 kr. för centralt upphandlad materiel till utbildningen och 56 000 kr.

för utbildning av medlemmar i vissa frivilliga organisationer.

Övningsverksamheten i länen bedrivs enligt de riktlinjer som dragits upp i prop. 1964:1 (bil. 13 s. 159). Civilförsvarsstyrelsen har föreslagit viss ökad verksamhet för budgetåret 1968/69. Jag bedömer det emellertid tveksamt om en sådan ökad verksamhet kan genomföras av länsstyrelserna med de resurser som f. n. står dem till buds. Jag räknar därför med en i stort sett oförändrad övningsvolym för nästa budgetår och oförändrat anslag (2 444 000 kr.) jämfört med innevarande budgetår. Jag har därvid inte tagit upp medel för inköp av motorfordon för övningsverksamheten enligt styrelsens förslag.

En fortsatt förbättring av utbildnings- och övningsanordningarna för den lokala utbildnings- och övningsverksamheten i länen är behövlig. Civilförsvarsstyrelsen har funnit det lämpligt att förlägga ett övningsfält för malmöregionen i anslutning till de militära övningsområdena i Revinge. Jag räknar för detta ändamål ytterligare medel under anslaget för budgetåret 1968/69. Sammanlagt tar jag upp för lokala utbildnings- och övningsanordningar 1 300 000 (+ 500 000) kr. Beloppet bör också medge begränsad komplettering av anordningarna vid lokala övningsfält i övrigt.

För de frivilliga organisationernas verksamhet förordar jag en höjning av bidragen med hänsyn till allmänna kostnadsstegringar (+ 22 000).

Beträffande beräkningen av anslaget i övrigt hänvisar jag till sammanställningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kostnader för civilförvarsutbildning m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 10 161 000 kr.

N 11. Bidrag till byggande av skyddsrum

1966/67	Utgift	16 281 080	Reservation	65 094 292
1967/68	Anslag	19 500 000		
1968/69	Förslag	19 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för statsbidrag till kommuner för att anordna och utrusta skyddsrum till civilförsvarets ledningscentraler, övriga skyddsrum för civilförsvarspersonal m. m. och skyddsrum för befolkningen. Bidragsbestämmelserna återfinns huvudsakligen i 42 § civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74) och i beslut den 24 november 1944 med bestämmelser om statsbidrag till kommuner till kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum. Från anslaget bestrids också kostnader i samband med förordnande enligt 28 och 29 §§ civilförsvarslagen.

	Bemyndigande 1967/68	Beräknad ändring 1968/69	
		Civildörsvars- styrelsen	Dep.chefen
1. Ledningscentraler.	11 150 000	+ 14 610 000	+ 590 000
2. Övriga skyddsrum för civildörsvarspersonal m. m.	4 000 000	— 1 000 000	— 1 000 000
3. Radioutrustning till allmänna skyddsrum.	1 000 000	+ 260 000	+ 260 000
4. Skyddsrum för befolkningen.	3 350 000	+ 25 660 000	— 350 000
	19 500 000	+ 39 530 000	— 500 000

Civildörsvarsstyrelsen

Civildörsvarsstyrelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret begärt bemyndigande att få medge statsbidrag till byggande av skyddsrum till ett belopp av 59 030 000 kr. och beräknat anslaget till 48 030 000 kr. Styrelsen har därefter i promemoria den 17 januari 1968 kommit in med förslag till beräkning av de under anslaget upptagna ändamålen med hänsyn till den kostnadsram som preliminärt angetts i prop. 1968: 1 bil. 6 s. 148.

1. Av beloppet beräknas 8 220 000 kr. för nybyggnader och projektering av bergfasta ledningscentraler och 4 020 000 kr. för om- och tillbyggnad m. m. av ledningscentraler inklusive projektering. Härjämte begärs 13 520 000 kr. för att täcka kostnader för bergfasta ledningscentraler som beslutats före budgetåret 1963/64.

2. Till fortsatt utbyggnad av observationsplatser tas upp 500 000 kr. och till skyddsrum för framskjutna enheter 2 500 000 kr.

3. Beloppet avser beräknade kostnadsökningar för radiomateriel som beställs för leverans t. o. m. budgetåret 1968/69.

4. I avvaktan på statsmakternas ställningstagande till styrelsens förslag om återinförande av skyldigheten att bygga enskilda skyddsrum i de 14 största städernas innerområden har styrelsen begärt medel för fortsatt utbyggnad av befolkningsskyddsrum enligt fastställd plan och begär 17 960 000 kr. för ändamålet.

För att täcka kostnader för befolkningsskyddsrum som beslutats före budgetåret 1963/64 beräknas 6 650 000 kr.

För om- och tillbyggnad samt komplettering av utrustning för befolkningsskyddsrum begärs 1 400 000 kr. Till bidrag till skyddsrum som anordnas av kommuner och enskilda i undervisningsanstalter begärs 3 000 000 kr.

Departementschefen

Utbyggnaden av allmänna skyddsrum för civildörsvarets verksamhet pågår inom ramen för lämnade bemyndiganden och enligt skyddsrumplaner som godkänts av Kungl. Maj:t.

Under budgetperioden 1963/68 har civilförsvarsstyrelsen medgett att besluta om statsbidrag till skyddsrum till ett sammanlagt belopp av 99,5 milj. kr. För samma tid har anvisats tillsammans 84,6 milj. kr. Den 30 juni 1968 kommer bemyndiganden att sakna täckning i betalningsmedel till ett belopp av 14,9 milj. kr.

Inom försvarsdepartementet pågår utredningsarbete i syfte att belysa hur skyddsrumskonstruktionen i framtiden skall utformas, bl. a. i de större städernas innerområden. Mot den bakgrunden anser jag att det för budgetåret 1968/69 inte bör tas upp något bemyndigande att börja bygga nya befolknings-skyddsrum.

Försvarsutredningen har i sitt utkast till budgetplan för civilförsvaret för tiden 1968/69—1974/75 tagit upp för budgetåret 1968/69 i prisläge maj 1967 till ledningscentraler 11 milj. kr., varav 5 milj. kr. avses vara betalningsmedel för ledningscentraler beslutade före budgetåret 1963/64. Till skyddsrum för framskjutna enheter och observationsplatser har beräknats 3 milj. kr. Kostnaderna för bidrag till skolskyddsrum har utredningen därutöver räknat in i budgetplanens grundkostnader. Inom den kostnadsram, som står till civilförsvarets förfogande för budgetåret 1968/69 sedan prisreglering m. m. skett, föreslår jag följande. För att projektera och bygga nya ledningscentraler tas upp 3 720 000 kr. och för vissa ombyggnadsarbeten i redan befintliga ledningscentraler samt inredning och utrustning av ledningscentraler 3 020 000 kr. För att bestrida kostnadsökningar för bergfasta ledningscentraler för vilka medel anvisats före budgetåret 1963/64 beräknas 5 milj. kr. Till övriga skyddsrum för civilförsvarspersonal tar jag upp ett belopp av 3 milj. kr. Till radioutrustning för allmänna skyddsrum beräknar jag 1 260 000 kr.

Beträffande skyddsrum för befolkningen tar jag upp för bidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter 3 milj. kr.

Det totala medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 19 milj. kr. för nästa budgetår. Något bemyndigande härutöver finner jag inte erforderligt. Liksom för innevarande budgetår bör Kungl. Maj:t, med utgångspunkt från de särskilda planerna för verksamheten, äga närmare bestämma om inriktningen av investeringarna och användningen av medlen för olika ändamål.

Vid bifall till vad jag nu föreslagit kommer sålunda den 30 juni 1969 bemyndiganden att medge statsbidrag till skyddsrum att sakna täckning av betalningsmedel till ett oförändrat belopp av 14,9 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att statsbidrag utgår för anordnandet av skyddsrum inom en kostnadsram av 19 000 000 kr.,

b) till *Bidrag till byggande av skyddsrum* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 19 000 000 kr.

N 13. Bidrag till kommuner för anordnande av branddammars för civilförvarsändamål

1966/67	Utgift	553 498	Reservation	5 236 226
1967/68	Anslag	3 000 000		
1968/69	Förslag	4 000 000		

Från anslaget bestrids utgifter för statsbidrag till kommuner för att anordna branddammars för civilförvarsändamål. Statsbidraget utgår enligt 42 § civilförvarslagen med två tredjedelar av kostnaderna. Bidragsbestämmelserna i övrigt finns i Kungl. Maj:ts beslut den 26 januari 1951 (ändr. den 7 december 1956).

Civilförvarsstyrelsen

Enligt den uppgjorda planen för utbyggnaden av branddammars beräknas för budgetåret 1968/69 en bemyndiganderam av 6 milj. kr. Medelsbehovet anger styrelsen till 5 milj. kr.

Departementschefen

Under budgetperioden 1963/68 har bemyndiganden att bevilja statsbidrag till branddammars för civilförvarsändamål lämnats inom en kostnadsram av 11,7 milj. kr. Under anslaget har för samma tid anvisats sammanlagt 8,7 milj. kr. Av bemyndigandena kommer alltså ett belopp av 3 milj. kr. att sakna täckning av betalningsmedel den 30 juni 1968.

De planer för byggande av branddammars som civilförvarsstyrelsen lade fram i anslagsframställningen för budgetåret 1965/66 och som redovisades i prop. 1965: 1 (bil. 13 s. 192—193) bör ligga till grund också för fortsatt verksamhet. För nästa budgetår föreslår jag att bemyndiganden att medge bidrag till kommuner för att anordna branddammars lämnas inom en kostnadsram av 4 milj. kr. och att samma belopp tas upp i anslag.

Vid bifall till mina förslag kommer alltså även den 30 juni 1969 bemyndiganden att bevilja statsbidrag till branddammars för civilförvarsändamål att sakna täckning av betalningsmedel till ett belopp av 3 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att bidrag utgår till kommuner för anordnande av branddammars för civilförvarsändamål inom en kostnadsram av 4 000 000 kr.,

b) till *Bidrag till kommuner för anordnande av branddammars för civilförvarsändamål* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

N 14. Signalskyddsmateriel för civila myndigheter

1968/69 Förslag 600 000

Frågan om signalskyddets ledning och samordning har nyligen utretts av en särskild sakkunnig. Utredningsmannens förslag har remissbehandlats. Beträffande mina ställningstaganden får jag hänvisa till en inom försvarsdepartementet upprättad promemoria, som torde få överlämnas till riksdagens vederbörande utskott. Sammanfattningsvis innebär mina förslag att överbefälhavaren övertar den av Kungl. Maj:t 1959 inrättade signalskyddsnämndens ansvar för ledning och samordning under Kungl. Maj:t av signalskyddet inom totalförsvaret.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 149) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Anskaffning av viss sambandsmateriel m. m. för budgetåret 1968/69 beräkna ett reservationsanslag av 1,5 milj. kr. Den fortsatta beredningen har visat att något sådant anslag inte bör anvisas. Utgifter för utveckling av signalskyddsmateriel för totalförsvaret bör i fortsättningen beräknas inom ramen för det militära försvaret och medel anvisas under reservationsanslaget Signalskyddsmateriel. För anskaffning och underhåll av signalskyddsmateriel för civila myndigheter bör även i fortsättningen anvisas medel utöver krigsmaktens ram. Jag föreslår att för ändamålet anvisas ett nytt reservationsanslag med benämningen Signalskyddsmateriel för civila myndigheter.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 600 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Signalskyddsmateriel för civila myndigheter* för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. Statens affärsverksfonder

Försvarets fabriksverk

Försvarets fabriksverk inrättades som affärsdrivande verk år 1943 och fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1965 års riksdag. Enligt instruktionen för fabriksverket skall verket bedriva tillverkning, försäljning och underhåll av krigsmateriel, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter samt tvätterirörelse. I verkets uppgifter ingår även försäljning av staten tillhörig övertalig och kasserad materiel.

I fabriksverket ingår sex nytillverkande fabriker, nämligen Åkers krutbruk (Åkersgruppen), Vanäsverken i Karlsborg, Zakrisdalsverken i Karlstad, Carl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna, torpedverkstaden i Motala och beklädnadsverkstaden i Karlskrona. Av dessa fabrikers militära tillverkning kan nämnas finkalibriga vapen och pansarvärnsvapen samt ammunition till dessa, robotar, raketer och torpeder. Av fabrikernas civila tillverkning kan nämnas kylsystem, kylkompressorer, styrväxlar samt slip- och polermaskiner. Därjämte tillverkas uniformer för såväl militär som civil användning.

När det gäller fabriksverkets uppgifter i fråga om underhåll av krigsmateriel kan nämnas att fabriksverket förvaltar statens aktier i det halvstatliga AB Teleunderhåll som jämte den till fabriksverket hörande teleunderhållsverkstaden i Göteborg fullgör underhållsuppgifter i fråga om försvarets telemateriel. Fabriksverket har fr. o. m. budgetåret 1967/68 tillförts ökade uppgifter inom underhållsområdet. Sålunda har driften vid centrala flygverkstaden i Arboga övertagits av fabriksverket den 1 juli 1967. I det föregående (s. 14) har jag föreslagit att även flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås skall föras över till fabriksverket. Jag avser att ytterligare redogöra för denna fråga i det följande.

Fabriksverkets tvätterirörelse bedrivs vid tretton tvätterier, som utför vattentvätt och reparation av textilier. Vid flertalet tvätterier finns även anläggningar för kemisk tvätt. Tvätterierna betjänar försvarets förband samt statliga och landstingsägda sjukhus m. m.

Försäljningen av staten tillhörig övertalig och kasserad materiel slut-

ligen bedrivs genom en särskild enhet, överskotts försäljningen. Försäljningen sker på ett flertal platser i landet.

1. Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1966/67.....	12 260 573	28 600 000	34 681 384
1967/68.....	6 179 189	32 900 000	135 500 000
1968/69 fabriksverket.....	13 579 189	60 600 000	158 400 000
dep.chefen.....	13 579 189	59 100 000	158 400 000

¹ Preliminärt belopp

I skrivelse den 31 augusti 1967 har försvarets fabriksverk hemställt om investeringsanslag för budgetåret 1968/69. Av skrivelsen och i anslutning till denna lämnade uppgifter inhämtas följande.

Ekonomisk översikt m. m.

Beträffande fabriksverkets ställning i ekonomiskt hänseende framgår av balansräkningen för försvarets fabriksverks fond, att fondens tillgångar (exkl. arméförvaltningens anläggningar) den 30 juni 1967 uppgick till sammanlagt 324,4 milj. kr. mot 264,1 milj. kr. föregående år. Skulderna uppgick till 184,9 milj. kr. mot 153,6 milj. kr. året dessförinnan. Kapitalbehållningen den 30 juni 1967 uppgick följaktligen till 139,5 milj. kr. mot 110,5 milj. kr. år 1966, vilket innebär en ökning under budgetåret 1966/67 med 29 milj. kr.

Fabriksverkets vinst- och förlusträkning för budgetåret 1966/67 utvisar ett bruttoöverskott på 18,1 milj. kr. Beloppet understiger föregående års bruttoöverskott med ca 5,2 milj. kr. Följande sammanställning visar variationerna i fabriksverkets vinst- och förlusträkningar (exkl. arméförvaltningens anläggningar) under de senaste tre budgetåren.

Sammandrag av vinst- och förlusträkningar budgetåren 1964/67

	1964/65	1965/66	1966/67
<i>Intäkter</i>			
Rörelsen.....	12 876 879	23 159 602	17 988 096
Försäljning av anläggningstillgångar.....	44 033	121 112	94 000
	<u>12 920 912</u>	<u>23 280 714</u>	<u>18 082 096</u>
<i>Kostnader</i>			
Avskrivningar på fastigheter.....	999 434	1 170 423	1 475 619
Avskrivningar på maskiner.....	3 053 763	3 449 502	3 894 444
Kostnader för utveckling, rationalisering m. m.....	5 209 962	14 351 712	6 358 392
Till statskontoret inlevererat överskott.....	3 657 753	4 309 077	6 353 641
	<u>12 920 912</u>	<u>23 280 714</u>	<u>18 082 096</u>

Av sammanställningen framgår, att avskrivningarna för budgetåret 1966/67 var (1,5 + 3,9) 5,4 milj. kr. Verksamheten för detta budgetår har

alltså gett ett nettoöverskott på (18,1—5,4) 12,7 milj. kr. I procent av det i medeltal disponerade kapitalet var överskottet 10,1 under budgetåret 1966/67 mot 19,1 under budgetåret 1965/66.

Vinst- och förlusträkningarna upptar på kostnadssidan de medel som fabriksverket inlevererat till statsverket. Det överskott, som fabriksverket enligt bestämmelserna angående förvaltningen av försvarets fabriksverks fond skall inleverera till statsverket, uppgick för budgetåret 1966/67 — med utgångspunkt från kapitalbehållningen den 1 juni 1966 — till 6,4 milj. kr. För budgetåret 1965/66 var motsvarande summa 4,3 milj. kr. I avskrivningsmedel har vidare inbetalats sammanlagt 5,4 milj. kr. under budgetåret 1966/67 mot 4,6 milj. kr. under budgetåret dessförinnan. Fabriksverket har alltså till statsverket betalat sammanlagt 11,8 milj. kr. under det närmast förflutna budgetåret mot 8,9 milj. kr. under budgetåret 1965/66.

Intäkternas ökning under budgetåret 1965/66 berodde enligt fabriksverkets tidigare redovisade uppfattning på orderingångens ökning under tidigare år. Resultatet var enligt verket osedvanligt gott. Det försämrade resultatet under budgetåret 1966/67 beror enligt fabriksverket på den minskade orderingången och den skärpta priskonkurrensen. Fabriksverket framhåller att priskonkurrensen varit så hård att verket i viss utsträckning tvingats godtaga order, där utsikterna till full kostnadstäckning legat i möjligheterna att snabbt och radikalt rationalisera produktionen.

Den fakturerade omsättningen vid fabriksverket uppgick under budgetåret 1966/67 till 213,9 milj. kr. mot 205,3 milj. kr. under budgetåret 1965/66. Av omsättningen på 213,9 milj. kr. hänför sig 146,9 milj. kr. till huvudkontoret och fabrikena, 49,5 milj. kr. till tvätterierna och 17,5 milj. kr. till överskottsförsäljningen. Det för överskottsförsäljningen angivna beloppet avser även försäljning av ett antal bussar, som slopats i samband med omläggningen till högertrafik.

Ökningen av omsättningen under budgetåret 1966/67 hänför sig främst till produktionen vid de nytillverkande fabrikena, i första hand Åkers krutbruk (Åkersgruppen) och torpedverkstaden i Motala. När det gäller faktureringsfördelning på kunder kan noteras att exporten av försvarsmateriel minskade med 37 % under budgetåret 1966/67 jämfört med närmast föregående budgetår. Enligt fabriksverkets uppfattning beror minskningen inte på minskad konkurrenskraft hos de produkter, som fabriksverket saluför, utan i huvudsak på exportrestriktioner.

Orderingången vid de nytillverkande fabrikena har minskat under budgetåret 1966/67 och uppgick till 165 milj. kr. mot 177,2 milj. kr. under budgetåret 1965/66. Beställningarna från det svenska försvaret har emellertid ökat från 110 milj. kr. under budgetåret 1965/66 till 116 milj. kr. under budgetåret 1966/67. Bland de större materielorder som fabriksverket, ofta i hård konkurrens, lyckats erhålla från de svenska försvarsgrensförvaltningarna kan framförallt nämnas beställningar av en ny typ av spräng-

granat till 84 mm granatgevär och av torpeder samt artilleri- och handvapenammunition. Vad gäller exporten så motsvaras den minskade faktureringen av en minskad orderingång under budgetåret 1966/67. Orderingången uppgick nämligen under budgetåret 1966/67 till 27,5 milj. kr. mot 48,9 milj. kr. under budgetåret 1965/66. Värdemässigt betyder detta en minskning av exportorderna med nästan 44 %. Exportförsäljningen har huvudsakligen varit inriktad på 84 mm granatgevärssystemet.

Försäljningen av civila produkter har ökat något, nämligen från 18,3 milj. kr. under budgetåret 1965/66 till 21,4 milj. kr. under budgetåret 1966/67. Detta kan helt hänföras till att orderingången vid beklädnadsverkstaden i Karlskrona ökat från 10,6 milj. kr. till 14,5 milj. kr. Huvuddelen av beställningarna eller 11,8 milj. kr. kommer från civila köpare.

Orderingången under de fem senaste budgetåren för produkter från de nytillverkande fabrikena framgår av följande tabell.

Budgetår	Totalt	Försvarsmateriel		Civilmateriel	
		inom landet	utom landet	inom landet	utom landet
1962/63	109,3	63,2	37,4	7,2	1,5
1963/64	91,1	24,8	48,7	14,3	3,3
1964/65	131,2	72,2	43,1	10,7	5,2
1965/66	177,2	110,0	46,7	18,3	2,2
1966/67	165,0	116,1	25,2	21,4	2,3

Försäljningsvärdet av inläggande ej upparbetad orderstock utgjorde vid utgången av budgetåret 1966/67 ca 133 milj. kr. mot 161 milj. kr. vid utgången av närmast föregående budgetår. Orderstocken är relativt väl fördelad mellan de nytillverkande fabriksenheter. För torpedverkstaden, Carl Gustafs stads gevärsfaktori och Vanäsverken beräknas den ge full sysselsättning under ca ett och ett halvt år medan den för övriga fabriker bedöms motsvara sysselsättningen under ca sex månader med nuvarande antal arbetare.

Utvecklingen vid tvätterierna framgår av följande tabell.

Budgetår	Vattentvätt milj. kg	Kem. tvätt milj. kg	Skoreparationer 1 000 par	Fakt. värde milj. kr.
1962/63	28,3	2,7	172	27,9
1963/64	32,3	2,9	170	33,1
1964/65	35,4	3,0	166	37,4
1965/66	39,5	3,2	164	42,9
1966/67	42,2	3,0	138	49,8

Tvätteriernas del av den totala faktureringen för budgetåret 1966/67, 49,8 milj. kr., innebär en ökning av faktureringen med 6,9 milj. kr. jämfört med budgetåret 1965/66, då faktureringen var 42,9 milj. kr. Av faktureringen hänför sig 16,4 milj. kr. till militära kunder och 33,5 milj. kr. till civila statliga och kommunala myndigheter m. fl.

Under budgetåret 1966/67 har tillkommit ett tvätteri i Umeå. Detta ersätter ett äldre tvätteri med endast ca hälften så stor kapacitet som det nyuppförda.

I Östersund har ett nytt tvätteri startats under hösten 1967.

Det nya centraltvätteriet i Eskilstuna för mälardalsområdet, som enligt Kungl. Maj:ts direktiv skall svara för tvättförsörjningen vid sjukvårdsinrättningarna inom Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län samt vid Karolinska sjukhuset, håller på att uppföras och beräknas börja sin verksamhet i slutet av 1968.

Byggnadsarbetena för nytt tvätteri i Långsele har påbörjats under hösten 1967. Tvätteriet kommer att börja sin verksamhet under första halvåret 1969.

Mellan Malmö stad och fabriksverket har träffats ett av Kungl. Maj:t godkänt avtal, som innebär att fabriksverket skall arrendera och driva ett av staden uppfört tvätteri. Verksamheten har nyligen satts igång. Genom avtalet kommer fabriksverket att ha kapacitet för behandling av tvättgods även från Malmöhus län. Tvättbehovet inom skåneregionen har därmed temporärt tillgodosetts.

Preliminära diskussioner om nytt eller utvidgat samarbete förs med ytterligare statliga och kommunala myndigheter m. fl.

Kungl. Maj:t har den 14 juni 1967 fastställt tidsplan m. m. för centraliseringen av försvarets skoreparationsverksamhet till fabriksverket. Centraliseringen beräknas inte medföra några investeringsbehov under budgetåret 1968/69.

Medelsförbrukning under budgetåren 1966/67—1968/69

I följande tabell redovisas de investeringsmedel, som under *budgetåret 1966/67* stått till förfogande för försvarets fabriksverk, och den omfattning i vilken de tagits i anspråk.

Investeringsutfall budgetåret 1966/67 (1 000-tal kr.)				
Ing. behållning	Anslag	Medelsförbrukning		Utg. behållning
		beräknad i prop. 1967: 1	faktisk	
12 260	28 600	34 700	34 681	6 179

Av tabellen framgår att investeringsramen för budgetåret 1966/67 i det närmaste helt utnyttjats. En närmare redogörelse för utfallet av investeringsverksamheten lämnas i det följande.

För *budgetåret 1967/68* har investeringsramen fastställts till 35,5 milj.

kr. Fabriksverket räknar med att investeringsramen skall bli helt utnyttjad. Eftersom medelsreservationen vid utgången av budgetåret 1966/67 var 6,2 milj. kr. och anslaget för budgetåret 1967/68 var 32,9 milj. kr. står tillsammans 39,1 milj. kr. till fabriksverkets förfogande under detta budgetår. Av detta belopp på 39,1 milj. kr. kan alltså förutses en behållning på 3,6 milj. kr. vid budgetårets utgång den 30 juni 1968.

För budgetåret 1968/69 räknar fabriksverket med en medelsförbrukning av 58,4 milj. kr. Av detta belopp avses 15 milj. kr. för en rationalisering av tvätteriörelsen genom anskaffning av ett eget lager av textilpersedlar för uthyrning till de stora kunderna, landstingens sjukhus. Vid anslagsberäkningen har fabriksverket på sedvanligt sätt ökat den beräknade medelsförbrukningen med 10 % för konjunkturreserv samt därefter gjort avdrag med 3,6 milj. kr. för den vid innevarande budgetårs utgång beräknade behållningen. Anslagsbehovet blir då för nästa budgetår 60,6 milj. kr., vilket innebär en anslagsökning med 27,7 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Investeringsprogram

Inledningsvis anger fabriksverket vissa riktlinjer, som varit vägledande för verket när det gällt att utforma investeringsprogrammet.

Utgångspunkt härvid har varit det påtagligt försämrade resultatet av fabriksverkets verksamhet, som framgått av redogörelsen i det föregående. Resultatet kan enligt verkets uppfattning inte ses som en tillfälligt försämrad räntabilitet. Liksom många andra svenska verkstadsföretag anser fabriksverket att man under överskådlig framtid bör räkna med högt kostnadsläge och med risker för ytterligare skärpt priskonkurrens.

När det gäller att söka förbättra räntabiliteten och öka självfinansieringsgraden inom fabriksverket bör utgångspunkten enligt verkets mening vara en såvitt möjligt flexibel ändamålsbestämning. Denna bör dock vara så fixerad att verksamhetens principiella inriktning inte förändras.

Fabriksverkets primära uppgift att vara leverantör till det svenska försvaret innebär, att verket måste hålla en kapacitet som inte helt kan utnyttjas i fredstid. Överkapaciteten söker verket i största möjliga utsträckning utnyttja för civila och utländska militära beställningar. Den kapacitet, som fabriksverket avsatt för tillverkning av försvarsmateriel för såväl svenska som utländska kunder, har emellertid på senare år varit allt svårare att helt utnyttja. Förutom gällande restriktioner för vapenexporten får svårigheterna enligt fabriksverkets mening i stor utsträckning ses mot bakgrunden av det köpmotstånd som uppstått hos avnämländerna på grund av osäkerheten om försvarskostnadernas storlek och försvarssystemens utformning.

Fabriksverkets svårigheter att nå större lönsamhet ökar enligt verkets uppfattning även av att fabriksverket tillförts uppgifter inom ett helt nytt område, nämligen underhållsområdet. Fabriksverkets ledningsansvar för centrala flygverkstaden i Arboga bedöms ur verkets synpunkt som en svår uppgift. De ytterligare underhållsuppgifter, som enligt framlagda förslag kan komma att tillföras verket, beräknas ytterligare fördröja en lönsam utveckling.

Fabriksverket anser mot denna bakgrund det allt mer angeläget att verksamheten i större utsträckning inriktas mot tillverkning av civila produkter. En av fabriksverket utförd studie visar att produktionen vid jämförbara industrier utomlands ofta fördelar sig med hälften på militär och andra hälften på civil tillverkning. Fabriksverkets försäljning till civila kunder ökar och bedöms nu börja närma sig 15 % av fabriksverkets totala försäljning.

Det anses sannolikt att civilförsäljningen även utan speciell planering för särskilda insatser genom successivt förbättrad marknadsföring skall kunna bringas att stiga i snabbare takt än f. n. Den takt, som bedöms nödvändig för att effektivt utnyttja fabriksverkets nuvarande kapacitet och den kapacitet som uppstår om ytterligare verkstäder med ej helt utnyttjade resurser överförs till verket, anses emellertid inte kunna uppnås utan särskilda åtgärder. Detta gör en allt mer intensiv planering för vidgad civil marknad till en både central och brådskande uppgift för fabriksverket.

Fabriksverket anser det vara av avgörande vikt för verkets hela framtid att utrymme skapas för de följd- och kompletteringsinvesteringar, vilka är villkor för en successivt växande produktion. Fabriksverket kommer snarast möjligt att söka bedöma vilken total omfattning dessa investeringar måste ges under olika alternativa förutsättningar. Verkets prövning av behovet av investeringsmedel för produktion av försvarsmateriel och tvättservice har varit hård för att ge möjlighet till investering i utrustning för civil produktion. Fabriksverket hemställer såsom närmare anges i det följande om ett utrymme inom investeringsramen för de nytillverkande fabriksverken på 5 milj. kr. för investeringar i maskiner för civil tillverkning.

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1966/67—1968/69 fördelad på olika grupper av objekt.

Större investeringsobjekt ¹	Faktisk	Beräknad utgift	
	utgift 1966/67	1967/68	1968/69
		(1 000-tal kr.)	
1. Fabriker.....	10 969	11 200	10 100
2. Tvätterier.....	15 745	15 800	13 100
3. Anskaffning av persedlar.....	—	—	15 000
	26 714	27 000	38 200

Övriga investeringar

4. Ersättningsanskaffning av maskiner.....	6 071	6 400	9 600
5. Nyanskaffning av maskiner.....	600	1 000	8 100
6. Smärre investeringsobjekt ²	773	500	1 900
	<u>7 444</u>	<u>7 900</u>	<u>19 600</u>
7. Diverse och oförutsett.....	523	600	600
Summa	<u>34 681</u>	<u>35 500</u>	<u>58 400</u>

¹ Objekt med en total investeringskostnad på 1 milj. kr. och däröver

² Objekt med en total investeringskostnad understigande 1 milj. kr. utom nyanskaffning av maskiner

1. Fabriker

För fabriker har föreslagits 10,1 milj. kr., vilket belopp enligt verkets planer avses fördelas på olika objekt på det sätt som framgår av följande tablå.

	Tidigare anmäld kostnad	Total kost- nad beräk- nad 1967	Återstå- ende kost- nad 1.7.1968	Därav be- räknad ut- gift 1968/69
			(1 000-tal kr.)	
<i>Åkersgruppen</i>				
Anläggning för förstöring (störtning) av am- munition.....	5 300	5 500	1 000	1 000
<i>Zakrisdalsverken</i>				
Tillbyggnad av fabrik.....	3 000	3 100	3 100	—
<i>Vanäsverken</i>				
Fabriksbyggnad för lös ammunition och spärljus.....	2 800	2 300	2 300	—
<i>Carl Gustafs stads gevärsfaktori</i>				
Ny fabriksanläggning.....	23 900	24 900	15 800	9 100
Summa	35 000	35 800	22 200	10 100

Såsom framgår av tablåen har samtliga av objekten i denna anmäls tidigare för riksdagen. För några av objekten har de beräknade totalkostnaderna räknats upp i förhållande till de kostnader, som angetts tidigare. Orsakerna härtill redovisas i det följande liksom även de fall där planerade nyanläggningar inte beräknas utföras. Vid indexmässiga prisförändringar har tillämpats kommerskollegiets maskinkostnadsindex i fråga om maskiner och byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex i fråga om byggnader.

Anläggning för förstöring (störtning) av ammunition

Den totala kostnaden för anläggningen beräknas nu till 5,5 milj. kr. mot 5,3 milj. kr. enligt tidigare beräkningar. Orsaken till kostnadsökningen är indexmässiga prisförändringar.

För denna anläggning behövs 1 milj. kr. för budgetåret 1968/69. Projektet är därmed avslutat.

Tillbyggnad av fabrik, Zakrisdal

I prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 191) redogjordes för fabriksverkets planer på att utöka tillverkningslokalerna vid Zakrisdalsverken för 3 milj. kr. Avsikten med denna utökning var att internt inom Zakrisdalsverken möjliggöra en rationell uppställning av maskiner så att line- och grupptillverkning underlättades. Fabriksverket planerar emellertid en omfattande strukturerundersökning inom verket varvid även produktionens fördelning mellan de olika produktionsenheterna avses undersökas. Med anledning av utredningen önskar fabriksverket uppskjuta den planerade tillbyggnaden till dess den framtida produktionsinriktningen vid Zakrisdalsverken är helt klar. Några medel för detta projekt begärs därför inte för budgetåret 1968/69.

Fabriksbyggnad för lös ammunition och spårljus, Karlsborg

Frågan om nybyggnad av ammunitionsfabrik i Karlsborg har senast behandlats i prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 192). Därvid anmäldes att fabriksverket ansett det lämpligt att låta nybyggnaden anstå t. v. ett år med hänsyn till önskvärdheten att begränsa fabriksverkets investeringskostnader och till oklarheten beträffande den tekniska utformningen av viss ammunition. Fabriksverket anmäler nu att verket av samma orsaker som föregående år funnit att nybyggnaden bör anstå t. v.

Fabriksanläggning för Carl Gustafs stads gevärsfaktori, Eskilstuna

Behovet av ny fabriksbyggnad för Carl Gustafs stads gevärsfaktori har anmälts i prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 192). Kostnadsramen för detta byggnadsprojekt angavs där till 23,9 milj. kr. På grund av indexmässiga prisstegringar beräknas kostnaderna nu till 24,9 milj. kr., varav 9,1 milj. kr. behövs nästa budgetår.

2. Tvätterier

För tvätterier har föreslagits 13,1 milj. kr., vilket belopp är avsett att fördelas på följande sätt.

	Tidigare anmäld kostnad	Total kost- nad beräk- nad 1967	Återstä- ende kost- nad 1.7.1968 (1 000-tal kr.)	Därav be- räknad ut- gift 1968/69
Tvätteriet Mälardalen.....	24 900	26 400	5 400	5 400
Tvätteriet Långsele.....	12 600	13 200	8 700	7 700
Förråd vid tvätterier för militärpersedlar..	2 500	—	—	—
Summa	40 000	39 600	14 100	13 100

Såsom framgår av tablån har samtliga av objekten i denna anmälts tidigare för riksdagen. I fråga om vissa objekt har skett vissa uppräknings av de beräknade totalkostnaderna. Orsakerna härtill redovisas i det följande. I de fall kostnadsuppräknings beror på indexmässiga prisförändringar har tillämpats kommerskollegiets maskinkostnadsindex i fråga om maskiner och byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex i fråga om byggnader.

Tvätteriet Mälardalen

Totalkostnaden för detta tvätteri beräknas nu till 26,4 milj. kr. mot 24,9 milj. kr. som tidigare angetts. Av kostnadsökningen hänförs sig ca 100 000 kr. till indexmässiga prisstegringar och återstoden, 1,4 milj. kr., till en utökning av byggnadsprogrammet. Efter framförda önskemål avser nämligen verket att även utföra anordningar för sterilisering av operationspersedlar, vilket beräknas medföra avsevärda besparingar i fråga om lokaler och utrustning vid sjukhusen.

För att slutföra byggnadsföretaget erfordras 5,4 milj. kr. för budgetåret 1968/69.

Tvätteriet Långsele

Behovet av nytt tvätteri i Långsele har anmälts i prop. 1967: 1 (s. 194). Totalkostnaden beräknades då till 12,6 milj. kr. och 4,5 milj. kr. anvisades för att påbörja nybyggnaden.

Fabriksverket anmäler nu att totalkostnaden på grund av indexmässiga prisstegringar beräknas till 13,2 milj. kr. För fortsatt utbyggnad av tvätteriet erfordras 7,7 milj. kr. för budgetåret 1968/69.

Förråd för militära persedlar

I prop. 1967: 1 (s. 194) anmäldes behov av om- och tillbyggnader vid tvätterierna för förvaring av den ökade tvättgodsmängd, som beräknades uppstå för repetitionsförbanden. Totalkostnaden angavs till 2,5 milj. kr., varav 800 000 kr. anvisades för budgetåret 1967/68. Beloppet har utnyttjats för vissa mindre ombyggnader. Med hänsyn till att repetitionsövningarna under budgetåret 1967/68 inställts och till ovissheten om omfattningen av de fortsatta repetitionsövningarna begär fabriksverket inga medel för detta ändamål för budgetåret 1968/69.

3. Anskaffning av persedlar

Frågan om anskaffning av persedlar för sambruk mellan landstingen har anmälts i prop. 1965: 120 (s. 6) och i prop. 1967: 1 (s. 194). Såsom angivits i propositionerna syftar ett sådant sambruk till att minska persedelbeståndet och skapa förutsättningar för en långt gående standardisering av textilierna och rationell hantering vid tvätterierna. Enligt fabriksverkets

förslag skall fabriksverket äga persedlarna och hyra ut dem till landstingen. Den anskaffning, som det nu är fråga om, avser endast behovet för tvätteriet Mälardalen. Berörda landsting har helt accepterat systemet.

Liksom tidigare beräknas medelsbehovet för denna anskaffning till totalt 20 milj. kr., varav 15 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och 5 milj. kr. för budgetåret 1969/70.

4. *Ersättningsanskaffning av maskiner¹*

För utbyte av förslitna och omoderna maskiner vid fabrikena, flygverkstäderna i Arboga och Malmslätt samt vid tvätterierna hemställs om sammanlagt 9,6 milj. kr. I medelsberäkningen ingår även kostnadstäckning för anskaffning av maskiner som är mer tekniskt utvecklade och komplicerade än de som de är avsedda att ersätta.

Återanskaffningsvärdet för den del av fabriksverkets maskiner, som utnyttjas i fred, uppgår till ca 55 milj. kr. vid fabrikena och ca 28 milj. kr. vid tvätterierna. Vid en genomsnittlig användningstid av 10 år erfordras en ersättningsanskaffning av ca 5,5 resp. 2,8 milj. kr. Fabriksverket hemställer om medel för detta ändamål med 5 milj. kr. för fabrikena och 2,4 milj. kr. för tvätterierna.

Vad gäller centrala flygverkstäderna i Arboga och Malmslätt beräknas medelsbehovet för ersättningsanskaffning av maskiner och allmän utrustning vid oförändrad arbetsstruktur till 1,3 milj. kr. resp. 900 000 kr.

5. *Nyanskaffning av maskiner*

För nyanskaffning av maskiner begär fabriksverket sammanlagt 8,1 milj. kr., varav 6,3 milj. kr. för fabrikena, 1,3 milj. kr. för flygverkstaden i Arboga och 500 000 kr. för tvätterierna.

Av beloppet för fabrikena, 6,3 milj. kr., belöper 1,3 milj. kr. på maskiner för tillverkning av försvarsmateriel och 5 milj. kr. på maskiner för tillverkning av civila produkter. Såsom framhållits i det föregående avser fabriksverket att i större utsträckning än f. n. inrikta verksamheten på tillverkning av civila produkter. Dessa kräver i flera fall nya maskiner.

Vid beräkningen av medelsbehovet för nyanskaffning av maskiner vid flygverkstaden i Arboga har fabriksverket utgått från oförändrad arbetsstruktur.

Nyanskaffningsbehovet vid tvätterierna betingas i stor utsträckning av en övergång till material som består av en blandning av bomull och syntetiska fibrer. Detta material beräknas ge lägre behandlingskostnader och på sikt också lägre återanskaffningskostnader. För att de lägre behandlingskostnaderna skall uppnås krävs emellertid en komplettering av tvätteriernas maskinpark med nya maskintyper. Vidare behövs nyanskaffning av

¹ Vid medelsberäkningen under denna rubrik och i det följande har fabriksverket förutsatt att flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås skall överföras till verket.

maskiner för att kunna leverera färdiga operationsset, vilket sjukhusen i allt större utsträckning kräver.

6. Smärre investeringsobjekt

För smärre investeringsobjekt begärs sammanlagt 1,9 milj. kr. Härav belöper 1,4 milj. kr. på fabrikerna och 500 000 kr. på flygverkstaden i Malmslätt.

Vad gäller fabrikerna erfordras 600 000 kr. vid Vingåkersverken för att uppföra vissa byggnader för förvaring av krut m.m. och 200 000 kr. för vägomläggningar. Vid Zakrisdalsverken erfordras 600 000 kr. för ombyggnad och invallning av ett ammunitionsförråd samt för nybyggnad av ett emballageförråd.

Vid flygverkstaden i Malmslätt erfordras 500 000 kr. för smärre kompletterande byggnadsåtgärder i fråga om det befintliga byggnadsbeståndet.

7. Diverse och oförutsett

Fabriksverket föreslår att samma belopp som för innevarande budgetår eller 600 000 kr. tas upp för diverse oförutsedda behov.

2. Ytterligare rörelsemedel för försvarets fabriksverk

I det föregående (s. 2) har redogjorts för verkstadsutredningens förslag till nya riktlinjer för underhåll av försvarets tygmateriel och de yttranden som avgetts med anledning av förslaget. Fabriksverket har i sitt yttrande framfört att verkets behov av rörelsemedel bedöms öka med totalt 90 milj. kr. om verket skall tillföras de enheter och uppgifter som föreslagits av utredningen.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i prop. 1943:344 (bil. 12 s. 158) beslöt riksdagen (SU 242, rskr 500) bl. a. att dels anvisa ett investeringsanslag av 20 milj. kr. till rörelsekapital för försvarets fabriksverk, dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för ytterligare rörelsekapital för fabriksverket tillhandahålla verket en rörlig kredit av 20 milj. kr. Den rörliga krediten var avsedd att tillgodose det behov av rörelsemedel — utöver anvisat rörelsekapital — som erfordrades för att upprätthålla driften under särskilda förhållanden.

Efter förslag i prop. 1946:61 medgav riksdagen (SU 77, rskr 201) att den rörliga krediten i riksgäldskontoret fick intill ett belopp av 10 milj. kr. utnyttjas under tid, då beredskapsstaten för försvarsväsendet inte var satt i kraft. Angivet kreditbelopp om 10 milj. kr. var främst avsett att täcka det behov av rörelsemedel, som sammanhängde med den av fabriksverket upptagna tillverkningen för civila kunder.

Sedermåra beslöt 1951 års riksdag (prop. 85, SU 62, rskr 111) att dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under tid, då beredskaps-

stat för försvarsväsendet är satt i kraft, tillhandahålla fabriksverket en rörlig kredit av 30 milj. kr., dels medgiva att denna kredit fick utnyttjas intill ett belopp av 15 milj. kr. under sådan tid, då beredskapsstat inte är satt i kraft. Såsom motiv för en utökning av krediten återopades i prop. 1951:85 dels en fortgående höjning av råmaterialpriserna, dels en ökad förrådshållning som blivit nödvändig på grund av utökade försvarsbeställningar, dels pågående utbyggnad av tvätt- och reparationsverksamheten.

1964 års riksdag beslöt (prop. 131, SU 6, rskr 194) att höja verkets rörliga kredit till 50 milj. kr. under sådan tid då beredskapsstat för försvarsväsendet är satt i kraft samt medgav att 40 milj. kr. av den medgivna krediten fick utnyttjas då beredskapsstat inte är satt i kraft.

Enligt Kungl. Maj:ts direktiv den 27 april 1951 åligger det fabriksverket att på den del av krediten som tas i anspråk betala den ränta, som riksgäldskontoret efter samråd med verket bestämmer med hänsyn till förhållandena på penningmarknaden.

Enligt vad fabriksverket angett i sitt yttrande erfordras nu en ökning av verkets rörelsekapital med 25 milj. kr. och en utvidgning av den rörliga krediten med 65 milj. kr. Den angivna ökningen av rörelsekapitalet hänför sig till behovet vid fabriksverket med den omfattning rörelsen hade innan flygverkstaden i Arboga inlemmades med verket den 1 juli 1967. Fabriksverket framhåller att verkets nuvarande rörelsekapital på 20 milj. kr. anvisades då verket bildades år 1943. Vid beräkningen av rörelsekapitalet utgick man från en betydligt lägre omsättning än den som verket har nu. För budgetåret 1966/67 var omsättningen vid verket 214 milj. kr. och för budgetåret 1968/69 beräknas den till 225 milj. kr. Med utgångspunkt från denna beräknade omsättning är enligt fabriksverkets uppfattning en ökning av rörelsekapitalet med 25 milj. kr. nödvändig.

Den föreslagna utvidgningen av fabriksverkets rörliga kredit är betingad av överflyttningen till fabriksverket av Muskövarvet och de centrala flygverkstäderna. Av den föreslagna ökningen på 65 milj. kr. hänför sig 10 milj. kr. till Muskövarvet och återstoden, 55 milj. kr., till de centrala flygverkstäderna, varav 30 milj. kr. till verkstaden i Arboga, 15 milj. kr. till verkstaden i Malmslätt och 10 milj. kr. till verkstaden i Västerås.

För att ge fabriksverket möjlighet att även i fortsättningen bereda full sysselsättning inom verket erfordras att verkets nuvarande kapacitet för teknisk utveckling och marknadsföring väsentligt förstärks. På sikt beräknas kostnaderna för såväl teknisk utveckling som marknadsföring kunna bestridas av rörelsen. Under uppbyggnadsskedet beräknas emellertid uppstå påfrestningar på likviditeten samtidigt som behovet av rörelsekapital ökar.

Om de enheter som utredningen föreslagit förs över till fabriksverket, beräknas omsättningen vid verket — inberäknat omsättningen vid flygverkstaden i Arboga — öka med över 200 milj. kr. om året.

Departementschefen

I det föregående (s. 14) har jag förordat ändrad organisation för underhållet av försvarets tygmateriel. Därvid har jag uttalat som min mening att ansvaret och ledningen för underhållet av försvarets tygmateriel liksom hittills skall vila på den centrala förvaltningsmyndigheten. Själva driften av de verkstäder som inte är förbandsbundna skall dock enligt mitt förslag ledas affärsmässigt så att man får ett klart kund/leverantörförhållande. I enlighet härmed har jag förordat att de centrala flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås skall föras över till försvarets fabriksverk från den 1 juli 1968. Jag vill erinra om att flygverkstaden i Arboga redan den 1 juli 1967 förts över till fabriksverket. Med hänsyn till den befintliga överkapaciteten och verkställda beläggningsprognoser har jag liksom verkstadsutredningen ansett det mest rationellt att koncentrera underhållsverksamheten till två verkstäder och föreslagit att flygverkstaden i Västerås skall avvecklas. Rikt-punkten bör enligt vad jag har uttalat vara att få flygverkstadsfunktionen vid verkstaden i Västerås helt avvecklad under budgetåret 1970/71. Undersökningar pågår inom fabriksverket om möjligheterna att förlägga annan lönsam verksamhet till verkstaden i Västerås.

Överföringen av verkstäderna bör inte leda till att fabriksverket får en försämrad ekonomi. I prop. 1968: 110 (s. 89) föreslår jag därför vissa anordningar i syfte att säkerställa att fabriksverket skall kunna anpassa sig till den nya verksamheten utan ekonomisk belastning.

Vid bifall till mitt förslag om att överföra flygverkstäderna i Malmslätt och Västerås till fabriksverket kommer verket att ha ca 8 500 anställda den 1 juli 1968 och en omsättning som för budgetåret 1968/69 beräknas till ca 425 milj. kr. Verksamheten vid fabriksverket, som innan flygverkstaden i Arboga fördes över till verket nästan helt var inriktad på nytillverkning och processindustriell verksamhet (tvätterierna), kommer efter den föreslagna omorganisationen att till stor del därjämte vara inriktad på underhåll.

Fabriksverket har föreslagit att verkets namn i samband med att flygverkstäderna överförs ändras till FFV-Fabriksverken. Jag tar inte nu ställning till förslaget.

Såsom framgått av den redogörelse, som jag i det föregående lämnat för fabriksverkets ekonomiska ställning, har fabriksverkets verksamhet gett ett något sämre resultat för budgetåret 1966/67 än för budgetåret dessförinnan. Verksamheten för budgetåret 1966/67 gav sålunda ett nettoöverskott på 12,7 milj. kr. mot 18,7 milj. kr. för budgetåret 1965/66, vilket är en minskning med 32 %. Orsak till den försämrade räntabiliteten är enligt fabriksverket de minskade svenska och utländska beställningarna av försvarsmateriel och svårigheterna att utnyttja den överkapacitet som blivit följderna därav. Fabriksverket anser inte att försämringen kan betecknas som tillfällig utan

bedömer att fabriksverket i likhet med många andra svenska verkstadsföretag får under överskådlig framtid räkna med svårigheter att nå lönsamhet. I detta sammanhang bör enligt fabriksverket hänsyn även tas till överkapaciteten vid de flygverkstäder som enligt mitt förslag skall föras över till fabriksverket. Mot bakgrunden av dessa omständigheter anser fabriksverket det angeläget att verksamheten i större utsträckning inriktas mot tillverkning av civila produkter.

Fabriksverket har med utgångspunkt i dessa överväganden föreslagit ett investeringsprogram, där investeringarna för produktion av försvarsmateriel i huvudsak endast innebär fullföljande av tidigare fattade beslut. Föreslagna investeringar för nya ändamål gäller endast den civila sektorn inom fabriksverket.

För nästa budgetår har fabriksverket föreslagit ett investeringsprogram med en medelsförbrukning av 58,4 milj. kr. Detta innebär en ökning med 22,9 milj. kr. i förhållande till investeringsramen för innevarande budgetår. Av den föreslagna investeringsramen hänför sig emellertid 24 milj. kr. till investeringar av speciell karaktär. Sålunda föreslås 15 milj. kr. till anskaffning av persedlar för tvätterierna, 5 milj. kr. till anskaffning av maskiner för civil tillverkning, 3,5 milj. kr. till maskinanskaffning vid flygverkstäderna i Arboga och Malmslätt samt 500 000 kr. till vissa mindre byggnadsarbeten vid verkstaden i Malmslätt.

Vad gäller frågan om anskaffning av persedlar för sambruk mellan landstingens sjukhus uttalade jag i prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 199) att persedlarna borde anskaffas men att jag inte var beredd att reservera medel för ändamålet för budgetåret 1967/68 med hänsyn till det statsfinansiella läget. Liksom tidigare beräknar fabriksverket det totala medelsbehovet för persedelanskaffning för Mälardalstvätteriet till 20 milj. kr., varav 15 milj. kr. för nästa budgetår och 5 milj. kr. för budgetåret 1969/70. Ca 75 milj. kr. skulle erfordras framdeles för att tillgodose medelsbehovet för anskaffning av persedlar vid återstoden av fabriksverkets tvätterier. Jag beräknar medel till ett belopp av 15 milj. kr. för nästa budgetår, vilket bör tillgodose det totala medelsbehovet för persedelanskaffning för Mälardalstvätteriet. Frågan om fortsatta investeringar på detta område får tas upp på nytt när erfarenhet vunnits vid Mälardalstvätteriet av det nya systemet.

Jag tillstyrker fabriksverkets förslag till ökad anskaffning av maskiner för civil tillverkning. Jag finner det synnerligen angeläget att fabriksverket tillvaratar möjligheterna att utjämna sysselsättningen vid verket genom att i ökad utsträckning ta upp civila produkter på tillverkningsprogrammet. En ökad civil tillverkning bör som fabriksverket framhåller förbättra lönsamheten. Jag beräknar därför i enlighet med fabriksverkets förslag 5 milj. kr. för ändamålet.

Medelsbehoven vid flygverkstäderna i Arboga, Malmslätt och Västerås kommer fr. o. m. budgetåret 1968/69 att tillgodoses med medel inom fabriks-

verkets investeringsram. För nästa budgetår har fabriksverket angett medelsbehovet vid verkstäderna i Arboga och Malmslätt till totalt 4 milj. kr., varav 3,5 milj. kr. för maskinanskaffning och 500 000 kr. för vissa mindre byggnadsarbeten. Jag anser att medelsbehovet är motiverat och beräknar medel för ändamålet i enlighet med fabriksverkets förslag.

För ersättningsanskaffning av maskiner har fabriksverket föreslagit 9,6 milj. kr. Jag har ingenting att erinra mot fabriksverkets förslag. I detta sammanhang vill jag emellertid ta upp frågan om fabriksverkets avskrivningsmedel. Vid beräkningen av det begärda beloppet har fabriksverket utgått från maskinernas återanskaffningsvärde. Som jämförelse kan nämnas att avskrivningarna inom försvarets fabriksverks fond f. n. beräknas på tillgångarnas anskaffningsvärde. Avskrivningsmedlen inom fonden beräknas med utgångspunkt härifrån för nästa budgetår till 8,3 milj. kr., varav 6,1 milj. kr. för maskiner. Med hänsyn till den bristande överensstämmelsen mellan reglerna för avskrivning och beräkningen av medelsbehovet för ersättningsanskaffning av maskiner borde övervägas att fabriksverket i likhet med övriga affärsverk beräknar avskrivningarna på återanskaffningsvärdet. Då frågan om affärsverkens hela redovisningssystem är föremål för översyn inom affärsverksutredningen vill jag inte nu förorda någon förändring av de avskrivningsregler som gäller för fabriksverket. Jag anser emellertid att det med hänsyn till de låga avsättningarna till avskrivningar och till de betydande nettotillskott av investeringsmedel som tillförts fabriksverket är skäligt att fabriksverket för nästa budgetår gör en inleverans av vinstmedel som med 2 milj. kr. överstiger fastställt förräntningskrav. Det överskott, som fabriksverket enligt gällande bestämmelser skall inleverera, beräknas till 9,7 milj. kr. för budgetåret 1968/69. Fabriksverkets inleverans av vinstmedel kan därför uppskattas till totalt 11,7 milj. kr. för nästa budgetår. Beräkning av ifrågavarande inkomst kommer att göras av chefen för finansdepartementet.

Fabriksverkets förslag i övrigt gäller fortsatt utbyggnad eller fullföljande av projekt, som riksdagen tidigare beslutat. För dessa ändamål beräknas totalt 24,8 milj. kr. Jag anser att medel bör beräknas för dessa ändamål i enlighet med fabriksverkets förslag. Såsom framgår av redogörelsen i det föregående avser fabriksverket att vänta med att utföra vissa av de projekt som tidigare anmälts för riksdagen. Jag anser det riktigt att uppskjuta dessa projekt och föreslår alltså inga medel för dem.

Av följande sammanställning framgår hur fabriksverkets investeringar

	1966/67 Utfall	1967/68 Beräknat	Verket (milj. kr.)	1968/69 Dep.chefen
Större investeringsobjekt	26,7	27,0	38,2	38,2
Övriga investeringar	8,0	7,9	19,6	19,6
Diverse och oförutsett	0,5	0,6	0,6	0,6
Summa	35,2	35,5	58,4	58,4

ungefärligt kommer att fördela sig på olika ändamål under nästa budgetår. Sammanställningen visar även den beräknade medelsförbrukningen 1967/68.

Anslagsbehållningen per den 1 juli 1967 uppgick till ca 6,2 milj. kr. Till sammans med för innevarande budgetår anvisade anslag, 32,9 milj. kr., utgör den för detta budgetår disponibla anslagssumman 39,1 milj. kr. Den beräknade medelsförbrukningen under innevarande budgetår uppgår till 35,5 milj. kr. Vid budgetårets slut kommer behållningen därmed att uppgå till ca 3,6 milj. kr.

Anslagsbeloppet för budgetåret 1968/69 bör på sedvanligt sätt beräknas med en marginal om 10 % utöver investeringsramen för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen. Sådant tillägg bör dock inte beräknas på det belopp om 15 milj. kr., som jag förordar för anskaffning av persedlar. Med hänsyn härtill och till den beräknade behållningen under anslaget vid utgången av innevarande budgetår förordar jag ett anslagsbelopp av 59,1 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår anvisade resp. förordade anslagssummor för fabriksverkets fond samt beräknad medelsförbrukning under budgetåren 1967/68 och 1968/69.

Anslag och medelsförbrukning budgetåren 1967/68 och 1968/69 (milj. kr.)

Behållning 1/7 1967	Anslag 1967/68	Medelsför- brukning 1967/68	Medelsför- brukning 1968/69	Anslag 1968/69
6,2	32,9	35,5	58,4	59,1

Jag övergår nu till att behandla frågan om fabriksverkets rörelsemedel.

Fabriksverket har till sitt förfogande dels ett rörelsekapital på 20 milj. kr., dels en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 50 milj. kr., varav 40 milj. kr. får utnyttjas då beredskapsstat för försvarsväsendet inte är satt i kraft.

Fabriksverket har i yttrande över verkstadsutredningens förslag framhållit att verkets behov av rörelsemedel bedöms öka med 90 milj. kr. om verket tillförs de enheter, som utredningen föreslagit.

Av det angivna beloppet hänför sig 25 milj. kr. till behov av rörelsemedel som föreligger vid fabriksverket i dess omfattning före den 1 juli 1967, då flygverkstaden i Arboga inlemmades i fabriksverket. Behovet motiveras med den ökade omsättningen vid verket.

För egen del är jag inte beredd att f. n. ta ställning till den del av den begärda ökningen av fabriksverkets rörelsemedel, som hänför sig till fabriksverket i dess omfattning innan flygverkstaden i Arboga införlivades med verket. Denna fråga får efter framställning av fabriksverket tas upp i samband med prövningen av fabriksverkets medelsbehov för budgetåret 1969/70.

Av återstoden av den begärda ökningen, 65 milj. kr., hänför sig 10 milj. kr. till behovet vid Muskövarvet. Med hänsyn till att Muskövarvet nu inte

kommer att överföras till fabriksverket tar jag inte heller upp frågan om denna del av den begärda ökningen av rörelsemedlen.

Återstoden av den begärda ökningen, 55 milj. kr., motiveras med den föreslagna överflyttningen av flygverkstäderna till fabriksverket.

Den del av fabriksverkets rörliga kredit som f. n. får tas i anspråk uppgår till 40 milj. kr.

Verkets disposition av den rörliga krediten har successivt ökat och beräknas den 30 juni 1968 till 39 milj. kr. Krediten utnyttjas dock i varierande grad under budgetåret. Orsaken till att krediten numera utnyttjas i allt större utsträckning är främst den växande omsättningen och den ökande andel av den totala produktionen som hänför sig till andra områden än det svenska militära försvaret. Vid beställningar från civila kunder inom landet kan verket som regel inte räkna med förskott. Det investeringsprogram för försvarets fabriksverk, som jag föreslagit i det föregående, innebär ökad satsning på civil produktion. Detta betyder att det kommer att ställas ökade anspråk på rörelsemedel.

Det är mot denna bakgrund enligt min mening uppenbart att fabriksverket bör tillföras ytterligare rörelsemedel med anledning av överflyttningen av de tre flygverkstäderna. Vid bedömningen av storleken av den erforderliga ökningen bör utgångspunkten vara omsättningen vid flygverkstäderna. Den uppgick för budgetåret 1965/66 till ca 185 milj. kr. vid de tre verkstäderna och beräknas för budgetåret 1968/69 öka till ca 200 milj. kr. Fabriksverket har angett den erforderliga ökningen till 55 milj. kr. För egen del finner jag en ökning med 50 milj. kr. tillräcklig. Härav bör 20 milj. kr. utgöra rörelsekapital och 30 milj. kr. rörlig kredit.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. under försvarets fabriksverks fond för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till *Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk* ett investeringsanslag av 59 100 000 kr.,

b) till *Ytterligare rörelsekapital för försvarets fabriksverk* ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.,

2. medge, att försvarets fabriksverk får, efter beslut av Kungl. Maj:t, disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret av högst 70 000 000 kr.

II. Statens allmänna fastighetsfond

6. Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

1966/67	Utgift	3 534 995	Outnyttjat belopp	5 168 000
1967/68	Anslag	1 000		
1968/69	Förslag	5 000 000		

Från anslaget bestrids kostnader för att bygga förråd för civilförsvarets mobiliseringsmateriel och centrala förrådsverksamhet m. m.

Byggnadsstyrelsen

Under budgetåret 1968/69 beräknas förrådsbyggnadsarbeten för undsättningskårens och det lokala allmänna civilförsvarets materiel m. m. kunna sättas igång till en kostnad av ca 8 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen begär med hänsyn till reservationen på anslaget 5 milj. kr. för budgetåret 1968/69.

Departementschefen

Av de nuvarande civilförsvarsförråden som omfattar 183 000 m² golvyta är ungefär en fjärdedel egna förråd, medan återstoden av beståndet hyrs. Enligt civilförsvarsstyrelsens beräkningar återstår att anskaffa ungefär 36 000 m² för att få förutsättningar för en rationell förrådsdrift genom rätt lokalisering m. m. Av denna yta räknar styrelsen med att kunna hyra ca 14 000 m² och att bygga återstoden för medel under detta anslag.

Byggnadsstyrelsen och civilförsvarsstyrelsen har gemensamt projekterat en förrådstyp som bygger på ett system med enkla moduler. Detta förråd kan tillverkas i längre serier och till lägre kostnader än tidigare byggda förråd. En förutsättning är dock att en samlad beställning för mer än ett års byggnadsverksamhet kan läggas ut. Investeringarna bör sammanlagt under budgetperioden 1968/72 hålla sig inom den kostnadsram för förrådsbyggen för civilförsvaret som försvarsutredningen räknat med i sitt utkast till budgetplan. Mot denna bakgrund förordar jag att byggnadsstyrelsen under budgetåret 1968/69 får binda sig för förrådsbyggen till ett sammanlagt belopp av 8 milj. kr. För nästa budgetår förordar jag att medel anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigställande mån./år
	1.4.66	1.4.67	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
Strängnäs, tillbyggnad...	480	480	471	9	—	7.64	6.65
Strängnäs om- och tillbyggnad.....	2 255	2 323	—	400	1 923	6.68	5.69
Fastighetsförvärv.....	—	131	130	1	—	—	1.68
Undsättningskårsförråd..	4 768	5 538	3 883	1 552	103	10.65	2.68
Basområdesförråd.....	1 486	1 250	924	299	27	11.66	7.67
Standardförråd för civilförsvarsmateriel.....	—	8 000	—	—	5 855	7.68	6.70
Summa	8 989	17 722	5 408	2 261	7 908	—	—

<i>Anslagsberäkning</i>			
(1 000-tal kr.)			
<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Medelsreservation 1.7. 1967.....	5 168	1967/68.....	2 261
Anslag för 1967/68		1968/69.....	7 908
riksstat.....	1		
Anslag för 1968/69 (förslag).....	5 000		
	Summa 10 169		Summa 10 169

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att
till *Uppförande av förrådsbyggnader för civildförsvaret*
för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av
5 000 000 kr.

III. Försvarets fastighetsfond

Kasernbyggnaders delfond

1. Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål

1966/67 Nettoutgift	8 114 122	Outnyttjat belopp	18 360 077
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	889 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av för försvaret gemensamma lokaler samt nybyggnad av lokaler för försvarets radioanstalt.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 23,6 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med 7 039 000 kr.

Sedermere har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 16,5 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med 889 000 kr. Dessutom har fortifikationsförvaltningen begärt 5,6 milj. kr. utanför försvarets ram under anslaget Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>	
1. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	200
Summa A	200
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>	
2. Nybyggnad av värmecentral m. m. vid försvarets radioanstalt.....	620
3. Nybyggnad av lokaler för militärområdesstaben i Östersund.....	2 500
Summa B	3 120
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>	
4. Nybyggnad av lokaler för den tekniska sektionen m. m. vid försvarets radioanstalt.....	1 000
5. Nybyggnad av garage med körcentral för militärområdesstaben i Kristianstad m. fl.....	700
6. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen m. fl.....	13 900
7. Diverse smärre byggnadsföretag.....	280
Summa C	15 880
Summa A—C	19 200
Reducering av medelsbehovet	2 700
Beräknat medelsbehov	16 500

¹ Därutöver 5,6 milj. kr. under investeringsanslaget Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad

2. Behovet av nybyggnad av värmecentral m. m. vid försvarets radioanstalt har anmälts i prop. 1967: 110 (s. 94). Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 1 320 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

3. Behovet av nybyggnad av lokaler för militärområdesstaben i Östersund har anmälts i prop. 1967: 110 (s. 95). I skrivelse den 31 oktober 1967 har förvaltningen, efter samråd med chefen för försvarsstaben, försvarets sjukvårdsstyrelse och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av kontorshus för militärområdesstaben. Enligt förslaget skall nybyggnaden uppföras på tomten nr 2 i kvarteret Verkstaden i Östersund. Byggnadens totala planyta blir ca 600 m² och våningsytan ca 2 270 m². Kostnaderna för byggnadsarbetena har uppskattats till 3 850 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbete bygghandlingar för byggnadsföretaget.

Sedermåra har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 12 januari 1968 redovisat bygghandlingar för kontorshuset. — Genom beslut den 2 februari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 3,9 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

4. Vid försvarets radioanstalt föreligger behov av nybyggnad av lokaler för den tekniska sektionen m. m. I skrivelse den 25 augusti 1966 har fortifika-

tionsförvaltningen, efter samråd med chefen för försvarsstaben, försvarets sjukvårdsstyrelse och statskontoret, underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av lokaler för den tekniska sektionen vid radioanstalten. Förslaget omfattar tillbyggnad till byggnad nr 7 vid anstalten med sammanlagt ca 2 100 m² i fem våningsplan och nybyggnad av ett kallförråd på ca 400 m². Kostnaderna för byggnadsarbetena har uppskattats till 3 130 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1966. Genom beslut den 30 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsföretaget samt föreskrev att visst lokalbehov för anstaltens signaltrafikbyrå skulle tillgodoses genom om-disponering av lokaler m. m. inom den föreslagna tillbyggnaden till byggnad nr 7.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1968 redovisat bygghandlingar för byggnadsföretaget. Byggnadskostnaderna har därvid uppskattats till 3,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

5. Behovet av nybyggnad av garage vid P 6 motorområde för militärområdesstaben i Kristianstad har anmälts i prop. 1966: 108 (s. 4—5). Byggnadskostnaden angavs därvid till 570 000 kr. enligt prisläget den 1 maj 1964. — Genom beslut den 5 februari 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för nämnda garage.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för byggnadsföretaget. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 900 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

6. Behovet av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen m. fl. har senast anmälts i prop. 1966: 108 (s. 2—7). Enligt ett av fortifikationsförvaltningen den 8 februari 1966 redovisat förslag avsågs en förvaltningsbyggnad skola uppföras inom kvarteret Kavalleristen i Stockholm. Byggnaden föreslogs inrymma lokaler för, förutom fortifikationsförvaltningen, även Stockholms försvarsområdesstab och försvarets civilförvaltning. Den sammanlagda våningsytan uppgår till ca 43 400 m². Byggnadskostnaderna uppskattades till 50 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 11 mars 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnaden.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 21 december 1967 redovisat huvudhandlingar för nybyggnad av förvaltningsbyggnaden samt för om- och tillbyggnad av ridhuset vid K 1 såsom ersättning för ett exercishus som måste rivas. Byggnadskostnaderna har beräknats till ca 56 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967, varav 1 milj. kr. för om- och tillbyggnad av ridhuset. Fortifikationsförvaltningen räknar med att byggnadsarbetena skall kunna påbörjas under hösten 1968. Byggnaderna beräknas i så fall kunna tas i bruk under våren 1971 och bli helt färdigställda under hösten samma år. Medelsförbrukningen beräknas till 13,9 milj. kr. för budgetåret 1968/69, 16 milj. kr. för budgetåret 1969/70, 15,5 milj. kr. för budgetåret 1970/71 och 5 milj. kr. för budgetåret 1971/72. Härutöver

erfordras 5,6 milj. kr. för budgetåret 1968/69, vilket belopp begärs utanför det militära försvarets ram.

Departementschefen

Som jag anförst inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget, enligt vilket medelsförbrukningen för nästa budgetår beräknas till 16,5 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning. I fråga om medel för att bestrida kostnaderna för nybyggnad av fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad vill jag erinra om att jag vid anmälan av behovet av denna byggnad anförde att jag avsåg att i annat sammanhang föreslå att ett belopp av 5,6 milj. kr., motsvarande vad som influtit vid försäljningen till Stockholms stad av den av fortifikationsförvaltningen disponerade byggnaden vid Tegelbacken, skulle anvisas utanför ramen för det militära försvaret (prop. 1966: 108 s. 6). Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag om särskild medelsanvisning för ändamålet med 5,6 milj. kr. utanför ramen för det militära försvaret. Jag har tagit upp detta belopp under ett särskilt anslag, vartill jag återkommer i det följande. För samtliga nya objekt har fortifikationsförvaltningen redovisat färdiga huvudhandlingar. Om riksdagen inte har något att erinra, bör Kungl. Maj:t även för nästa budgetår äga att inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t besluta om företagen skall utföras. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaderna beräknas understiga 300 000 kr.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. <i>Företag påbörjade före 1.7.1967</i>							
1. Anordnande av lokaler för militärområdestaber i							
Kristianstad.....	5 540	5 540	5 434	106	—	10.65	10.66
Strängnäs.....	3 924	3 800	3 582	218	—	9.65	10.66
Boden.....	4 094	4 400	4 130	270	—	9.65	10.66
2. Nybyggnad av förrådsanläggning i Filipstad.....	8 800	8 900	8 654	246	—	1.64	7.66
3. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	210	32	178	—	—	—
4. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	32	200	—	—
Summa A	22 358	22 850	21 832	1 050	200	—	—

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4. 1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68							
5. Nybyggnad av värme-central m. m. vid försvarets radioanstalt . .	1 210	1 320	—	700	620	1.68	1.69
6. Nybyggnad av lokaler för militärområdesstaben i Östersund	3 500	3 900	—	1 000	2 500	2.68	4.69
Summa B	4 710	5 220	—	1 700	3 120	—	—
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69							
7. Nybyggnad av lokaler för den tekniska sektionen m. m. vid försvarets radioanstalt . .	—	3 500	—	—	1 000	9.68	12.69
8. Nybyggnad av garage med körcentral för militärområdesstaben i Kristianstad m. fl. . .	—	900	—	—	700	10.68	7.69
9. Nybyggnad av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen m. fl.	—	56 000	—	—	13 900 ¹	10.68	10.71
10. Diverse smärre byggnadsföretag	—	—	—	—	280	—	—
Summa C	—	60 400	—	—	15 880	—	—
Summa A—C	27 068	88 470	21 832	2 750	19 200	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	—	2 700	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	2 750	16 500 ¹	—	—

¹ Därutöver 5,6 milj. kr. under investeringsanslaget Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång

Beräknad medelsförbrukning

Outnyttjat belopp 1.7.1967	18 360	1967/68	2 750
Anslag för 1967/68	1	1968/69	16 500
Anslag för 1968/69 (förslag)	889		
Summa	19 250	Summa	19 250

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 889 000 kr.

2. Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad

1968/69 Förslag 5 600 000

Från anslaget avses skola betalas del av kostnaderna för nybyggnad av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 5,6 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen

Anslaget bör föras upp med 5,6 milj. kr., vilket belopp bör anvisas utanför försvarets ram.

Departementschefen

Vid anmälan i det föregående av fråga om medel under anslaget Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål för nybyggnad av förvaltningsbyggnad för fortifikationsförvaltningen uttalade jag att av kostnaderna för nybyggnaden ett belopp av 5,6 milj. kr., motsvarande vad som influtit vid försäljningen till Stockholms stad av den av fortifikationsförvaltningen disponerade byggnaden vid Tegelbacken, bör anvisas utanför ramen för det militära försvaret och tas upp under ett särskilt anslag.

Under återopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 5 600 000 kr.

3. Byggnadsarbeten för armén

1966/67 Nettoutgift	28 362 751	Outnyttjat belopp	74 912 280
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av lokaler för arméns truppförband m. m.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Byggnadsarbeten för armén för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 40 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68

föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med 1 287 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 36 milj. kr. Med hänsyn till beräknat utnyttjat belopp föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>	
1. A 8. Utbyggnad för bandkanonutbildning.....	350
2. ArtSS. Utbyggnad av läger vid Trängslet.....	242
3. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	1 200
Summa A	1 792
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>	
4. I 2. Nybyggnad av matinrättning m. m.....	2 000
5. I 2. Nybyggnad av vakt- och arrestbyggnad.....	160
6. I 3. Utbyggnad av motorområde (etapp 1).....	1 500
7. I 5. Utbyggnad av motorområde.....	2 500
8. I 11. Nybyggnad av värmecentral m. m.....	1 100
9. I 12. Nybyggnad av värmecentral m. m.....	1 480
10. I 17. Nybyggnad av militärrestaurang.....	2 000
11. I 21. Nybyggnad av matinrättning m. m.....	2 000
12. I 21. Nybyggnad av värmecentral.....	1 050
13. P 7 Y. Nybyggnad av värmecentral.....	1 100
14. P 18. Nybyggnad av värmecentral m. m.....	1 630
15. A 9. Nybyggnad av bastu.....	100
16. Lv 4. Om- och tillbyggnad av underofficersmäss.....	160
17. Lv 5. Nybyggnad av bastu.....	100
18. Lv 7. Nybyggnad av matsalsbyggnad vid Tåme.....	1 140
19. Ing 3. Nybyggnad av flygtjänstbyggnad för helikopterskolan.....	900
20. JS. Utbyggnad av motorområde.....	2 000
21. ArtSS. Nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet (etapp 1).....	600
22. Krigsförråd.....	4 430
23. Diverse smärre byggnadsföretag.....	2 000
Summa B	27 950
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>	
24. I 11. Förvärv av soldathem Elvagården.....	400
25. I 17. Nybyggnad av tygverkstad.....	600
26. I 19. Nybyggnad av förrådsbyggnad m. m.....	1 200
27. I 21. Utbyggnad av motorområde.....	500
28. T 2. Utbyggnad av motorområde.....	700
29. HS. Fortsatt utbyggnad av hundskolan (etapp 2).....	1 000
30. ArtSS. Nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet (etapp 2).....	600
31. Krigsförråd.....	5 570
32. Förråd för utbildningsammunition.....	1 200
33. Diverse smärre byggnadsföretag.....	2 290
Summa C	14 060
Summa A—C	43 802
Reducering av medelsbehovet	7 802
Beräknat medelsbehov	36 000

1. Behovet av utbyggnad för bandkanonutbildning vid A 8 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 99). Genom beslut den 7 april 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 3,7 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1966. Byggnadskostnaderna beräknas nu till 3 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

2. Behovet av utbyggnad av läger vid Trängslet för artilleriskjutskolan har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 98). Kostnadsramen för detta objekt, som tidigare beräknats till 15 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1966, beräknas nu till 16 350 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

4. Behovet av nybyggnad av matinrättning vid I 2 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 100). I skrivelse den 31 januari 1968 har fortifikationsförvaltningen redovisat bygghandlingar för nämnda matinrättning. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 5 350 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

5. Behovet av nybyggnad av vakt- och arrestbyggnad vid I 2 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 100). Genom beslut den 30 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 540 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

6. Behovet av utbyggnad av motorområde vid I 3 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 102). Byggnadskostnaderna uppskattas till 2 815 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. Projektering av byggnadsföretaget pågår och fortifikationsförvaltningen räknar med att kunna redovisa färdiga bygghandlingar under maj 1968.

7. Behovet av utbyggnad av motorområde vid I 5 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 102). Genom beslut den 29 september 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 6 150 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

8. Behovet av nybyggnad av värmecentral vid I 11 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 99). Genom beslut den 30 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra första etappen av byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2 750 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

9. Behovet av nybyggnad av värmecentral vid I 12 har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 100). Genom beslut den 3 november 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2 480 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

10. Behovet av nybyggnad av matinrättnings- och marketenteribyggning vid I 17 har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 101). I skrivelse den 21 december 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av militärrestaurang vid I 17. Enligt förslaget skall uppföras en byggnad, som inrymmer matsal och marketenteri för värnpliktiga m. fl., särskilda matsalar och sällskapsutrymmen för officerare, underofficerare och underbefäl samt ett för matinrättningen gemensamt

kök. Byggnadskostnaderna för nybyggnaden har uppskattats till 7 225 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Enligt det förslag till byggnadsprogram som refererats i prop. 1967:110, avsågs erforderliga mässlokaler för underbefäl och underofficerare anordnas i nuvarande marketenteribyggning, som därvid skulle iståndsättas. En undersökning har emellertid visat, att det från kostnadssynpunkt är fördelaktigare att inrymma dessa mässar i den nya matinrättningen än att iståndsätta den gamla marketenteribyggningen. Vidare har det ansetts lämpligt att i ett sammanhang i matinrättningen även inrymma lokaler för officersmäss, som f. n. är inrymd i kanslihuset.

11. Behovet av nybyggnad av matinrättning m. m. vid I 21 har senast anmälts i prop. 1967:110 (s. 101). I skrivelse den 25 januari 1968 har fortifikationsförvaltningen redovisat bygghandlingar för nämnda matinrättning m. m. Byggnadskostnaderna har därvid uppskattats till 6,3 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

12. Behovet av nybyggnad av värmecentral m. m. vid I 21 har senast anmälts i prop. 1967:110 (s. 101). Genom beslut den 24 november 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra nybyggnad av värmecentral och etapp 1 av huvudledningar m. m. vid regementet inom en kostnadsram av 2 050 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

13. Behovet av nybyggnad av värmecentral m. m. vid P 7 i Ystad har tidigare anmälts i prop. 1967:110 (s. 102). Genom beslut den 24 november 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ifrågavarande värmecentral inom en kostnadsram av 2 100 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

14. Behovet av nybyggnad av värmecentral m. m. vid P 18 har tidigare anmälts i prop. 1967:110 (s. 102). Genom beslut den 24 november 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra nybyggnad av värmecentral och kulvertledningar vid regementet inom en kostnadsram av 2 630 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

15. Behovet av nybyggnad av bastu vid A 9 har tidigare anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 292). Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 425 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

16. Behovet av om- och tillbyggnad av underofficersmäss vid Lv 4 har senast anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 290). Genom beslut den 19 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ifrågavarande byggnadsföretag inom en kostnadsram av 690 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

17. Behovet av nybyggnad av bastu vid Lv 5 har tidigare anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 291). Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ifrågavarande byggnadsföretag inom en kostnadsram av 450 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

18. Behovet av nybyggnad av matsalsbyggnad vid Tåme skjutplats för Lv 7 har tidigare anmälts i prop. 1963:108 (s. 96). Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra ifrågavarande byggnadsföretag inom en kostnadsram av 1 740 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

19. Behovet av nybyggnad av flygtjänstbyggnad för helikopterskolan vid Ing 3 har senast anmälts i prop. 1967:110 (s. 102). I skrivelse den 14 juli 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av ifrågavarande flygtjänstbyggnad. Byggnadskostnaderna har därvid uppskattats till 1,2 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 13 oktober 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsobjektet. — Projektering av byggnadsföretaget pågår och fortifikationsförvaltningen räknar med att kunna redovisa färdiga bygghandlingar under april 1968.

20. Behovet av utbyggnad av motorområde vid arméns jägarskola har senast anmälts i prop. 1967:110 (s. 103). Genom beslut den 3 november 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 3 250 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

21. Behovet av nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet för artilleriskjutskolan (etapp 1) har senast anmälts i prop. 1967:110 (s. 100). Genom beslut den 30 juni 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

24. I 11 saknar egen marketenteribyggnad. För marketenteriändamål förhyrs sedan 1948 vissa utrymmen i soldathemmet Elvagården, vilket tillhör stiftelsen Kronobergs regementes soldathem. De förhyrda lokalerna är otillräckliga, vartill kommer att regementet har otillräckliga lokaler för fritids- och personalvårdsändamål. Regimentets nämnda lokalbehov kan lösas på ett ändamålsenligt sätt genom förvärv av fastigheten Elvagården. Preliminärt avtal har träffats med stiftelsen om förvärv av fastigheten för en köpeskilling av 400 000 kr.

25. Behovet av nybyggnad av tygverkstad vid I 17 har tidigare anmälts i prop. 1963:108 (s. 95). I skrivelse den 25 augusti 1967 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av ifrågavarande tygverkstad. Enligt förslaget avses nybyggnaden innehålla utrymmen för samtliga verkstadsfunktioner utom motorverkstad, vilken bibehålls i nuvarande lokaler i ett varmgarage. Byggnadskostnaderna har uppskattats till 2 970 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. 1966 års verkstadsutredning har tillstyrkt fortifikationsförvaltningens förslag. — Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsföretaget.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 25 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för objektet. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 2,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

26. Behovet av nybyggnad av förrådsbyggnad för centralt ut- och avrustningsförråd för intendenturmateriel för I 19, S 3 och P 5 har tidigare anmälts i prop. 1966: 1 (bil. 6 s. 294). I skrivelse den 11 mars 1966 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén, försvarets sjukvårdsstyrelse och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för förrådsbyggnaden, vilken avses inrymma centralt ut- och avrustningsförråd för intendenturmateriel samt centralt övningsmaterieförråd med torkanläggning. Byggnadskostnaderna har uppskattats till 3 930 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 13 maj 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 14 november 1967 redovisat bygghandlingar för förrådsbyggnaden. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 3 630 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

27. Behovet av nybyggnad av motorområde vid I 21 har tidigare anmälts i prop. 1966: 1 (bil. 6 s. 332). I skrivelse den 29 april 1966 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén, försvarets sjukvårdsstyrelse och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för utbyggnad av motorområde. Förslaget omfattar nybyggnad av utbildningsgarage med motordemonstrationssal och personalutrymmen m. m. Byggnadskostnaden har uppskattats till 1 245 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 29 juni 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 31 oktober 1967 redovisat färdiga bygghandlingar för objektet. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 1 320 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

28. Vid T 2 föreligger behov av utbyggnad av motorområde. I skrivelse den 20 juli 1967 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av motorområde (etapp 1). Enligt förslaget omfattar utbyggnadsetappen nybyggnad av smörj- och tvätthall med motorlektionssal, yttre vårdanordningar, uppställningsplats för drivmedelsfordon, drivmedelsanläggning m. m. — Genom beslut den 14 september 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 21 december 1967 redovisat bygghandlingar för objektet. Byggnadskostnaderna beräknades därvid till 3,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

29. Behovet av utbyggnad av arméns hundskola i Sollefteå har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 103). I skrivelse den 22 november 1967 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén, försvarets

sjukvårdsstyrelse och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för byggnads- och anläggningsarbeten som bör ingå i en andra etapp av utbyggnaden för arméns hundskola. Förslaget omfattar nybyggnad av två värmestallar, värmecentral, ekonomibygnad, dressyrbyggnad, avfallsbod, yttre arbeten m. m. Kostnaderna för arbetena har uppskattats till 3 840 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967, varav 935 000 kr. hänför sig till de två värmestallarna. Medelsbehovet beräknas intill ett belopp av 1 milj. kr. kunna tillgodoses med anlåtande av medel som av arbetsmarknadsstyrelsen disponeras för beredskapsarbeten. Nämnda medel avses skola användas för att påbörja de två värmestallarna, beträffande vilka färdiga bygghandlingar föreligger. — Genom beslut den 15 december 1967 har Kungl. Maj:t bemyndigat förvaltningen att anlita de medel som arbetsmarknadsstyrelsen väntas ställa till förvaltningens förfogande för att påbörja nybyggnad av nämnda två värmestallar samt uppdragit åt förvaltningen att utarbeta bygghandlingar för övriga byggnader, som ingår i andra etappen av utbyggnaden.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1968 redovisat bygghandlingar för andra etappen av utbyggnad av hundskolan. Byggnadskostnaderna har därvid, exklusive två värmestallar, beräknats till 2 640 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

30. Behovet av nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet för artilleriskjutskolan har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 100). I skrivelse den 20 juli 1967 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för armén och statskontoret, redovisat förslag till byggnadsprogram för andra etappen av utbyggnaden av utbildningsanordningar vid Trängslet. Förslaget omfattar nybyggnad av artilleriskyttmärkesbana, batteriplats med permanenta anordningar för strid, rälsmålbana, motståndsområden, handgranatbana och vägar till utbildningsanordningarna. Kostnaderna för denna etapp har uppskattats till 2,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 14 september 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsföretaget.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1968 redovisat bygghandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har därvid beräknats till 2 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

31. För att påbörja nybyggnad av krigsförråd för en uppskattad kostnad av 10 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967 beräknas för nästa budgetår en medelsförbrukning av 5 570 000 kr.

32. För nybyggnad av förråd för utbildningsammunition vid P 7 R, Fo 15, I 16, I 14 och Fo 67 inom en total kostnadsram av 1,5 milj. kr. beräknas 1,2 milj. kr. bli erforderliga budgetåret 1968/69.

33. För att påbörja smärre byggnadsföretag för en uppskattad totalkostnad av 4 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967 beräknas för nästa budgetår en medelsförbrukning av 2 290 000 kr.

Departementschefen

Som jag anförut inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget, enligt vilket medelsförbrukningen för nästa budgetår beräknas till 36 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning. För samtliga nya objekt har fortifikationsförvaltningen redovisat färdiga huvudhandlingar. Om riksdagen inte har något att erinra, bör Kungl. Maj:t även för nästa budgetår äga att inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t besluta om företagen skall utföras. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaderna beräknas understiga 300 000 kr.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. Företag påbörjade före 1.7.1967							
1. I 4. Nybyggnad av för- rådsbyggnad.....	770	600	85	515	—	3.67	2.68
2. I 5. Utökning av vär- mecentral m. m.....	1 200	900	794	106	—	8.66	8.67
3. I 5. Nybyggnad av vakt- och arrestbygg- nad.....	415	415	96	319	—	4.67	1.68
4. I 19. Nybyggnad av distributionsledningar för värme.....	775	775	88	687	—	8.67	5.68
5. I 20. Nybyggnad av två kaserner, kansli- hus, marketenteri och underbefälsmäss m. m.	8 200	8 200	7 719	481	—	1.65	7.67
6. I 20. Utökning av vär- mecentral.....	850	560	475	85	—	8.66	7.67
7. P 1. Nybyggnad av kasernbyggnad.....	3 400	3 340	3 220	120	—	2.66	2.67
8. P 6. Nybyggnad av motorområde.....	5 250	5 250	4 895	355	—	6.64	8.66
9. Nybyggnad av smörj- och servicehall m. m. på Rinkaby skjutfält	1 400	1 450	1 301	149	—	12.65	11.66
10. P 7. Utbyggnad av verkstadsområde, Revingehed.....	3 450	3 000	1 749	1 251	—	8.66	12.67
11. A 8. Utbyggnad för bandkanonutbildning	4 000	3 000	565	2 085	350	4.67	9.68
12. T 2. Nybyggnad av vägport.....	900	1 110	827	283	—	1.66	10.66
13. T 4. Avloppsledningar	720	720	234	486	—	5.67	12.67

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
14. ArtSS. Utbyggnad av läger vid Trängslet. . .	15 000	16 350	14 608	1 500	242	10.64	8.67
15. KS. Utbyggnad m. m. vid Karlberg.	6 580	6 850	6 573	277	—	10.64	10.66
16. KS. Nybyggnad av elevförläggning.	2 160	2 180	1 815	365	—	8.66	9.67
17. Krigsförråd.	10 100	10 100	9 420	680	—	—	—
18. Förråd för utbildningsammunition.	1 530	1 530	1 380	150	—	—	—
19. Diverse smärre byggnadsföretag.	3 940	3 940	2 800	1 140	—	—	—
20. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	118	1 200	—	—
Summa A	70 640	70 270	58 644	11 152	1 792	—	—
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>							
21. I 2. Nybyggnad av matinrättning m. m. . .	5 170	5 350	—	750	2 000	5.68	8.70
22. I 2. Nybyggnad av vakt- och arrestbyggnad.	450	540	—	380	160	9.67	5.68
23. I 2. Dagvattenledning- ningar inom kasern- området.	715	650	—	650	—	9.67	5.68
24. I 3. Utbyggnad av motorområde (etapp 1).	2 720	2 815	—	500	1 500	5.68	11.69
25. I 3. Dagvattenledning- ningar inom kasern- området.	475	480	—	480	—	9.67	5.68
26. I 5. Utbyggnad av motorområde.	5 940	6 150	—	1 000	2 500	1.68	1.70
27. I 11. Nybyggnad av värmecentral m. m. . .	3 400	2 750	—	1 650	1 100	10.67	12.68
28. I 12. Nybyggnad av värmecentral m. m. . .	2 500	2 480	—	1 000	1 480	1.68	1.69
29. I 17. Nybyggnad av militärrestaurang. . . .	6 700	7 225	—	750	2 000	5.68	11.70
30. I 21. Nybyggnad av matinrättning m. m. . .	5 775	6 300	—	750	2 000	5.68	8.70
31. I 21. Nybyggnad av värmecentral.	1 960	2 050	—	1 000	1 050	1.68	1.69
32. P 7 Y. Nybyggnad av värmecentral.	1 600	2 100	—	1 000	1 100	1.68	1.69
33. P 10. Nybyggnad av förrådsbyggnad m. m.	365	230	—	230	—	9.67	6.68
34. P 10. Dagvattenledning- ningar inom kasern- området.	420	435	—	435	—	9.67	5.68
35. P 18. Nybyggnad av värmecentral m. m. . .	2 555	2 630	—	1 000	1 630	2.68	2.69
36. A 9. Nybyggnad av bastu.	—	425	—	325	100	1.68	10.68

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
37. Lv 4. Om- och tillbyggnad av underofficersmäss.....	—	690	—	400	160	1.68	10.68
38. Lv 5. Nybyggnad av bastu.....	—	450	—	350	100	1.68	10.68
39. Lv 7. Nybyggnad av matsalsbyggnad.....	—	1 740	—	600	1 140	1.68	10.68
40. Ing 3. Nybyggnad av flygtjänstbyggnad för helikopterskolan.....	2 300	1 200	—	300	900	5.68	4.69
41. JS. Utbyggnad av motorområde.....	3 440	3 250	—	1 000	2 000	1.68	8.69
42. HS. Utbyggnad av hundskolan (etapp 1).	1 820	1 880	—	1 880	—	8.67	6.68
43. ArtSS. Nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet (etapp 1).....	2 000	2 100	—	1 500	600	7.67	10.68
44. Krigsförråd.....	—	—	—	7 870	4 430	—	—
45. Förråd för utbildningsammunition....	—	—	—	1 860	—	—	—
46. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	—	—	1 500	2 000	—	—
Summa B	50 265	53 920	—	29 160	27 950	—	—
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69							
47. I 11. Förvärv av soldathem Elvagården..	—	400	—	—	400	—	—
48. I 17. Nybyggnad av tygverkstad.....	—	2 500	—	—	600	3.69	1.71
49. I 19. Nybyggnad av förrådsbyggnad m. m.	—	3 630	—	—	1 200	10.68	3.70
50. I 21. Utbyggnad av motorområde.....	—	1 320	—	—	500	4.69	6.70
51. T 2. Utbyggnad av motorområde.....	—	3 500	—	—	700	3.69	1.71
52. HS. Fortsatt utbyggnad av hundskolan ..	—	2 640	—	—	1 000	8.68	8.70
53. ArtSS. Nybyggnad av utbildningsanordningar vid Trängslet (etapp 2).....	—	2 000	—	—	600	5.69	4.71
54. Krigsförråd.....	—	—	—	—	5 570	—	—
55. Förråd för utbildningsammunition....	—	—	—	—	1 200	—	—
56. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	—	—	—	2 290	—	—
Summa C	—	15 990	—	—	14 060	—	—
Summa A—C	120 945	140 180	58 644	40 312	43 802	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	4 612	7 802	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	35 700	36 000	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	74 912	1967/68.....	35 700
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	36 000
Anslag för 1968/69 (förslag).....	1	Beräknat outnyttjat belopp 30.6.1969	3 214
Summa	74 914	Summa	74 914

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten för armén* för budgetåret 1968/69
anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

4. Byggnadsarbeten för marinen

1966/67 Nettoutgift	6 723 309	Outnyttjat belopp	27 061 853
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av lokaler för flottan och kustartilleriet.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 13,5 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 13 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. <i>Företag påbörjade före 1.7.1967</i>	
1. BÖS. Nybyggnad av skolsalsbyggnad för maskin- och skyddstjänstskolor.....	655
2. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	500
Summa A	1 155

Byggnadsobjekt		Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68		
3.	ÖrIB O. Nybyggnad av stabs- och förvaltningsbyggnad på Muskö.....	1 200
4.	ÖrIB S. Nybyggnad av värmecentral på Stumholmen.....	1 395
5.	ÖrIB S. Nybyggnad av värmecentral vid mobiliseringskajen.....	1 800
6.	BÖS. Nybyggnad av mässlokaler för underofficerare och underbefäl vid Berga	2 200
7.	SK. Nybyggnad av varmgarage och smörj- och spohall vid Västra Rindö ..	650
8.	SK. Nybyggnad av varmförråd för tygmateriel.....	175
9.	KA 2. Nybyggnad av byggnad för robotutbildning samt smörj- och tvätthall vid Rosenholm.....	1 670
10.	Diverse smärre byggnadsföretag.....	225
11.	Nybyggnad av förråd för utbildningsammunition.....	225
Summa B		9 540
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69		
12.	ÖrIB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b).....	1 000
13.	ÖrIB O. Nybyggnad av intendenturmaterieförråd vid Berga.....	500
14.	BÖS. Nybyggnad av radar- och teleskola.....	1 000
15.	KA 1. Övningshall för vattenutbildning.....	1 500
16.	Krigsförråd.....	1 000
17.	Diverse smärre byggnadsföretag.....	1 275
Summa C		6 275
Summa A—C		16 970
Reducering av medelsbehovet		3 970
Beräknat medelsbehov		13 000

1. Behovet av nybyggnad av skolsalsbyggnad för maskin- och skyddstjänstskolorna vid Berga har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 108). Genom beslut den 7 april 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2 325 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

3. Behovet av nybyggnad av stabs- och förvaltningsbyggnad på Muskö för Ostkustens örlogsbasstab har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 109). Genom beslut den 2 februari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2 420 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

4. Behovet av nybyggnad av värmecentral på Stumholmen i Karlskrona har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 109). Genom beslut den 19 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2 395 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

5. Behovet av nybyggnad av värmecentral vid mobiliseringskajen i Karlskrona har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 109). Genom beslut den 2 februari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2,8 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

6. Behovet av nybyggnad av mässlokaler för underofficerare och under-

befäl vid Berga har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 109). Genom beslut den 9 februari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 3,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

7. Behovet av nybyggnad av varmgarage och smörj- och spolhall vid Västra Rindö för Stockholms kustartilleriförsvar har tidigare anmälts i prop. 1963: 108 (s. 99). Genom beslut den 19 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 1,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

8. Behovet av nybyggnad av varmförråd för tygmateriel för Stockholms kustartilleriförsvar har senast anmälts i prop. 1965: 1 (bil. 6 s. 338). Genom beslut den 19 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 375 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

9. Behovet av nybyggnad av tvätt- och smörjhall samt av byggnad för robotutbildning vid Rosenholm för KA 2 har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 108). Genom beslut den 20 oktober 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 3 070 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

12. Byggnadsbehovet för ubåtsbas för Ostkustens örlogsbas vid Vitså har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 108). För ubåtsbasen har hittills utbyggt en hamnanläggning (etapp 1 a) för en kostnad av 4,4 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. I skrivelse den 21 december 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat huvudhandlingar för fortsatt utbyggnad av ubåtsbasen (etapp 1 b). Förslaget omfattar nybyggnad av ångcentral med tillhörande oljecisterner, transformatorstation, tertiärstation för mottagning av högspänd elström samt yttre ledningsarbeten m. m. Byggnadskostnaderna har beräknats till 4 450 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

13. Behovet av nybyggnad av intendenturmaterieförråd för Ostkustens örlogsbas vid Berga har tidigare anmälts i prop. 1964: 1 (bil. 6 s. 354). Förrådet är avsett att inrymma beklädnads- och intendenturinventarieförråd för fartyg och landförband inom hårsfjärdsområdet. I skrivelse den 17 december 1966 har fortifikationsförvaltningen redovisat bygghandlingar för byggnadsföretaget. Kostnaderna har därvid beräknats till 1 480 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1966, vilket motsvarar 1 530 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

14. Behovet av nybyggnad av radar- och teleskola vid Berga har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 110). I skrivelse den 28 februari 1967 har chefen för marinen, efter samråd med fortifikationsförvaltningen och marinförvaltningen, överlämnat nytt förslag för att tillgodose behovet av lokaler för radar- och stridslednings- samt teleutbildning för flottan vid Berga örlogsskolor. Enligt förslaget skall för den del av utbildningen, som måste vara förlagd till Berga, utnyttjas en befintlig byggnad med en bruttoyta av

ca 700 m², vilken byggnad inte erfordras för nuvarande ändamål efter vintern 1969/70. För utbildningen erfordras vidare nybyggnad av lokaler med en yta av, exklusive korridorer, trapphus m. m., ca 840 m². Kostnaderna har uppskattats till ca 2,5 milj. kr. — Genom beslut den 7 april 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att till Kungl. Maj:t inkomma med nytt förslag till byggnadsprogram för ifrågavarande skola i huvudsaklig överensstämmelse med det av chefen för marinen överlämnade förslaget.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 14 november 1967 redovisat nytt förslag till byggnadsprogram för radar- och teleskolan. Byggnadskostnaderna har uppskattats till 2 070 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

15. Behovet av nybyggnad av övningshall för vattenutbildning m. m. vid KA 1 har senast anmälts i prop. 1966: 1 (bil. 6 s. 297). I skrivelse den 21 december 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för nybyggnad av övningshall för vattenutbildning, värmecentral samt vissa distributionsledningar för värme. Byggnadskostnaderna har därvid uppskattats till 4 330 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. Enligt överenskommelse med Vaxholms stad har övningshallen enligt programmet utformats så att den skall kunna utnyttjas för civilt bruk — i första hand för simundervisning vid stadens skolor — på tider då den inte tas i anspråk för militär utbildning. Detta innebär i huvudsak att omklädnadsrum, bastuavdelning och tvagningsavdelning dubblerats för att medge att anläggningen samtidigt kan utnyttjas av skilda kön. Staden har förklarat sig villig att bidra med ca 200 000 kr. för att få hallen utformad enligt programförslaget under förutsättning att garantier lämnas för att staden kan påräkna att få disponera hallen för civilt bruk. Bidragsbeloppet skall fixeras efter ytterligare förhandlingar mellan staden och förvaltningen, varvid även avtal avses träffas om i vilken utsträckning staden skall få rätt att mot ersättning begagna hallen m. m. Nämnade bidragsbelopp har bedömts motsvara marginalkostnaden för av staden påkallad utökning av övningshallen. — Genom beslut den 2 februari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta huvudhandlingar för objektet.

16. För utbyggnad av krigsförråd för marinen erfordras för nästa budgetår 1 milj. kr.

17. För diverse smärre byggnadsarbeten erfordras för nästa budgetår 1 275 000 kr.

Departementschefen

Som jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget, enligt vilket medelförbrukningen för nästa budgetår beräknas till 13 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa bud-

getår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning. För samtliga nya objekt utom för nybyggnad av radar- och teleskola vid Berga och övningshall för vattenutbildning vid KA 1 har fortifikationsförvaltningen redovisat färdiga huvudhandlingar. Om riksdagen inte har någonting att erinra, bör Kungl. Maj:t även för nästa budgetår äga att inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t besluta om företagen skall utföras. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaderna beräknas understiga 300 000 kr.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. <i>Företag påbörjade före 1.7.67</i>							
1. ÖrlB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 a) samt vattenreservoar.....	4 100	4 400	4 121	279	—	11.65	11.67
2. BÖS. Nybyggnad av skolsalsbyggnad för maskin- och skyddstjänstskolor.....	2 035	2 325	470	1 200	655	4.67	6.68
3. KA 2. Nybyggnad av vatten- och avloppsledningar vid Rosenholm.....	710	785	72	713	—	5.67	10.67
4. KA 5. Nybyggnad av kasern.....	2 660	2 660	2 454	206	—	1.66	1.67
5. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	1 080	940	140	—	—	—
6. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	76	500	—	—
Summa A	9 505	11 250	8 057	2 614	1 155	—	—
B. <i>Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>							
7. ÖrlB O. Nybyggnad av stabs- och förvaltningsbyggnad, Muskö	2 085	2 420	—	800	1 200	1.68	5.69
8. ÖrlB S. Nybyggnad av värmecentral, Stumholmen.....	2 465	2 395	—	1 000	1 395	1.68	1.69
9. ÖrlB S. Nybyggnad av värmecentral vid mobkajen.....	2 580	2 800	—	1 000	1 800	1.68	1.69
10. BÖS. Nybyggnad av mässlokaler för underofficerare och underbefäl.....	3 170	3 500	—	750	2 200	1.68	8.69

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
11. BÖS. Utbyggnad av vatten- och avloppsnät vid Berga	745	700	—	700	—	9.67	4.68
12. SK. Nybyggnad av varmgarage och smörj- och spolhall vid Västra Rindö	—	1 100	—	450	650	2.68	3.69
13. SK. Nybyggnad av varmförråd för tygmateriel	—	375	—	200	175	2.68	12.68
14. KA 1. Utbyggnad av skolskjutningsbana, Rindön	410	450	—	450	—	9.67	4.68
15. KA 2. Nybyggnad vid Rosenholm av							
a) byggnad för robotutbildning	1 100	1 600	—	700	900	12.67	2.69
b) smörj- och tvätt-hall	1 645	1 470	—	700	770	12.67	2.69
16. Diverse smärre byggnadsföretag	—	—	—	1 050	225	—	—
17. Nybyggnad av förråd för utbildningsammunition	—	—	—	675	225	—	—
Summa B	14 200	16 810	—	8 475	9 540	—	—
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69							
18. ÖrlB O. Nybyggnad av hamnanläggning för ubåtsbas vid Vitså (etapp 1 b)	—	4 450	—	—	1 000	1.69	—
19. ÖrlB O. Nybyggnad av intendenturmaterieförråd vid Berga	—	1 530	—	—	500	3.69	2.70
20. BÖS. Nybyggnad av radar- och teleskola	3 600	2 070	—	—	1 000	9.68	4.70
21. KA 1. Övningshall för vattenutbildning	—	4 330	—	—	1 500	9.68	10.70
22. Krigsförråd	—	—	—	—	1 000	—	—
23. Diverse smärre byggnadsföretag	—	—	—	—	1 275	—	—
Summa C	3 600	12 380	—	—	6 275	—	—
Summa A—C	27 305	40 440	8 057	11 089	16 970	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 589	3 970	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	9 500	13 000	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	27 062	1967/68.....	9 500
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	13 000
Anslag för 1968/69 (förslag).....	1	Beräknat outnyttjat belopp 30.6.1969	4 564
	Summa 27 064		Summa 27 064

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1968/69
anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

5. Byggnadsarbeten för flygvapnet

1966/67 Nettoutgift	7 443 644	Outnyttjat belopp	35 495 870
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av lokaler för flygvapnets förband m. m.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i
avbidan på särskild proposition i ämnet, till Byggnadsarbeten för flygvapnet
för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifika-
tionsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 16,4 milj. kr.
Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/
68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras
upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag
till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbruk-
ningen under anslaget har beräknats till 13,4 milj. kr. Med hänsyn till
beräknat outnyttjat belopp föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs
upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för
budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
A. Företag påbörjade före 1.7.1967	
1. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	1 670
	Summa A 1 670
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68	
2. F 1. Om- och tillbyggnad av sjukstuga.....	170
3. FC. Nybyggnad av värmecentral för CVM och FC.....	1 700
4. Förråd för utbildningsammunition.....	90
5. Diverse smärre byggnadsföretag.....	1 470
	Summa B 3 430

C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69

6. F 7. Avloppsreningsanläggningar (etapp 2).....	450
7. F 10. Dagvattenledningar.....	600
8. F 12. Nybyggnad av simulatorbyggnad.....	800
9. F 12. Om- och tillbyggnad av hangar nr 108.....	350
10. F 14. Nybyggnad av expeditiionslokaler för FMS.....	500
11. F 15. Nybyggnad av sporthall.....	1 200
12. F 16. Om- och tillbyggnad av flygtjänstbyggnad.....	685
13. F 21. Tillbyggnad för instruktionsverkstad.....	745
14. F 21. Nybyggnad av smörj- och spohall.....	1 000
15. Förråd för utbildningsammunition.....	1 660
16. Diverse smärre byggnadsföretag.....	3 000
	<hr/>
	Summa C 10 990
	Summa A—C 16 090
	Reducering av medelsbehovet 2 690
	<hr/>
	Beräknat medelsbehov 13 400

2. Behovet av om- och tillbyggnad av sjukstuga vid F 1 har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 112). Genom beslut den 13 oktober 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 670 000 kr.

3. Behovet av nybyggnad av värmecentral vid centrala flygverkstaden och försökscentralen vid Malmslätt har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 113). Genom beslut den 15 december 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram av 2,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

6. Behovet av avloppsreningsanläggningar vid F 7 har tidigare anmälts i prop. 1967: 110 (s. 113). Genom beslut den 25 augusti 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra första etappen av utbyggnad av avloppsreningsanläggningen inom en kostnadsram av 565 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

I skrivelse den 14 juli 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för etapp 2 av utbyggnaden av avloppsreningsanläggningar vid F 7. Förslaget omfattar utförande av avloppsledningar och pumpstation för anslutning till de avloppsreningsanläggningar, som utförs under innevarande budgetår. Kostnaderna för i etapp 2 ingående arbeten har uppskattats till 450 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 25 augusti 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för byggnadsföretaget.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 25 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för objektet. Kostnaden har därvid beräknats till 450 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

7. Vid F 10 föreligger behov av nybyggnad av dagvattenledningar. I skrivelse den 14 juli 1967 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för byggnadsföretaget. Kostnaderna uppskattas till 600 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 29 september 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 25 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för objektet. Kostnaderna har därvid beräknats till 600 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

8. Vid F 12 föreligger behov av nybyggnad av simulatorbyggnad. I skrivelse den 21 februari 1966 har fortifikationsförvaltningen underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag till byggnadsprogram för byggnadsobjektet. Kostnaderna har uppskattats till 705 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965, vilket motsvarar 775 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. — Genom beslut den 15 april 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 18 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för simulatorbyggnaden. Byggnadskostnaderna har därvid beräknats till 800 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

9. Vid F 12 föreligger behov av lokaler för fordons-, drivmedelsutrustnings- och aggregatverkstäder. Nuvarande lokaler för dessa ändamål är otillräckliga och otidsenliga. För att tillgodose lokalbehoven och möjliggöra en rationalisering av verkstadsdriften avses verkstadsfunktioner inrymmas i en befintlig hangar (byggnad nr 108), som för ändamålet kräver om- och tillbyggnad. I skrivelse den 25 augusti 1967 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för flygvapnet och statskontoret, redovisat bygghandlingar för om- och tillbyggnad av nämnda hangar. Byggnadskostnaderna har beräknats till 350 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

10. Vid F 14 föreligger behov av nybyggnad av expeditionslokaler för flygvapnets markstridsskola. Nuvarande expeditionslokaler för skolan är inrymda i en förläggningsbyggnad, som erfordras för förläggningsändamål. Nya expeditionslokaler bör därför byggas. I skrivelse den 30 juni 1966 har fortifikationsförvaltningen, efter samråd med chefen för flygvapnet, försvarets sjukvårdsstyrelse och statskontoret, underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag till byggnadsprogram för objektet. Byggnadskostnaderna har uppskattats till 600 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 2 september 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att utarbeta bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 8 november 1967 redovisat bygghandlingar för nybyggnad av nämnda expeditionslokaler. Kostnaderna har uppskattats till 710 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

11. Behovet av nybyggnad av sporthall med bastu vid F 15 har senast anmälts i prop. 1966: 1 (bil. 6 s. 300). Genom beslut den 13 maj 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t framdeles på förslag av ämbetsverket ville besluta, låta utföra nämnda nybyggnad inom en kostnadsram av 1,9 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. Kostnaderna beräknas numera till 2 070 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

12. Behovet av om- och tillbyggnad av flygtjänstbyggnad för flygkadett-

skolan vid F 16 har anmälts för riksdagen i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 301). Verksamheten vid skolan har därefter ökat, vilket medfört ytterligare behov av flygtjänstlokaler för densamma. I skrivelse den 2 november 1965 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram. Byggnadskostnaderna uppskattades till 670 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. Enligt förslaget skall omklädnads- och tvättrum för flyglärare samt ordersal förläggas till en tillbyggnad till flygtjänstbyggnaden och övriga lokalbehov tillgodoses genom omdisposition och ombyggnad av utrymmen i den befintliga byggnaden. I skrivelse den 3 december 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt förvaltningen att färdigställa bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 27 januari 1967 redovisat bygghandlingar för objektet. Kostnaderna har därvid beräknats till 665 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1966, vilket motsvarar 685 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

13. Behovet av nybyggnad m. m. för instruktionsverkstad vid F 21 har tidigare anmälts i prop. 1964:1 (bil. 6 s. 359). I skrivelse den 13 september 1965 har fortifikationsförvaltningen redovisat förslag till byggnadsprogram för en instruktionsverkstad genom tillbyggnad till hangar 81. Kostnaderna för byggnadsföretaget uppskattades till 775 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 15 oktober 1965 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att färdigställa bygghandlingar för objektet.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 19 oktober 1966 redovisat bygghandlingar för objektet. Kostnaderna har därvid beräknats till 720 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1966, vilket motsvarar 745 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

14. Behovet av nybyggnad av smörj- och spolhall vid F 21 har senast anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 303). I skrivelse den 30 december 1965 redovisade fortifikationsförvaltningen förslag till byggnadsprogram. Enligt förslaget skall byggnaden inrymma fem byggnadsfack samt därutöver vissa service- och personalutrymmen. Kostnaderna för byggnadsföretaget uppskattades till 1 210 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1965. — Genom beslut den 11 februari 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt förvaltningen att färdigställa bygghandlingar.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 18 januari 1968 redovisat huvudhandlingar för byggnadsobjektet. Kostnaderna har därvid beräknats till 1 350 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

15. För nybyggnad av förråd för utbildningsammunition erfordras för nästa budgetår 1 660 000 kr.

16. För diverse smärre byggnadsföretag erfordras för nästa budgetår 3 milj. kr.

Departementschefen

Som jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget, enligt vilket medels-

förbrukningen för nästa budgetår beräknas till 13,4 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning. För samtliga nya objekt har fortifikationsförvaltningen redovisat färdiga huvudhandlingar. Om riksdagen inte har något att erinra, bör Kungl. Maj:t även för nästa budgetår äga att inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t besluta om företagen skall utföras. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaderna beräknas understiga 300 000 kr.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. Företag påbörjade före 1.7.67							
1. F 10. Nybyggnad av trafikledartorn.....	760	810	659	151	—	4.66	1.67
2. F 10. Byggnadsåtgärder för luftvärnsrobotförband.....	1 060	1 060	948	112	—	6.66	1.67
3. F 12. Byggnadsåtgärder för luftvärnsrobotförband.....	1 400	1 450	1 245	205	—	12.65	8.66
4. F 17. Byggnadsåtgärder för luftvärnsrobotförband.....	1 380	1 364	1 265	99	—	12.65	8.66
5. Förråd för utbildningsammunition....	490	490	400	90	—	—	—
6. Diverse smärre byggnadsföretag.....	1 730	1 730	1 030	700	—	—	—
7. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	332	1 670	—	—
Summa A	6 820	6 904	5 547	1 689	1 670	—	—
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68							
8. F 1. Om- och tillbyggnad av sjukstuga....	650	670	—	500	170	11.67	6.68
9. FC. Nybyggnad av värmecentral för CVM och FC.....	2 300	2 500	—	800	1 700	1.68	12.68
10. F 7. Avloppsreningsanläggning (etapp 1) .	480	565	—	565	—	9.67	5.68
11. F 11. Avloppsreningsverk.....	475	465	—	465	—	9.67	5.68
12. Förråd för utbildningsammunition....	—	—	—	2 110	90	—	—
13. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	—	—	1 300	1 470	—	—
Summa B	3 905	4 200	—	5 740	3 430	—	—

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>							
14. F 7. Avloppsreningsanläggningar (etapp 2).....	—	450	—	—	450	10.68	4.69
15. F 10. Dagvattenledningar.....	—	600	—	—	600	10.68	4.69
16. F 12. Nybyggnad av simulatorbyggnad....	—	800	—	—	800	7.68	2.69
17. F 12. Om- och tillbyggnad av hangar nr 108.....	—	350	—	—	350	10.68	5.69
18. F 14. Nybyggnad av expeditiionslokaler för FMS.....	—	710	—	—	500	3.69	4.70
19. F 16. Om- och tillbyggnad av flygtjänstbyggnad.....	—	685	—	—	685	9.68	9.69
20. F 21. Tillbyggnad för instruktionsverkstad .	—	745	—	—	745	9.68	6.69
21. F 21. Nybyggnad av smörj- och spolhall....	—	1 350	—	—	1 000	9.68	9.69
22. Förråd för utbildningsammunition....	—	—	—	—	1 660	—	—
23. Diverse smärre byggnadsföretag.....	—	—	—	—	3 000	—	—
Summa C	—	7 760	—	—	9 790	—	—
Summa A—C	10 725	18 864	5 547	7 429	14 890	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 929	1 490	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	5 500	13 400	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	35 496	1967/68.....	5 500
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	13 400
Anslag för 1968/69 (förslag).....	1	Beräknat outnyttjat belopp 30.6.1969	16 598
Summa	35 498	Summa	35 498

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Byggnadsarbeten för flygvapnet* för budgetåret
1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

6. Nybyggnad av kasernetablisement m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente

1966/67 Nettoutgift	45 858 259	Outnyttjat belopp	58 725 968
1967/68 Anslag	28 600 000		
1968/69 Förslag	38 000 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av kasernetablisement m. m. för I 1 vid Västra Ryd i Upplands-Bro kommun och för Ing 1 vid Almnäs i Södertälje stad.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nybyggnad av kasernetablisement m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 38 milj. kr.

Efter förslag i prop. 1964: 61, 1965: 1 (bil. 6 s. 345), 1966: 1 (bil. 6 s. 305) och 1967: 110 (s. 115) har riksdagen för ändamålet anvisat sammanlagt 181,6 milj. kr.

Intill utgången av år 1966 har Kungl. Maj:t ställt sammanlagt 128,9 milj. kr. till fortifikationsförvaltningens förfogande för utbyggnaden av ifrågavarande kasernetablisement.

Genom särskilda beslut den 17 mars och den 15 december 1967 samt den 2 februari 1968 har Kungl. Maj:t ställt ytterligare 33 630 000 kr. till fortifikationsförvaltningens förfogande, varav 21 665 000 kr. för nybyggnad av tygverkstäder, kanslihus och sjukhus vid I 1 och Ing 1, 4 965 000 kr. för läger för repetitionsövningsförband vid I 1 och 7 milj. kr. för att påbörja militärrestauranger vid I 1 och Ing 1 inom en kostnadsram av 26,3 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

Fortifikationsförvaltningen

Medelsförbrukningen under anslaget för budgetåret 1967/68 och 1968/69 beräknas av fortifikationsförvaltningen till 70 326 000 kr. resp. 55 milj. kr. enligt följande sammanställning.

	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)	
	1967/68	1968/69
I 1.....	36 826	29 586
Ing 1.....	37 437	29 503
	<hr/>	<hr/>
	Summa	74 263
	Reducering av medelsbehovet	3 937
	<hr/>	<hr/>
	Beräknat medelsbehov	70 326
		55 000

Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 bör anslaget för budgetåret 1968/69 föras upp med 38 milj. kr.

Departementschefen

Riksdagen fattade hösten 1963 beslut om markförvärv för nya förläggnings- och övningsområden för I 1 i Upplands-Bro kommun och för Ing 1 i Södertälje stad samt anvisade ett investeringsanslag av 65 milj. kr. för att bestrida kostnaderna för markförvärven (prop. 1963: 184, SU 211, rskr 404). Vid anmälan av ifrågavarande markförvärv uttalade jag, att jag räknade med att anskaffning av mark, uppförande av nya kasernetablissemment och utförande av erforderliga övningsanordningar inom de nya förläggningsområdena för I 1 och Ing 1 skulle kunna ske i sådan takt att regementena skulle kunna flytta från sina nuvarande förläggningsplatser på Järvaältet någon gång under åren 1969—1970.

Sedermera fattade 1964 års riksdag beslut om att uppföra nya kasernetablissemment m. m. för I 1 och Ing 1 samt anvisade ett investeringsanslag av 48 milj. kr. för att påbörja byggnadsarbetena. Vid anmälan i prop. 1964: 61 av ifrågavarande byggnadsföretag förutsatte jag att arbetena skulle bedrivas i sju etapper jämte en förberedande etapp. Kostnaderna för byggnadsarbetena angavs i enlighet med av fortifikationsförvaltningen gjord uppskattning till sammanlagt 308 milj. kr., varav 160 milj. kr. för I 1 och 148 milj. kr. för Ing 1.

1965—1967 års riksdagar har sedermera anvisat investeringsanslag av tillhoppa 133,6 milj. kr. för fortsatta arbeten med ifrågavarande två kasernetablissemment.

Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t anvisat tillhoppa 162,5 milj. kr. för nybyggnad av motorområden, befälshotell, tolv kaserner, tygverkstäder, kanslihus, sjukhus och militärrestauranger samt för vägar, utbildningsanordningar m. m. för de båda regementena.

Såsom jag tidigare anfört vid anmälan av anslaget Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. (s. 44) har överbefälhavaren föreslagit att en för totalförsvaret gemensam skyddsskola skall inrättas. Överbefälhavaren har vidare föreslagit att skolan bör underställas chefen för armén och benämnas försvarets skyddsskola (SkyddS) samt administrativt knytas till I 1. Utbyggnaden av skolan föreslås skola ske successivt så att den kan vara i full verksamhet vid den för I 1 och SkyddS planerade tidpunkten för utflyttning till Västra Ryd den 1 april 1970. För egen del har jag tillstyrkt överbefälhavarens förslag och föreslagit att arméns skyddsskola ombildas till en försvarets skyddsskola i huvudsaklig överensstämmelse med överbefälhavarens förslag. I anslutning härtill får jag anmäla, att vid Västra Ryd för I 1 f. n. utbyggs 7 kaserner med tillhoppa 1 440 förläggningsplatser. I skrivelse den 5 juli 1967 har chefen för armén anmält, att förläggningsbehovet för I 1 och SkyddS uppgår till 1 200 resp. 180 platser eller tillhoppa 1 380 platser. Ett överskott på 60 platser finns sålunda vid I 1 även om inte en tidigare planerad särskild kasern för SkyddS utbyggs. Chefen för armén har framhållit att utbyggnad av en kasern med 180 förläggningsplatser för SkyddS

skulle medföra vissa påtagliga fördelar i förläggningshänseende samt underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om utbyggnad av kasernen. Jag anser att utbyggnad av en särskild kasern för Skydds f. n. inte bör komma till stånd.

Fortifikationsförvaltningen har beräknat medelsförbrukningen för budgetåret 1968/69 till 55 milj. kr. Jag biträder förvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
			1967/68	1968/69		
<i>I 1</i>						
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>						
1. Förläggningsby.....	1 900	1 870	10	10	4.64	9.64
2. Vägar, planer, vatten- och avloppsledningar m. m. inom kasernområdet.....	13 000	9 921	2 500	579	—	—
3. Motorområde omfattande kallgarage, varmgarage, övnings- och vårdhall, smörj- och tvätt-hall, drivmedelsförråd, drivmedelsanläggning, smörj- och spolplatser, förrådsbyggnad samt värmecentral.....	12 000	11 852	148	—	4.65	7.67
4. Befälshotell samt vakt- och arrestbyggnad.....	3 425	3 061	364	—	2.66	6.67
5. Kaserner, 7 st.	22 000	8 964	10 000	3 036	3.67	10.68
6. Kanslihus, sjukhus och tygverkstad med förråd	8 715	2 619	5 000	1 096	5.67	10.68
7. Vägar m. m. inom övningsområdet.....	11 600	4 760	4 000	2 840	—	—
8. Utbildningsanordningar utomhus.....	10 400	5 096	5 304	—	—	—
Summa A	83 040	48 143	27 326	7 561	—	—
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>						
9. Vägar, planer, vatten- och avloppsledningar m. m. inom kasernområdet.....	2 000	—	1 000	1 000	2.68	—
10. Militärrestaurang.....	13 200	—	4 000	5 000	1.68	2.70

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
			1967/68	1968/69		
11. Skolbyggnader innehållande skollokaler för I 1 och Skydds samt stabslokaler för Skydds	5 000	—	1 500	2 500	5.68	8.69
12. Gymnastikbyggnad med bastu m. m.	3 700	—	1 000	1 500	5.68	8.69
13. Utbildningsanordningar utomhus.	11 200	—	2 000	5 000	1.68	10.69
Summa B	35 100	—	9 500	15 000	—	—
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>						
14. Istandsättning av Granhammars slott.	2 000	—	—	1 000	7.68	1.70
15. Vägar, planer, vatten- och avloppsledningar m. m. inom kasernområdet.	2 000	—	—	2 000	—	—
16. Kiosk.	125	—	—	125	3.68	6.68
17. Tjänstebostäder.	500	—	—	400	10.68	10.69
18. Planerings- och efterarbeten.	6 500	—	—	3 500	3.69	1.70
Summa C	11 125	—	—	7 025	—	—
<i>Ing 1</i>						
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>						
19. Förläggingsby.	2 025	1 995	10	10	4.64	9.64
20. Vägar, planer, vatten- och avloppsledningar m. m. inom kasernområdet.	12 700	10 088	2 000	612	—	—
21. Motorområde omfattande kallgarage, varmgarage, övnings- och vårdhall, smörj- och tvätt-hall, drivmedelsförråd, drivmedelsanläggning, smörj- och spolplatser, förrådsbyggnad samt värmecentral.	14 500	14 115	385	—	4.65	7.67
22. Befälshotell samt vakt- och arrestbyggnad.	4 075	3 733	342	—	2.66	6.67
23. Kaserner, 5 st.	17 250	5 172	10 000	2 078	3.67	10.68
24. Kanslihus, sjukhus och tygverkstad med förråd	12 950	954	8 000	3 996	5.67	10.68
25. Vägar m. m. inom övningsområdet.	9 240	4 918	3 000	1 322	—	—
26. Utbildningsanordningar utomhus.	9 660	5 000	3 000	1 660	—	9.68
Summa A	82 400	45 975	26 737	9 678	—	—

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
			1967/68	1968/69		
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68						
27. Vägar, planer, vatten- och avloppsledningar m. m. inom kasernområdet.....	2 000	—	1 000	1 000	—	—
28. Militärrestaurang	13 100	—	4 000	5 000	2.68	2.70
29. Skolbyggnad innehållande skollokaler för Ing 1 och FältarbS.....	5 500	—	2 000	3 500	3.68	5.69
30. Stabs-, skol- och förläggningsbyggnad för Ing KAS.....	1 700	—	700	1 000	3.68	5.69
31. Gymnastikbyggnad med bastu.....	3 500	—	1 000	2 500	3.68	5.69
32. Utbildningsanordningar utomhus.....	5 300	—	2 000	2 000	10.67	4.70
Summa B	31 100	—	10 700	15 000	—	—
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69						
33. Vägar inom övningsområdet (väg 516 m. m.) ..	2 000	—	—	2 000	—	—
34. Kiosk.....	125	—	—	125	3.68	6.68
35. Tjänstebostäder.....	330	—	—	200	10.68	10.69
36. Planerings- och efterarbeten m. m.....	5 000	—	—	2 500	3.69	1.70
Summa C	7 455	—	—	4 825	—	—
I 1 Summa A—C	129 265	48 143	36 826	29 586	—	—
Ing 1 Summa A—C	120 955	45 975	37 437	29 503	—	—
Sammanlagt (I 1 + Ing 1)	250 220	94 118	74 263	59 089	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	3 937	4 089	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	70 326	55 000	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång

Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	58 726
Anslag för 1967/68.....	28 600
Anslag för 1968/69 (förslag).....	38 000
Summa	125 326

Beräknad medelsförbrukning

1967/68.....	70 326
1968/69.....	55 000
Summa	125 326

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Nybyggnad av kasernetablissemant m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 38 000 000 kr.

7. Markförvärv för övningsfält m. m.

1966/67 Nettoutgift	18 442 982	Outnyttjat belopp	8 679 296
1967/68 Anslag	20 000 000		
1968/69 Förslag	16 871 000		

Från anslaget betalas markförvärv för nya övnings- och skjutfält och utvidgning av befintliga fält för samtliga tre försvarsgrenar, markförvärv för flygfält, förvärv av annan fast egendom, som ligger i omedelbar anslutning till av staten ägd fastighet eller erfordras för förråd eller dylikt samt oförutsedda utgifter i samband med markförvärv.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 16 321 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 23,5 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med 16 821 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 22,9 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslår förvaltningen att anslaget föras upp med 16 771 000 kr. Dessutom har förvaltningen begärt 1,6 milj. kr. utanför ramen för det militära försvaret under anslaget Vissa kostnader för markförvärv.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Markförvärvsobjekt		Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Armén		
1. I 4, A 1.	Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält	1 800
2. I 5, A 4.	Utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält	200
3. I 13.	Utvidgning av övningsfältet i Falun	1 300
4. I 14.	Utvidgning av Marma skjutfält	500
5. I 16.	Utvidgning av skjutfältet vid Nyårsåsen utanför Halmstad	1 000
6. I 17.	Utvidgning av övningsfältet i Uddevalla	600
7. I 20.	Utvidgning av handövningsfält och förvärv av nytt skjutfält vid Umeå	3 500
8. I 21.	Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och av övningsfältet i Sollefteå	600
9. P 4.	Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde	1 700
10. P 7.	Utvidgning av pansarövningsfältet vid Revinge	2 200
11. P 7.	Utvidgning av skjutfältet vid Kabusa	1 700
12. A 7.	Utvidgning av Tofta skjutfält	500
13.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	1 300
Summa A		16 900

Markförvärvsobjekt		Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
<i>B. Marinen</i>		
14. BK.	Utvidgning av övningsområdet vid Rosenholm	1 900
15. KA 1.	Utvidgning av övnings- och skjutfältet vid Myttinge	3 000
16. ÖrlB O.	Mark för Muskövarvet	200
17.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	300
	Summa B	5 400
<i>C. Flygvapnet</i>		
18. F 15.	Ny skolmålplats vid Tönnebro	1 000
19.	Mark för flygfält 48	300
20.	Inlösen av flygbullerstörda fastigheter	1 000
21.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	800
	Summa C	3 100
	Summa A—C	25 400
	Reducering av medelsbehovet	2 500
	Beräknat medelsbehov	22 900

1. Vid 1965 års riksdag (prop. 1965: 28, SU 45, rskr 151) fattades beslut om utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält med ett område om ca 190 ha. För budgetåret 1965/66 anvisades för ändamålet 1,3 milj. kr. utanför försvarets ram. Förhandlingarna med markägarna har ännu inte kunnat slutföras. Fortifikationsförvaltningen räknar med att kostnaderna för förvärvet med hänsyn till inträdd markvärdesteppring kommer att uppgå till minst 1,8 milj. kr.

2. Beslut om utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält genom markbyte mellan staten och Östersunds stad fattades av 1965 års riksdag (prop. 1965: 158, SU 172, rskr 410). I samband därmed redovisades en mellan försvarets fastighetsnämnd och Östersunds stad träffad principöverenskommelse om intressegräns mellan å ena sidan mark, som avses för stadens fortsatta utbyggnad, och å andra sidan mark, som reserveras för militär övningsverksamhet. Med de enskilda fastighetsägarna inom försvarets intresseområde har överenskommit att förhandlingar om överlåtelse till staten av deras fastigheter skall tas upp allt eftersom fastighetsägarna meddelar de militära myndigheterna att de önskar sälja sina fastigheter. I enlighet härmed har vissa fastigheter inköpts av fortifikationsförvaltningen. Andra fastigheter är hembjudna till förvärv.

3. Vid 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattades beslut om utvidgning av I 13:s övningsfält i Falun med markområden om sammanlagt 425 ha. Förhandlingar om förvärv av områdena pågår.

4. Vid 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattades principbeslut om utvidgning av Marma skjutfält med ca 780 ha. Kungl. Maj:t har sedermera bemyndigat fortifikationsförvaltningen att förvärva fastigheter som är avsedda att ingå i den beslutade utvidgningen efterhand som de erbjuds till inköp.

5. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för armén lagt

fram förslag till markanskaffning för utvidgning av ett av I 16 med infanteriets kadett- och aspirantskola samt F 14 utnyttjat övnings- och skjutfält vid Nyårsåsen ca 7 km nordväst om Halmstad.

Fältet omfattar f. n. ca 420 ha, varav ca 130 ha utgör arrenderad mark. Vid flertalet skjutningar måste av säkerhetsskäl mark i enskild ägo utanför fältet avlysas. Avlysningsområdet omfattar ca 140 ha. I området ingår delar av flera mindre skogsskiften. Då ägarnas möjligheter att bruka skogen väsentligt inskränks genom avlysningarna, har ett flertal ägare förklarat att de inte längre vill medverka till någon avlysningsrätt för försvaret men att de är villiga att i stället sälja hela sina skogsskiften. Ägaren till den inom själva övningsfältet belägna arrenderade marken, som även äger mark inom avlysningsområdet, har för sin del förklarat att han inte är villig att sälja avlysningsmarken om försvaret inte samtidigt förvärvar arrendeområdet. Avtalstiden för sistnämnda område utgår år 1973. Då såväl arrendeområdet som avlysningsområdet erfordras för att kunna genomföra de flesta förekommande skjutningar, har chefen för armén ansett att båda områdena bör förvärvas för att säkerställa framtida övningar. Markförvärvet beräknas komma att omfatta totalt ca 330 ha. Några sociala problem bedöms inte uppkomma till följd av förvärvet.

Kostnaderna för att genomföra den föreslagna utvidgningen har fortifikationsförvaltningen preliminärt uppskattat till 1,9 milj. kr. Kostnadsramen är dock osäker med hänsyn till att omfattningen av markförvärven inte slutligt kan bedömas förrän efter förhandlingar med markägarna.

6. Vid 1961 års riksdag (prop. 1961: 97, SU 64, rskr 192) fattades beslut om utvidgning av I 17:s övningsfält i Uddevalla. Utvidgningen var föranledd av att del av övningsfältet måste avstås för en genomfartsled genom Uddevalla. För budgetåret 1961/62 anvisades för ändamålet 450 000 kr. utanför försvarets ram. Expropriation av utvidgningsmarken pågår. Fortifikationsförvaltningen räknar med att kostnaderna för förvärvet med hänsyn till bl. a. inträdd markvärdesstegring kommer att uppgå till minst 600 000 kr.

7. Chefen för armén har i samråd med fortifikationsförvaltningen lagt fram förslag om markanskaffning för att utvidga handövningsfältet i Umeå för I 20 och K 4 samt för ett nytt övnings- och skjutfält för de båda förbanden.

I 20 och K 4 disponerar f. n. ett handövningsfält om ca 540 ha, inberäknat kasernområdet. Därtill kommer ca 210 ha, som Umeå stad förbundit sig att förvärva och överlämna till försvaret som kompensation för mark, som genom tidigare uppgörelser överlåtits till staden. Det sammanlagda markinnehavet i Umeå kommer därigenom att uppgå till ca 750 ha. Detta är inte tillräckligt för vare sig handövningar eller för den grundläggande utbildningen i stridsskjutning. Vid den grundläggande stridsskjutningsutbildningen måste avlysning ske av mark i enskild ägo norr om handövningsfältet. Vid förbandsövningar i kompani och bataljon uppkommer extra kost-

nader i form av ersättning för skador på mark i enskild ägo samt intrång och obehag för markägarna. Irritationen från berörda markägare har ökat avsevärt under senare år på grund av de skador som bandvagnarna orsakar i främst skogsbestånden.

Chefen för armén har utrett vilken mark som skulle behöva tillföras handövningsfältet för att detta skulle motsvara det aktuella behovet. Enligt utredningen behöver ett område om ca 365 ha anskaffas i anslutning till fältets norra gräns. En nybyggd kraftledning kommer därvid att utgöra en naturlig gräns mot norr. Genom en sådan utvidgning skulle erhållas ett sammanhängande handövningsfält, kasernområdet inräknat, om ca 1 120 ha. Detta fält skulle medge utrymme för både erforderliga utbildningsanordningar och den grundläggande utbildningen vid förbanden. Det föreslagna utvidgningsområdet består till huvuddelen av skogs- och myrmark. Antalet berörda markägare uppgår till ca 20, av vilka Umeå stad är den största. Någon fast bosättning finns inte inom området.

I 20 saknar helt ett övnings- och skjutfält. För att genomföra kvalificerad stridsskjutning — i förstärkt skyttepluton och förstärkt skyttekompani — är I 20 hänvisat till att utnyttja Tåme skjutfält, som är beläget 15 mil från Umeå. Detta medför kostnads- och tidskrävande förflyttningar. Tåmefältet är dessutom i huvudsak avsett för andra förbands övningar, varför I 20:s behov kan tillgodoses endast till en ringa del. K 4 disponerar f. n. ett område om ca 360 ha vid Rönnbäck på ett avstånd av 12 km från Umeå. Detta fält är lämpligt för den hittillsvarande beridna utbildningen vid förbandet. Däremot kan skjutning inom området endast ske i form av fältskjutning och bara under förutsättning att mark i enskild ägo utnyttjas som riskområde. Området är sålunda inte tillräckligt för K 4:s stridsskjutningar.

Chefen för armén har utrett möjligheterna att anskaffa ett övnings- och skjutfält för I 20 och K 4. Enligt utredningen bör ett övnings- och skjutfält för förbanden anskaffas genom förvärv av ett område om ca 2 100 ha beläget ca 6 km norr om kasernerna och i omedelbar anslutning till det föreslagna utvidgade handövningsfältet. Området består så gott som helt av myrmark och relativt dålig skogsmark men är från militär synpunkt mycket lämpligt för övningar. En betydande fördel är att förbandsövningar och andra större övningar kan börja på handövningsfältet för att sedan direkt fortsätta på skjutfältet. Antalet brukningsenheter, som berörs av ett förvärv av området, uppgår till ca 80, varav ca 10 till en del är belägna inom utvidgningsområdet för handövningsfältet. Inom området finns endast 2 personer fast bosatta. Ett tiotal i huvudsak äldre bostadsbyggnader används som fritidsbostäder.

Då utvidgningsområdet ligger inom terminalområdet för Umeå flygplats, har yttrande över utvidgningsförslaget inhämtats från luftfartsstyrelsen. Styrelsen motsätter sig inte förslaget under vissa förutsättningar. Dessa förutsättningar kan enligt chefen för armén uppfyllas.

Över förslaget att utvidga handövningsfältet och att anskaffa ett nytt övnings- och skjutfält har försvarets fastighetsnämnd avgett yttrande den 19 december 1967. Nämnden har vid sin utredning haft kontakt med länsmyndigheterna i länet samt med Umeå stad. Varken från länsmyndigheternas eller stadens sida har framförts några invändningar mot förslaget. Nämnden har vidare orienterat berörda markägare om utvidgningsplanerna. Några allvarliga erinringar mot förslaget har inte framförts.

Fastighetsnämnden anför för egen del att nämnden finner behovet av det föreslagna markförvärvet styrkt. De föreslagna områdena är enligt nämndens mening lämpliga för avsedd användning.

Beträffande omfattningen och avgränsningen av områdena anför fastighetsnämnden att det kan komma att visa sig nödvändigt att lösa in hela sådana brukningsenheter, vilka enligt förslaget endast delvis ingår i förvävsområdena. Den av chefen för armén föreslagna avgränsningen får med hänsyn härtill anses som preliminär. De slutliga gränserna kan inte bestämmas förrän i samband med blivande förhandlingar med markägarna.

De föreslagna förvävsområdena består främst av skogklädda åsar och mindre höjder samt ett stort antal myrar. Skogen är flerstädes av relativt låg värdeklass. Brukad åker förekommer i ringa omfattning. Från jordbrukspolitisk synpunkt synes därför verkningarna av förvärven bli obetydliga. Inte heller från social synpunkt bedöms förvärven komma att medföra någon olägenhet av betydelse. De två fast bosatta personerna inom det föreslagna nya övnings- och skjutfältet kan få bo kvar om de så önskar.

Fastighetsnämnden förutsätter att markägarnas önskemål om inlösen av hela brukningsfastigheter eller om begränsad utökning av tilltänkta förvävsområden tillmötesgås i skälig omfattning. Med hänsyn till de känsliga avvägningar, som härvid kan behöva göras i ett betydande antal fall, anser nämnden att en särskild delegation bör tillsättas för att genomföra förvärven.

Kostnaderna för att genomföra de föreslagna förvärven har av fortifikationsförvaltningen uppskattats till ca 7 milj. kr. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till att det på grund av fastighetsförhållandena kan bli nödvändigt att förvärva viss ytterligare mark i anslutning till förvävsområdena.

8. Beslut om utvidgning av I 21:s skjutfält vid Tjärnmyren och av regementets övningsfält fattades år 1963 (prop. 1963:109, SU 96, rskr 221). Utvidgningarna avsåg markområden om sammanlagt ca 215 ha. En fastighet har hittills förvärvats. Förberedande kontakter har tagits med övriga markägare.

9. Vid 1963 års riksdag (prop. 1963:109, SU 96, rskr 221) fattades beslut om utvidgning med ca 1 800 ha av pansarövningsfältet vid Skövde. Enligt beslutet förutsattes att ytterligare mark nordost och öster om utvidgningsområdet framdeles skulle förvärvas i den mån detta kunde ske genom frivilliga förvärv och till skäligt pris. Ca 45 ha av denna mark har hittills

förvärvats. Ytterligare delar av marken är hembjudna till inköp. Därutöver har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 oktober 1966 godkänt av fortifikationsförvaltningen träffade avtal om förvärv av vissa fastigheter om sammanlagt ca 100 ha sydost om utvidgningsområdet samt bemyndigat förvaltningen att förvärva ytterligare ca 50 ha.

De totala kostnaderna för markförvärv m. m. inom utvidgningsområdet uppskattades år 1963 till 11,5 milj. kr. Med hänsyn till nämnda utökning av förvärvet och till inträffad prisstegring räknar fortifikationsförvaltningen nu med en totalkostnad av 13,5 milj. kr.

10. Vid 1963 års riksdag (prop. 1963:109, SU 96, rskr 221) fattades beslut om utvidgning med ca 3 000 ha av pansarövningsfältet vid Revinge-
hed. Utvidgningens slutliga omfattning uppgår efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t om avgränsningen av övningsfältet till ca 3 200 ha. Enligt vad som anmälts till 1967 års riksdag (prop. 1967:110 s. 119) beräknar fortifikationsförvaltningen totalkostnaden för utvidgningen till 29 milj. kr. med utgångspunkt från prisläget den 1 april 1966. Detta beräknas motsvara 29,4 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. För ändamålet har hittills anvisats 23 280 000 kr. För att möjliggöra att förvärven i enlighet med uttalande vid anmälan av prop. 1963:109 skulle kunna ske med beaktande av säljarnas önskemål om tidpunkt för statens förvärv har Kungl. Maj:t därutöver bemyndigat fortifikationsförvaltningen att förskottsvis ta i anspråk högst 7 milj. kr. av medel som står till förvaltningens förfogande under förevarande anslag. För att delvis täcka vad som med stöd av detta bemyndigande förskotterats och för att genomföra återstående förvärv m. m. erfordras för nästa budgetår 2,2 milj. kr.

11. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för armén lagt fram förslag till markanskaffning för utvidgning av P 7:s skjutfält vid Kabusa ca en mil öster om regementets kasernområde.

Skjutfältet vid Kabusa omfattar f. n. ca 255 ha. Fältet är mycket smalt och har till stor del ett djup av endast ca 250 m. Detta innebär att bara mycket enkla fältskjutningar, främst med kulsprutepistol och pistol, kan genomföras på fältet. För att genomföra någon form av stridsskjutning, i vilken framryckning ingår, bör djupet vara minst 800 m. Detta djup förutsätter att riskområdet kan förläggas över havet. Enstaka skjutningar i större förband kan förläggas till P 2:s pansarskjutfält vid Ravlunda. Beläggningen där är dock så stor att något utrymme för den grundläggande skjututbildningen vid P 7 inte finns. Denna utbildning måste därför äga rum på Kabusafältet.

Fortifikationsförvaltningen finner behovet styrkt av en utvidgning av skjutfältet. Chefen för armén anser att utvidgning av fältet bör ske norrut med ett område om ca 120 ha. Fortifikationsförvaltningen anser detta område i och för sig lämpligt för ändamålet. Med hänsyn till det sätt på vilket områdets gräns skär sönder bestående brukningsenheter har fortifikations-

förvaltningen dock bedömt det nödvändigt att i viss mån justera gränsdragningen. Ytterligare detaljusteringar kan behöva göras i samband med blivande förhandlingar med markägarna. Under förutsättning att överenskommelse kan träffas om vissa markbyten i samband med att markförvärven genomförs torde arealen för utvidgningsområdet kunna begränsas till cirka 130 ha.

Den föreslagna utvidgningen berör sammanlagt sju brukningsenheter samt tre till andra egendomar hörande obebyggda skiften om sammanlagt mindre än ett ha. Av de sju brukningsenheterna torde fem behöva förvärvas i sin helhet. De två övriga berörs till obetydlig del av förvärvet och har sina brukningscentra belägna utanför utvidgningsområdet. Inlösen av hela dessa brukningsenheter bedöms inte bli nödvändig. Vidare finns en friköpt tomt med året-runtbostad inom området. Det är tveksamt om denna fastighet behöver lösas in. Frågan härom kan avgöras först vid kommande förhandlingar. Slutligen finns inom området åtta sommarstugor av enkel beskaffenhet, belägna på ofri grund. Vissa av dessa stugor har uppförts utan byggnadslov och ägarna har fått föreläggande att flytta bort stugorna. Föreläggandet har överklagats. Bl. a. med hänsyn härtill kan det f. n. inte bedömas i vilken utsträckning sommarstugorna kommer att behöva lösas in.

Av utvidgningsområdet utgör ca 10 ha skogsmark och återstoden åker- och ängsmark. Endast två av de berörda brukningsenheterna bedöms för framtiden kunna bestå som självständiga jordbruk. Utvidningens verkningar från jordbrukspolitisk synpunkt bedöms med hänsyn härtill som obetydliga. Inte heller från social synpunkt bedöms några olägenheter av betydelse uppkomma.

Kostnaderna för att genomföra den föreslagna utvidgningen har av fortifikationsförvaltningen uppskattats till 2,8 milj. kr. Då omfattningen av markförvärven inte kan slutligt bedömas förrän efter förhandlingar med markägarna är den angivna kostnadsramen osäker.

12. Utvidgning av Tofta skjutfält ansågs redan år 1956 erforderlig för att möjliggöra från övningssynpunkt godtagbara artilleriskjutningar. Fältet omfattade då ca 1 700 ha men bedömdes böra ha en omfattning av minst 2 650 ha. I samråd med chefen för armén har fortifikationsförvaltningen sedermera förvärvat sådana inom det avsedda utvidgningsområdet belägna fastigheter som bjudits ut till salu. Förvärven har vid olika tillfällen underställts Kungl. Maj:ts prövning då så påkallats med hänsyn till köpeskillningarnas storlek. Hittills har förvärvats ca 600 ha. Återstående planerade förvärv omfattar ca 350 ha.

14. Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för marinen lagt fram förslag till markanskaffning för utvidgning av marinens övningsområde vid Rosenholm norr om Karlskrona.

Övningsområdet vid Rosenholm omfattar i dagens läge ca 260 ha. Behov

av att utvidga detta område har uppstått av följande skäl. Den nu för krigsmakten likformiga allmänmilitära utbildningen, som i Karlskrona genomförs med flottans hela värnpliktskontingent och med åldersklassen vid KA 2, kräver tillgång till övningsterräng under hela utbildningsåret och i en helt annan omfattning än tidigare. Vid örlogsskolorna omfattar utbildningskontingenterna stadigvarande 400—800 man, medan vid KA 2 årligen omkring 750 man fördelade på 5 inryckningar genomgår grundläggande utbildning. Försäljningen år 1963 av Oscarsvärnsområdet till Karlskrona stad (prop. 1963: 154, SU 143, rskr 331) medför att den till detta område förlagda utbildningen, omfattande bl. a. motorutbildning för rörligt artilleri, måste flyttas till Rosenholmsområdet. Stadens tillträde till Oscarsvärnsområdet beräknas ske i början av 1970-talet. Vid ungefär samma tidpunkt avses ombyggnad av riksväg 15 mellan Trantorp och Torskors påbörjas. Detta innebär att den militära användbarheten av en del av Rosenholmsområdet blir i hög grad nedsatt. Slutligen har Karlskrona stad framfört starka krav på bortflyttning av garnisonens skolskjutningsbana vid Wämö på grund av den ökade villabebyggelsen omkring skjutbanan. Om skjutbanan skall nedläggas måste en ny skjutbana anläggas på rimligt avstånd från KA 2 förläggning och då lämpligen inom Rosenholmsområdet.

Utvidgningsförslaget omfattar ett markområde om ca 400 ha, varav 130 ha åker-, tomt- och betesmark samt 270 ha skogsmark. I området ingår sju jordbruksfastigheter och sex bostadsfastigheter. Av jordbruksfastigheterna berörs tre endast delvis. När militära övningar inte bedrivs inom övningsområdet, dvs. i princip under lördagar och söndagar samt helger, beräknas övningsområdet kunna begagnas som strövområde för allmänheten.

Länsstyrelsen i Blekinge län och Karlskrona stad, som orienterats om utvidgningsförslaget, har förklarat att de inte har något att erinra mot förslaget.

Fortifikationsförvaltningen finner det angeläget att övningsområdet vid Rosenholm snarast utvidgas. Det föreslagna utvidgningsområdet anser förvaltningen lämpligt för avsedda ändamål. Förvaltningen förutskickar att det i samband med förhandlingar med berörda markägare kan visa sig nödvändigt eller önskvärt att vidta mindre justeringar av utvidgningsområdets gränser.

Kostnaderna för att genomföra den föreslagna utvidgningen har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 4,3 milj. kr. Beträffande kostnaderna anför fortifikationsförvaltningen följande. Vid försäljningen av Oscarsvärnsområdet till Karlskrona stad tillfördes staten en kontant köpeskilling av 1 601 000 kr., varav 501 000 kr. utgjorde ersättning för mark och 1,1 milj. kr. ersättning för byggnader och anläggningar. Vid anmälan av detta ärende (prop. 1963: 154 s. 4) förklarade sig föredragande departementschefen förutsätta att kostnaderna för ersättningsbyggnader och kompensationsmark

skulle komma att anvisas utanför fastställd ram för det militära försvaret. Riksdagens statsutskott (SU 1963: 143) anförde att enligt utskottets mening ställning till detta spörsmål inte borde tas förrän en noggrann beräkning gjorts av de slutliga kostnaderna för förflyttning av den militära verksamheten från Oscarsvärnsområdet. Någon sådan noggrann kostnadsberäkning föreligger ännu inte. Överslagsmässigt har kostnaderna beräknats till 13 milj. kr. Då det torde dröja ännu någon tid innan exakta kostnadsberäkningar kan göras, föreslår fortifikationsförvaltningen att kompensationsfrågan löses på det sättet att av kostnaderna för den föreslagna utvidgningen av Rosenholmsområdet ett belopp av 1,6 milj. kr., motsvarande köpeskillingen för Oscarsvärnsområdet, läggs utanför försvarets kostnadsram.

15. Vid 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattades beslut om utvidgning med ca 350 ha av KA 1 övnings- och skjutfält vid Myttinge på norra Värmdö. En av utvidgningen berörd domänfastighet, varav del ingick i utvidgningsområdet, har i sin helhet förts över till försvaret. Förhandlingar med övriga berörda markägare pågår.

16. Beslut om markförvärv för den nya örlogsbasen på Muskö fattades år 1952 (prop. 1952: 166, SU 107, rskr 210). Hittills har ca 1 000 ha förvärvats. Ca 50 ha återstår att förvärva.

18. Vid 1966 års riksdag (prop. 1966: 26, SU 43, rskr 126) fattades beslut om förvärv av en ny skolmålplats för F 15 vid Tönnebro. Målplatsområdet har en omfattning av ca 1 040 ha, varav huvuddelen är ecklesiastisk mark. Fortifikationsförvaltningen har gjort framställning om förvärv av den ecklesiastiska marken i därför föreskriven ordning. Med övriga markägare har förhandlingar inletts.

19. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 26 mars 1965 skall ca 175 ha mark förvärvas för flygfält 48. Hittills har ca 125 ha förvärvats.

20. Beslut om inlösen av vissa för flygbuller utsatta fastigheter fattades år 1965 (prop. 1965: 28, SU 45, rskr 151). För budgetåret 1965/66 anvisade riksdagen för ändamålet 5 milj. kr. Efter förslag i prop. 1967: 110 har riksdagen sedermera (SU 102, rskr 250) anvisat ytterligare 2 milj. kr. för innevarande budgetår. Flygplatsbullaerdelegationen, som tillsatts för att genomföra inlösen av flygbullerstörda fastigheter, har hemställt att 1 milj. kr. beräknas för ändamålet för budgetåret 1968/69.

13, 17, 21. För diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknar fortifikationsförvaltningen sammanlagt 2,4 milj. kr., varav 1,3 milj. kr. för armén, 300 000 kr. för marinen och 800 000 kr. för flygvapnet. Under dessa delposter har sammanförts sådana mindre förvärvsobjekt, för vilka kostnaden beräknas inte överstiga 300 000 kr. Medlen avses vidare för dels oförutsedda utgifter i samband med genomförandet av beslutade markförvärv, såväl vid frivilliga uppgörelser som i samband med expropriation, dels smärre kompletteringar av försvarets fastighetsbestånd, dels mindre utgiftsrester för vissa inte helt slutförda markförvärv m. m., dels förvärv av mark som kompensation för markområden som avståtts för

bostadsbebyggelse o. d., dels förvärv av salubjudna fastigheter inom sådana områden, som enligt principbeslut av statsmakterna skall tillföras försvaret men för vilkas förvärv någon särskild medelsanvisning inte skett.

Departementschefen

Chefen för armén har i samråd med fortifikationsförvaltningen lagt fram förslag att utvidga handövningsfältet för I 20 och K 4 i Umeå samt att anskaffa ett nytt övnings- och skjutfält för förbanden i anslutning till handövningsfältet. Förslaget innebär förvärv av mark med en sammanlagd areal av ca 2 500 ha. Av utredningen framgår att förbandens nuvarande markinnehav i Umeå, som inberäknat viss kompensationsmark omfattar ca 750 ha, inte är tillräckligt för förbandens handövningar eller för den grundläggande stridsskjutningsutbildningen. Vid förbandsövningar uppkommer extra kostnader i form av ersättning för skador på mark i enskild ägo samt intrång och obehag för markägarna. Irritationen från berörda markägare har ökat avsevärt under senare år på grund av de skador som förorsakas främst genom bandvagnarna. Det är därför nödvändigt att utvidga handövningsfältet.

För att kunna genomföra kvalificerade stridsskjutningar behöver förbanden tillgång till ett övnings- och skjutfält. F. n. är förbanden, främst I 20, för sådana övningar hänvisade till Tåme skjutfält ca 15 mil från Umeå. Detta medför kostnads- och tidskrävande förflyttningar. På grund av beläggningen på detta skjutfält, som är avsett för andra förbands övningar, kan endast en ringa del av I 20:s och K 4:s stridsskjutningar genomföras där. Jag finner det angeläget att nu berörda övningsförhållanden för förbanden förbättras genom anskaffning av ett övnings- och skjutfält inom godtagbart avstånd från kasernerna.

I likhet med försvarets fastighetsnämnd, chefen för armén och fortifikationsförvaltningen anser jag att de till förvärv föreslagna markområdena är lämpliga för de avsedda ändamålen. Konsekvenserna från såväl jordbrukspolitisk som social synpunkt synes bli obetydliga. Varken länsstyrelsen eller Umeå stad har haft något att erinra mot förslaget. Utvidgningsmarken är så belägen att den kan förutsättas inte ha någon betydelse för Umeå stads framtida expansion. Jag förordar därför den föreslagna markanskaffningen. Kostnaderna för markförvärven har av fortifikationsförvaltningen överslagsmässigt beräknats till 7 milj. kr. Jag föreslår att 3,5 milj. kr. beräknas för nästa budgetår. En särskild delegation bör tillsättas för att genomföra markförvärven. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Fortifikationsförvaltningen har i samråd med chefen för marinen lagt fram förslag att utvidga marinens övningsområde vid Rosenholm utanför Karlskrona. Enligt förslaget skall övningsområdet, som f. n. omfattar ca 260 ha, utökas till ca 660 ha genom förvärv av ett markområde om ca 400 ha. Av utredningen framgår att det nuvarande området inte är tillräckligt för

den utbildning, som i Karlskrona bedrivs med flottans hela värnpliktskontingent och med åldersklassen vid KA 2. På grund av försäljningen år 1963 av det s. k. Oscarsvärnsområdet (prop. 1963: 154, SU 143, rskr 331) måste vidare den till detta område förlagda utbildningen, som omfattar bl. a. motorutbildning för rörligt artilleri, flyttas till Rosenholmsområdet. Karlskrona stads tillträde till Oscarsvärnsområdet beräknas ske i början av 1970-talet. Vid ungefär samma tidpunkt beräknas ombyggnad av riksväg 15 genom Rosenholmsområdet komma att påbörjas, vilket kommer att medföra ett icke obetydligt intrång i de militära övningsmöjligheterna inom området. Det kan slutligen bli nödvändigt att till Rosenholmsområdet förlägga en skolskjutningsbana som ersättning för en befintlig sådan bana vid Wämö. På grund av bebyggelsen i omedelbar närhet av denna skjutbana har Karlskrona stad framställt krav på att banan flyttas.

I likhet med fortifikationsförvaltningen och chefen för marinen finner jag det angeläget att en utvidgning av Rosenholmsområdet kommer till stånd för att förbättra övningsmöjligheterna för Karlskrona garnison. Jag har intet att erinra mot den föreslagna omfattningen av utvidgningen. Konsekvenserna från såväl jordbrukspolitisk som social synpunkt synes bli obetydliga. Varken länsstyrelsen i länet eller Karlskrona stad har haft något att erinra mot förslaget. Jag förordar därför den föreslagna utvidgningen.

Kostnaderna för utvidgningen har fortifikationsförvaltningen beräknat till 4,3 milj. kr. I fråga om medel för att bestrida dessa kostnader vill jag erinra om att jag vid anmälan av försäljningen av Oscarsvärnsområdet till Karlskrona stad anförde att jag förutsatte att kostnaderna för ersättningsbyggnader och kompensationsmark med ett belopp motsvarande köpeskillingen för Oscarsvärnsområdet skulle anvisas utanför fastställd ram för det militära försvaret (prop. 1963: 154 s. 4). Riksdagen förklarade sig inte vilja ta ställning till detta spørsmål förrän en noggrann beräkning gjorts av de slutliga kostnaderna för förflyttning av den militära verksamheten från Oscarsvärnsområdet (SU 1963: 143). Fortifikationsförvaltningen har meddelat att någon beräkning av sistnämnda kostnader ännu inte kunnat göras och att det torde dröja ännu någon tid innan slutlig kostnadsberäkning föreligger. Med hänvisning härtill föreslår förvaltningen att kompensationsfrågan löses genom att kostnaderna för utvidgningen av Rosenholmsområdet intill ett belopp av 1,6 milj. kr., i stort sett motsvarande hela köpeskillingen för Oscarsvärnsområdet, läggs utanför försvarets kostnadsram. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag såtillvida att jag anser att av utvidgningskostnaderna ett belopp av 1,5 milj. kr. bör anvisas utanför ramen för det militära försvaret. Jag har tagit upp detta belopp under ett särskilt anslag, vartill jag återkommer i det följande.

Med hänvisning till det nu anförda beräknar jag kostnadsramen för utvidgning av Rosenholmsområdet under förevarande anslag till 2,8 milj. kr. För nästa budgetår föreslår jag att 2 milj. kr. beräknas.

Fortifikationsförvaltningen har vidare i samråd med chefen för armén lagt fram förslag att utvidga ett av I 16 med infanteriets kadett- och aspirant-skola samt F 14 utnyttjat övnings- och skjutfält vid Nyårsåsen utanför Halmstad samt P 7:s skjutfält vid Kabusa utanför Ystad. Den föreslagna utvidgningen med ca 330 ha av fältet vid Nyårsåsen omfattar så gott som utslutande mark som redan i nuläget disponeras med nyttjanderätt eller avlysningsrätt i samband med övningarna. De berörda markägarna har i stor utsträckning själva framställt önskemål att få sälja marken. Skjutfältet vid Kabusa omfattar i dagens läge endast ca 255 ha, vilket inte är tillräckligt för att genomföra den grundläggande skjututbildningen vid regementet. Den föreslagna utvidgningen av skjutfältet beräknas komma att omfatta endast ca 130 ha. Några olägenheter av betydelse från jordbrukspolitisk eller social synpunkt bedöms inte uppkomma. Övningsmöjligheterna vid Nyårsåsen och Kabusa bör förbättras och jag förordar därför de föreslagna utvidgningarna. Fortifikationsförvaltningen har beräknat kostnaderna för utvidgningen vid Nyårsåsen till 1,9 milj. kr. och för utvidgningen vid Kabusa till 2,8 milj. kr. Jag föreslår att 1 milj. kr. för utvidgningen vid Nyårsåsen och 1,7 milj. kr. för utvidgningen vid Kabusa beräknas för nästa budgetår.

Den av Kungl. Maj:t tillsatta flygplatsbullen delegationen har hemställt att ytterligare 1 milj. kr. beräknas för inlösen av för flygbuller utsatta fastigheter under nästa budgetår. För detta ändamål har tidigare anvisats 5 milj. kr. för budgetåret 1965/66 och 2 milj. kr. för budgetåret 1967/68. I enlighet med vad jag anförde i prop. 1965: 28 (s. 8) och prop. 1967: 110 (s. 128) anser jag att staten bör vara beredd att lösa in fastigheter som på grund av flygbuller inte kan bebos utan påtagliga olägenheter. Jag föreslår därför att 1 milj. kr. beräknas för detta ändamål för nästa budgetår.

Samtliga övriga av fortifikationsförvaltningen särskilt upptagna markförvärvsobjekt, för vilka medel beräknats för nästa budgetår, har tidigare varit föremål för beslut av riksdagen eller Kungl. Maj:t. Därutöver har fortifikationsförvaltningen för diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknat 1,3 milj. kr. för armén, 300 000 kr. för marinen och 800 000 kr. för flygvapnet.

I detta sammanhang vill jag anmäla fråga om inlösen av tre fastigheter vid Prästtomta skjutfält.

Beslut om anskaffning av ett övnings- och skjutfält för nuvarande infanteriets stridsskola genom utvidgning av Prästtomta skjutfält till dess nuvarande omfattning fattades av 1959 års riksdag (prop. 1959:115, SU 180, rskr 337). I sitt av riksdagen godkända utlåtande i frågan understök statsutskottet angelägenheten av att någon ökning av det föreslagna fältets storlek inte skulle komma att ske. Uttalandet var enligt vad utskottet framhöll föranlett av att farhågor uttalats för att fältet inom en nära framtid skulle behöva utvidgas för att kunna fylla de militära behoven.

Sedan den beslutade utvidgningen av fältet verkställts har flera ägare

till fastigheter i fältets närhet gjort framställning om att staten skulle lösa in deras fastigheter. I några fall är dessa fastigheter belägna inom eller i omedelbar anslutning till lägerområdet vid Kvarn. Länsstyrelsen i Östergötlands län har inte haft något att erinra mot förvärv av dessa fastigheter för utökning av själva lägerområdet. Fortifikationsförvaltningen har därför bemyndigats att lösa in dessa fastigheter. Övriga hembjudna fastigheter är däremot så belägna att förvärv av desamma skulle ha inneburit en utvidgning av själva skjutfältet. Med anledning av riksdagens förenämnda uttalande och då länsstyrelsen i yttrande över framställningarna avstyrkt varje utvidgning av skjutfältet har framställningarna inte föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Fortifikationsförvaltningen har nu underställt Kungl. Maj:ts prövning en framställning från ägaren till fastigheterna Älgmyra 8: 2 och 8: 3 samt Kvarn 2: 5 i Kristbergs socken om att staten skall lösa in fastigheterna. Hembudet är föranlett av det intrång på fastigheterna, som uppkommer i samband med de militära övningarna på och omedelbart utanför fältet, samt de störningar och obehag som förorsakas fastighetsägaren genom den livliga militära trafiken på en genom fastigheterna gående väg. De hembjudna fastigheterna omfattar sammanlagt ca 55 ha och har ett taxeringsvärde av 89 800 kr. Kostnaderna för att förvärva fastigheterna kan betalas av medel som står till fortifikationsförvaltningens förfogande under förevarande anslag.

Chefen för armén har i yttrande tillstyrkt förvärv av fastigheterna och framhållit att ett förvärv skulle väsentligt underlätta den militära trafiken från Kvarnläget till skjutfältets norra och östra delar samt förbättra utbildningsbetingelserna vid stridsskolan. Länsstyrelsen i Östergötlands län har i yttrande efter hörande av bl. a. kommunalfullmäktige i Borensbergs kommun förklarat sig inte ha annat att erinra mot att fastigheterna förvärvas av staten och tilläggs skjutfältet än att ett friliggande mindre skogsskifte till en av fastigheterna synes böra avstyckas och tillföras någon angränsande fastighet i enskild ägo.

Jag anser att goda skäl föreligger för förvärv av ifrågavarande fastigheter. Fastigheterna är så belägna att de ogynnsamt påverkar rörelsefriheten vid övningarna. Genom ett förvärv skulle övningsmöjligheterna förbättras och den militära trafiken på vägen genom fastigheterna kunna försiggå utan störningar eller olägenheter i övrigt för någon enskild person. Då varken länsstyrelsen eller den berörda kommunen har funnit anledning att motsätta sig att staten förvärvar fastigheterna, förordar jag att fastigheterna förvärvas. Ett förvärv innebär dock otvivelaktigt en utvidgning av skjutfältet om än av liten omfattning. Jag anser därför att frågan bör anmälas för riksdagen.

Såsom jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 22,9 milj. kr. I enlighet med

vad jag anfört i det föregående angående särskilda medel för den föreslagna utvidgningen av Rosenholmsområdet bör medelsförbrukningen under förevarande anslag beräknas till 23 milj. kr. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning			Anm.
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för		
			1967/68	1968/69	
A. Armén					
1. I 4, A 1. Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält.....	1 800	—	—	1 800	
2. I 5, A 4. Utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält.....	1 000	148	350	200	
3. I 12. Utvidgning av Eksjö garnisons övningsfält.....	3 000	2 678	322	—	
4. I 13. Utvidgning av övningsfältet i Falun.....	2 500	—	700	1 300	
5. I 14. Utvidgning av Marma skjutfält	3 500	—	300	500	
6. I 16. Utvidgning av skjutfältet vid Nyårsåsen.....	1 900	138	700	1 000	
7. I 17. Utvidgning av övningsfältet i Uddevalla.....	600	—	—	600	
8. I 20. Utvidgning av handövningsfältet och förvärv av nytt skjutfält vid Umeå	7 000	—	—	3 500	
9. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och övningsfältet i Sollefteå.....	1 200	—	600	600	
10. P 4. Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde.....	13 500	8 839	1 500	1 700	
11. P 7. Utvidgning av pansarövningsfältet vid Revinge.....	29 400	25 182	3 500	2 200 ¹	¹ Delvis återbetalning av förskott
12. P 7. Utvidgning av skjutfältet vid Kabusa.....	2 800	—	—	1 700	
13. A 7. Utvidgning av Tofta skjutfält..	1 400	379	300	500	
14. Lv 4. Utvidgning av övningsfältet i Malmö.....	4 400	2 339	2 061	—	
15. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	—	—	1 667	1 300	
Summa A	74 000	39 703	12 000	16 900	
B. Marinen					
16. KSS. Kostnader i samband med tomt-rättsupplåtelser i Täby.....	1 000	85	915	—	
17. BK. Förvärv av skjutplats vid Torhamn.....	500	177	323	—	
18. BK. Utvidgning av övningsområdet vid Rosenholm.....	2 800 ¹	—	—	2 000 ¹	¹ Därutöver 1,5 milj. kr. under investeringsanslaget Vissa kostnader för markförvärv
19. KA 1. Utvidgning av övnings- och skjutfältet vid Myttinge.....	7 000	—	3 000	3 000	
20. ÖrlB O. Mark för Muskövarvet.....	4 500	3 637	500	200	
21. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	—	—	662	300	
Summa B	15 800	3 899	5 400	5 500	

Objekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning			Anm.
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för		
			1967/68	1968/69	
C. Flygvapnet					
22. F 3. Mark för tvärbana vid Malmslätt	2 300	1 260	1 040	—	
23. F 15. Ny skolmålplats vid Tönnebro	2 700	33	1 667	1 000	
24. F 15. Utvidgning av markstridsområde vid Östansjö.....	400	102	298	—	
25. Fält 48.....	1 000	575	100	300	
26. Fält 58.....	1 100	799	301	—	
27. RFN. Robotskjutfältet vid Nausta..	2 350	2 081	269	—	
28. Inlösen av flygbullerstörda fastigheter.....	8 000	4 278	2 722	1 000	
29. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	—	—	603	800	
Summa C	17 850	9 128	7 000	3 100	
D. Gemensamma ändamål					
30. Mark för kontorsbyggnad för militärområdesstaben i Östersund.....	550	—	550	—	
Summa D	550	—	550	—	
Summa A—D	108 200	52 730	24 950	25 500	
Reducering av medelsbehovet	—	—	4 400	2 500	
Beräknat medelsbehov	—	—	20 550	23 000	

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	8 679	1967/68.....	20 550
Anslag för 1967/68.....	20 000	1968/69.....	23 000
Anslag för 1968/69 (förslag).....	16 871	Beräknat utnyttjat belopp 30.6.1969	2 000
Summa	45 550	Summa	45 550

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) medge att I 16:s och F 14:s övnings- och skjutfält vid Nyårsåsen, P 7:s skjutfält vid Kabusa, Prästtomta skjutfält, marinens övningsområde vid Rosenholm och handövningsfältet för I 20 och K 4 får utvidgas samt att ett nytt övnings- och skjutfält för sistnämnda två förband får anskaffas, allt i enlighet med vad jag angett i det föregående,

b) till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 16 871 000 kr.

8. Vissa kostnader för markförvärv

1968/69 Förslag 1 500 000

Från anslaget avses skola betalas del av kostnaderna för utvidgning av marinens övningsområde vid Rosenholm norr om Karlskrona.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa kostnader för markförvärv för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1,5 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen

Anslaget bör föras upp med 1,6 milj. kr. och anvisas utanför försvarets kostnadsram.

Departementschefen

Vid anmälan i det föregående av fråga om medel under anslaget Markförvärv för övningsfält m. m. för utvidgning av marinens övningsområde vid Rosenholm utanför Karlskrona uttalade jag att av kostnaderna för utvidgningen ett belopp av 1,5 milj. kr., i stort sett motsvarande vad staten erhållit i köpeskilling vid försäljning till Karlskrona stad av Oscarsvärnsområdet i Karlskrona, bör anvisas utanför ramen för det militära försvaret och tas upp under ett särskilt anslag.

Under återopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Vissa kostnader för markförvärv* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kr.

Befästningars delfond

9. Befästningsarbeten för gemensamma ändamål

1966/67 Nettoutgift	24 415 628	Outnyttjat belopp	43 095 655
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	2 103 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av uppehållsplatser, förråd, truppbefästningar m. m. för gemensamma ändamål för försvaret.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befästningsarbeten för gemensamma ändamål för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 2 103 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 26,2 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med 5 103 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag

till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 23,2 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med 2 103 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Företag påbörjade före 1.7.1967	
1. Uppehållsplatser.....	10 762
2. Militärömrådesförråd för ammunition.....	2 812
3. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	200
Summa A	13 774
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68	
4. Utpunkter till uppehållsplatser.....	3 100
5. Signalutpunkt.....	500
6. Militärömrådesförråd för ammunition.....	200
7. Truppbefästningar.....	100
Summa B	3 900
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69	
8. Militärömrådesförråd för ammunition.....	5 000
9. Militärömrådesförråd för tygmateriel.....	500
10. Radiolänknät.....	400
11. Truppbefästningar.....	1 900
12. Förbindelsearbeten.....	200
13. Förstöringsarbeten.....	100
14. Smärre objekt.....	200
Summa C	8 300
Summa A—C	25 974
Reducering av medelsbehovet	2 774
Beräknat medelsbehov	23 200

1—6. Utbyggnad av en uppehållsplats fortsätter. Fyra ammunitionsförråd och tre utpunkter för uppehållsplatser färdigställs. Utbyggnad av ett ammunitionsförråd fortsätter.

8—9. Två ammunitionsförråd och ett tygmaterieförråd påbörjas.

Departementschefen

Som jag anført inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 23,2 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
				1967/68	1968/69
A. Företag påbörjade före 1.7.1967					
1. Uppehållsplatser.....	33 000	33 670	13 598	8 400	10 762
2. Lokaler för FRA.....	1 600	1 605	1 201	404	—
3. Militärömrådesförråd för ammunition.....	38 555	38 150	25 700	6 390	2 812
4. Drivmedelsförråd.....	3 700	3 700	3 642	58	—
5. Militärömrådesförråd för tygmateriel.....	5 200	5 200	4 997	203	—
6. Truppbefästningar.....	1 489	1 489	1 389	100	—
7. Förstörringsarbeten.....	195	195	155	40	—
8. Smärre objekt.....	600	600	580	20	—
9. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	—	—	—	200	200
Summa A	84 339	84 609	51 262	15 815	13 774
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68					
10. Uppehållsplatser, utpunkter.....	5 200	5 500	—	2 400	3 100
11. Signalutpunkt.....	1 600	1 200	—	700	500
12. Militärömrådesförråd för ammunition.....	3 000	3 000	—	1 300	200
13. Truppbefästningar.....	—	—	—	4 600	100
14. Förbindelsearbeten.....	—	—	—	200	—
15. Förstörringsarbeten.....	—	—	—	160	—
16. Smärre objekt.....	—	—	—	180	—
Summa B	9 800	9 700	—	9 540	3 900
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69					
17. Militärömrådesförråd för ammunition.....	—	17 000	—	—	5 000
18. Militärömrådesförråd för tygmateriel.....	—	500	—	—	500
19. Radiolänknät.....	—	2 500	—	—	400
20. Truppbefästningar.....	—	—	—	—	1 900
21. Förbindelsearbeten.....	—	—	—	—	200
22. Förstörringsarbeten.....	—	—	—	—	100
23. Smärre objekt.....	—	—	—	—	200
Summa C	—	20 000	—	—	8 300
Summa A—C	94 139	114 309	51 262	25 355	25 974
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	3 355	2 774
Beräknat medelsbehov	—	—	—	22 000	23 200

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	43 096	1967/68.....	22 000
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	23 200
Anslag för 1968/69 (förslag).....	2 103		
Summa	45 200	Summa	45 200

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Befästningsarbeten för gemensamma ändamål* för
budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av
2 103 000 kr.

10. Befästningsarbeten för armén

1966/67 Nettoutgift	5 219 631	Outnyttjat belopp	10 277 375
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	13 020 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av befästningar och ammunitionsför-
råd för armén.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att,
i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befästningsarbeten för armén
för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 13 020 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifika-
tionsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 15,5 milj. kr.
Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret
1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle
föras upp med 14 520 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag
till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukning-
en under anslaget har beräknats till 14 milj. kr. Med hänsyn till beräknat
outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslås att anslaget
för budgetåret 1968/69 förs upp med 13 020 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för
budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>	
1. Ammunitionsförråd	2 250
Summa B	2 250
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>	
2. Ammunitionsförråd	12 950
3. Smärre objekt	300
Summa C	13 250
Summa B—C	15 500
Reducering av medelsbehovet	1 500
Beräknat medelsbehov	14 000

Under nästa budgetår beräknas fortsatt utbyggnad av betongförråd för ammunition i form av friliggande ammunitionsförråd i enlighet med en till Kungl. Maj:t den 29 september 1965 insänd plan.

Departementschefen

Som jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 14 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
				1967/68	1968/69
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>					
1. Ammunitionsförråd	5 830	6 130	4 080	2 050	—
2. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	300	—
Summa A	5 830	6 130	4 080	2 350	—
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>					
3. Ammunitionsförråd	10 200	10 200	—	7 950	2 250
Summa B	10 200	10 200	—	7 950	2 250
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>					
4. Ammunitionsförråd	—	17 070	—	—	12 950
5. Smärre objekt	—	—	—	—	300
Summa C	—	17 070	—	—	13 250
Summa A—C	16 030	33 400	4 080	10 300	15 500
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 002	1 500
Beräknat medelsbehov	—	—	—	9 298	14 000

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967	10 277	1967/68	9 298
Anslag för 1967/68	1	1968/69	14 000
Anslag för 1968/69 (förslag)	13 020		
Summa	23 298	Summa	23 298

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Befästningsarbeten för armén* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 13 020 000 kr.

11. Befästningsarbeten för marinen

1966/67 Nettoutgift	24 244 401	Outnyttjat belopp	32 719 734
1967/68 Anslag			1 000
1968/69 Förslag	18 764 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av befästningar och ammunitionsförråd för marinen.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befästningsarbeten för marinen för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 19 279 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 31,5 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med 23 779 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 27 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 föras upp med 18 764 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Företag påbörjade före 1.7.1967	
1. Kustartilleribatterier.....	3 966
2. Minstationer.....	54
3. Ammunitionsförråd.....	100
4. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	300
Summa A	4 420
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68	
5. Minstationer.....	425
6. Kustartilleribatteri.....	3 200
7. Ammunitionsförråd.....	1 800
8. Uppehållsplatser.....	600
Summa B	6 025

C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69

9. Kustspaningsradarstation.....	500
10. Kustradiostation.....	1 000
11. Kustartilleribatterier.....	8 300
12. Minstationer.....	1 950
13. Ammunitionsförråd.....	5 000
14. Spaningsradarstationer.....	1 500
15. Smärre objekt.....	1 000
	Summa C 19 250
	Summa A—C 29 695
	Reducering av medelsbehovet 2 695
	Beräknat medelsbehov 27 000

1—8. Två kustartilleribatterier, fem minstationer, en uppehållsplats och förrådsanläggningar för ammunition färdigställs. Utbyggnad av två kustartilleribatterier fortsätter.

9—14. En kustspaningsradarstation, en kustradiostation, tre kustartilleribatterier och fyra minstationer påbörjas. Utbyggnad av ammunitionsförråd och spaningsradarstationer fortsätter.

Departementschefen

Som jag anført inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 27 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
				1967/68	1968/69
A. Företag påbörjade före 1.7.1967					
1. Kustartilleribatterier.....	80 450	79 508	61 118	14 016	3 966
2. Minstationer.....	2 050	2 008	1 159	795	54
3. Ammunitionsförråd.....	8 900	8 900	1 409	3 500	100
4. Avmagnetiseringsstation.....	4 800	4 800	4 367	433	—
5. Smärre objekt.....	487	487	337	150	—
6. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	—	—	—	200	300
Summa A	96 687	95 703	68 390	19 094	4 420
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68					
7. Minstationer.....	2 700	2 275	—	1 850	425
8. Kustartilleribatteri.....	8 000	8 200	—	2 300	3 200
9. Ammunitionsförråd.....	4 800	4 800	—	3 000	1 800
10. Spaningsradar.....	1 000	1 000	—	1 000	—
11. Upphållsplatser.....	800	800	—	200	600
12. Smärre objekt.....	—	—	—	650	—
Summa B	17 300	17 075	—	9 000	6 025

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
				1967/68	1968/69
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>					
13. Kustspaningsradarstation.....	—	1 810	—	—	500
14. Kustradiostation.....	—	2 100	—	—	1 000
15. Kustartilleribatterier.....	—	31 500	—	—	8 300
16. Minstationer.....	—	2 400	—	—	1 950
17. Ammunitionsförråd.....	—	6 900	—	—	5 000
18. Spaningsradarstationer.....	—	2 100	—	—	1 500
19. Smärre objekt.....	—	—	—	—	1 000
Summa C	—	46 810	—	—	19 250
Summa A—C	113 987	159 588	68 390	28 094	29 695
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	3 609	2 695
Beräknat medelsbehov	—	—	—	24 485	27 000

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	32 720	1967/68.....	24 485
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	27 000
Anslag för 1968/69 (förslag).....	18 764		
Summa	51 485	Summa	51 485

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Befästningsarbeten för marinen* för budgetåret
1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 18 764 000 kr.

12. Befästningsarbeten för flygvapnet

1966/67 Nettoutgift	24 512 590	Outnyttjat belopp	66 077 255
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av befästningar och ammunitionsförråd för flygvapnet.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Befästningsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 20,7 milj. kr.

Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 17,7 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslås att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
<i>A. Företag påbörjade före 1.7.1967</i>	
1. Radargruppcentraler	1 682
2. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	500
Summa A	2 182
<i>B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68</i>	
3. Radiolänkstationer	760
4. Ammunitionsförråd	520
Summa B	1 280
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>	
5. Luftbevakningstorn	500
6. Drivmedelsförråd	1 000
7. Radiolänkstationer	4 740
8. Radiostationer	3 100
9. Uppställningsplatser för robotar	2 800
10. Ammunitionsförråd	2 420
11. Smärre objekt	1 900
Summa C	16 460
Summa A—C	19 922
Reducering av medelsbehovet	2 222
Beräknat medelsbehov	17 700

1—4. En radargruppcentral, radiolänkstationer och ammunitionsförråd färdigställs.

5—10. Utbyggnad påbörjas av torn för optisk luftbevakning, ett drivmedelsförråd, radiolänkstationer, radiostationer, uppställningsplatser för robotar och ammunitionsförråd.

Departementschefen

Som jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 17,7 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
				1967/68	1968/69
A. Företag påbörjade före 1.7.1967					
1. Radargruppcentraler	41 050	41 350	32 482	7 196	1 682
2. Spaningsradarstationer	1 900	1 908	1 508	400	—
3. Radiolänkstationer	4 275	4 275	2 640	1 635	—
4. Radiostationer	3 800	3 825	2 530	1 295	—
5. Uppställningsplatser för robotar ...	700	700	385	315	—
6. Ammunitionsförråd	1 221	1 221	1 121	100	—
7. Drivmedelsförråd	1 100	1 120	865	245	—
8. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	500	500
Summa A	54 046	54 399	41 531	11 686	2 182
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68					
9. Dagbaracker	650	650	—	650	—
10. Spaningsradarstationer	1 350	1 350	—	1 350	—
11. Radiolänkstationer	3 100	3 100	—	2 340	760
12. Uppställningsplatser för robotar ...	1 200	1 200	—	1 200	—
13. Ammunitionsförråd	2 420	2 420	—	1 900	520
14. Smärre objekt	—	—	—	300	—
Summa B	8 720	8 720	—	7 740	1 280
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69					
15. Luftbevakningstorn	—	500	—	—	500
16. Drivmedelsförråd	—	1 300	—	—	1 000
17. Spaningsradarstationer	—	—	—	—	—
18. Radiolänkstationer	—	7 000	—	—	4 740
19. Radiostationer	—	5 300	—	—	3 100
20. Uppställningsplatser för robotar ...	—	2 800	—	—	2 800
21. Ammunitionsförråd	—	2 420	—	—	2 420
22. Smärre objekt	—	—	—	—	1 900
Summa C	—	19 320	—	—	16 460
Summa A—C	62 766	82 439	41 531	19 426	19 922
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 426	2 222
Beräknat medelsbehov	—	—	—	18 000	17 700

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Outnyttjat belopp 1.7.1967	66 077	1967/68	18 000
Anslag för 1967/68	1	1968/69	17 700
Anslag för 1968/69 (förslag)	1	Beräknat outnyttjat belopp 30.6.1969	30 379
Summa	66 079	Summa	66 079

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Befästningsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

13. Flygfältsarbeten m. m.

1966/67 Nettoutgift	29 605 277	Outnyttjat belopp	35 730 233
1967/68 Anslag	1 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas utbyggnad av nya flygbaser, kompletterings- m. fl. arbeten på eller i anslutning till befintliga baser samt anläggningar för el- och teleutrustning vid flygbaserna.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 beräknade fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 17,9 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslog förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 skulle föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Sedermera har fortifikationsförvaltningen överlämnat reviderat förslag till investeringsplan för anslaget för budgetåret 1968/69. Medelsförbrukningen under anslaget har beräknats till 14,9 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 föreslår förvaltningen att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen slutligt anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Företag påbörjade före 1.7.1967	
1. Reservvägbaser.....	100
2. Baracker.....	50
3. El- och teleanläggningar.....	310
4. Merkostnader för tidigare beslutade objekt.....	200
Summa A	660
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68	
5. Gävle flygfält.....	1 000
6. Kompletteringsarbeten på befintliga baser.....	3 540
7. Reservvägbaser.....	520
8. Lagringsanläggningar för drivmedel.....	300
9. El- och teleanläggningar.....	2 670
Summa B	8 030
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69	
10. Kompletteringsarbeten på befintliga baser.....	2 150
11. Lagringsanläggningar för drivmedel.....	800
12. Lagringsanläggningar för tjära.....	300
13. Baracker.....	600

14. Maskeringsanläggningar.....	800
15. El- och teleanläggningar.....	3 500
	Summa C 8 150
	Summa A—C 16 840
	Reducering av medelsbehovet 1 940
	Beräknat medelsbehov 14 900

2, 13. Vid flygbaser i områden, där lämplig permanent bebyggelse saknas, erfordras ett antal mindre baracker för personal i hög beredskap. Härför beräknas sammanlagt 650 000 kr. för nästa budgetår.

3, 9, 15. För fortsatt utbyggnad av el- och teleanläggningar vid flygbaserna erfordras för nästa budgetår sammanlagt 6 480 000 kr.

5. Behovet av utbyggnad av Gävle flygplats har senast anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 317). Enligt avtal mellan fortifikationsförvaltningen samt Gävle stad och Valbo kommun skall anläggningen utföras tillsammans med staden och kommunen och den kommer sålunda att fungera som en civil-militär flygplats. Genom beslut den 3 november 1967 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att låta utföra byggnadsföretaget inom en kostnadsram för statens del av 3,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967 samt bemyndigat förvaltningen att bestrida kostnaderna under innevarande budgetår intill ett belopp av 1,5 milj. kr. av medel, som står till förvaltningens förfogande under anslaget. För fortsatta arbeten med flygplatsen erfordras 1 milj. kr. för nästa budgetår.

6, 10. På de befintliga baserna utförs efter hand kompletteringsarbeten bl. a. i form av utbyggnad av klargöringsplatser vid banändarna för uppställning av flygplan i hög beredskap, uppställningsplatser för reservflygplan, transportflygplan m. fl. samt i anslutning härtill fordonsvägar, ammunitionsförråd o. d. För dessa arbeten erfordras sammanlagt 5 690 000 kr. för nästa budgetår.

8, 11. Utbyggnad av lagringsanläggningar för drivmedel vid flygbaserna i form av underjordiska fältcisterner pågår i enlighet med en av chefen för flygvapnet fastställd plan. Härför erfordras för nästa budgetår sammanlagt 1,1 milj. kr.

12. Lagringsanläggningar för tjära byggs vid vissa flygbaser. De är avsedda för beredskapslagring av tjära för att möjliggöra krigsreparationer av rullbanor, vägar m. m. För sådana anläggningar erfordras 300 000 kr. under nästa budgetår.

14. För fasta maskeringsanläggningar vid flygbaser beräknas för nästa budgetår en medelsförbrukning av 800 000 kr.

Departementschefen

Som jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen kommit in med reviderat förslag till investeringsplan för anslaget. Medelsförbrukningen för nästa budgetår har beräknats till 14,9 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. Företag påbörjade för 1.7.1967							
1. Färdigställande av påbörjade flygbaser							
a) Utbyggnad av bana 2 vid F 3	7 500	6 600	5 100	1 500	—	10.65	9.67
b) Fortsatt utbyggnad av en flygbas	7 500	5 800	4 300	1 500	—	10.65	9.67
2. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	500	330	280	50	—	10.66	10.67
3. Reservvägbaser	8 000	7 915	6 915	800	100	—	—
4. Baracker	600	700	350	300	50	—	—
5. El- och teleanläggningar	11 295	11 295	7 900	3 085	310	—	—
6. Merkostnader för tidigare beslutade objekt	—	—	—	300	200	—	—
Summa A	35 395	32 640	24 845	7 535	660	—	—
B. Företag avsedda att påbörjas 1967/68							
7. Påbörjande av Gävle flygfält	—	3 500	—	1 500	1 000	10.67	11.69
8. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	2 100	7 190	—	3 550	3 540	—	—
9. Reservvägbaser	520	1 020	—	300	520	—	—
10. Lagringsanläggningar för drivmedel	1 100	1 800	—	1 500	300	—	—
11. Banförstärkningar	800	700	200	500	—	7.67	9.67
12. El- och teleanläggningar	—	6 785	300	3 815	2 670	—	—
Summa B	4 520	20 995	500	11 165	8 030	—	—
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69							
13. Kompletteringsarbeten på befintliga baser	—	4 900	—	—	2 150	—	—
14. Lagringsanläggningar för drivmedel	—	1 200	—	—	800	7.68	10.69
15. Lagringsanläggningar för tjära	—	500	—	—	300	7.68	10.68
16. Baracker	—	650	—	—	600	7.68	10.69
17. Maskeringsanläggningar	—	2 850	—	—	800	9.68	9.70
18. El- och teleanläggningar	—	7 875	—	—	3 500	—	—
Summa C	—	17 975	—	—	8 150	—	—
Summa A—C	39 915	71 610	25 345	18 700	16 840	—	—
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	1 700	1 940	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	17 000	14 900	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	35 730	1967/68.....	17 000
Anslag för 1967/68.....	1	1968/69.....	14 900
Anslag för 1968/69 (förslag).....	1	Beräknat utnyttjat belopp 30.6.1969	3 832
Summa	35 732	Summa	35 732

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1968/69
anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

14. Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

1966/67 Nettoutgift	44 000 801	Outnyttjat belopp	10 159
1967/68 Anslag	47 400 000		
1968/69 Förslag	20 700 000		

Från anslaget betalas kostnaderna för flyttning av Stockholms örlogsbas till Muskö.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 20,7 milj. kr. För utbyggnad av Muskövarvet har riksdagen hittills anvisat 276,9 milj. kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 har fortifikationsförvaltningen beräknat medelsförbrukningen under anslaget till 20,7 milj. kr. Förvaltningen föreslår att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med 20,7 milj. kr.

I anslutning härtill anmäler fortifikationsförvaltningen att den beräknade totalkostnaden för Muskövarvet uppgår till 302,2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1966 vilket motsvarar 294 milj. kr. i prisläget den 1 april 1965. Denna kostnadsram skall minskas med kostnaderna för de reduceringar av utbyggnadsprogrammet som de i prop. 1966: 108 (s. 23) nämnda särskilda utredningarna om telesignalanläggningarna, luftreningsanläggningen och varvskapaciteten kan föranleda. Utredningarna om telesignalanläggningarna och luftreningsanläggningen är slutförda. Kungl. Maj:t har genom beslut den 11 november 1966 föreskrivit, att den av förvaltningen föreslagna luftreningsanläggningen inte skall utföras, vilket medför en minskning av den nämnda totalkostnadsramen med 2,5 milj. kr. Kungl. Maj:t har genom samma beslut vidare föreskrivit, att telesignalanläggningar får utföras inom en kostnadsram av högst 3 milj. kr. Detta innebär en ytter-

ligare minskning av totalkostnadsramen med 1,4 milj. kr. De hittills slutförda utredningarna har sålunda gett till resultat att totalkostnadsramen kan minskas till (294 — 2,5 — 1,4 =) 290,1 milj. kr. i prisläget den 1 april 1965, vilket motsvarar 302,6 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. Fortifikationsförvaltningen anmäler vidare, att en kontinuerlig kostnadsuppföljning pågår. Vissa fördyringar har kunnat konstateras. Bl. a. har de åtgärder, som föranletts av en förskjutning i kajen, medfört ökade kostnader. Målningsarbetena i berganläggningen kommer att bli dyrare än tidigare beräknats. Detta sammanhänger med svårigheterna att på ett tidigt stadium rätt bedöma kostnaderna i en anläggning av denna storleksordning. Vidare utvisar anbuden att vissa stålkonstruktioner i anläggningens förrådsdel kommer att bli dyrare än tidigare beräknats. De sammanlagda kostnadsökningarna anses emellertid komma att rymmas i det för oförutsedda kostnader beräknade beloppet. Förvaltningen bedömer således att utbyggnaden av Muskövarvet skall kunna slutföras inom den angivna kostnadsramen av 302,6 milj. kr. i prisläget den 1 april 1967.

Det av fortifikationsförvaltningen anmälda medelsbehovet för utbyggnaden av Muskövarvet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. Berganläggningar	5 500
Summa A	5 500
B. Yttre byggnader m. m.	
1. Förläggningsbyggnad	1 100
2. Militärrestaurang	4 360
3. Värmecentral	895
4. Fritidsbyggnad	645
5. Toalettbyggnader	510
6. Förråd	250
7. Ekonomibygnader (vaktbyggnad, bastu m. m.)	660
8. Vägar, vatten, avlopp, vattenrening m. m.	9 800
Summa B	18 220
Summa A—B	23 720
Reducering av medelsbehovet	3 020
Beräknat medelsbehov	20 700

A. Flera lokaler i berganläggningen är färdigställda och har överlämnats till de marina myndigheterna. Resterande anläggningsdelar beräknas kunna överlämnas under budgetåret 1967/68. För att slutföra diverse installationsarbeten samt för anskaffning av materiel m. m. berörande marinförvaltningens, försvarets intendenturverks samt försvarets sjukvårdsstyrelsens förvaltningsområden, som skall bestridas av medel under detta anslag, beräknas för nästa budgetår en medelsförbrukning av 5,5 milj. kr.

B. I skrivelse den 23 november 1965 har förvaltningen hemställt att få

utföra två toalettbyggnader, väg- och planeringsarbeten, vatten- och avloppsledningar, värmekulvertar, anläggning för vattenrening, elledningar, drivmedelsanläggning, rivning och flyttning av baracker samt, inom Mälbyområdet, två byggnader. — Genom beslut den 29 juni 1966 uppdrog Kungl. Maj:t åt förvaltningen att låta utföra dessa byggnader inom en kostnadsram av 22,3 milj. kr.

Vidare har fortifikationsförvaltningen med skrivelse den 11 januari 1967 överlämnat bygghandlingar rörande nybyggnad av militärrestaurang, förläggingsbyggnad och båtskjul samt reviderade ritningar för två toalettbyggnader, vilket innebär en merkostnad för dessa av 440 000 kr. — Genom beslut den 17 februari 1967 uppdrog Kungl. Maj:t åt förvaltningen att låta utföra dessa byggnadsföretag inom en kostnadsram av 12 270 000 kr.

Departementschefen

Riksdagen fattade år 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö i Stockholms södra skärgård. Totalkostnaden angavs då till 189 milj. kr. i 1950 års prisläge. T. o. m. budgetåret 1958/59 anvisades emellertid endast relativt obetydliga belopp, vilka främst avsågs för fortsatta utredningar. 1959 års riksdag (prop. 1959: 1 bil. 25 s. 37, SU 44, rskr 115) godkände ett av chefen för marinen framlagt förslag om en begränsad utbyggnad av Muskövarvet. Totalkostnaden för varvet uppskattades då till 106 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1957. Varvsanläggningen skulle omfatta tre tunneldockor, enheter för verkstäder, förråd, administration m. m., en skyddad anläggning (sliptunnel) för motortorpedbåtar, kajer, pirar m. m. samt tillfartsväg. En väsentlig uppräknig av kostnaderna godkändes av 1962 års riksdag (prop. 1962: 47, SU 117, rskr 287). Totalkostnaden för den begränsade utbyggnaden av varvet, inklusive sliptunneln, angavs då till ca 181,5 milj. kr. enligt prisläget den 1 maj 1961. Enligt av fortifikationsförvaltningen gjorda kostnadsberäkningar för Muskövarvet, vilka redovisades i prop. 1963: 108 (s. 124—125), beräknades totalkostnaden för varvet enligt prisläget den 1 maj 1962 till ca 211 milj. kr. En ytterligare uppräknig av kostnaderna godkändes av 1966 års riksdag (prop. 1966: 108, SU 100, rskr 249). Totalkostnaden för utbyggnaden av varvet, inklusive yttre byggnader m. m., angavs därvid till 294 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965. För utbyggnaden har riksdagen hittills anvisat 276,9 milj. kr.

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 har fortifikationsförvaltningen anmält, att den i prop. 1966: 108 angivna totalkostnaden, 294 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965, minskats med 2,5 milj. kr. genom att en tidigare av fortifikationsförvaltningen föreslagen luftreningsanläggning inte skall komma till utförande samt med 1,4 milj. kr. genom viss begränsning av telesignalanläggningarna vid varvet. Totalkostnadsramen har sålunda minskats till 290,1 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1965,

vilket motsvarar 302,6 milj. kr. enligt prisläget den 1 april 1967. Varvskapaciteten vid Muskövarvet, som jag berört tidigare denna dag vid anmälan av 1966 års verkstadsutrednings förslag till samordning av försvarets verkstadsresurser för underhåll av tygmateriel m. m., kommer inte att påverka kostnadsramen.

Såsom jag anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen beräknat medelsförbrukningen för nästa budgetår till 20,7 milj. kr. och föreslagit att samma belopp anvisas under anslaget. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning			Byggstart mån./år	Färdigstäl- lande mån./år
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68	1968/69		
A. Berganläggningar	263 530	266 670	224 570	35 400	5 500	7.59	7.68
Summa A	263 530	266 670	224 570	35 400	5 500		
B. Yttre byggnader m. m.							
1. Förläggingsbyggnad..	1 755	1 825	125	600	1 100	6.67	5.69
2. Militärrestaurang	6 575	6 825	465	2 000	4 360	6.67	5.69
3. Värmecentral.	1 385	1 440	95	450	895	6.67	5.69
4. Fritidsbyggnad	1 055	1 100	80	375	645	6.67	5.69
5. Toalettbyggnader.	1 070	1 115	105	500	510	1.68	5.69
6. Förråd	1 970	2 050	1 500	300	250	6.67	7.68
7. Ekonomibygnader (vaktbyggnad, bastu m. m.)	925	950	65	225	660	6.67	5.69
8. Vägar, vatten, avlopp, vattenrening m. m.	19 835	20 625	2 495	7 560	9 800	6.66	5.69
Summa B	34 570	35 930	4 930	12 010	18 220	—	—
Summa A—B	298 100	302 600	229 500	47 410	23 720	—	—
Reducering av medels- behovet	—	—	—	—	3 020	—	—
Beräknat medelsbehov	—	—	—	47 410	20 700	—	—

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

Medelstillgång		Beräknad medelsförbrukning	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.	10	1967/68.	47 410
Anslag för 1967/68.	47 400	1968/69.	20 700
Anslag för 1968/69 (förslag).	20 700		
Summa	68 110	Summa	68 110

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)*
för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av
20 700 000 kr.

15. Markförvärv för befästningar

1966/67 Nettoutgift	305 628	Outnyttjat belopp	5 901 297
1967/68 Anslag	400 000		
1968/69 Förslag	1 000		

Från anslaget betalas markförvärv för befästningar såväl för gemensamma ändamål som för de tre försvarsgrenarna.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 163) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Markförvärv för befästningar för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen

I sina anslagsframställningar för budgetåret 1968/69 har fortifikationsförvaltningen beräknat medelsförbrukningen under anslaget till 2 milj. kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången av budgetåret 1967/68 har förvaltningen föreslagit att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Det av fortifikationsförvaltningen anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

	Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
1. Markförvärv för befästningar.....	2 200
2. Diverse utgifter.....	200
	<hr/>
	Summa 2 400
	Reducering av medelsbehovet 400
	<hr/>
	Beräknat medelsbehov 2 000

1. För vissa byggnads- och anläggningsarbeten för befästningar behöver mark förvärvas med äganderätt. För en del av dessa anläggningar är platsen ännu inte slutligt bestämd. Bl. a. till följd härav kan i vissa fall storleken av de skilda markområdena endast ungefärligt beräknas. De erforderliga områdena är emellertid i flertalet fall av förhållandevis liten omfattning och arealen beräknas som regel inte överstiga 30 ha per område. De senaste årens erfarenheter har dock visat att man i vissa fall måste räkna med större arealer. Vidare är det ibland nödvändigt att förvärva mark med förhållandevis högt värde per arealenhet.

2. Beloppet är avsett för att täcka oförutsedda merkostnader vid markförvärv för tidigare beslutade befästningsanläggningar samt för att bestrida kostnaderna för att komplettera beståndet av befästningsfastigheter m. m.

Departementschefen

Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag, enligt vilket medelsförbrukningen för nästa budgetår beräknas till 2 milj. kr. Medel bör anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram 1.4.1967	Medelsförbrukning		
		Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för	
			1967/68	1968/69
1. Mark för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar ..	—	—	2 115	2 200
2. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter.....	—	—	200	200
Summa	—	—	2 315	2 400
Reducering av medelsbehovet	—	—	600	400
Beräknat medelsbehov	—	—	1 715	2 000

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967.....	5 901	1967/68.....	1 715
Anslag 1967/68.....	400	1968/69.....	2 000
Anslag 1968/69 (förslag).....	1	Beräknat outnyttjat belopp 30.6.69..	2 587
Summa	6 302	Summa	6 302

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Markförvärv för befästningar* för budgetåret
1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Försvarets forskningsanstalts delfond**16. Byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt**

1966/67 Nettoutgift	3 205 418	Outnyttjat belopp	5 497 732
1967/68 Anslag	400 000		
1968/69 Förslag	2 657 000		

Från anslaget betalas nybyggnad av lokaler för försvarets forskningsanstalt.

I prop. 1968: 1 (bil. 6 s. 164) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1968/69 beräkna ett investeringsanslag av 2 657 000 kr.

Byggnadsstyrelsen

Medelsförbrukningen under anslaget beräknas för budgetåret 1968/69 till 3 260 000 kr. Med hänsyn till beräknat outnyttjat belopp vid utgången

av budgetåret 1967/68 föreslår byggnadsstyrelsen att anslaget för budgetåret 1968/69 förs upp med 2 657 000 kr.

Det av byggnadsstyrelsen anmälda medelsbehovet för budgetåret 1968/69 framgår av följande sammanställning.

Byggnadsobjekt	Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
<i>A. Företag påbörjat före 1.7.1967</i>	
1. Nybyggnad av Stockholms datamaskincentral.....	700
Summa A	700
<i>B. Företag avsett att påbörjas 1967/68</i>	
2. Nybyggnad av verkstadsbyggnad i Sorunda'.....	660
Summa B	660
<i>C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69</i>	
3. Nybyggnad av matsalsbyggnad vid Ursvik.....	1 000
4. Nybyggnad av laboratorium för kemi och försvarsmedicin vid Ursvik.....	900
Summa C	1 900
Summa A—C	3 260

1. Behovet av nybyggnad inom kvarteret Garnisonen i Stockholm av Stockholms datamaskincentral har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 152). För att slutföra byggnadsarbetet erfordras ytterligare 700 000 kr.

2. Behovet av nybyggnad av verkstadsbyggnad i Sorunda har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 152). Genom beslut den 19 januari 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att igångsätta och utföra nybyggnad av nämnda verkstadsbyggnad inom en kostnadsram av 1 460 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967.

3. Behovet av nybyggnad av matsalsbyggnad vid Ursvik har senast anmälts i prop. 1967: 110 (s. 152). I skrivelse den 31 januari 1968 har byggnadsstyrelsen anmält att förslagshandlingar för byggnadsföretaget färdigställs. På grundval av dessa handlingar beräknar styrelsen kostnaderna för byggnaden till 1 545 000 kr. enligt prisläget den 1 april 1967. Färdiga bygghandlingar för byggnadsföretaget räknar styrelsen med att kunna redovisa under juli månad 1968.

4. Vid forskningsanstaltens avdelning vid Ursvik föreligger behov av nybyggnad av laboratorium för organisk kemi och försvarsmedicin. Institutionen för tillämpad kemi, som till övervägande del bedriver studier av skydd mot kemiska stridsmedel, disponerar f. n. otidsenliga lokaler i flera olika byggnader vid Ursvik. En koncentration av hela institutionens verksamhet inom en byggnad skulle skapa möjligheter för en väsentlig rationalisering av arbetet och ett bättre utnyttjande av befintliga resurser. Även institutionen för experimentell försvarsmedicin arbetar under ytterligt pressade lokalförhållanden och tvingas arbeta i olika lokaler vitt spridda inom avdelningens område vid Ursvik. Även försvarsmedicinska institutionen bör

erhålla ett samlat lokalutrymme genom koncentration till en byggnad. Ur arbetsteknisk synpunkt är det gynnsamt att sammanföra laboratorier för institutionen för tillämpad kemi och institutionen för experimentell försvarsmedicin till en byggnad. Byggnadsstyrelsen räknar med att kunna redovisa byggnadsprogram för ett nytt laboratorium för de bägge institutionerna under våren 1968. Kostnaderna för byggnaden har i samråd med forskningsanstalten uppskattats till ca 6,3 milj. kr., varav 5,8 milj. kr. för byggnadsarbetena, 300 000 kr. för inredning och 200 000 kr. för utvändiga arbeten. För att påbörja byggnadsarbetena erfordras 900 000 kr. för nästa budgetår.

Departementschefen

Medelsförbrukningen för nästa budgetår under anslaget har av byggnadsstyrelsen beräknats till 3 260 000 kr. Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag och förordar att medel för nästa budgetår anvisas i enlighet med följande investeringsplan och anslagsberäkning. För den föreslagna nybyggnaden av matsalsbyggnad vid Ursvik har förslagshandlingar färdigställts, och bygghandlingar avser byggnadsstyrelsen att redovisa under juli månad 1968. Beträffande den föreslagna nybyggnaden av laboratorium vid Ursvik avser byggnadsstyrelsen att under våren 1968 redovisa byggnadsprogram. Om riksdagen inte har något att erinra, bör Kungl. Maj:t även för nästa budgetår äga att inom ramen för det av riksdagen anvisade anslaget och sedan huvudhandlingar prövats av Kungl. Maj:t besluta om byggnadsföretagen skall utföras. Medel bör även få tas i anspråk för andra objekt där byggnadskostnaderna beräknas understiga 300 000 kr.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart mån/år.	Färdigställe mån/år.	
	1.4.1966	1.4.1967	Faktisk t. o. m. 1966/67	Beräknad för			
				1967/68			1968/69
A. Företag påbörjade före 1.7.1967							
1. Slutförande av pågående byggnadsföretag . . .	—	—	—	795	—	—	
2. Nybyggnad av Stockholms datamaskincentral i kvarteret Garnisonen	6 150	6 320	1 758	3 700	700	10.66	
Summa A	6 150	6 320	1 758	4 495	700	—	
B. Företag avsett att påbörjas 1967/68							
3. Nybyggnad av verkstadsbyggnad i Sorunda	1 418	1 460	—	800	660	1.68	
Summa B	1 418	1 460	—	800	660	—	
C. Företag avsedda att påbörjas 1968/69							
4. Nybyggnad av matsalsbyggnad vid Ursvik	1 500	1 545	—	—	1 000	7.68	
5. Laboratorium för kemi och försvarsmedicin vid Ursvik	—	6 300	—	—	900	4.69	
Summa C	1 500	7 845	—	—	1 900	—	
Summa A—C	9 068	15 625	1 758	5 295	3 260	—	

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1967	5 498	1967/68	5 295
Anslag för 1967/68	400	1968/69	3 260
Anslag för 1968/69 (förslag)	2 657		
Summa	8 555	Summa	8 555

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 2 657 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

	Sid.
<i>Samordning av försvarets verkstadsresurser</i>	2
<i>Krigsmaktens lärlingsutbildning</i>	16
<i>Kreditgaranti till Karlskronavarvet AB</i>	22
<i>Anslagsfrågor m. m.</i>	37
Driftbudgeten	
Arméstaben:	
Avlöningar	39
Omkostnader	40
Armén:	
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	41
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	47
Övningar m. m.	47
Underhåll av tygmateriel m. m.	49
Marinstaben:	
Avlöningar	50
Omkostnader	51
Marinen:	
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	52
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	55
Övningar m. m.	56
Underhåll av fartyg m. m.	56
Flygstaben:	
Avlöningar	58
Omkostnader	60
Flygvapnet:	
Avlöningar till aktiv personal m. fl.	60
Avlöningar m. m. till värnpliktiga	89
Övningar m. m.	90
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	91
Försvarsstaben:	
Avlöningar	93
Omkostnader	94
Militärområdesstaber:	
Avlöningar	95
Omkostnader	96
Förband med särskild budget	97

	Sid.
Försvarets forskningsanstalt: Forskningsverksamhet	99
Försvarets radioanstalt:	
Avlöningar	101
Omkostnader	101
Anskaffning och underhåll av materiel	101
Signalskyddsmateriel	101
Familjebidrag	102
Reseersättningar till värnpliktiga m. fl.	103
Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.	103
Flygtekniska försöksanstalten	104
Statens civilförsvvarsskolor:	
Avlöningar	138
Omkostnader	140
Avlöningar till civilförsvvarspliktiga m. m.	141
Vissa kostnader för civilförsvvarsutbildning m. m.	142
Bidrag till byggande av skyddsrum	144
Bidrag till kommuner för anordnande av branddammar för civilförsvvarsändamål	147
Signalskyddsmateriel för civila myndigheter	148
K a p i t a l b u d g e t e n	
Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk	150
Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret	166
Byggnadsarbeten för gemensamma ändamål	168
Vissa kostnader för fortifikationsförvaltningens förvaltningsbyggnad	173
Byggnadsarbeten för armén	173
Byggnadsarbeten för marinen	183
Byggnadsarbeten för flygvapnet	189
Nybyggnad av kasernetablisement m. m. för Svea livgarde och Svea ingenjörregemente	195
Markförvärv för övningsfält m. m.	200
Vissa kostnader för markförvärv	214
Befästningsarbeten för gemensamma ändamål	215
Befästningsarbeten för armén	218
Befästningsarbeten för marinen	220
Befästningsarbeten för flygvapnet	222
Flygfältsarbeten m. m.	225
Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)	228
Markförvärv för befästningar	232
Byggnadsarbeten för försvarets forskningsanstalt	233